GALJUMAS SALJMAS

GALIŪNAS SALIMAS

TADŽIKŲ PASAKOS

Iš rusų kalbos vertė
STEFA BULKIENĖ

VILNIUS VAGA 1975

Таджикские сказки
М., Издательство Восточной литературы, 1961

© Vertimas į lietuvių kalbą, leidykla „Vaga", 1975

UODAS

Seniai, labai seniai gyveno uodas. Kartą jis nutūpė į kryklės krūmą, ir įsisegė jam spyglys. Tupi uodas ir verkia. Eina pro šalį ožka. Uodas ir sako jai:

— Ožkele, suėsk spyglį, jis man duria.

— Oi, koks tu paikas! Kam man tavo spyglys, jei man užtenka sultingos žalios žolės?

— Gerai, apskųsiu tave vilkui,— pagrasino uodas ir nulėkė pas vilką.

— Vilke, vilke, suėsk tą nenaudėlę ožką.

— Eik sau, kvaily, kam man tavo ožka, jei užtenka avių su riebiais kurdiukais?

— Palaukš tu man, piktadary, paskųsiu tave medžiotojui.

Nulėkė pas medžiotoją ir maldauja:

— Gerasis medžiotojau, nušauk piktąjį vilką.

— Ne, uodeli, aš labiau mėgstu kurapkas ir putpeles, negu vilkus.

— O aš prikalbinsiu pelę, kad ji tau sugraužtų šautuvo dagtį! — sušuko uodas ir nulėkė pas pelę.

— Miela pelyte,— maldauja,— sugraužk medžiotojui šautuvo dagtį.

— Brangusis uode, ar verta man dėl dagties atsisakyti džiovintų vynuogių ir migdolų?

— Tai aš pasakysiu katei, kad ji tave pagautų!— sušuko uodas ir nulėkė pas katę.

— Ei katyte, pagauk pelę,— prašo jis.

— Žiū, ko užsimanė! Paliksiu aš mat kurdiukus ir skanėstus nuo žmonių stalo ir gaudysiu kažkokią peliūkštę! Dink man iš akių!

— Na, pala tu man, aš pasiskųsiu šuniui!— sušuko uodas ir nulėkė.

— Brangus šuneli,— maldavo jis,— pavaikyk tą biaurią katę.

— Ei tu, kvailas uode, skrisk sau šalin,— sako šuo.— Kam man mesti kaulus ir vejotis katę?

— Matai, koks tu. Aš pasiskųsiu vaikams, kad tau išdyžtų kailį.

Ir nuskrido uodas pas vaikus, kurie žaidė kieme.

— Vaikai, vaikai, išdyžkite tam šuniui kailį.

— Tai gal tu manai, kad mesime žaidę čyžą ir vaikysimės tavo šunį?

— Jei taip, aš pasiskųsiu vėjui, jis išnešios jūsų lazdas ir čyžą!

Uodas apsiašarojęs nulėkė pas vėją.

Pagailėjo vėjas uodo, papūtė iš visų plaučių ir pakėlė į orą lazdas ir čyžą. Vaikai nusivijo šunį, šuo ėmė gainioti katę, o toji pagavo ir suėdė pelę; tos pelės bičiulė iš baimės sugraužė medžiotojui šautuvo dagtį. Medžiotojas šovė į vilką, tasai nusivijo ožką, o ši tuojau ištraukė uodui spyglį.

Taip uodas išsivadavo nuo spyglio.

ŽMOGUS IR LIŪTAS

Gyveno kartą toks žmogus. Turėjo jis katiną. Priprato tas katinas vagiliauti ir sykį nudžiovė šeimininkui gabalą mėsos. Pamatė žmogus, kad katinas ryja kampe mėsą, ir davė jam pylos.

Supyko katinas ir pabėgo. Nuėjo pas liūtą, žvėrių padišachą, ir skundžiasi:

— O didysis valdove, visi pasaulio žvėrys, kokie tik yra, aimanuoja nuo žmogaus. Jis mus visus pavertė savo vergais, liepia dirbti, šviesios dienos per jį nematome. Mudu abu esam vienos padermės. Kaip drįsta žmogus mane mušti? Tu privalai už mane atkeršyti, nubausti jį.

Įširdo liūtas ir sako:

— Kas per žvėris tasai žmogus, parodyk man, aš jį į skutelius sudraskysiu.

Patraukė liūtas su katinu žmogaus ieškoti. Eina juodu ir sutinka dramblį. Liūtas klausia katiną:

— Ar šitasai žmogus?

— Ne, tai žmogaus tarnas,— atsako katinas,— pagauna žmogus jį, užsėda raitas ir liepia dirbti.

Nustebo liūtas: jeigu žmogaus tarnas toks didelis ir baisus, tai koks gi patsai žmogus?

Eina juodu toliau ir sutinka kupranugarį. Liūtas klausia:

— Ar ne šitas kreivakaklis ir ilgakojis bus žmogus?

— Ne,— sako katinas,— tai žmogaus tarnas. Praduria jam šnirpšles žmogus, iškiša pro skylę lazdą, užverčia vargšui nešulį, dar pats atsisėda ant jo raitas ir liepia dirbti.

Liūtas nieko neatsakė. Sutinka juodu arklį.

— Gal čia tasai tavo žmogus?— klausia liūtas.

— Ne, tai žmogaus tarnas; žmogus uždeda jam balną ir pavalkus, užsėda raitas, plaka rimbu per sturplį ir liepia dirbti.

Eina juodu toliau, sutinka jautį.

— Gal tas raguočius — žmogus?

— Ne,— sako katinas,— ir jį žmogus pavertė savo tarnu; uždeda jam ant sprando jungą, ir aria jis žemę.

Eina toliau. Mato, ganosi asilai. Liūtas stabteli:

— Ar ne čia žmonės?

— Et,— sako katinas,— apie šiuos bedalius nė neklausinėk. Juos žmogus taip verčia dirbti, kad nė atsipūsti neleidžia.

Pagaliau juodu pamatė senuką miško kirtėją. Jis buvo susijuosęs virve, o rankose laikė kirvį. Rodo katinas jį liūtui ir sako:

— Štai tasai piktadarys!

Pažvelgė liūtas ir mano sau, kad bijoti žmogaus nėra ko — sustaugė ir jau puls senuką. O šis sako:

— O liūte, tu nori sudraskyti mane. Bet ar gali tu, visų žvėrių padišache, galingiausias karžygy, nuversti šią didžiulę tują? O aš galiu. Apsisuksiu virve, užmesiu kitą galą ant kamieno, suduosiu per šaknis kirviu, timptelėsiu, medis ir nuvirs. Štai koks aš stiprus. Ar tu taip gali?

Liūtas nė nemirktelėjęs sako:

— Kaip patrauksiu, tai ir išrausiu jį su šaknimis.

— Na, jeigu taip,— sako žmogus,— eikšen. Pažiūrėsim, kaip tu jį išrausi.

Liūtas prieina. Pririša jį žmogus prie medžio:

— Nagi, tempk.

Kad ir kaip tempė liūtas, nieko negalėjo padaryti.

Trenkė jam senukas kirviu per galvą ir užmušė.

O katinas žiūrėjo iš tolo ir sumurkė:

— Argi aš nesakiau, kad žmogus yra galingas?

LAPĖ

Kadai kadės gyveno lapė. Jos niekas nepersekiojo: vogė kišlakuose paukščius ir mito jais. Bet štai paseno lapė, naktimis bėgioti medžioklėn nebeįstengė, ir teko jai griebtis gudrybės ir klastos.

Vieną ankstų rytą lapė pakyla, pasiima lazdą ir pasiramsčiuodama dūlina į artimiausią kišlaką. Ten ji pamato gaidį. Šis, užsilipęs ant tvoros, šaukia: „Kakaryko!", o tai reiškia: „Gana jums miegot!"

Pamato gaidys lapę ir sako:

— Oi, kokia tu gudri, lape! Apsimetinėji, kad esi sena, manai, tuo kas patikės! Manai ką nors apgauti ir suėsti!

— Oi broleli gaidy, nekalbėk taip,— sako lapė.— Aš iš tikrųjų pasenau ir atgailauju. Jau niekam pikto nebedarau! O aš dar turiu gražų sodą, pilną vaisių, o mano soros ir kviečiai jau prinokę, žemėn byra. Dabar jau nieko nebestokoju.

— Oi lape, lape! Ar teisybę tu sakai?— klausia gaidys.

— Žinoma, teisybę,— sako lapė,— negi imsiu meluoti senatvėje?

Gaidys pagalvojo pagalvojo ir sako:

— Lapute kūmute, ar nenusivestum ir manęs į tą savo sodą? Tai norėčiau jo pasižiūrėti...

— Kodėl ne? Galiu vestis! Eime drauge!

Gaidys nulėkė nuo tvoros, ir juodu leidosi į kelią. Ėjo ėjo ir sutiko vištą.

— Oi, kokia tu gudri, lapute!— sušuko višta,— apgavai gaidį, vedi esi jį suėsti!

— Ak vištele, nekalbėk taip: juk lapė paseno, atgailauja ir dabar jau niekam pikta nedaro. Ji turi puikų sodą, pilną vaisių, sorų ir kviečių.

— Lape, ar teisybė?— klausia višta.

— Žinoma, teisybė,— atsako lapė.— Negi tu netiki savo giminaičio gaidžio žodžiais?!

— Ar nepaimtumėte ir manęs kartu? Ir aš pasižiūrėčiau, koks tas sodas, dar ir kviečių palesčiau.

— O kodėl gi ne? Eime drauge!— sako jai lapė su gaidžiu.

Dabar eina trise. Jiems beeinant, purptelėjo iš po kojų putpelė, paskrido į šalį, atsitūpė ant kupsto ir sako:

— Ak tu, lape klastūne, apgavai gaidį su višta ir vediesi juos suėsti!

Gaidys ir lapė tyli. O višta sako:

— Oi putpele, nekalbėk taip! Lapė jau paseno ir atgailauja, dabar jau niekam pikta nedaro. Ji turi puikų sodą, ten daug vaisių, sorų ir kviečių. Štai mes ir einame į tą sodą.

— Lape, ar teisybė?— klausia putpelė.

— Žinoma, teisybė,— sako lapė,— negi tu netiki savo draugų žodžiais?

Putpelė pagalvojo pagalvojo ir sako:

— Ar nesivestumėte ir manęs kartu? Aš irgi noriu to sodo pasižiūrėti ir kviečių sočiai prisilesti.

— Kodėl gi ne, einam,— sako vienu balsu ir lapė, ir gaidys, ir višta.

Taip keturiese eina jie toliau. Ėjo, ėjo, ilgai ėjo, pagaliau lapė sako:

— Pavargau aš: matyt, senatvė! Kadaise čia netoliese turėjau trobelę. Eime ten, pailsėsime, o paskui toliau keliausime.

Gaidys, višta ir putpelė paklausė jos ir nudrožė iš paskos. Nusivedė juos lapė į olą ir sako:

— Prašom, brangūs sveteliai!

— Eik tu pirma, juk tu senesnė,— sako gaidys.

— Ne, ne!— prieštarauja lapė.— Čia mano namai, o jūs svečiai, tai jums reikia eiti pirmiems.

Gaidys, višta ir putpelė sulindo į olą, o lapė įsliuogė paskutinė, atsitūpė prie angos ir sako gaidžiui:

— Nagi, gaideli, papasakok mums ką nors, o mes pasiklausysime.

— Kad aš nieko gero nežinau. Papasakok verčiau tu, juk tu vyresnė už mane, ilgiau gyvenai, daugiau matei, daugiau žinai,— sako gaidys.

— O jeigu tu nieko nežinai, tai kodėl kas rytas gerklę laidai, „kakaryko-o" šauki, žmones budini? Reiks tave suėsti!

Paskui lapė pasigręžė į vištą ir sako:

— Ei vištele, papasakotum kokią nors istoriją, o mes paklausytume.

— Iš kur aš žinosiu tų istorijų,— drebėdama iš baimės, sako višta.— Jau geriau tu papasakok ką nors, juk tu protingesnė už mane.

— O jeigu nieko nežinai,— sako lapė,— tai ko plyšoji „kut-kut-kudekšt" ir žmones jušini! Už tai tave nubausiu ir suėsiu!

Dabar lapė sako putpelei:

— Ir tu, putpele, esi nusidėjusi: purpteli tiesiog iš po kojų, tik žmones gąsdini!

— Ne,— sako putpelė,— mane ne taip lengva apkaltinti! Aš turiu liudininkų, jie gali patvirtinti, kad aš nekalta!

Lapė tuoj pagalvojo: „Jeigu ji atsives pas mane dar porą putpelių, tai turėsiu penkis belaisvius." Ir gardžiuodamasi tarė:

— Nagi, eik ir atsivesk tuos savo liudininkus!

Ir paleido putpelę.

Putpelė nuskrido į mišką. O miške tuo tarpu medžioklis su šunimi vaikštinėjo. Putpelė nusileido šuns panosėje. Šis jau puls, bet putpelė purptelėjo tolyn ir vėl atsitūpė ant žemės. Taip pamažu ji ir nusiviliojo šunį prie lapės olos. Čia šuo puolė vidun ir nutvėrė lapę.

— Še tau mano liudininkai!— linksmai suklego putpelė.

— Ačiū tau, sesute, tu išgelbėjai mus nuo pražūties!— tarė gaidys su višta. Ir visi nudžiugę patraukė į namus.

KIKILIS IR DRAMBLYS

Kitą kartą pasaulyje gyveno kikilis. Susisuko lizdą medyje ir išperėjo vaikelius.

Sykį prie to medžio priėjo dramblys ir ėmė trintis. Medis sudrebėjo, kikilio lizdas suiro, mažyčiai paukšteliai iškrito ir užsimušė.

Graudžiai verkė kikilis savo vaikelių. Netrukus jis vėl susisuko lizdą ir išsiperėjo vaikų. Bet ir šį kartą atėjo dramblys ir vėl ėmė trintis į medį. Medis sudrebėjo, kikilio lizdas suiro, paukšteliai iškrito ir užsimušė. Šį kartą kikilis netylėjo.

— O drambly beširdi!— sušuko jis.— Tu sugriovei mano namus ir pražudei mano vaikelius! Dabar bausmės neišvengsi!

Dramblys mostelėjo straubliu ir tarė pašaipiai:

— Niekingas padare! Tu per mažas taip įžūliai su manim kalbėti. Tai ir bausk, daryk, ką nori.

Kikilis pilnomis akimis ašarų ir skaudama širdimi eina pas savo bičiulį išmintingąjį varną. Varnas mato, kad kikilis susisielojęs, ir klausia:

— Kas tau atsitiko, ko verki?

— O išmintingasis varne,— sako kikilis,— atėjo dramblys, sugriovė mano namus ir užmušė mano vaikelius. O galynėtis su juo aš per menkas. Ką daryti?

Varnas sako:

— Taip, dramblys padarė piktadarybę, reikia jį už tai nubausti. Aš turiu draugą, skrendam pas jį pasitarti.

O jo draugas buvo bitė. Varnas ir kikilis nuskrido pas ją ir viską apsakė.

Bitė pasipiktino ir ėmė sukti galvą, kaip nubaudus dramblį už tokį žiaurumą. Galvojo galvojo ir sugalvojo.

— Aš turiu draugą, skrendam pas jį pasitarti.

O bitė draugavo su varle. Pas ją ir nuskrido abu. Galvojo jie keturiese, galvojo ir pagaliau sugalvojo. Bitė susišaukė spiečių savo draugių, ir visos jos nuskrido pas dramblį. Bitė įlindo drambliui į ausį ir ėmė gilti. Dramblys subliuvo iš skausmo, parvirto ant šono ir pradėjo trintis į žemę. O tuo tarpu kitos bitės aplipo jam akis. Jos taip aptino, kad tasai negalėjo nė atsimerkti, ir pagaliau visai apspango. Ilgai jis gulėjo nejudėdamas ir labai ištroško gerti. O varlė tuo tarpu susišaukė visas savo drauges, sulipo į gilų griovį ir kvarkia: „Kvar-kvar-kvar". Apakęs dramblys nukrapino ten, kur varlės kvarkė, ieškoti vandens, ir vos neįvirto į griovį. Bet staiga varnas praskrido jam pro pat galvą ir riktelėjo:

— Ei drambly, traukis atgal, jei ne, įkrisi į griovį!

Varlės kelis sykius viliojo prie griovio ištroškusį dramblį, bet jį vis įspėdavo varnas, kad neįgriūtų.

Ir štai paskutinį sykį priėjo dramblys prie griovio krašto. Tuo tarpu skausmas nuo bičių įgėlimo šiek tiek apmalšo, ir jis truputį pramerkė vieną akį. Tuomet dramblys pamatė, kad iš tikrųjų stovi prie pat prarajos, ir išsigandęs žingtelėjo atgal.

Tada kikilis, skrisdamas pro šalį, tarė:

— Ei drambly! Norėjai pasirodyti esąs stiprus, išardei mano lizdelį ir vaikelius užmušei. Manei, niekas neatkeršys! Dabar matai, kad ir mes, menki padarėliai, susitarę galime tave, tokį galiūną, pražudyti?

— Supratau,— tarė dramblys, ir daugiau liovėsi eibes daręs.

Nuo to laiko dramblys, didžiausias iš visų žvėrių, pasidarė geras ir romus gyvulys.

LAPĖ, VĖŽLYS IR SKRUZDĖLĖ

Kartą lapė, vėžlys ir skruzdėlė sumanė drauge keliauti. Išeina jie į kelią, eina eina ir mato — pribarstyta sorų. Sustojo visi trys ir galvoja: „Ką daryti su tais grūdais?" Pirmiausia sugalvojo lapė:

— Ogi imkim tuos grūdus ir pasėkim, o derlių lygiomis pasidalinsim.

Jie surinko visas soras.

— O dabar sėjai reikia žemės,— sako vėžlys.

Eina visi toliau žemės ieškoti. Prieina kalną ir jo papėdėje pamato sėjai tinkamos žemės.

— Štai čia ir pasėkim grūdus,— sako skruzdėlė.

Lapė, vėžlys ir skruzdėlė pradėjo arti žemę. Staiga lapė pažvelgė į kalną ir aiktelėjo:

— Oi bičiuliai! Kas bus, jeigu, neduok dieve, užvirs šitas kalnas,— tada žus mūsų pasėlis! Judu arkite, o aš einu kalno laikyti.

Taip pasakiusi, lapė užlipo ant kalno ir nuvirto miego. Pavakare, kai vėžlys ir skruzdėlė suarė visą žemę ir nutarė šiek tiek atsipūsti, atbėgo lapė ir skundžiasi, kad labai pavargusi:

— Spėjau kaip tik laiku: kad kiek — kalnas būtų užgriuvęs! Tada perniek būtų nuėjęs visas mūsų triūsas, dar ir patys būtume žuvę.

Atėjo ruduo. Skruzdėlė ir vėžlys nuėmė derlių. Tuo tarpu iš kitapus kalno atbėgo lapė. Pažvelgė ji į auksinius sorų pėdus, apėjo aplink gubas ir sako:

— Bičiuliai, o mūsų derlius ne toks jau didelis, neverta nė dalintis. Eime rungtynių: kas laimėsime, tam ir atiteks visas derlius.

— O ką reikia daryti? — klausia vėžlys.

— Ogi štai ką,— atsako lapė,— visi trys einam prie ano antai medžio ir nuo jo bėgam prie gubų. Visas derlius atiteks tam, kas atbėgs pirmas.

Vėžlys su skruzdėle norom nenorom sutiko ir visi trys nuėjo prie medžio.

— Pasiruoškit!— komanduoja lapė.

Vėžlys ir skruzdėlė pasiruošė bėgti.

— Bėgam!— sušuko lapė ir leidosi pirmoji.

O gudruolė skruzdėlė įsikibo lapei į uodegą.

Nubėgo lapė prie gubos, ištiesė ant sorų papurusią uodegą ir kvatojasi patenkinta:

— Visas derlius man atiteko!

— Oi, malonėk nukelti uodegą, visai jau mane primygei! — piktai sako skruzdėlė, nušokusi nuo uodegos ant sorų.— Sučiulbo: mano derlius, mano derlius... Aš jau seniai čia!

Lapė ėmė rėkti:

— Argi tu galėjai atbėgti pirma manęs?! Kaip gyva nepatikėsiu, kad tu greitesnė už mane!

Netrukus atbėgo ir vėžlys. Užstodamas skruzdėlę, jis suriko lapei:

— Brangi kūmute, tave vejasi du medžiotojai. Jie sutiko mane ir klausia, ar nežinau, kur tu esi. Sakiau, kad nežinau. Užtat jie mane sumušė. Dabar juodu eina čionai. Girdi: jų šunys loja vis arčiau!

Lapė išsigando ir pabėgo.

Taip vėžlys su skruzdėle atsikratė klastingos lapės, derlių pasidalino pusiau ir visą žiemą ramiai gyveno ir sočiai mito.

SUMANUS ASILAS

Senų senovėje toks žmogelis gyvenęs. Jis turėjo porą jaučių ir asilą. Rytais žmogelis, uždėjęs ant asilo maišelį grūdų, varydavo jį su jaučiais į lauką. Ten jis arė žemę ir sėjo kviečius. Kartą vakare, baigus darbą, vienas jautis atsigręžė į asilą, ramiai gulintį ant žemės, ir sako:

— Oi bičiuli, tu laimingesnis už mudu, šeimininkas tavęs taip nekankina. Tu neši į lauką grūdus, o ten užkrauna tau malkas — ir atgalios į namus. Ir vėl pavėsiauji sau. Jaučių dalia sunkesnė, ir galo nematyti mūsų vargams! Šeimininkas kasdien mus kinko į arklą ir varinėja be atodvasio nuo ryto iki vakaro. O jeigu būnam pavargę, nepatraukiame arklo, jis negailestingai muša mus. Oi, kaip sunku, kaip sunku...

Asilas pagalvojo ir sako:

— O juk gali pasilengvinti sau gyvenimą. Paklausyk mano patarimo, ir išsivaduosi iš vargų.

— Sakyk, bičiuli, kaip man išsivaduoti? — pradėjo klausinėti asilą jautis.

Asilas ir sako:

— Nei šiandien vakare, nei rytoj rytą neėsk nė šapelio, vaitok, apsimesk sergančiu. Šeimininkas pamanys, kad tu tikrai susirgai, ir nevarys į darbą.

Jautis taip ir padarė.

Atėjo žmogelis, pradėjo kimšti į ėdžias pašarą jaučiams ir asilui ir pamatė, kad vienas jautis noriai ėda, o kitas atrodo toks sumenkęs ir į pašarą nė nežiūri. Kitą dieną vėl tas pat.

Nusiminė žmogelis, dejuoja:

— Ką dabar daryti, juk negaliu vienu jaučiu arti lauko!

Staiga netyčia pažvelgė į asilą: tas buvo įmitęs ir atrodė tvirtas ir stiprus. Žmogelis nudžiugo ir sukinkė jautį su asilu. Asilas padirbėjo iki vakaro ir visai nusigalavo, jam gėlė maūdė visą kūną. „Kaip tie vargšai jaučiai ištveria tokias kančias?"— pagalvojo asilas ir ėmė mėklinti, kaip nuo tokio sunkaus darbo išsisukus. Jam dingtelėjo galvon mintis, ir tokia puiki, kad net subliovė iš džiaugsmo.

— Bičiuli mano,— sako jis jaučiui,— šiandien nugirdau, ką kalbėjosi šeimininkas su pačia. Šeimininkas sako: „Jeigu jaučiui nebus geriau, teks jį papiauti, parduosim mėsą ir nusipirksim kitą jautį." Taigi dabar patariu tau ėsti; godžiai ryk viską, ką tau duos, o jei ne, geru nesibaigs.

Jautis nė nemanė, kad šitaip gali būti. Jis padėkojo asilui ir tuoj paklaūsė jo patarimo. Šeimininkas pamatė, kad jautis pradėjo ėsti, nudžiugo ir kitą rytą išsivedė lauko arti.

Po kelių dienų jautis ir vėl skundžiasi asilui savo vargais. Asilas ilgai galvojo, bet nieko negalėjo sugalvoti, kaip palengvinti jo dalią. Pagaliau vieną dieną asilui toptelėjo galvon geras sumanymas, ir jis vėl subliovė iš džiaugsmo, o paskui klausia jautį:

— Gal nori visai išsivaduoti nuo šeimininko?

— Žinoma, noriu,— sako jautis.

— Tai bėgam į tolimas ganyklas ir gyvenkime sau laisvai,— siūlo asilas.

Jautis būgštaudamas sako:

— Aš sutikčiau, tik tenai, ko gero, gali vilkai papiauti.

— Na, ką nors sugalvosime,— užbliovė asilas.

Tą pačią naktį jie pabėgo nuo šeimininko. Pernakvojo netoli kaimo ir tik rytą patraukė toliau. Pamatė juos gaidys nuo stogo ir klausia:

— Ei bičiuliai, kur keliaujate?

Asilas sako:

— Mudu pabėgom nuo šeimininko ir einam į tolimą šalį, norim būti laisvi.

— Na, tepadedie jums dievas,— sako gaidys.— O gal ir man eiti su jumis? Šeimininkas ketina mane papiauti ir suvalgyti.

— Na, tai einam!— sako asilas.— Tūpk man ant nugaros, trise geriau, negu dviese.

Eina jie toliau. Ir staiga priešais išbėga pelė ir klausia:

— Bičiuliai mielieji, kur keliaujat?

Asilas atsako:

— Mes pabėgom nuo savo šeimininkų ir keliaujam į tolimą šalį, kur mūsų laukia laisvė.

Tada pelė ėmė pasakoti:

— Viename name turėjau urvelį. Bet štai jau kelios dienos, kaip šeimininkas parsinešė katę. Ir dabar aš tikrai žinau, kad vis tiek pateksiu jai į nagus. Jeigu sutinkate, aš irgi dėsiuos prie jūsų, nenoriu žūti katės naguose.

— Ką gi, einam,— sako asilas,— lipk man ant nugaros.

Asilas atsitūpė ant žemės, ir pelė užsilipo ant jo. Jaučiui nepatiko asilo maloningumas.

— Kam mums reikalingi tie silpni žvėreliai?— sako jam.— Na, kam mums tie veltėdžiai, ar verta juos imti su savimi?

— Draugų turėti niekuomet ne pro šalį,— sako asilas,— nors jie ir mažo augimo.

Ėjo jie kelias dienas ir pagaliau priėjo kalno šlaitą, prižėlusį žolės, sorų ir kviečių.

— Štai čia visi ir gyvensim, — nusprendė asilas, — vargu ar kitur rasim geresnę ganyklą.

Asilo sumanymas visiems patiko. Jie apsistojo priekalnėje ir gyveno sočiai ir linksmai. Labiausiai prie širdies toks gyvenimas buvo asilui. Jis iki soties prisiėsdavo skanios žolės, ilsėdavosi ir laigydavo. Bet jam buvo nesmagu: biučiuliai uždraudė bliauti, bijodami, kad jo balso neišgirstų vilkas. Kartą asilas neiškentęs subliuvo:

— Oi, negaliu ilgiau kentėti, neištversiu — noriu bliauti!

Ir, nesulaukęs atsakymo, garsiai ir pratisai ėmė bliauti. Jo rykavimo aidas nusirito per kalnus, ir išgirdo jį gauja alkanų vilkų, ieškančių grobio kalnuose ir slėniuose.

Staiga vilkų vedlys išrinko iš gaujos patį stipriausią ir vikriausią vilką ir tarė jam:

— Iš balso matyti, kad ten asilas. Eik ir sužinok, kur jis yra.

Vilkas nubėgo ieškoti.

Gaidys iš medžio viršūnės pirmasis pamatė vilką ir įspėjo savo bičiulius. Jautis supykęs sako asilui:

— Šit nepaklausei mūsų ir prišaukei vilkus. Jeigu žūsime, tu būsi kaltas!

— Nusiramink, bičiuli, — atsakė jam asilas,— sumanysime ką nors, išsigelbėsime. O dabar slėpkitės ir nesirodykit, kol pašauksiu.

Bičiuliai išsislapstė. Prieina vilkas, mato — ganosi tik vienas asilas, riebus ir įkūnus. Vilkas pagalvojo: „Reikia grįžti į gaują." Bet staiga iš godumo jam ėmė varvėti seilė, ir jis nusprendė: „O aš pirma pats prisirysiu!" Su tokia užmačia vilkas kad šoks prie asilo, kad suriks:

— Ei asile, atėjo tavo mirties valanda: tuoj aš tave suėsiu.

— Ką gi, nieko nepaveiksi,— tarė asilas.— Bet žinai, pati skaniausia ir riebiausia mano mėsa nuo pilvo. Aš atsigulsiu ant nugaros, o tuomet jau tu ir pradėk draskyti.

— Gerai, gulkis,— sutiko vilkas.

Asilas atsigulė ir, kai tik vilkas pasilenkė prie jo pilvo, suspaudė jis vilko galvą užpakalinėmis kojomis ir užbliovė:

— Ei galiūne, gimęs žmogumi, išeik ir trenk vilkui. Ei požemio karaliau, ateik kasti jam duobės! O tu, saldžiabalsi muedzinai, kalbėk maldą už mirusiuosius!

Tuojau iš savo slėptuvės išbėgo jautis ir suvarė smailius savo ragus vilkui į šoną. Išpuolė pelė ir ėmė graužti vilkui kojas. O gaidys garsiai užgiedojo: „Kakariekū-ū!"

Kai asilas paleido vilką, tasai, visas kruvinas, šoko tekinas bėgti. Atlėkęs į vilkų gaują, jis sušuko:

— Bėkite greičiau! Ateina keturi karžygiai: vienas gaudo arkanu, kitas bado, trečias kasa duobę, o ketvirtas kalba maldas už mirusįjį.

Vilkai baisiai persigando ir puolė bėgti. Daugiau jie nesirodė tuose kraštuose, o asilas, jautis, pelė ir gaidys iki pat amžiaus galo gyveno be baimės toje palaimingoje vietoje.

GUDRI LAPĖ IR KVAILAS VILKAS

Kartą gyveno lapė. Sykį ji įlindo į sodą, pilną pilnutėlį vaisių. Ir įniko ji ten lankytis kas naktį, prisipringdavo saldžių vynuogių, nuvirsdavo miegoti ant minkštos žolės ir išeidavo tik švintant.

Sodo šeimininkas kasdien rasdavo nuplėštas ir išmėtytas vynuogių kekes, išgulėtą žolę ir ištryptas gėles. Ir taip kelios dienos iš eilės. Pagaliau šeimininkas davė sau žodį: jeigu nutversiąs vagį nedorėlį, skaudžiai jį nubausiąs. Jis atnešė į sodą spąstus, įdėjo į juos avies kurdiuką, pastatė prie vartų ir nuėjo sau.

Stojo naktis. Atbėgo lapė ir mato prie vartų avies kurdiuką. Tuoj suprato, kad čia — pinklės, bet seilės jai ėmė tįsti ir urgzti pilvas. Jai labai magėjo atsikąsti nors kąsnelį kurdiuko ir numalšinti įkyrų alkį, bet tuojau pagalvojo: „Nepasiduok pagundai, nebūk godi, dar į pinkles įkliūsi!" Ir lapė nukreipė akis į vynuoges. Bet vynuogės dabar jai pasirodė rūgščios. Lapė vėl šnairom žvilgtelėjo į kurdiuką ir apsilaižė. Šiaip taip nugalėjusi pagundą, ji išėjo iš sodo. Eina sau, o kurdiukas vis stovi akyse. Visą kelią lapė svarstė: „Ką čia padarius? Ak, kaip norėčiau išmėginti dantis į minkštą kurdiuką, užuot rijusi rūgščias vynuoges! Neblogai būtų sutepus išdžiūvusias žarnas!" Taip galvojo lapė ir dūsavo. Ji buvo taip užsigalvojusi, kad nepastebėjo priešais ateinančio vilko. Šis sustabdė ją ir sako:

— Na rudauodege, seniai tavęs ieškau! Bet dievas gailestingas: pati pasipynei man ant kelio. Melskis prieš mirtį, kad dievas tau atleistų gausybę nuodėmių!

— Ir aš taip norėjau tave sutikti, garsusis galiūne, taip norėjau!..— pradėjo gudrauti lapė,— bet, žinoma, ne tokį piktą. Norėjau tave kvies-

ti į savo sodą pasisvečiuoti. Tai nepaprastas sodas: ten viename kampe auga obuoliai ir vynuogės, o kitame noksta ir byra ant žemės kriaušės ir figos, o per vidurį skaidrus upelis teka ir žiedai gėlių skleidžiasi. Na, tiesiog žemės rojus! O aš dar turiu visą kurdiuką tau atnešusi — tik ryk ir skonėkis.

— Nemeluok, klastūne,— atsakė vilkas,— visus tu apgaudinėji, bet manęs nepaimsi!

Lapė garsiai nusijuokė ir sušuko:

— Koks tu įtarus! O tam, kas įtarus, nepasiekiamas draugystės džiaugsmas. Einam su manim, aš tave pavaišinsiu gardžiu kurdiuku.

Paminėjus kurdiuką, vilkas apsilaižė ir, neatsispyręs pagundai, nusliūkino paskui lapę. Nuėjo abu į sodą. Nudžiugo vilkas, pamatęs žalius krūmokšnius. Ir pradėjo juodu dūkti sode. Prisikirto iki soties vynuogių ir kitų vaisių, o paskui lapė nusivedė vilką prie kurdiuko ir sako:

— Tai ką, ar melavau? Še tau kurdiukas, valgyk į sveikatą!

Godus vilkas tuoj puolė prie kurdiuko, ir staiga priekinės letenos įkliuvo į spąstus. Vilkas ir šiaip, ir taip traukia kojas, bet spąstai nepaleidžia. Pagaliau suprato, kad čia menki juokai, ir pradėjo maldauti:

— Lapute kūmute, kažkas man letenas sugnybo, kaip čia man ištrūkus?

Lapė jam sako:

— Juk tu toks galiūnas, timptelėk įsirėžęs ir ištrauksi.

Vilkas kad patraukė — pėdos tik trekšt ir nulūžo, o jis pats nuvirto nebegyvas. Lapė čiupo kurdiuką, prisikirto iki soties, pasijuokė iš kvailo vilko ir nudrožė savo keliu.

KATĖ IR ŠUO

Kartą šuo ir katė dėl kaulo susipešė. Katė sako šuniui:

— Pakentėk mažumėlę! Šit susirgs bajaus arklys ir nugaiš, tada sočiai mėsos prisikirsi, ir kaulų bus iki valiai.

O bajus suprato gyvulių šneką. Išgirdęs katės žodžius, jis tučtuojau nuvedė arklį į turgų ir pardavė.

Šuo vėl neduoda katei ramybės. Toji sako:

— Ką gi, bajus arklį pardavė, o šit susirgs jautis ir nugaiš, ir dar veršelis priedo.

Bajus ir šį kartą nugirdo katės šneką. Bemat jis pardavė jautį ir veršiuką.

Nubudo kitą rytą katė ir sako šuniui:

— Nenusimink! Na, pardavė jis jautį su veršiuku... tai pats susirgs. Jo šermenims papiaus daug avių, tuomet ir prisiėsi sočiai. Galėsi tiek ėsti, kiek širdis geis.

Išgirdo bajus katės žodžius ir susisielojo. Ką dabar daryti, kaip išsigelbėti? Galvojo galvojo, bet nieko nesugalvojo. Galų gale iš liūdesio ir baimės bajus susirgo ir mirė. Bajaus šermenims buvo papiauta daug avių. Kaulai atiteko šuniui, ir jis pagaliau sočiai prisiėdė.

PURPLELIS IR LAPĖ

Kartą gyveno pasaulyje purplelis ir lapė. Vieną dieną purplelis išėjo iš namų maisto ieškoti. Lapė irgi išėjo. Ji buvo alkana. Pamatė purplelį, ir jai ėmė seilės varvėti. Pradėjo ji pamažu sėlinti paskui purplelį ir nuėjo iki pat jo namų. Mato, purplelio namai pačioje aukšto medžio viršūnėje, o tenai tupi du jaunikliai. Paukštyčiai dar nė neskraido. Lapė atsistojo po medžiu ir sako purpleliui:

— Ei purpleli! Mesk man savo vaikus, aš juos suėsiu. Jeigu nemesi, įlipsiu į medį, suėsiu tave ir tavo vaikus, dar ir namus sugriausiu!

Paikas purplelis išsigando lapės grasinimų ir numetė savo paukštyčius. Suėdė juos lapė pasigardžiuodama ir nubėgo. Nelaimingas purplelis pradėjo verkti ir aimanuoti. Staiga atskrido varna ir atsitūpė priešais ant šakos.

— Ko tu toks nuliūdęs, purpleli?— klausia varna.

Purplelis jai guodžiasi:

— Atbėgo lapė ir sako: mesk man savo vaikus, jeigu nenumesi, įlipsiu į medį, suėsiu tave ir tavo vaikus, ir dar namus sugriausiu. Išsigandau ir numečiau jai savo vaikelius, o ji ir suėdė juos. Dabar štai tupiu ir gailiai verkiu.

— Ar tau galvoj pasimaišė? — sako varna.— Lapė juk sparnų neturi, negalėjo ji pas tave užlėkti ir suėsti tavo vaikų ir tavęs...

Netrukus purplelis vėl padėjo kiaušinius, ir iš jų išsirito paukštyčiai. Pradėjo jie augti. Lapė vėl užsigeidė pasmaguriauti, vėl ji atbėgo po tuo pačiu medžiu. Pamatė purplelį ir sako:

— Mesk man savo paukštyčius, aš juos suėsiu. Jeigu nenumesi, įlipsiu į medį, suėsiu tave ir tavo vaikus ir namus sugriausiu!

— Purplelis pažvelgė iš lizdo ir sušuko:

— Meluoji tu, valkata!

Lapė nežinojo, ką dabar daryti. „Tai varna bus ją pamokiusi,— pagalvojo lapė.— Palūkėk, aš tau parodysiu." Nuėjo ji į lauką, ten atsigulė ir apsimetė negyva.

Skrenda varna ir mato — guli vidury lauko negyva lapė. Pamažėle pamažėle nusileido varna ant žemės. Porą kartų kranktelėjo. Lapė nė krust. Prisėlino arčiau ir bakstelėjo snapu ji jai į uodegą. Lapė vėl nė krust.

„Tikrai nugaišo",— pagalvojo varna ir užšoko lapei ant pilvo. „Dabar aš tave pačią sulesiu, akis iškaposiu",— tarė varna: bet staiga lapė tik čiupt ją.

— Na, parodyk dabar savo gudrumą! Purplelį pamokei, dabar pati išsivaduok!— piktai džiaugėsi lapė.

Jau griebs ją ėsti, bet varna sako:

— Jei nori mane suėsti, lape, tai ir ėsk. Tik leisk pasakyti paskutinę savo valią. Pirma išklausyk manęs.

— Na, gerai, kalbėk, tik greičiau!— sutinka lapė.

— Tokia paskutinė mano valia: aš nieko daugiau neturiu, tik kūną, plunksnas, odą, mėsą ir kaulus. Jeigu tu sugrauši mano kaulus ir juos prarysi, tai susirgsi. Jeigu tu nori mane suėsti ir likti sveika, mesk mane į daubos dugną. Aš užsimušiu, o mano kaulai suluš ir sutrupės. Tada tu įlipsi ir skaniai mane suėsi.

Kvaila lapė sutiko. Nunešė ji varną prie daubos krašto ir numetė žemyn. Varna iš pradžių pasirito mažumėlę apačion, o paskui išskleidė sparnus, pakilo ir nutūpė kitoje daubos pusėje. Kiek patupėjo tenai priešais lapę, kranktelėjo, paskui vėl pakilo ir dingo iš akių.

O apgauta lapė liko tupėti išsižiojusi.

SEPTYNGALVIS DIVAS

Kartą gyveno moteriškė su šešiais sūnumis. Jie buvo tokie pavargėliai, kad net vandens neturėjo sočiai atsigerti. Vieną dieną ji sako sūnums:

— Argi taip visą amžių ir badausime? Ruoškitės, einam į kokį miestą. Gal ten atrasime savo laimę.

Ir iškeliavo jie. Ėjo kelias dienas ir naktis, ir motina su dvylikamečiu sūnumi atsiliko. Penki vyresnieji sūnūs buvo stiprūs ir keliavo toliau. Ėjo jie, ėjo ir priėjo kryžkelę. Nutarė pasukti į kairę. Mato — tolumoje kyla sruogelė dūmų. Pasuko jie tenai. Netrukus priėjo prie trobos ir įžengė vidun, pasveikino šeimininką. O ten sėdėjo septyngalvis divas. Jis tarė:

— Jeigu nebūtumėte pasisveikinę, suryčiau štai dabar visus po kąsnelį.

Paskui jis pašoko iš savo vietos, nusuko broliams galvas, o kūnus surijo. Sena motina ir jauniausias sūnus taip pat priėjo kryžkelę ir pasuko keliu į kairę. Pamatė ten rūkstant dūmus ir priėjo prie trobos. Įeina vidun, pasisveikina, o tenai besėdįs septyngalvis divas.

— Jeigu nebūtumėte pasisveikinę,— sako divas,— suėsčiau štai dabar judu abu po kąsnelį.

Jis pašoko iš vietos, jau buvo besižiojąs, bet vikrus bernaitis neišsigando ir tvirtai įsikibo divui į gerklę. Divas mušė jį, jis mušė divą, taip galynėjosi juodu dvylika dienų. Pagaliau bernaitis patiesė jį ant žemės ir nudobė. Jis nuvilko negyvą divą prie duobės ir įmetė į ją, tik staiga žiūri — ant dugno penkios nusuktos galvos voliojasi. Jis šūktelėjo:

— Pažiūrėk, motule, brolių irgi čia būta, tasai divas nužudė juos.

Paskui įspėjo motiną:

— Žiūrėk, motule, išsitrinkusi galvą, neišpilk vandens į tą duobę, o dar divas atsigaus.

— Gerai, sūneli,— atsakė motina.

Netrukus atbėgo katė. Jai po kaklu parišta keturiasdešimt raktų. Sūnus pagavo katę ir nuėmė raktus. Atrakino jis vienerias divo namų duris ir pamatė žmones, apžėlusius plaukais. tarsi Medžnunas [1]. Kai tik bernaitis įėjo, jie ėmė tarpusavy kalbėtis:

— Aš liesas, o tu riebus, aš liesas, o tu riebus.

Bernaitis suprato, ko jie taip kalba, ir tarė sau: „Jie palaikė mane divu."

Jis pradėjo juos raminti:

— Žmonės, aš ne divas, ne perė, ne džinas [2], o žmogus. Aš užmušiau divą, dabar visi jūs esate laisvi. Eikite namolei.

Žmonės nudžiugo, sukalbėjo padėkos maldas, išėjo laukan ir iškeliavo kas sau.

Kitame kambaryje bernaitis rado cukraus ir saldainių, o trečiame — riešutų, ketvirtame — razinų. Taip jis atrakino trisdešimt devynerias duris ir rado ten visko, ko norėjo. Pagaliau bernaitis atrakino paskutiniąsias duris ir rado ten pririštus du žirgus — vėjo žirgą ir viesulo žirgą — ir ant kiekvieno jų po šautuvą ir kalaviją. Jis išėjo iš tenai, užrakino visas duris ir apsigyveno su motina tame name. Kasdien jis balnojo vėjo žirgą, jojo medžioti ir grįždavo su geru laimikiu. Taip ir gyveno juodu, nepažindami nei vargų, nei rūpesčių. Bet staiga jo motinai pradėjo tarytum vieno šulo trūkti. Išsitrinkusi galvą, ji supylė vandenį į duobę, kur gulėjo negyvas divas, o sykį šūktelėjo:

— Kam man tie turtai? Jeigu turėčiau vyrą, galėčiau su juo maloniai laiką leisti.

O divas jau seniai buvo atsigavęs nuo išpilto ant jo vandens, bet bijojo prašnekti. Išgirdo jis moteriškės skundą ir tarė:

— Ei moteriške, jeigu tau reikalingas vyras, ištrauk mane iš tos duobės, ir aš būsiu tau už vyrą.

---

[1] Medžnunas — arabiškų sakmių didvyris, miręs iš meilės, nelaimingo įsimylėjėlio simbolis.

[2] Džinas — Artimųjų Rytų tautų mitologijoje ir pasakose — piktoji arba geroji dvasia.

Moteriškė nubėgo prie duobės, nurinko nuo viršaus akmenis ir klausia:

— Kaip aš tave iš čia ištrauksiu?

— Pririšk mane už vėjo žirgo,— sako divas.

— Juo mano sūnus kasdien medžioti joja.

— Tai sugalvok ką nors,— neatlyžta jisai.

Po vakarinės maldos sūnus parjojo iš medžioklės. Motina padavė jam valgyti, jis pasisotino. Tada ji sako:

— Sūnau mano, tu kasdien joji medžioti vėjo žirgu, jis gerokai sulyso. Jok rytoj viesulo žirgu, o šį žirgą aš dienelę kitą paganysiu.

— Gerai, motule,— sako sūnus,— padarysiu, kaip tu liepi.

Kitą rytą sūnus sėdo ant viesulo žirgo ir išjojo į medžioklę. Jo motina pasigavo vėjo žirgą ir nuvedė prie duobės, kur gulėjo divas. Divas sako jai:

— Paimk iš skrynios keturiasdešimt gazų[1] ilgumo arkaną, užrišk žirgui už kaklo, o aš įsikibsiu į kitą galą, ir žirgas ištrauks mane.

Moteriškė paėmė arkaną, užrišo žirgui už kaklo ir jį nuvedė prie duobės. Divas įsikibo į arkaną, žirgas patraukė, divas su trenksmu išsirito iš duobės ir užgožė visą kiemą. Ir pradėjo moteriškė su divu draugauti, o vakare, prieš grįžtant sūnui, paslėpdavo divą didelėje medinėje skrynioje ir sėdėdavo tyli. Netrukus ji ėmė pilnėti. Sūnus kartą klausia:

— Motule, kodėl tu taip ėmei storėti?

Motina juokauja:

— Sūneli, mes dabar turtingi, aš valgau ir geriu, kiek patinka, štai kasdien ir storėju. Kaip čia netuksi nuo tokio sotaus gyvenimo?

Sūnus patikėjo. Praėjo devyni mėnesiai, devynios dienos, devynios valandos, ir pagimdė moteriškė berniuką, kai sūnus buvo medžioklėje. Ir sako ji divui:

— Na, dabar sugalvok, ką daryti su kūdikiu? Ką aš sūnui pasakysiu?

— Nesirūpink,— sako divas,— rasiu, ką daryti.

Jis paėmė pliką kūdikį ir nunešė jį prie kelio, kuriuo turėjo parjoti moteriškės sūnus. Prieš vakaro maldą šis jojo namo iš medžioklės ant viesulo žirgo ir pamatė prie kelio gailiai verkiantį kūdikį. Jis apsidžiaugė, nulipo nuo žirgo, paėmė vaikutį, suvystė jį ir įsikišo į užantį. Išėjo

[1] Gazas — ilgio matas, lygus apytikriai vienam metrui.

motina jo pasitikti ir mato — sūnus kažką parsigabena užantyje. Ji klausia:

— Sūneli, ką ten užantyje turi?

Sūnus sako:

— Joju keliu ir matau: guli kūdikis ir klykia. Pagailo man, ir paėmiau jį.

— Sūnau mano, tavęs namie nebūna, išeini rytą, o grįžti naktį. Aš jau sena, nepasigaliu, ir man bus sunku auginti mažylį. Neužkrauk man rūpesčių, nunešk jį, kur radai.

— Kaipgi aš jį paliksiu? Juk numirs,— sako sūnus.— Visi mano broliai žuvo. Užaugink šį berniuką, jis kada nors mums pravers.

— Gerai, sūnau,— sako motina,— tegu bus, kaip tu nori.

Kartą, kai sūnus grįžo iš medžioklės, motina sako jam:

— Sūneli, gerą naujieną turiu: man krūtyse atsirado pieno!

— Telaimina tave dievas, motule, tai kūdikio dalis. Duos dievas, jis užaugs ir bus tikras vyras.

Penėjo juodu divo sūnų gazelės smegenėlėmis, kepta žvėriena. Stiepėsi jis taip greitai, kad per dieną užaugdavo, kaip per dvi, o per metus,— kaip per dvejus trejus. Sukako vaikui dešimt metų. Vakarais senutė sėdėdavo prie židinio su abiem sūnumis, o divas pro plyšį skrynioje žiūrėdavo į savo sūnų, o paskui užmigdavo. Dievo valia abu broliai buvo labai panašūs, ir niekas negalėjo jų atskirti. Sykį, kai divas žiūrėjo pro plyšį, berniukas pamatė jo akis. Iš divo akių žiro kibirkštys, ir berniukas verkdamas puolė prie brolio:

— Broliuk, pažvelk, kokios mano tėvo akys!

Motina suriko ant jo:

— Kad tu kur galą gautum! Sėdėk ramiai, iš kur tu, našlaitėli, turėsi tėvą?

Berniukas nutilo, bet vis baikščiai dirsčiojo į skrynią. Ir vėl pamatė divo akis ir sušuko:

— Pažvelk į mano tėvą, kokios baisios jo akys!

— O mano globėjau!— sušuko vyresnysis sūnus, pašoko iš vietos ir išsitraukė kardą.

Divas sustaugė iš baimės ir iššoko iš skrynios. Šešias dienas ir šešias naktis juodu grūmėsi. Pagaliau bernaitis jį įveikė ir jau norėjo versti žemėn, tik motina papylė jam po kojom maišelį sorų, ir jisai paslydo.

Motina norėjo, kad sūnus žūtų. Divas įsirėžė ir pargriovė priešininką. Jaunesnysis brolis sėdėjo prie židinio ir žiūrėjo. Nors jis teturėjo dešimt metų, bet ūgio buvo kaip brolis. Vyresnysis brolis, divo prispaustas prie žemės, sako berniukui:

— Broliuk, jeigu motina tave penėjo savo pienu, tai aš maitinau tave gazelės smegenėlėmis, kad tu padėtum man sunkią valandą. Gelbėk mane!

Jaunesnysis brolis prišoko prie divo ir trenkė jam kardu. Tasai krito negyvas. Antru smūgiu jis užmušė motiną. Taip juodu atsikratė priešų ir laimingi gyveno divo troboje.

Bet štai sykį vyresnysis brolis sako:

— Broliuk, kažkodėl man liūdna. Einu pavaikštinėti, o po aštuonių dienų sugrįšiu. Kardą tu pakabink, ir jeigu nuo jo ašmenų ims lašėti kraujas, tai tu nesirūpink, žinok — aš gyvas. Jeigu aš negrįšiu, ir nuo ašmenų ims varvėti pūliai, tai ieškok manęs.

Taip pasakęs, jis iškeliavo. Ėjo jis kelias dienas ir naktis ir priėjo dykynę. Mato, stovi palapinė, o prie angos avys pririštos. Bernaitis priėjo prie palapinės, pakėlė užuolaidą ir pamatė miegančią mergelę. Įėjo vidun ir atsisėdo. Mergelė nubudo, pamatė bernaitį ir pravirko.

— O kas tave nuskriaudė?— klausia bernaitis.— Kodėl tu čia viena lyg kokia varna?

— Mano tėvo šalį užpuolė drakonas,— sako mergelė.— Jis kasdien suryja vieną mergelę ir dvi avis. Visi mano šalies gyventojai jau atidavė po mergelę ir po dvi avis. Atėjo eilė mano tėvui. Jis užsispyrė neduosiąs, ir gana, bet žmonės ėmė šurmuliuoti: „Tegu ir padišachas atiduoda dukterį ir dvi avis!" Tuomet tėvas atvežė mane čionai. O tu greičiau išeik, netrukus atšliauš drakonas, jis praris ir tave.

Bernaitis sako:

— Tegu praryja ir mane, aš sutinku. O dabar kiek snustelsiu,— tarė bernaitis ir padėjo galvą jai ant kelių.— Tu pažadink mane, kai drakonas ateis.

Bernaitis užmigo. Mergelė laukia. Staiga palapinė ir žemė po ja sudrebėjo. Mergelė iškišo galvą laukan ir pamatė, kad drakonas jau ryja palapinę, ir pravirko. Jos ašaros ėmė kristi bernaičiui ant veido, ir šis nubudo.

— Kas atsitiko, ko tu verki?— klausia jisai.

— Drakonas atėjo,— sako mergelė.

— Kodėl tu manęs anksčiau nepažadinai?

— Nedrįsau.

Bernaitis numaldė mergelę, pašoko, viena ranka griebė už kardo rankenos, o kita — už ašmenų ir stojo priešais drakoną. Kardą tarytum vėjas nunešė tiesiai drakonui į nasrus, ir tuoj pabaisą perkirto pusiau. Bernaitis su mergele liko sveikutėliai, o drakonas galą gavo.

— Grįžk dabar pas savo tėvą,— tarė bernaitis mergelei.

— Tu išgelbėjai mane nuo mirties, aš viena niekur neisiu. Kur tu beeisi, aš visur seksiu paskui tave.

— Ne,— pertarė ją bernaitis,— aš turiu iš drakono nugaros išsirėžti diržą, o tam reikia dienos ar net dviejų. Eik namo, aš greitai irgi ten būsiu.

Mergelė iškeliavo ir netrukus buvo namie.

— Ko tu pargrįžai?— klausia tėvas.

— Dievas atsiuntė nepažįstamą karžygį,— sako duktė,— jis nudobė drakoną ir mane išvadavo. Tasai karžygys bus čia po poros dienų.

— O ar tu jį pažinsi?— klausia tėvas.

— Aš jį pažinsiu nors ir iš šimto jaunikaičių,— atsakė duktė.

Praėjo dvi dienos, tačiau bernaitis nesirodė. Padišachas pasišaukė vieną valkatą girtuoklį ir sako:

— Nueik ir pažiūrėk, ar tikrai drakonas negyvas, kaip sakė mano duktė.

Tasai valkata sėdo ant žirgo ir nujojo. Nujojo prie palapinės, mato — drakonas guli negyvas, o šalia sėdi neapsakomai gražus bernaitis. Smogė jis drakonui kelis sykius kardu, sukruvino kardo ašmenis, parjojo pas padišachą ir pasakė:

— O padišache! Tavo duktė sakė netiesą. Nujojau tenai, radau drakoną, susiėmiau su juo ir nudūriau, o jis manęs vos neprarijo.

Tuomet padišachas davė įsakymą:

— Jeigu kas nors nuo vienerių iki septyniasdešimties metų amžiaus per keturiasdešimt dienų išgers ar suvalgys ką nors savo namuose, jeigu iš kieno kamino pamatysiu rūkstant dūmus, tą ištremsiu. Aš išleidžiu dukterį už to, kas nukovė drakoną.

Prasidėjo vestuvės, užgrojo karnajai ir zurnos, ėmė dundėti būgnai, buvo pritiekta įvairiausių valgymų, prikviesta galybė svečių.

Padišachas sako savo tarnams:

— Pažiūrėkite, ar neliko kur nors žmogaus, nepakviesto į vestuves.

Tarnai užlipo ant rūmų stogo, ėmė dairytis aplinkui ir pamatė tolumoje raitelį.

— O padišache! — sušuko jie.— Tolumoje matėme raitelį lyg jauną mėnulį. Nuo jo gražumo stepės ir kalnai tarytum spindi.

— Kai tik atjos, atveskite jį,— sakė padišachas.

Raitelis atjojo, nulipo nuo žirgo, ir, nelaukdamas kvietimo, nuėjo tiesiai į puotą. O žmonės stebėjosi, matydami jo žirgą. Jaunikaitis buvo pasodintas drauge su viziriais ir didikais. Prie jo balno gugos kažkas buvo prikabinta.

— Kas čia dedasi?— klausia jis.

Jam žmonės sako:

— Vienas žmogus nukovė drakoną ir išgelbėjo nuo mirties padišacho dukterį. Štai padišachas ir leidžia už jo dukterį.

— Atveskite man tą žmogų, kuris nukovė drakoną,— paprašė jaunikaitis.

Ir atvedė. Tasai buvo neišvaizdus, nusmurgęs, seilinas.

— Kaip tu nukovei drakoną?— klausia svečias.

Valkata sako:

— Kas tau darbo? Smogiau kardu ir nudobiau.

— Tegu bus taip. O gal tu gali pasakyti, kokios to drakono žymės?

— Jeigu tau reikia jo žymių, pažvelk į negyvą drakoną.

Tuomet svečias išsirinko keturiasdešimt vyrų ir tarė jiems:

— Prie mano balno gugos prikabinta drūžė odos. Atneškite ją.

Bet keturiasdešimt vyrų nė iš vietos negalėjo jos pakelti. Tuomet nuėjo jis pats, paėmė odą pirštų galais, įnešė į vidų ir metė į aslą. Net visas padišacho dvaras sudrebėjo. Tuomet vienas viziris tarė:

— Atveskite mergelę, tegu ji pati parodo, kas nukovė drakoną.

Mergelei įdavė į vieną ranką gėlių puokštę, į kitą — dagių šluotą ir įvedė su parandža. Apėjo jinai ratą, priešais svečią padėjo gėlių puokštę, o valkatai trenkė į veidą dagiais, net kraujas ištryško. Tą apsišaukėlį padišachas tučtuojau įmetė į belangę, o mergelę išleido už jaunikaičio. Keturiasdešimt dienų truko puota, net ožių grumtynės buvo suruoštos. Įeina pirmą naktį jaunikaitis į savo žmonos kambarį ir mato — ši sėdi prie židinio. Staiga pro langelį įspindo mėnulio šviesa, pasišnibž-

dėjo su jauna jo žmonele, o paskui, sušlamėjusi tyliai, šmurkštelėjo atgal pro tą patį langelį.

— Kas gi čia?— klausia jis žmonos.

— Tai ponia Machtobė [1], Korunbajaus duktė,— atsako žmona.— Ji mano draugė. Mudvi esame prisiekusios, kad tekėsime už brolių ir būtinai tą pačią dieną. Ji sužinojo, kad aš ištekėjau, ir atėjo manęs išbarti, kad žodžio netesėjau.

Jaunikaitis iki pat ryto galvojo ir niekaip negalėjo užmigti. Rytą atsikėlė, atsisveikino su žmona ir išėjo. Beeidamas rado didžiulę kaimenę ožkų ir paklausė:

— Kieno čia ožkos?

— Korunbajaus,— atsakė jam piemenys.

Ėjo jis dar kelias dienas ir sutiko kaimenę avių.

— Kieno čia avys?— klausia jis.

— Korunbajaus,— sako jam piemenys.

Nuėjo jis dar gerą galą kelio ir rado bandą karvių ir veršelių.

— Kieno tos karvės?— klausia.

— Tai Korunbajaus karvės,— sako jam piemenys.

Eina toliau ir randa didžiulį tabūną arklių.

— Kieno arkliai?

— Korunbajaus,— atsako varovai.

Paskui jis pamatė bandą kupranugarių.

— Kieno tie kupranugariai?

— Korunbajaus.

— O kur Korunbajaus namai?

Piemenys sako:

— Eik tiesiai, pamatysi vartus. Pašauksi, ir tuoj jis išeis. Būk atsargus, jis kiekvieną kviečia grumtynių. Jeigu tu jį nugalėsi, bus taip, kaip tu norėsi. O jeigu jis tave parmes ant žemės, tai uždarys į belangę, iš kurios gyvas neišeisi.

Jaunikaitis nuėjo į tą pusę, kur parodė piemenys, ir netrukus atsidūrė prie vartų.

— Korunbajau! Ei Korunbajau!— sušuko jis.

---

[1] Machtobė — tadžikiškai mėnulio šviesa.

— Tuojau,— atsakė Korunbajus, išpuolė iš trobos ir susikibo su jaunikaičiu. Kilstelėjo jį Korunbajus, trenkė į žemę, surišo rankas ir kojas ir įmetė į belangę.

Tą pačią dieną nuo pakabinto kardo ašmenų ėmė lašėti pūliai. Jaunesnysis brolis pargrįžo iš medžioklės ir tai pamatė. Jis užrakino trobą ir ant vėjo žirgo nušuoliavo ieškoti vyresniojo brolio. Abu nukauto divo žirgai pėdomis lengvai atsekė vienas kitą. Vėjo žirgas šuoliavo kelias dienas ir naktis ir nušuoliavo į stepę. Ten jaunesnysis brolis iš pėdsakų suprato, kad jo brolis buvo stepėje kelias dienas ir nudobė drakoną. Vėjo žirgas lėkė toliau viesulo žirgo pėdomis. Lėkė jis, lėkė ir pagaliau atlėkė į padišacho dvarą. Broliai buvo tokie panašūs, kad tarnai palaikė jaunėlį vyresniuoju, padišacho žentu, ir įvedė į vidų. Jo pasitikti išėjo graži jauna moteris. Jaunikaitis pagalvojo: mano brolis, matyt, vedė padišacho dukterį, o pats kur iškeliavo.

Sutemo naktis, visi nuėjo miegoti. Nuotaka, laikydama jaunikaitį savo vyru, paklojo jam lovą, ir jis atsigulė. Ji užpūtė žiburį ir norėjo gultis šalia, bet jis ją pastūmė nykščiu. Padišacho duktė nulėkė į kambario kampą ir tenai verkdama išsėdėjo iki ryto.

Rytą jaunikaitis atsikėlė ir, neatskleidęs savo paslapties, sėdo ant vėjo žirgo. Jojo toliau pėdomis. Sutikęs kokią kaimenę, vis klausinėdavo: „Kieno čia gyvuliai?" O jam atsakydavo: „Korunbajaus". Pagaliau jis prijojo kupranugarių bandą ir pasiteiravo piemens:

— Bičiuli, kieno šie kupranugariai?

— Tai Korunbajaus kupranugariai,— atsakė tasai.

— O kas tasai Korunbajus?

— Tai nematytas galiūnas. Neik į jo namus, jis tave nugalabys. Kartą čia pro šalį jojo gražus jaunikaitis, Korunbajus jį nugalėjo imrynėse. Tik nežinau, ar nužudė jį, ar į belangę įmetė.

Jaunikaitis pagalvojo: „Tur būt, mano brolio ten būta." Pavarė žirgą, ir tas jį nunešė prie didžiulių vartų.

— Korunbajau!— sušuko jaunikaitis.

Korunbajus išėjo. Jaunikaitis pakėlė Korunbajų ir taip trenkė į žemę, kad tas tuoj krito negyvas. Iš trobos išėjo Machtobė, ir jaunikaitis ją paklausė:

— Ką padarė tavo tėvas mano broliui?

— Jis jį įmetė į belangę.

Nuėjo jaunasis karžygys, išlaužė belangės duris ir mato, brolis vos alsuoja. Jis išnešė jį laukan, pradėjo gaivinti. Po dviejų—trijų dienų juodu pasiėmė Machtobę ir iškeliavo į padišacho dvarą. Visas Korunbajaus bandas pakeliui išdalino piemenims. Keturiasdešimt dienų ir naktų dvaras šventė Machtobės ir jaunesniojo brolio vestuves. Taip išsipildė visų troškimai.

Prabėgo daug metų. Kartą jaunesnysis sako vyresniajam:

— Brolau, jokime šiandien medžioti.

— Gerai,— sako tasai.

Išjojo juodu. Vyresnysis joja vienu slėniu, jaunėlis — kitu. Užkilo broliai į kalno viršūnę ir sustojo nuo kits kito per atstumą. Jaunėlis sušuko:

— Brolau, šauk man į nykštį, kad jis šalin nulėktų.

— Kuo tu nusikaltai, kad aš turiu šauti į tave?

— Jeigu nešausi man į pirštą, aš tave nudėsiu.

Vyresnysis brolis gavo paleisti strėlę. Ji nukirto grynai jaunesniajam broliui pirštą. Paskui juodu puolė vienas prie kito ir tvirtai apsikabino. Vyresnysis paklausė: „Ką tai reiškia, broluži?" Tasai atsakė:

— Brolau mano, aš ieškojau tavęs, ir pėdsakai mane atvedė į tavo namus. Tavo žmona manė, kad čia esi tu, paklojo man patalą ir jau buvo begulanti šalia. Aš atstūmiau ją šiuo pirštu. Tas pirštas buvo tau nusikaltęs. Tavo strėlė nukirto prasikaltusįjį pirštą, ir dabar aš prieš tave esu tyras.

Pamedžioję juodu sugrįžo namo. Padišachas norėjo juos uždėti vieną padišachu, kitą viziriu, bet juodu atsisakė ir abu su savo žmonomis pargrįžo į gimtinę. Jie gyveno laimingai, visi jų troškimai išsipildė, teišsipildo ir jūsų troškimai.

FARCHADAS IR ŠIRINA

Kadai kadės Čine [1] gyveno vienas padišachas. Ilgai jis neturėjo sūnaus. Pagaliau jo žmona pagimdė berniuką. Pasikvietė padišachas astrologus ir įsakė:

— Sudarykite horoskopą ir išpranašaukite, koks bus mano sūnaus Farchado likimas.

Astrologai atsakė:

— Tavo sūnus bus išminčius ir karžygys, bet aukščiausiasis jį sutvėrė iš meilės molio.

Atidavė berniuką žindyvėms ir auklėms. Kai berniukui suėjo septyneri metai, jį leido mokytis į maktabą [2]. Padišachas kasdien teiravosi, kaip sekasi sūnui.

Mokytojas sakydavo:

— O valdove, niekas negali lygintis moksle su tavo sūnumi. Bet aš nė karto nemačiau jo veide šypsenos.

Berniukas buvo labai protingas ir sumatus. Padišachas jau buvo senstelėjęs. Jis pagalvojo: „O gal atiduoti sūnui Farchadui valdyti karalystę?" Pasitarė jis su viziriais, paskui pasišaukė įvairius garsius meistrus ir įsakė:

— Iškirskite sodą ir pastatykite mano sūnui rūmus, su kuriais pasaulyje nebūtų lygių gražumu.

Meistrai ėmėsi darbo. Po metų ir kelių mėnesių Farchadas tarė tėvui:

— Aš einu pažiūrėti, kaip dirba meistrai.

---

[1] Činas — Kinijos Turkestanas.

[2] Maktabas — musulmonų šalyse pradinė mokykla.

Nuėjo jis sodan ir ėmė žiūrėti. Mato, vienas meistras kerta kirviu akmenį, lyg peiliu sviestą piausto. Farchadui tai labai patiko. Jis sako:

— Kaip čia tavo kirvis eina per akmenį lyg per sviestą?

Meistras sako:

— Mums kirvius duoda vyresnysis meistras, jo ir paklausk.

Farchadas pasišaukė vyresnįjį meistrą Ustokaloną:

— Sakyk, kas čia per gudrybė? Kirvis eina per akmenį lyg per sviestą.

Vyresnysis meistras sušnibždėjo jam į ausį:

— O šachzade [1], tai mūsų paslaptis. Viskas pareina nuo to, kaip užgrūdintas plienas. Jeigu aš atskleisiu šią paslaptį, mano amatas nueis perniek.

— Man labai patinka šis amatas, — tarė Farchadas. — Padaryk man kirvį ir išmokyk, kaip jį užgrūdinti.

Meistras neišdrįso atsakyti šacho sūnui.

— Gerai,— tarė jis,— ateik rytoj.

Anksti rytą Farchadas nuėjo pas vyresnįjį meistrą. Tasai jį nusivedė į slaptą savo dirbtuvę.

— O šachzade, aš dirbsiu kirvį ir jį grūdinsiu, o tu žiūrėk,— pasakė jis.

Kai meistras baigė savo darbą, Farchadas tarė jam:

— Ustokalonai, o dabar tu žiūrėk, aš padirbsiu ir užgrūdinsiu kirvį.

Ustokalonas mato, kad Farchado kirvis gražesnis ir aštresnis už jo. Jis užmovė kirvį ant koto, ir Farchadas, išėjęs iš dirbtuvės, pradėjo darbuotis su akmenskaldžiais. Jis dirbo taip gerai, kad akmenskaldžiai liko juo patenkinti. Farchadas tašė akmenis geriau, negu kiti. Ir taip kasdien jis dirbo su akmenskaldžiais. Rūmai iškilo per ketverius metus. Jie buvo vien iš marmuro. Apie tai buvo duota žinia padišachui:

— O šache, rūmai stovi, malonėkite apžiūrėti.

Padišachas nuėjo apžiūrėti su viziriais ir didikais. Mato, iš tikrųjų kitų tokių rūmų nerasi visame pasaulyje. Jis buvo labai patenkintas meistrais, davė jiems daug pinigų ir išleido namolei. O sode buvo iškelta didelė puota.

Per puotą padišachas tarė savo artimiesiems:

---

[1] Šachzadė — karalaitis, princas.

— O valstybės vyrai, aš jau senas, tad nusprendžiau atiduoti sostą, karūną ir lobyną savo sūnui Farchadui, vien tik to ir teprašau dievo. Pakluskite jam.

Tuomet Farchadas ir sako:

— Tėve, aš klausau tavęs ir su didžiausiu džiaugsmu priimu tavo geradarystę. Bet jauni žmonės panašūs į medžio žiedus; jie greitai nubyra, lygiai kaip ir lapai. O medis gyvena ilgiau už juos. Tik vienas dievas žino, kas iš mūsų mirs pirma — tu ar aš. Mirtis neskiria jaunų ir senų. Geriau pirma išmokyk mane valdyti valstybę, o paskui atiduosi sostą ir karaliaus žiedą.

Jo kalba visiems patiko. Kitą dieną tėvas pradėjo jį mokyti Čino įstatymų, rodyti savo turtus. Padišachas atvėrė lobyną, o Farchadas žiūrėjo ir dėjosi į galvą. Bet vienos užrakintos skrynios padišachas neatvožė.

— Tėve,— sako Farchadas,— atrakink šią skrynią, pažiūrėkim, kas joje yra.

— Mano sūnau,— atsakė padišachas,— nuo to laiko, kai aš valdau, neprisimenu, kad šią skrynią kas būtų atrakinęs. Ir rakto nėra.

— Tėve, man keista: tu padišachas, o nežinai, kur raktas. Surask jį, pažiūrėsime, kas yra toje skrynioje.

Padišachas labai mylėjo savo sūnų ir negalėjo prašomas ko jam atsakyti. Jis liepė atnešti raktą ir atrakinti skrynią. Skrynioje gulėjo didžiulis veidrodis, jo viršus buvo užteptas juodais dažais, ir niekas jame neatsispindėjo. Apačioje buvo kažkas parašyta. Farchadas įsižiūrėjo ir perskaitė: „Kas pažvelgs į šį veidrodį, tas pamatys savo ateitį." Farchadas pagalvojo: „Kaip čia pažiūrėjus į šį veidrodį?"

Tėvas ir sūnus išėjo iš lobyno. Farchadas vis galvojo apie veidrodį. Dieną naktį jis suko galvą, kaip čia į jį pažiūrėjus, ir kartą paklausė tėvą:

— Kaipgi nuvalyti tą veidrodį?

— Sūnau,— atsakė padišachas,— tasai veidrodis padarytas dar Iskandaro [1] laikais. Nemanau, kad jį būtų galima nuvalyti. Aš nežinau, kaip tai padaryti.

— Tėve, liepk jį nuvalyti, juk tu padišachas.

[1] Iskandaras — taip Rytuose vadinamas Aleksandras Makedonietis.

Ką bedarys padišachas? Sušaukė visus savo valstybės išminčius ir mokslininkus ir įsakė jiems:

— Suraskite būdą, kaip nuvalyti šį veidrodį!

Vienas išminčius ir sako:

— Viename urve gyvena žmogus, vardu Suchailas. Štai jau keli tūkstančiai metų, kaip jis ten įsikūrė. Tik jis galėtų tai padaryti.

Padišachas su sūnumi ir keliais kariais iškeliavo į urvą pas Suchailą. Kariai pasiliko lauke, o padišachas ir Farchadas įėjo vidun.

— Salam aleikum [1], Farchadai,— pasveikino jaunikaitį senukas. Jis apkabino Farchadą ir tvirtai prispaudė prie krūtinės.— Ačiū dievui, mano troškimai išsipildė.

— O seneli,— paklausė Farchadas,— iš kur tu žinai, kad aš vardu Farchadas?

— Brangus sūnau,— atsakė senukas,— aš buvau žvaigždininkas mokslininkas, astrologas. Žinojau, kad pasaulyje atsiras galiūnas ir išminčius, ir prašiau aukščiausiojo neatimti man gyvybės, kol išvysiu tave. Dabar aš galiu mirti.

Farchadas jam apsakė apie veidrodį.

— Padišache, palauk čionai,— tarė senukas, pasivedė Farchadą į šalį ir sušnibždėjo:

— Farchadai, geriau atsisakyk to sumanymo.

Bet matydamas, kad Farchadas neketina atsisakyti, senukas nusileido:

— Gerai, aš tau nurodysiu būdą.

Jis padavė Farchadui kažkokių žolelių ir tarė:

— Aš pataisiau šiuos vaistus tau. Jeigu jais patepsi savo kūną, jokia nelaimė tavęs neištiks. Iš čia tu iškeliausi ant Bukroto [2] kalno. Paskui pereisi plačią dykumą ir pamatysi tvirtovę. Kai kopsi į tą tvirtovę, tavęs pasitikti išeis divas su didžiuliu akmeniu ant galvos. Tu kuo greičiausiai pasitrink savo kūną šiais vaistais, sukalbėk maldą, kurios aš tave išmokysiu, ir papūsk į divą. Divas mes į tave akmenį nuo galvos, bet tu nebijok, nes divo gyvybė bus tavo rankose: trenk jam per sprandą kardu, ir jis nusibaigs. Paskui tu įeisi į divo tvirtovę ir ten pamatysi rūmus. Rūmuose, įduboje, rasi lentą su įrašais. Toliau daryk taip,

---

[1] Salam aleikum — arabiškas pasisveikinimas (ramybė tau).

[2] Bukrotas — taip arabai vadina garsų senovės graikų gydytoją Hipokratą.

kaip ten parašyta. Paimk iš ten pat Suleimano [1] rimbą ir Kiršosibo [2] kardą. Iš ten išėjęs, keliauk toliau. Kelias dienas eisi ir vėl rasi dykumą. Čia pamatysi tvirtovę, išsitepk kūną šitais vaistais ir kopk į ją be baimės. Iš ten išeis baltas drakonas ir ims tave traukti į nasrus. Bet tu jo nebijok, nes jo gyvybė bus tavo rankose: kirsi drakonui Kiršosibo kardu, ir jis tuoj nugaiš. Tuomet iš tvirtovės išeis pulkas gražių mergelių. Jos nusilenks tau ir nusives į rūmus. Viena tų mergelių turės ant krūtinės veidrodį. Tu gerai nusitaikyk ir paleisk strėlę į tą veidrodį. Žiūrėk, neprašauk pro šalį, tuomet sveikas dingęs: tos mergelės — burtininkės. Jeigu pataikysi, mergelė mirs, numirs ir visos jos draugės.

Paskui paimk iš tų rūmų Džamšido [3] taurę ir eik prie Bukroto kalno. Šįkart siaubai tavęs nepersekios. Kai nueisi prie Bukroto kalno, pamatysi urvą, o jame Bukroto šulinį. Prieik prie to šulinio su taure rankoje. Taurėje pamatysi Bukrotą. Jis pradės raudoti, maldauti tavęs ir prikalbinėti: nevalyk, girdi, veidrodžio ir mesk tą savo užmačią. Jeigu jis tavęs neperkalbės, tai parodys kelią. Kai grįši iš ten namo, mokėsi nuvalyti veidrodį ir jame pamatysi savo ateitį.

Senukas Suchailas baigė kalbėti ir atidavė dievui sielą. Farchadas su tėvu palaidojo senuką urve, sukalbėjo laidotuvių maldas ir pargrįžo į rūmus. Paskui Farchadas ėmė ruoštis kelionėn.

Padišachas su kariuomene iškeliavo drauge su Farchadu. Jojo jie kelias dienas ir prijojo divo tvirtovę.

— Mano sūnau, kokia čia vieta?— klausia padišachas.

— Kad ir kokia ji būtų,— sako Farchadas,— aš čia apsistosiu.

Tuomet visi nulipo nuo žirgų. Farchadas įsakė:

— Tegu visi čia pasilieka, o aš eisiu į tvirtovę vienas.

— Brangus mano sūnau,— ėmė maldauti tėvas,— neleisiu, kad tu vienas eitum. Išsiųsiu būrį žvalgybon.

— O tėve,— sako Farchadas,— kaipgi mes siųsime kariuomenę, nežinodami, ką tenai rasime? Jeigu kariai žus, mums kris kaltė. Jeigu kas atsitiks, tegu atsitinka man.

Tėvas gavo nusileisti. Farchadas atsiskyrė nuo kariuomenės, ir kai nuėjo taip toli, kad jo nebuvo matyti, išsitepė kūną vaistais ir pasuko

[1] Suleimanas — biblinis karalius Saliamonas.
[2] Kiršosibas — senovės Irano mitų herojus, pasakose — nenugalimas didvyris.
[3] Džamšidas — senovės Irano legendinis karalius.

į tvirtovę. Beliko gal tik penkiasdešimt žingsnių, kai iš tvirtovės pasigirdo divo balsas:

— Oi, užuodžiu žmogaus kvapą!

Su akmeniu ant galvos divas išbėgo iš tvirtovės ir puolė Farchadą. Jis sviedė į Farchadą akmenį, bet tasai sukalbėjo maldelę, kurios buvo jį senukas Suchailas išmokęs, šoko prie divo ir kardu trenkė jam per sprandą. Divas sudejavo ir nusibaigė. Padišacho kariuomenė, išgirdusi šią dejonę, iš baimės parpuolė žemėn. Farchadas, matydamas, kad divas negyvas, padėkojo aukščiausiajam ir įėjo į tvirtovę. Ten buvo rūmai. Vienoje įduboje rado lentą ir atidžiai perskaitė, kas joje buvo parašyta. Apsidairęs jis pamatė ryšulį raktų, paėmė juos, rakinėjo menes ir žiūrinėjo turtą. Paskutinėje menėje jis išvydo ant sienos kabantį Suleimano rimbą ir Kiršosibo kardą. Jis nusikabino juos, pabučiavo, prisidėjo prie akių, padėkojo dievui, išėjo iš tvirtovės ir sugrįžo prie kariuomenės. Eidamas prie tėvo, Farchadas tarė:

— O didysis padišache, aš nukoviau divą, išdalink visus jo turtus savo kariams.

Kariai nuėjo į tvirtovę ir pamatė nugaišusį divą. Jie ėmė aukštinti ir liaupsinti Farchadą. Padišachas išdalino divo turtus kariams, ir jie patraukė prie Bukroto kalno. Kelyje jie patyrė įvairiausių negandų: krito daug žirgų ir mirė daug žmonių, subiro vežimai. Pagaliau jie atvyko prie drakono buveinės. Padišachas išgirdo drakono alsavimą ir klausia:

— Mano sūnau, kas čia dedasi?

— Nežinau, tėve,— sako Farchadas,— palūkėkite čia, aš einu apsidairyti.

Kariai liko, o Farchadas nudrožė vienas. Jis nuėjo maždaug farsangą [1], ir pamatė tvirtovę. Jaunikaitis drąsiai priėjo prie jos ir pamatė drakoną. Jis miegojo, išsitiesęs per penkis šimtus žingsnių. Farchadas vėl visas išsitepė vaistais ir prisiartino prie drakono. Tasai atsibudo ir pradėjo traukti Farchadą į nasrus. Farchadas sukalbėjo maldelę, ir drakonas ėmė silpti, bet vis dar traukė į save Farchadą lyg gumulą vatos. Galiūnas čekštelėjo drakonui Kiršosibo kardu ir perkirto pusiau. Nuo drakono pakilo toks biaurus tvaikas, kad jis tris dienas ir tris naktis gulėjo nualpęs. Paskui atsigavo ir pamatė, kad drakonas guli tarytum

[1] Farsangas — senovinis ilgio matas, maždaug 7—8 km.

kalnas. Tuomet jis padėkojo dievui ir nudrožė į tvirtovę. Pro vartus išėjo būrys gražių mergelių vienodos spalvos drabužiais ir visos panašios kaip du vandens lašai. Vienai jų ant krūtinės kabojo veidrodis. Jos nusilenkė Farchadui, priėjo artyn ir pakvietė į rūmus. Farchadas, atsiminęs senojo Suchailo patarimą, skubiai išsitraukė strėlę, įdėjo į lanką ir paleido į krūtinę mergelei su veidrodžiu. Mergelė sukliko ir nugriuvo žemėn.

Pasigirdo koks keistas garsas, ir šviesa užgeso. Farchadas išsigando ir neteko sąmonės. Po vienos dienos ir vienos nakties jis atsigaiveliavo, apsidairė, bet nepamatė nė vienos mergelės. Narsuolis įžengė į tvirtovę. Ten stovėjo aukšti rūmai, o prie jų gulėjo lenta su įrašais. Jis paėmė ją, perskaitė įrašą joje, pagal jį susirado Džamšido taurę, paskui išėjo iš tvirtovės ir nuėjo pas tėvą. Visi apsidžiaugė, pamatę jį laimingai sugrįžusį, ir išbėgo pasitikti.

O jis tarė:

Einam, tėve, pažiūrėsi drakono, kurį aš nukirtau.

Ir visi patraukė į tvirtovę. Išvydę negyvą drakoną, jie neteko amo, paskui atsipeikėjo ir ėmė garbstyti Farchadą. Kariai paėmė iš tvirtovės visą lobį, susikrovė ant žirgų ir išjojo prie Bukroto kalno. Jojo jie mėnesį ir dieną ir prijojo aukštą kalną. Paskui jojo kelias dienas tarpekliu ir prijojo urvą. Ten ir buvo Bukroto urvas.

— Dabar visi pabūkite čia,— tarė Farchadas,— o aš einu į urvą ir pažiūrėsiu, kas ten yra.

— Mano sūnau,— įkalbinėja tėvas,— einam visi drauge.

— Tėve, kas turi atsitikti, tegu atsitinka man. Jūs pasilikite čia.

— Tegu man būna tas pat, kas ir tau,— neatlyžta tėvas,— aš neleisiu tavęs vieno, einu su tavim.

Tėvas ir sūnus paliko kariuomenę vadams:

— Kol sugrįšime iš urvo, laukite mūsų.

Ir juodu įėjo į urvą. Ten buvo taip tamsu, kad nežinojo, nė kur kojos statyti. Farchadas išsiėmė Džamšido taurę, urvas nušvito, ir juodu ėjo tolyn. Netrukus sutiko senuką. Tasai senukas tarė Farchadui:

— Salam aleikum, o Farchadai, eikš pas mane. Štai jau daugel metų laukiu tavęs. Ačiū dievui, pagaliau tu atėjai, mano troškimas išsipildė.

Jis apkabino Farchadą, o paskui pasveikino padišachą. Farchadas prabilo:

— O išmintingasis seneli, iš kur tu žinai, kad aš esu Farchadas?

— Farchadai,— tarė senukas,— aš esu Bukrotas, aš buvau Aleksandro Zulkarnajaus išminčius. Jau tada žinojau, kad gims didvyris Farchadas. Žinojau viską, kas tau atsitiks. Divas ir drakonas, kuriuos tu sutikai kelyje,— vis tai mano burtai. Aš išsimeldžiau aukščiausiojo ilgus metus gyvenimo, norėdamas pamatyti tokį galiūną, kaip tu. Ko tu geidi? Sakyk, išpildysiu tavo prašymą.

Farchadas paklausė, kas padirbo veidrodį ir kaip jį nuvalyti.

Bukrotas tarė:

— O Farchadai, nesistenk nuvalyti veidrodžio, per jį gausi daug negandų patirti.

— Tu žinai, kiek aš dėl to keliavau, kiek vargo turėjau. Dabar jau vėlu trauktis.

Bukrotas žinojo, kad Farchadas nesuks iš to kelio. Jis pasivedėjo jį į šalį ir tarė:

— O Farchadai! Visagalis tave sutvėrė iš meilės molio. Tu neklausysi nei mano patarimų, nei kieno kito. Grįžk namo, dabar veidrodis nusivalys pats, nuimti nuo jo kerus galiu tik aš. Šis veidrodis buvo padarytas išminčių Aflotuno [1] ir Arasto [2]. Jie irgi žinojo, kad tu turi gimti, bet jie turėjo palikti šį pasaulį, nors ir išminčiai buvo. Ir aš jį paliksiu.

Bukrotas pasakė šiuos žodžius ir numirė. Ilgai raudojo Farchadas. Palaidojo Bukrotą juodu su tėvu, apverkė jį ir sugrįžo prie kariuomenės. Visi kariai buvo sveiki ir gyvi. Iš tenai jie patraukė į Činą. Ilgus mėnesius jojo, daug vargų patyrė ir pagaliau nuvyko į Činą. Čia padišachas paleido karius.

Farchadas nuėjo vienas į lobyną, kur buvo veidrodis. Kai tik jis priėjo prie veidrodžio, jis tuoj skaidrus pasidarė. Farchadas pažvelgė į jį ir išvydo bekraštę stepę. Galybė žmonių kapojo akmenuotą žemę kirtikliais ir kauptukais. Kad ir kaip jie plušo, nė akmenėlio negalėjo atkirsti. Bet štai prie jų prieina jaunikaitis. Jis visu kuo buvo panašus į Farchadą, net pats Farchadas sušuko:

— Kaip šis jaunikaitis panašus į mane!

---

[1] Aflotunas — arabiškas senovės graikų filosofo Platono pavadinimas.

[2] Arastas — arabiškas senovės graikų Aristotelio pavadinimas.

Jaunikaitis sveikino žmones, paskui išsiėmė iš už juostos kirvį ir ėmė tašyti akmenį. Jo kirvis smigo į akmenį kaip į sviestą. Netrukus pasirodė būrys raitelių. Jie buvo karališkais rūbais, o žirgų kamanos — auksinės. Jie prijojo prie žmonių ir sustojo. Pasirodo, ten buvo mergelės. Jos nustebusios žiūrėjo, kaip jaunikaitis tašo akmenį. Staiga papūtė vėjas ir pakėlė apdangalą nuo vienos veido. Ji buvo tokia graži, o jos veidas tarytum spinduliuojanti saulė apšvietė viską aplinkui. Jaunikaitis, nelyginant Farchadas, pažvelgė į ją ir nualpo. Ir pats Farchadas nualpo.

Tris dienas ir tris naktis niekas negalėjo rasti Farchado, nors visur ieškojo. Paskui jo tėvas nuėjo į lobyną, kur buvo veidrodis, ir ten rado sūnų. Jis gulėjo lyg lavonas. Padišachas, pamatęs, kad Farchadas guli negyvas, sukliko ir nualpo. Jo balsą išgirdo rūmininkai ir tarnai ir atbėgo į lobyną. Jie rado ten padišachą ir Farchadą, gulinčius lyg negyvus. Juos išnešė į viršų, davė pauostyti žolelių. Pirmiausia atsigavo padišachas, o paskui ir Farchadas.

Po to Farchadas ėmė blykšti, liesėti, bet niekam nė žodžio nesakė, ką matęs veidrodyje. Padišachas sušaukė visus išminčius ir mokslininkus ir įsakė:

— Išgydykite mano sūnų. Jis akyse nyksta.

Išminčiai sako:

— Reikia pasiųsti jį į tokią vietą, kur sveikas oras, gal būt, ten jam pasidarys geriau.

Padišachas ir Farchadas drauge su kariuomene išjojo ieškoti tokios vietos. Prijojo jie jūros krantą, pasistatė palapinę ir sustojo pailsėti. Išminčiai tarė:

— Reikia perplaukti į kitą krantą ir sužinoti, koks ten oras.

Padišachas, Farchadas ir keli išminčiai sėdo į laivą ir nuplaukė į kitą krantą. Bet staiga pakilo smarkus vėjas, jūra subangavo, ir laivas apvirto. Visi atsidūrė vandenyje. Padišachas užlipo ant laivo skeveldros ir nuplaukė į sausumą. Išlipo į krantą ir pėsčias nudrožė prie savo karių. Padišachas ilgai verkė iš sielvarto, pagaliau visai prarado viltį, kad grįš Farchadas, ir parkeliavo į sostinę.

O tuo tarpu Farchadas plaukė ant lentos, ir ji nunešė jį prie salelės kitame krante. Išlipo jis į sausumą ir stovi, nežinodamas, kur eiti. Jis buvo alkanas ir ištroškęs. Po kurio laiko jis pamatė laivą. Kai laivas

priplaukė arčiau, Farchadas išvydo jame visą karavaną pirklių. Jie pamatė jaunikaitį, ir kapitonas sustabdė laivą. Farchadas įlipo į jį. Niekas jo nekalbino, ir jis nepratarė nė žodžio. Taip plaukė jie kelias dienas ir naktis. Ir štai sykį jūroje pasirodė valtelės. Laive visi pradėjo verkti.

— Ko jūs verkiate?— klausia Farchadas.

Jam atsako karavano vadovas:

— Jaunikaiti, ruoškis mirti.

— Jeigu galima, paaiškinkite man, kas čia yra.

— O jaunikaiti, — tarė vadovas, — tai piratai. Jie visada pasirodo šioje vietoje ir grobia viską. Jeigu kas jiems pasipriešina, jie padega laivą.

— Nenusiminkite,— ramino juos Farchadas,— šit pamatysite, aš juos sudorosiu.

Žmonės laive nustebo, o Farchadas įstatė į lanką strėlę ir paleido ją. Kiekviena jo strėlė pataikydavo į kokią valtį, ir ta nugrimzdavo. Per valandą Farchadas nuskandino visas valtis. Po to laivo žmonės labai pamilo Farchadą ir ėmė gerbti. Vadovas pasikvietė į savo kajutę. Vieną naktį jis klausia Farchadą:

— Kuo tu vardu, jaunikaiti?

Farchadas pasakė savo vardą. Tada vadovas tarė:

— O mano vardas Šapuras. Iš kur tu atkilai, Farchadai, ir kur keliauji? Ko toks nusiminęs?

Farchadas neatskleidė jam savo paslapties ir nepasisakė, kad jis karalaitis. Tik tarė:

— Sykį aš sapnavau neteisybės dykumą, kur žmonės, leipdami iš nuovargio, skaldė akmenis. Staiga atsirado jaunikaitis su kirviu rankoje. Jis tarytum buvo mano paties paveikslas. Jaunikaitis priėjo prie akmenskaldžių, ištraukė kirvį ir ėmė tašyti akmenis, lyg sviestą piaustyti. Akmenskaldžiai atsistebėti negalėjo. Tuo tarpu pakilo debesis dulkių, ir ant žirgų atšuoliavo mergelės. Jų veidai buvo užleisti dangalais. Jos prijojo arčiau ir ėmė žiūrėti, kaip jaunikaitis tašo akmenį. Staiga papūtė vėjelis ir kilstelėjo dangalą vienai mergelei nuo veido. Jaunikaitis išvydo jos akis ir nualpo, apakintas jos grožio. Aš nubudau ir taip pat nualpau. Kai atsipeikėjau, vis akyse stovėjo toji mergelė.

Šapuras išklausė Farchado ir prabilo:

— Mielas jaunikaiti, aš girdėjau apie dykumą, apie tas mergeles ir tuos akmenskaldžius. Bet išsižadėk savo svajonės, aš tave nugabensiu į tėvynę.

— Ne,— sako jam Farchadas,— kol aš gyvas, atgal nesitrauksiu.

— Jeigu taip,— sako Šapuras,— padėsiu tau, nenusimink.

Netrukus jie priplaukė krantą. Pirkliai iškrovė prekes ir nuėjo į miestą. Šapuras visas savo prekes atidavė pirkliams ir pasakė:

— Likusį savo gyvenimą aš būsiu su Farchadu.

Juodu atsisveikino su visais ir iškeliavo. Dienomis ėjo, vakarais kalbėjosi. Šapuras, norėdamas, kad Farchadas pasipasakotų apie save, kalbėjo tik apie meilę. Taip juodu ėjo dešimt dienų. Farchadas pagaliau viską išsipasakojo Šapurui.

— O Farchadai,— tarė Šapuras,— dykuma, kurią tu sapnavai, tai Širinos dykuma. O toji mergelė buvo pati Širina.

Šapuras buvo pirklys. Jis buvo apkeliavęs visas pasaulio šalis ir žinojo visus kelius. Juodu ėjo dar dešimt dienų ir priėjo miestą. Čia juodu pagyveno kelias dienas ir sužinojo, kad ta miesto valdovė yra Širinos sesuo. Štai jau treji metai trys tūkstančiai žmonių kasa kanalą, norėdami nuvesti į dykumą vandenį ir įveisti joje sodus. Ir štai Farchadas tarė Šapurui:

— Bičiuli, kelkis, einam į dykumą, pažiūrėsim, ar išsipildys tai, ką mačiau veidrodyje.

Juodu išėjo iš miesto, nuėjo keturis farsangus ir atsidūrė dykumoje, kur dirbo tūkstančiai žmonių. Šapuras paklausė Farchado:

— O Farchadai, ar visa tai tu regėjai veidrodyje?

— Taip, brangus broli,— atsakė Farchadas,— mačiau.

Juodu dar kiek paėjėjo, prisiartino prie žmonių ir pamatė, kaip šie iš visų jėgų kirtikliais daužo akmenis. Žmonės buvo išsekę, apžėlę plaukais, apdriskę. Farchadui jų labai pagailo, ir jis pravirko. Abu paklausė:

— O žmonės, ką jūs čia veikiate? Kokia nauda iš jūsų darbo?

Jiems žmonės atsakė:

— Padišacho paliepimu štai jau treti metai kasame kanalą, bet nežinome kam.

Tuomet Farchadas tarė:

— Aš už jus atliksiu tą darbą.

Žmonės nustebo:

— Kaip tu vienas valiosi tai padaryti?

— Tuoj pamatysite,— tarė Farchadas, išsitraukė kirvį ir pradėjo kapoti akmenis, tarytum sviestą piaustyti. Per tris valandas jis išrausė kanalą trijų šimtų žingsnių ilgumo. Žmonės išsižiojo apstulbę.

— Kas čia per kirvis, kuris taip lengvai smulkina akmenis? — klausia jie.

Tuo tarpu priėjo viziris, kuriam buvo pavesta prižiūrėti darbus. Jam patiko Farchado darbas. Jis pagyrė jaunikaitį ir sako:

— Nuostabusis jaunikaiti, kas tu toks ir ko čia atkeliavai?

Farchadas sako:

— O viziri, mane čia atsiuntė dievas. Tegu šie žmonės eina į savo šeimas, paleisk juos, aš vienas baigsiu šį darbą.

— Gerai, jaunikaiti,— sutiko viziris,— bet pirma apie tave pranešiu padišachei, o jau paskui paleisiu žmones.

Viziris nuėjo pas padišachę, nusilenkė iki žemės ir sako:

— O pasaulio valdove, sveikinu, laimė tave lydi.

— Kalbėk!— liepia valdovė. Ir viziris sako:

— Tarp darbininkų atsirado žmogus, kuris piausto akmenis lyg sviestą. Aš mačiau, kaip jis dirba: per pusvalandį išrausia kanalą penkiasdešimt žingsnių ilgumo. Kol tu nepamatysi savo akimis — nepatikėsi.

O Farchadas tuo tarpu paleido žmones.

— Eikite sau namolei,— tarė jis jiems,— aš paleidžiu jus. O jeigu atvyks čia padišachė, aš atsakysiu.

Žmonės padėkojo Farchadui ir iškeliavo namo.

Valdovė pati užsigeidė pamatyti, kaip Farchadas dirba. Drauge su Širina ir tarnaitėmis ji išjojo į stepę. Farchadas pamatė, kad prie jo artėja raiteliai su uždengtais veidais. Lygiai taip jis matė ir veidrodyje. Dabar Farchadas pasijuto dvigubai stipresnis ir ėmė dirbti dar sparčiau. Raiteliai prijojo, sustabdė žirgus šalia Farchado ir ėmė jį girti. Širina pažvelgė į Farchadą ir tuoj pamilo. Ji pagalvojo: „O jeigu galėčiau nugyventi savo amžių su šiuo jaunikaičiu, kad dulkės iš po jo kojų būtų gydomasis tepalas mano akims!"

Staiga vėjas pakėlė dangalą nuo Širinos veido. Farchadas išvydo spinduliuojantį jos grožį ir nualpo. Šapuras puolė prie Farchado, o mer-

gelės nulipo nuo žirgų ir pradėjo guosti Šapurą. Farchadą nugabeno į miestą. Jam davė pauostyti gyduolių žolelių, ir jis atsipeikėjo. Farchado garbei buvo iškelta didžiulė puota ir atvestos gražiosios mergelės. Farchadas žiūrėjo, bet nerado savo mylimosios. Visa puota pasirodė jam neverta nė šiaudelio. Bet štai atsivėrė durys, ir įėjo Širina, linksma, liekna ir graži. Farchadas pažvelgė į gražuolę ir nuleido akis. Širina irgi pažvelgė į Farchadą ir tarė:

— O puikusis jaunikaiti, imk taurę iš mano rankų.

Farchadas pakilo, nusilenkė ir paėmė iš Širinos pialą, išgėrė ją vienu atsikvėpimu ir griuvo be žado. Puota pakriko. Širina paguldė Farchado galvą sau ant kelių. Kad ir kaip stengėsi, negalėjo jo atgaivinti. Tuomet Širina liepė jį nunešti į kitą menę, o pati irgi nuėjo į kitą. Netrukus Farchadas atsimerkė ir pamatė, kad jis vienui vienas nepažįstamoje menėje. Jis pakilo, nesakė niekam nė žodžio ir išėjo į stepę. Mato, ten, kur jis dirbo, sėdi Šapuras ir verkia. Juodu puolė vienas kitam į glėbį. Farchadui pagailo Šapuro, ir jis tarė:

— O ištikimasis broli, aukščiausiasis atvedė mane prie šių uolų. Dabar man nėra išsigelbėjimo nuo to darbo. Grįžk į savo namus, nesikankink, o aš liksiu čionai savo vargo vargti.

— Farchadai,— atsakė Šapuras,— aš prisiekiau būti su tavim, kol gyvas. Jeigu tu mirsi, aš būsiu šeichu [1] prie tavo mazaro [2], o kai pats mirsiu, tai atsigulsiu šalia tavo kapo.

Farchadas nudžiugo:

— O Šapurai, teatlygina tau aukščiausiasis!

Jis stojo prie darbo ir per dieną padarė tiek, kiek visi žmonės per dešimt dienų. Ir štai viziris vėl atėjo pažiūrėti ir vėl pagyrė Farchadą. O Farchadas tarė:

— O didysis viziri, kam reikalingas šis kanalas?

— Šis kanalas,— sako viziris,— vedamas į dykumines žemes, kurios bus paverstos sodais ir žydinčiais laukais.

Nuo tokios žinios Farchadui jėgos patrigubėjo. Širina kasdien atjodavo jo aplankyti, pasikeldavo apdangalą nuo veido, žiūrėdavo į jaunikaitį ir vėl sugrįždavo į rūmus. Farchadas per mėnesį iškasė kanalą, jo gale padarė baseiną, ant krašto pastatė aukštą marmurinį sostą. Niekas

[1] Šeichas — genties arba dervišų ordino vadas, garbingas senis.
[2] Mazaras — antkapis, šventojo kapas, maldininkų lankymo vieta.

dar nebuvo matęs tokių keistybių. Farchadas išmargino sostą ir tarė Šapurui:

— Dabar eisim ir paleisim vandenį.

Juodu paleido vandenį ir apie tai pranešė valdovei. Drauge su viziriais ir didikais ji tuojau atvyko pažiūrėti. Pamačiusi kanalą, tvenkinį ir marmurinį sostą, valdovė labai apsidžiaugė. Farchadą parsivedė į dvarą ir iškėlė didelę puotą. Staiga vidurnakty atbėgo sargybiniai ir pranešė:

— O valdove, miestą apsiautė galybė karių.

Visi didžiai nusiminė. Rytą valdovei atnešė laišką, kuriame buvo parašyta: „Aš, padišachas Chosrovas, siunčiu tau sveikinimus. Aš esu didysis padišachas, mano kariuomenės nesuskaitoma daugybė. Visą mėnesį žygiavau į tavo šalį, norėdamas imti už žmoną Širiną, tavo seserį. Jeigu atsisakysi ją leisti, ruoškis karui."

Valdovė perskaitė laišką ir susimąstė. Sukvietė ji vizirius ir karo vadus pasitarti. Viziriai pasakė:

— O valdove, Chosrovas — žiaurus tironas. Kakta sienos nepramuši. Mes turime mažai karių, tu pati žinai.

Bet valdovė tarė jiems:

— Jūs visi žinote, kodėl Farchadas taip darbavosi. Širina nesutiks būti Chosrovo žmona.

Pakvietė ji Širiną, perskaitė jai Chosrovo laišką. Širina tarė:

— O žmonės, Farchadas atkeliavo į mūsų šalį ir tiek patyrė vargų dėl manęs. Aš nemainyčiau nė skarulio nuo jo peties į visą Chosrovo karalystę.

Ir valdovė parašė Chosrovui, kad Širina serganti ir duosianti atsakymą, kai pasveiksianti.

Chosrovas įniršo ir davė įsakymą:

— Nė vieno žmogaus neleisti į miestą ir nė vieno neišleisti!

Jis laikė apsupęs miestą visus metus. Išgirdo Chosrovas apie didžius Farchado darbus, apie jo meilę Širinai ir paliepė savo kariams:

— Suraskite ir atveskite pas mane Farchadą, vis tiek kur jis būtų.

Ir štai kariai atvedė pas jį Farchadą. Chosrovas tarė:

— Tu myli Širiną ir nori ją vesti. Tai žinok, to nebus. Ne vargetai tokios svajonės. Atsisakyk, o jei ne, liepsiu nukirsti tau galvą.

Farchadas tarė:

— O žiaurusis padišache, o neišmanėli, tu svajoji apie Širiną, bet ji nemyli tavęs. Tu gali mane nužudyti, bet nebus taip, kaip tu nori. Ir jeigu aš ir Širina esame tau kuo prasikaltę — tai kiti žmonės nekalti, o tu laikai apsupęs visą miestą. Paleisk žmones, o man daryk, ką tik nori.

Išgirdęs Farchadą šitaip kalbant, Chosrovas tuoj įsakė pašaukti budelį, bet viziris sulaikė jį:

— O pasaulio valdove, kaip tu gali lyginti save su vargeta? Visas pasaulis sužinos, kad tu nubaudei jį mirtimi dėl Širinos, ir visi tave ims niekinti. Pasodink jį į kalėjimą, o miestą palik apsuptą. Mes jėga priversime juos pasiduoti.

Chosrovui patiko vizirio patarimas. Jis įsakė įmesti Farchadą į kalėjimą ir pastatyti šimtą karių jo saugoti. Kalėjime Farchado maistas buvo tik atodūsiai ir aimanos. Jis sukalbėjo maldelę, kurios Bukrotas buvo jį išmokęs, ir kalėjimo durys atsivėrė. Farchadas išėjo iš belangės, visą dieną vaikštinėjo po stepę verkdamas ir dejuodamas, o nakčia vėl grįžo į kalėjimą. Kartą sargybiniai nutarė jį paleisti, nors Chosrovas ir nubaustų juos mirtimi. Ir jie tarė Farchadui:

— O narsusis vyre, eik, kur nori, mes išleidžiame tave.

— Aš nenoriu,— sako jiems Farchadas,— kad dėl manęs Chosrovas nužudytų šimtą žmonių. Tegu padišachas nužudo mane. O jūs privalote gyventi savo vaikų dėlei. Aš nenoriu jūsų mirties.

Taip ėjo laikas: dieną jis vaikštinėjo, verkdamas ir aimanuodamas, po stepę, o nakčia grįždavo į belangę. Chosrovui buvo pranešta:

— Tavo sargybiniai dieną paleidžia Farchadą, o nakčia uždaro į kalėjimą.

Padišachas įtūžo, nubėgo į kalėjimą ir, neradęs ten Farchado, piktai paklausė:

— Kur Farchadas?

Sargybiniai atsakė, drebėdami iš baimės:

— O pasaulio valdove, kalėjimo durys užrakintos, bet užraktas pats atsirakina, ir Farchadas išeina.

Chosrovas nepatikėjo ir nusprendė pats budėti dieną ir naktį. Kai saulė nusileido, į kalėjimą raudodamas įėjo Farchadas. Šachas, visą naktį nemigęs, ėjo sargybą. Auštant spyna pati atsirakino, Farchadas

išėjo iš kalėjimo ir pasuko į stepę. Padišachas nusiminė, pasibalnojo žirgą ir grįžo į savo palapinę. Jis papasakojo, ką matęs, viziriams.

— O Farchadą reikia nužudyti,— tarė jis, — bet taip, kad niekas nepagalvotų, jog tai padaryta mano įsakymu. Tą, kas nužudys Farchadą, gausiai apdovanosiu, jis nežinos skurdo iki savo amžiaus galo, ir pakelsiu į didikus.

Išgirdo apie tai viena senė, nuėjo į karaliaus palapinę ir sako:

— Tu žadėjai apdovanoti tą, kas nužudys Farchadą. Aš jį nužudysiu.

Chosrovas sako:

— Jeigu tu tai padarysi, aš liepsiu pastatyti tau aukštus rūmus ir iki mirties maitinsiu tave avies kurdiuko taukais.

Senė išėjo iš padišacho palapinės, užsimetė žalią skraistę, pasiėmė į rankas lazdą ir nudūlino į kalnus. Farchadas sėdėjo prie uolos ir liejo karčias ašaras. Staiga jis girdi kažką gailiai raudant. Mato, prie jo eina apsiskarmaliavusi senė. Jo širdį apėmė gailestis. „Kas ši senutė? Tikriausiai, kaip ir aš, iš tolimos šalies."

Jis pakilo ir nuėjo jos pasitikti. Pasveikino ir ėmė klausinėti:

— Kas tave nuskriaudė, ko taip gailiai verki?

Ji sako:

— Mane nuskriaudė padišachas Chosrovas. Aš buvau šventoji atsiskyrėlė, meldžiausi ir pasninkavau savo celėje. Atėjo padišachas Chosrovas, apsupo miestą, o padišacho kariai sugavo mane ir nuvedė pas jį. Padišachas liepė man tuojau išeiti iš miesto ir grasino pakarsiąs, jeigu nepaklausysianti. Ir ėjau aš per kalnus ir stepes, keikdama padišachą, ir štai sutikau tave.

— Aš toks pat nelaimingasis, kaip ir tu,— sako Farchadas,— eime į mano būstą, pasikalbėsime apie savo vargus.

Nuėjo juodu pas Farchadą, ir jis paklausė jos:

— Sakyk, gal tu žinai, ar Chosrovas vedė Širiną?

Ji atsakė:

— Širina buvo pamilusi Farchadą, todėl ji atstūmė Chosrovą. Tada ją apvesdino prievarta. Jau atkėlė vestuves. Bet Širina išgėrė nuodų ir mirė. Aš pati tai mačiau. Jau ji palaidota, ir aš buvau prie jos kapo.

Ir ji pradėjo plūsti Chosrovą, o Farchadas, kai tik išgirdo jos žodžius, sušuko:

— O kalnai ir stepės, atleiskite man, kad aš taip ilgai skardenau jus savo raudomis!

Paskui trenkė galvą į akmenį ir vėl sušuko:

— O dieviškosios būtybės, atleiskite, kad aš taip ilgai drumsčiau jums ramybę savo dejonėmis!

Ir dar kartą trenkė galvą į akmenį ir trečią kartą sušuko:

— O vėjau, jeigu tu nuskrisi į Činą, pasakyk mano artimiesiems, kas man, nelaimingajam, atsitiko!

Ir Farchado gyvybė užgeso, o senė nuskubėjo pas Chosrovą. Bet ją užpuolė liūtai, sudraskė į kąsnelius ir išvalkiojo po laukus.

Šapuras kasdien lankė Farchadą. Jis nuėjo į dykumą ir pamatė, kad Farchadas negyvas. Tada Šapuras atsigulė šalia ir ėmė saugoti jo kūną.

Žinia apie Farchado mirtį pasiekė Chosrovą. Jis apsidžiaugė ir nusiuntė laišką Širinos seseriai. „O karaliene,— rašė jis,— Farchadas nusižudė, išleisk dabar Širiną už manęs."

Karalienė pasikvietė seserį ir pranešė jai apie Farchado mirtį. Širina sukliko ir apalpo. Atsipeikėjusi ji norėjo nusižudyti, bet paskui pagalvojo: „Gal tai melas?" Aš turiu pati savo akimis pamatyti Farchado lavoną. Jeigu tai tiesa, kam man ilgiau gyventi."

Ir ji tarė seseriai:

— Man labai liūdna. Tegu Chosrovas duoda man tris dienas laiko, aš nukeliausiu į dykumą, o paskui už jo ištekėsiu.

Tokį atsakymą karalienė ir perdavė Chosrovui. Jis labai apsidžiaugė ir pasakė sutinkąs laukti tris dienas. Širina gražiau apsirengė ir iškeliavo su savo tarnaitėmis į dykumą. O Chosrovas ir jo dvariškiai nujojo pasižiūrėti mergelių.

Dykumoje vėjelis pakėlė nuo Širinos veido apdangalą ir Chosrovo sūnus pamatė, kokia ji graži. „Mano tėvas — senis,— galvoja jis,— tokią mergelę jis privalo išpiršti man, o ne sau. Jeigu aš nenužudysiu tėvo ir nevesiu tos gražuolės, man gyvenimas bus nemielas."

O Širina nuėjo tenai, kur gulėjo negyvas Farchadas. Pamačiusi mylimojo lavoną, ji priėjo prie Šapuro ir sušnibždėjo:

— Aš nusigabensiu Farchado kūną į miestą.

Parjojo jie. Chosrovo sūnus vidurnaktį susišaukė draugus ir papasakojo apie savo meilę Širinai. Paskui tarė:

— Jeigu mes nužudysime tėvą, aš visus jus padarysiu didikais ir kiekvienam duosiu po kunigaikštystę.

Draugai jam pritarė. Rytą pasikišo jie po drabužiais ginklus ir nuėjo pasveikinti padišacho. Iš užpakalio prie tėvo priėjo sūnus ir kardu nukirto jam galvą, o jo draugai sudorojo Chosrovo artimuosius.

Chosrovo sūnus sėdo į sostą. Nuo tos dienos pradėjo jis žudyti ir sodinti į belangę visus, kas bendravo su tėvu. Gandas apie tai pasiekė Širiną. Tapęs padišachu, Chosrovo sūnus atitraukė kariuomenę nuo miesto ir ėmė rodyti žmonėms malonę. Visur liepė sakyti: „Prakeiktas Chosrovas! Jis klastingai nužudė kilnųjį galiūną Farchadą!" Paskui naujasis padišachas nusiuntė laišką Širinai. Jame rašė:

— O Širina, tu žinai, kad aš nužudžiau tikrą tėvą vien už tai, kad jis numarino nekaltą Farchadą. Aš taip pat nugalavau ir tėvo bičiulius. Jeigu Farchadas būtų gyvas, aš jį atsiųsčiau pas tave. Bet dabar nieko nepadarysi. Tekėk už manęs, juk aš padišachas."

Širina parašė jam atsakymą:

„O padišachai, pasaulio valdove, Farchadas žuvo dėl manęs. Leisk man parsivežti į miestą jo kūną ir palaidoti. Paskui aš tekėsiu už tavęs."

Padišachas gavo sutikti. Širina pasišaukė Šapurą ir paprašė parvežti Farchado kūną.

Šapuras išpildė jos prašymą. Širina liepė pastatyti mauzoliejų ir jame smilkyti kvapius smilkalus. Ji liepė įnešti Farchado kūną, pati jį nuplovė ir paguldė ant pakylos. Po to nuėjo pas seserį.

— O valdove,— tarė ji,— leisk man priimti šiąnakt brangų svečią.

Sesuo sutiko. Širina nuėjo į mauzoliejų, užsirakino iš vidaus, pasileido kasas, susiplėšė ant savęs drabužius ir sušuko:

— Farchadai! Tu išgirdai žinią apie mano mirtį ir nusižudei. Kaipgi galiu aš gyventi, jeigu tu miręs? Be tavęs man nebe mielas pasaulis.

Ir ji apkabino negyvą Farchadą ir durklu smeigė sau į širdį.

Rytojaus dieną Širina neatėjo pasveikinti valdovės. Valdovė nustebo ir pati nuėjo į Širinos menę, bet duris rado užrakintas. Ji liepė jas išlaužti, bet viduje nieko nebuvo. Tada ji nuėjo į mauzoliejų ir išvydo tenai negyvus Farchadą ir Širiną. Valdovė, nepakeldama skausmo, taip pat nusižudė.

Žinia apie tai pasiekė žmones, Chosrovo sūnus taip pat ją išgirdo. Visi labai liūdėjo, bet nieko negalėjo padaryti. Visus tris palaidojo drauge, o Šapuras tapo jų mazaro šeichu.

Tą naktį didžiulė kariuomenė apsupo miestą. Tai buvo Farchado tėvo kariuomenė, kuri ieškojo jo sūnaus. Kai Farchadas dingo, jo tėvas ir motina mirė iš sielvarto. Sostą užėmė viziris Bachramas. Jis labai mylėjo Farchadą, nes šis buvo užaugęs ant jo rankų. Kai tik Bachramas tapo šachu, jis iškeliavo ieškoti Farchado ir atvyko į šį miestą. Čia jis sužinojo apie Farchado, Širinos ir valdovės mirtį, nuėjo prie jų kapo ir ilgai ten verkė ir meldėsi. Šapurą parsivedė į palapinę ir išklausė jo pasakojimo apie viską, kas buvo nutikę. O rytą jis nusiuntė laišką Chosrovo sūnui:

„Aš reikalauju atpildo už Farchado, Širinos ir valdovės kraują, rytoj ruoškis sutikti mane."

Chosrovo sūnus perskaitė laišką ir parašė atsakymą:

„Brolau, aš nekaltas dėl Farchado, Širinos ir valdovės mirties. Atsiųsk pas mane Šapurą, aš papasakosiu jam viską, o tu nori tikėk, nori netikėk, tavo valia."

Bachramas nusiuntė Šapurą, ir Chosrovo sūnus tarė jam:

— O Šapurai, tu žinai, kad aš nekaltas, netgi nužudžiau savo tikrą tėvą, norėdamas išgelbėti Širiną. Persakyk mano žodžius Bachramui.

Šapuras sugrįžo ir pasakė, kad Chosrovo sūnus nekaltas. Bachramui pyktis atlyžo, ir jis pasiuntė naują laišką, reikalaudamas atlyginti visus nuostolius, padarytus Chosrovo kariuomenės. Chosrovo sūnus priėmė šį reikalavimą ir atlygino iš savo iždo visus nuostolius.

Bachramas išpuošė Farchado, Širinos ir jos sesers antkapius, paskui sušaukė vizirius ir paskelbė:

— Karalystė ir sostas be Farchado man nereikalingi. Drauge su Šapuru aš praleisiu likusias savo dienas prie Farchado mazaro kaip atsiskyrėlis.

Vietoj savęs paskyrė padišachu vieną vizirį, pasiuntė kariuomenę atgal į Činą, o pats liko su Šapuru prie mazaro.

Pasaka baigta, ramybė jums.

ŽMOGUS IR DRAKONAS

Seniai, labai seniai gyveno vienas senukas. Jis turėjo nedorą sūnų. Senuko kieme augo medžiai, o atokiau kampe buvo duobė. Kartą senukas išėjo į kiemą ir staiga mato, kaip iš duobės kiša galvą drakonas. Drakonas nieko pikta jam nedarė, ir senukas pagalvojo: „Kad jis toks geras, reikia su juo susibičiuliauti."

Senukas turėjo karvę, jis neliepė savo pačiai nešti pieną į navbatchoną [1]. Rytą pati pamelžė karvę, senukas supylė pieną į didelį dubenį ir pastatė priešais drakoną. Drakonas išgėrė pieną ir tuojau atrijo pilną dubenį aukso. Senukas apsidžiaugė, pasiėmė auksą ir parsinešė namo.

Taip kasdien senukas duodavo drakonui du dubenius pieno ir gaudavo iš jo du dubenius aukso. Netrukus jis taip praturtėjo, kad jo lobius sunku buvo suskaityti.

Apie tai sužinojo sūnus ir tarė sau: „Kam iminėti iš to drakono po du dubenius kasdien, geriau nugalabyti jį ir pasigrobti visą auksą iš karto." Susirado jis kardą ir nuėjo pas drakoną. O šis ant duobės krašto jau belaukiąs. Smogė vaikinas drakonui kardu, bet nenudobė, o tik uodegą nukirto. Vos jis spėjo užsimoti antrą kartą, drakonas sudraskė jį į kąsnelius ir prarijo.

Nuėjo senukas, kaip visada, pas drakoną ir mato, kad tasai įtūžęs.

— Kas tau yra? — klausia jo senukas.

Drakonas sako:

— Atėjo tavo sūnus ir nukirto man uodegą, o aš sudraskiau jį į kąsnelius ir prarijau.

[1] Navbatchonas — bendruomenės patalpa, kur visi gyventojai iš eilės neša pieną. Tą pieną pirma gauna vienas šeimininkas, paskui — kitas ir taip toliau.

— Aš paaukoju tau nedėkingąjį sūnų. Nepyk, draugaukime, kaip draugavome.

— Ne,— sako drakonas,— tu, mane matydamas, prisiminsi sūnų, o aš, tave išvydęs, gailėsiuos savo uodegos. Ne, negalime daugiau draugauti.

Ir dingo.

PADIŠACHAS IR VIZIRIS

Gyveno padišachas. Jo dešinioji ranka buvo viziris. Juodu ilgai neturėjo vaikų. Pagaliau jų pačios ėmė lauktis kūdikių. Padišachas ir viziris susitarė:

— Jeigu gims berniukai, tegu bus draugai, jeigu mergaitės — draugės, o jeigu vieno bus berniukas, o kito — mergaitė, tai suvesdinsime juos.

...Ir štai kartą, kai padišachas ir viziris medžiojo, atjojo šauklys su gera žinia ir pasakė, kad jų pačios pagimdė berniukus.

Berniukai augdami draugavo. Kai jiems suėjo po dvylika metų, juos apvilko puošniais chalatais, o padišachas atidavė sūnui raktą nuo lobyno. Karalaitis atrakino septynis kambarius, o aštuntasis neatsidarė. Tada jis įrėmė petį, išlaužė duris ir įėjo tenai. Kambaryje stovėjo skrynia. Karalaitis atplėšė ją, ten rado paveikslą, pažvelgė į jį ir apstulbęs griuvo be žado.

Tėvas su viziriu parjojo iš medžioklės ir ėmė ieškoti karalaičio. Ilgai ieškojo ir pagaliau rado berniuką už skrynios. Nunešė jį į tėvo menę, davė pauostyti vaistų. Jis atsigavo ir sako:

— O tėve! Jeigu nesurasi mergelės, kurią aš mačiau paveiksle, aš būsiu tau ne sūnus.

— Brangus sūnau,— sako padišachas, aš pats ją karštai buvau pamilęs. Bet neradau tos gražuolės, o jeigu rasiu, tai ji bus mano.

— Jei taip,— sako sūnus,— aš išeisiu iš tavo šalies.— Ir karalaitis ėmė ruoštis į kelią. Tai išgirdęs, vizirio sūnus nenorėjo skirtis su draugu. Juodu iškeliavo dviese. Draugai priėjo nepažįstamą miestą ir, gindamiesi nuo bado, ėmė elgetauti.

Ir štai sykį karalaitis susirgo. Vizirio sūnus užsivertė jį ant pečių ir nudrožė prie upės kranto. Ten jis jį paguldė, o pats nuėjo išmaldos prašyti. Jo per dieną surinktos duonos karalaitis negalėjo suvalgyti ir, kas likdavo, mesdavo į vandenį. Vizirio sūnus kartą jam sako:

— Brangus brolau, mane puldinėja šunys, kai einu tau duonos maldauti, o tu ją mėtai į vandenį.

— Brolau,— sako jis,— aš vis tiek taip darysiu, o jeigu tau nepatinka, skirkimės.

— Gerai, tu pasilik, o aš grįšiu į gimtuosius namus.

Karalaitis liko gulėti ant kranto. Iš bado ir troškulio jis nualpo. Paskui šiaip taip atsikėlė, pasiėmė lazdą ir nuėjo į miestą. Čia jis susirado vietelę turguje, atsisėdo ir prašo išmaldos. Vieni davė jam duonos kąsnelį, kiti smulkų pinigėlį ar dar ką nors. Kartą vienas senis turguje sušuko:

— Kas nori kentėti vieną dieną, o keturiasdešimt dienų smagiai gyventi?

Karalaitis galvoja: „O sutvėrėjau, ką čia galėtų reikšti?"— ir tarė:

— Aš sutinku!

Senis privedė žirgą, pasodino ant jo karalaitį ir iškeliavo namo. Prijojo jie namus, ir čia karalaitis pamatė gražią mergelę. Pasiramščiuodamas lazda, jis nusvyravo į vidų. Ten prie jo priėjo mergelė ir pasveikino:

— Salam aleikum, jaunikaiti.

Ji apkabino jį ir pasodino ant minkštų patalų. Senio kieme buvo pirtis. Mergelė nuvedė karalaitį į pirtį, išprausė, paskui pasodino priešais ir ėmė vaišinti įvairiais gardumynais. Kai jis pavalgė, gražuolė puolė jį ir ėmė glostyti kojas. Jis pagalvojo: „Kokia laimė, kad aš čia patekau! Garbė alachui, aš čia greitai pasveiksiu." Kasdien jis buvo maitinamas žemės riešutais, razinomis ir linksmai leido laiką. Taip praėjo keturiasdešimt dienų. Keturiasdešimt pirmą dieną priėjo senis prie durų ir šūktelėjo:

— Jaunikaiti, ruoškis!

Mergelė nuvedė karalaitį į pirtį, išprausė ir atvedė pas senį. O jis paėmė karalaitį už rankos ir nuėjo su juo į turgų. Ten nupirko kupranugarį ir avį. Karalaitį pasodino ant kupranugario, o avį pavarė bėgti

priekyje, ir juodu išjojo. Prijojo stepę, jos viduryje buvo aukštas kalnas. Senis ir sako karalaičiui:

— Lipk nuo kupranugario, papiauk avį.

Jis padavė jam peilį, ir karalaitis papiovė avį. Paskui senis sako:

— Pasiūk iš avikailio burdiuką, mėsą supiaustyk kąsneliais, o paskui lįsk į burdiuką.

Karalaitis įlindo į burdiuką, o senis pradėjo jį daužyti kumščiais ir trypti kojomis ir paliko leisgyvį. Atskrido pesliai ir sulesė visą mėsą. Paskui atskrido tokia didelė paukštė ir užkėlė burdiuką podraug su karalaičiu ant kalno viršūnės. Jis perplėšė burdiuką ir išlindo laukan. Oras ten buvo vėsus, tyras, ir karalaitis tuoj atgavo jėgas. Priėjo jis prie kalno krašto ir pažvelgė žemyn. Senis sėdėjo raitas ant kupranugario. Karalaitis šūktelėjo jam:

— Seni, kaip man nuo čia nulipti?

— Ten guli brangakmeniai, mesk juos čia, o paskui aš pasakysiu tau, kaip nusileisti.

Karalaitis pradėjo mėtyti brangakmenius ir auksą. Senis apkrovė žirgą ir kupranugarį ir nujojo. Karalaitis kelias dienas nieko nevalgė ir vos nenumirė badu. Jis apžvelgė vietovę ir pamatė, kad vienoje kalno pusėje vanduo, o kitoje sausuma. Pagalvojo karalaitis ir nusprendė: „Pulsiu į vandenį, tegu geriau žuvys ir krokodilai praryja." Jis nusivilko drabužius, prisirišo juos prie galvos ir puolė į vandenį.

Tą pačią akimirką iš vandens išniro krokodilas, stvėrė grimztantį karalaitį, nunešė į krantą ir tarė:

— O jaunikaiti, nusiimk nuo galvos drabužius ir atsimerk.

Karalaitis nusiėmė nuo galvos drabužius ir pamatė krokodilą. Jis paklausė nustebęs:

— Krokodile, tu išgelbėjai mane. Kaip aš tau atsidėkosiu?

— O jaunikaiti,— sako krokodilas,— ne tu man skolingas, o aš tau. Kai tu sirgai, mes, krokodilai, irgi buvome ligoniai, ir mus išvijo iš jūros. Mes todėl pasveikome, kad mitome duona, kurią tu mėtei į vandenį. Ko tau reikia? Mes tau pasitarnausime.

Karalaitis labai apsidžiaugė. Nuėjo jis vėl į tą patį turgų. Ir vėl ten atsirado senis ir ėmė šaukti:

— Kas nori linksmintis keturiasdešimt dienų už vienos dienos kančias?

— Aš,— sako karalaitis.

Senis mato, kad jis labai panašus į aną drąsuolį. Nustebo jis, bet karalaitis atspėjo jo mintis ir tarė:

— Mano brolis dingo, aš ieškau jo. Jis labai panašus į mane, žmonės mudviejų negali atskirti vieną nuo kito.

Senis pasodino karalaitį ant žirgo ir parsivedė namo. Mergelė pamatė jį ir sušuko:

— Keista, juk tai tas pats jaunikaitis!

Ji nusivedė karalaitį, pasodino ant patalų ir ėmė klausinėti.

Tasai pasakojo:

— Aš esu karalaitis, mano brolis dingo, aš ieškau jo.

Mergelė patikėjo. Ji atnešė gardžių valgymų ir brangių drabužių.

Praėjo keturiasdešimt dienų ir naktų. Senis priėjo prie durų ir sušuko:

— Jaunikaiti, išeik.

Karalaitis nuėjo į pirtį, išsiprausė, apsivilko naujus drabužius ir nuėjo pas senį. Tasai paėmė karalaičiui už rankos ir nusivedė į turgų. Čia jis nupirko mulą ir avį.

— Sėsk ant mulo, jaunikaiti,— sako senis.

— Aš dar niekada nesėdėjau ant mulo ir nežinau, kaip ant jo užlipti. Aš jodinėjau tik žirgu.

Senis supyko, pats sėdo ant mulo, pasiėmė avį, o karalaitis sėdo ant žirgo. Juodu nujojo į bevandenes dykumas ir prijojo bekraštę stepę.

— Ei jaunikaiti,— sako senis,— papiauk avį ir pasiūk burdiuką.

— Mielas tėve,— sako karalaitis,— aš nė žvirblio nesu nugalavęs, kaip galiu avį piauti?

Senis vėl supyko, pats papiovė avį, nunėrė kailį, supiaustė mėsą į kąsnelius, o paskui sako:

— Lįsk į burdiuką!

— O mielas tėve, nežinau, kaip įlįsti, tu parodyk.

— Nagi šitaip,— tarė senis ir įlindo į burdiuką.

Karalaitis ilgai nelaukė, stipriai užrišo burdiuką, primušė senį ir paliko be žado.

Atskrido pesliai ir sulesė mėsą. Paskui atskrido didžiulė paukštė, nutvėrė burdiuką ir nunešė ant viršukalnės. Ten senis išlindo iš burdiuko ir nuėjo prie kalno krašto. O karalaitis šūktelėjo jam iš apačios:

— Aš tas pats jaunikaitis, kuris anąkart tau mėtė žemyn brangakmenius.

— Sakyk man, kaip tu iš čia ištrūkai?— maldauja senis.

— Pirma primėtyk akmenų ir aukso, o paskui parodysiu tau kelią.

Senis pradėjo mėtyti brangakmenius, o karalaitis apkrovė žirgą ir mulą ir nujojo. Kelyje jis sutiko du galiūnus, kurie vedėsi suristą dìvą. Karalaitis jiems sako:

— Brolyčiai, atiduokite man tą divą ir imkite iš manęs auksą. Jo užteks ir jūsų anūkams.

Ilgai galvojo galiūnai, pagaliau vienas jų tarė:

— Jeigu paleisime šį divą, jis sugriaus padišacho sostinę ir atkeršys mums.

O antrasis sako:

— Ne, geriau mainykime.

— Ne, neverta,— nesutinka pirmasis.

Pagaliau juodu susitarė ir sako:

— Mudu atsiduodame dievo valiai.

Paėmė juodu iš karalaičio auksą ir nuėjo savo keliu. Atrišo divą, ir jis pradėjo eiti didžiuliais žingsniais: viena jo koja buvo Hisare, o kita — Kulabe. Rytojaus dieną divas ėmė galvoti: „Kodėl šis jaunikaitis išvadavo mane?"

Atsisuko į jį ir klausia:

— O jaunikaiti, kam tau prireikė išvaduoti mane?

Karalaitis išsitraukė paveikslą ir sako:

— Surask man tą mergelę, kuri čia pavaizduota.

— O jaunikaiti,— sako divas,— rasti šią perę labai sunku. Bet pamėginsiu. Sukrauk septynias krūvas šiaudų ir vieną jų sudegink.

Karalaitis sukrovė septynias krūvas šiaudų ir vieną uždegė. Divas įlipo į laužą, o kai šiaudai sudegė, jis vėl atsirado priešais jaunikaitį ir sako:

— Sudegink dar vieną krūvą. Jeigu mergelė bus joje, tu ją pamatysi, o jei ne, vadinasi, ji arba po žeme, arba danguje.

Karalaitis uždegė dar vieną krūvą šiaudų. Divas įlipo į laužą, ir staiga iš jo iškilo pilis, aptverta siena. Divas atsirėmė rankomis į sieną ir įšoko kieman. Jis įėjo į vidų ir pamatė skrynelę su raktu. Divas nežiūrėjo, kas yra jos viduje, ir atnešė skrynelę tiesiai karalaičiui.

— Kas čia?— klausia karalaitis.

— Štai raktas, pažiūrėk, ar ten jinai. Jeigu nėra, vadinasi, jos niekur nerasi žemėje.

Karalaitis atvožė skrynelę, ir joje rado miegančią gražuolę, tą pačią, kurios ieškojo. Divas sako:

— Jaunikaiti, lipk į skrynelę.

Karalaitis įlipo, divas užsidėjo skrynelę ir žirgą ant nugaros ir leidosi kelionėn. Kryžkelėje jis sustojo ir sako:

— Jaunikaiti, vienas kelias eina į tavo tėvo šalį, o kitas — į mūsų kraštus. Katrą tu renkiesi?

Karalaitis galvoja: „Jeigu grįšiu į tėvo šalį, jis nužudys mane ir pasiims mano žmoną. Geriau eisiu su divu."

Ir jis sako:

— Einu pas jus.

Divas parėjo į savo namus. Jo pasitikti išėjo jaunesnieji broliai ir tuoj ėmė dairytis:

— O, kvepia žmogumi!

— Brolyčiai, iš kur rasis žmogus mūsų krašte? Jeigu paukštis čia užskrenda, tai sparnus apsvyla, jeigu žvėris užbėga, kojas apdega.

Divams patiko jo žodžiai, jie ir sako:

— Mūsų brolis teisybę kalba.

Divai susėdo. Vyriausiasis divas atnešė jiems įvairių valgymų, jie pasisotino ir sako:

— Brolau, šie valgymai labai gardūs. Kas juos virė?

— Brolyčiai,— sako jis,— jei norite, užmuškite mane, aš parsivedžiau žmogų, kurį jūs užuodėte. Jis ir išvirė valgymus.

— Tai parodyk jį, brolau. Jeigu jis mums patiks, bus mūsų brolis, o jeigu ne, tai nužudysime.

Divas paėmė raktą, atvožė skrynelę ir sušuko:

— Jaunikaiti, išlipk!

Karalaitis ir jo žmona išlipo ir pasveikino divus. Divai amžiams pavadino jį broliu, o jo žmoną — seserim. Karalaitis ir jo žmona virė divams gardžius valgymus ir maloniai su jais nugyveno visą savo amžių.

KALVIO DUKTĖ

Seniai, labai seniai gyveno pasaulyje padišachas. Kartą jis išėjo į rūmų sodą ir mato — pešasi du žvirbliai. Kai prie jo priėjo viziriai ir mulos, padišachas jų paklausė:

— Rytą mačiau pešantis du žvirblius. Sakykite man, ką tai galėtų reikšti?

Niekas negalėjo jam atsakyti. Jis davė jiems keturiasdešimt dienų laiko.

Kai iki termino liko tik viena diena, visi viziriai ir mulos patraukė pas padišachą. Ėjo jie pro kalvę, kur dirbo tėvas su dukteria. Duktė pažvelgė į juos ir nustebo: tą dieną jie atrodė ne taip, kaip visada.

Ji metė darbą, išbėgo pas juos ir sako:

— Kasdien jūs einate pro šalį tokie linksmi, o kodėl šiandien tokie nusiminę?

— Dirbk savo darbą, mergele,— tarė jai mulos.

Mergelė paklausė vieno mulos:

— Tėve, sakyk man, ko tu toks nusiminęs?

Jis atsakė:

— Rytą padišachas išėjo į sodą ir pamatė du besipešančius žvirblius. Jis paklausė mūsų, ką tai galėtų reikšti. Bet nė vienas iš mūsų nežinojome. Tada jis davė mums pagalvoti keturiasdešimt dienų. Rytoj keturiasdešimtoji baigiasi, bet niekas negalime jam atsakyti. Padišachas nubaus mus mirtimi.

— Nejaugi per keturiasdešimt dienų negalėjote nieko sugalvoti?— stebisi ji.— Aš turiu į jus vieną prašymą. Jeigu jį išpildysite, aš jus išgelbėsiu. Du žvirbliai — tai vyras ir žmona. Jie turi vienturtį sūnų ir

susiginčijo dėl jo. Kam atiteks vaikas — tėvui ar motinai? Tegu padišachas parašo savo atsakymą popieriuje.

Viziriai ir mulos nuėjo pas padišachą. Tasai mula, kuris kalbėjosi su kalvio dukterimi, išėjo į priekį ir sako:

— Aš atsakysiu į tavo klausimą, o padišache. Du žvirbliai — tai vyras ir žmona. Jie susiginčijo dėl vaiko. Dabar parašyk popieriaus lape, katram turi atitekti tas vaikas.

Padišachas parašė, kad sūnus turi atitekti tėvui. Mula paėmė popierių ir nunešė kalvio dukteriai. Duktė paprašė tėvo, kad ją išleistų trim dienom, pasiėmė iš jo pinigų, nusipirko turguje virvių, pasamdė du žmones ir išėjo į kalnus.

O padišachas buvo atėmęs iš kalvio eržilą ir paleidęs į savo tabūną. Kalvio duktė nuėjo į padišacho tabūną ir susigavo visus kumelius, kurie buvo nuo to eržilo. Piemuo nenorėjo jų duoti, bet mergelė tarė:

— Štai paties padišacho raštas. Čia parašyta, kad tie kumeliukai mūsų eržilo.

Piemuo pranešė padišachui.

— Tegu pasiima,— atsakė jam padišachas.

Mergelė nuvarė kumelius į turgų, pardavė juos, ir juodu su tėvu pradėjo gyventi pasiturimai.

O padišachas sumanė vesti kalvio dukterį ir pasiuntė pas ją piršlius. Kalvis piršliams tarė:

— Mano duktė neverta padišacho.

Tada padišachas pagrobė mergelę. Praleido su ja naktį, o rytojaus dieną sako:

— Tu — kalvio duktė, o aš padišachas, tu neverta manęs. Aš vesiu Maliką, o tu būsi jos tarnaitė.

Malika buvo gražuolė, gretimos šalies karalaitė. Ji pagarsino, kad tekėsianti tik už to, kas atsakys į tris jos klausimus. O tasai, kas nesugebės atsakyti, sakė jinai, bus paverstas vergu.

Padišachas nuvyko į jos šalį ir pasisakė atsakysiąs į klausimus. Nuvedė jį pas Maliką, bet jis nesugebėjo atsakyti nė į vieną klausimą. Malika padarė jį vergu ir pasiuntė dirbti į aliejinę. Padišachui tai nepatiko, ir jis nurašė laišką viziriams į savo šalį. „Jeigu jūs sėdite, tai stokitės, jeigu stovite, tai kilkite į kelionę. Jūsų padišachas pateko į vergovę, jis dirba aliejinėje su jungu ant kaklo nuo ryto iki vakaro."

Kitą laišką jis nusiuntė žmonai: „Gyvenk smagiai, linksminkis su savo draugužėmis, o aš vedžiau Maliką."

Bet pasiuntinys sumaišė laiškus. Viziriai perskaitė žmonos laišką ir ėmė linksmintis. O kalvio duktė perskaitė vizirių laišką ir tuoj apsirengė vyriškais drabužiais, paslėpė kasas po vyriška kepure, pasiėmė kardą ir išjojo piršlėmis pas Maliką.

Kelyje ji pamatė baltą palapinę. Joje sėdėjo senė divė.

— Salam aleikum,— sako mergelė, įėjusi į palapinę.

— Jeigu tu nebūtum manęs pasveikinusi, būčiau tave gyvą prarijusi.

Mergelė parodė žiedą ant savo piršto ir klausia:

— Tetule, tu žinai, kas čia per žiedas?

— Tegu tavo nelaimės krinta ant mano galvos, tai Suleimano žiedas.

— Pranašas Suleimanas sakė man: „Keturiasdešimt dienų Mekoje be paliovos lyja. Visi latakai Mekoje supuvo ir suiro." Todėl jis liepė man išrėžti iš baltosios divės nugaros du diržus ir nugabenti jam.

— Oi, man skaudės!

— Tai išmokyk mane atsakyti į Malikos klausimus, ir aš tau padėsiu.

— Kiek tolėliau pakelėje stovi raudona mano sesers palapinė. Ji gali tave pamokyti.

Kalvio duktė nuėjo į raudonąją palapinę.

— Salam aleikum, tetule,— tarė ji įžengdama.

Senė divė atsakė:

— Vaaleikum salam [1]. Jeigu nebūtum pasisveikinusi, būčiau tave surijusi. Prieik arčiau, keptas avinėli.

— Tetule, ar pažįsti šitą žiedą?— klausia mergelė.

— Tegu krinta visos tavo nelaimės ant mano galvos, tai pranašo Suleimano žiedas!

— Pranašas Suleimanas sakė man: „Keturiasdešimt dienų Mekoje lyja. Visi latakai supuvo ir iširo." Jis pasiuntė mane išrėžti tau iš nugaros du diržus.

---

[1] Vaaleikum salam — ir jums ramybė. Arabiškas atsakymas į pasveikinimą „salam aleikum".

— Oi, man skaudės nugarą!

— Tai pamokyk, kaip atsakyti į Malikos klausimus, ir aš tau padėsiu.

Raudonoji divė sako jai:

— Kiek tolėliau pamatysi juodą palapinę. Ten gyvena mano sesuo. Ji žino, kaip atsakyti.

Mergelė tuojau nudrožė į juodąją palapinę. Įėjo vidun ir sako:

— Salam aleikum.

— Vaaleikum salam. Jei nebūčiau išgirdusi iš tavęs pasveikinimo, būčiau tave surijusi. Eikš arčiau, keptas avinėli.

— Tetule, pažįsti šį žiedą?

— Tegu krinta visos tavo nelaimės ant mano galvos, tai pranašo Suleimano žiedas!

Tada mergelė tarė:

— Pranašas Suleimanas sakė man: „Keturiasdešimt dienų Mekoje lyja, visi latakai iširo, eik ir atnešk du diržus iš juodosios divės nugaros."

— Oi, man skaudės nugarą!— sušuko divė.

Mergelė sako:

— Tetule, pamokyk mane, kaip atsakyti Malikai, ir aš tau padėsiu.

Ir divė pamokė:

— Iš čia keliauk tiesiai į Malikos rūmus. Ten, prie vartų, kabo būgnas. Padaužyk į jį, ir išeis tarnas. Iš pradžių jis tave nuves į vieną kambarį ir paklaus: „Kas sėdi šiame kambaryje." Tu atsakyk: „Mūsų padišacho rūmuose yra lygiai toks pat kambarys, jame sėdi mulos." Nusives tave į kitą kambarį ir vėl to paties paklaus. O tu atsakyk: „Mūsų padišacho rūmuose yra lygiai toks pat kambarys, jame sėdi muftis [1]. Paskui tave nusives į trečią kambarį ir paklaus, kas jame sėdi. Tu atsakyk, kad tokiame kambaryje sėdi jūsų padišacho viziriai.

Ir štai kalvio duktė nuvyko į Malikos rūmus. Ji atsakė į visus klausimus, ir ją nuvedė pas pačią Maliką. Karalaitė Malika iškėlė didelę puotą, pavalgydino alkanus, aprengė skarmalius ir sutiko tekėti už kalvio dukters.

Kai atėjo naktis, kalvio duktė sako Malikai:

— Aš prisiekiu neliesti tavęs, kol parsivešiu į savo miestą.

[1] Muftis — musulmonų aukštosios dvasininkijos atstovas, Korano aiškintojas.

Rytą mergelė išėjo iš rūmų ir išgirdo kažką dundant po žeme. Ji pasišaukė Maliką ir klausia:

— Kas ten dunda?

— Tai aliejinė, ten spaudžiamas aliejus, todėl dunda.

Nulipo mergelė į aliejinę ir mato: jos vyras vaikšto aplink statines su jungu ant kaklo, o kai tik jis stabteli, prižiūrėtojas muša jį rimbu.

Kalvio duktė sugrįžo į rūmus. Juodvi drauge su Malika papietavo, mergelė paėmė du papločius, mėsos, razinų ir tarė:

— Paliepk nunešti į aliejinę.

Malika nunešė belaisviui padišachui valgyti.

Paskui mergelė paklausė Malikos:

— Argi tu neturi arklių? Kodėl verti žmogų vaikščioti aplink statines su jungu ant kaklo?

Malika neprieštaravo, išleido padišachą iš aliejinės ir paskyrė arklininku. Pradėjo padišachas valyti žirgus, kuopti iš arklidžių mėšlą. Pagaliau mergelė sako Malikai:

— Dabar keliausime į mano šalį.

Malika liepė pabalnoti žirgus, bet mergelė tarė:

— Malika, mums pravers kelionėje vienas žmogus, imkime arklininką.

Malika sutiko.

Apkrovė nešuliais žirgus, ant vieno atsisėdo arklininkas, ant kito — mergelė su Malika, ir jie išjojo. Pusiaudieny sustojo prie šaltinio, nulipo nuo žirgų, pavalgė.

Paskui kalvio duktė sako:

— Ei arklininke, aš dovanoju tau Maliką ir žirgą.

— Tegu krinta tavo nelaimės ant mano galvos, o Malika ir žirgas tegu lieka tau,— atsakė padišachas.

Mergelė išsitraukė kardą ir paliepė:

— Tučtuojau imk, o jei ne, užkaposiu!

— Gerai, imu, aukoju savo gyvybę dėl tavęs.

Ant vieno žirgo sėdo arklininkas, ant kito — Malika.

O mergelė pirma jų parjojo į rūmus, persirengė, atsisėdo įprastoje savo vietoje. Staiga ateina žinia, kad padišachas parsigabena Maliką. Viziriai, dvariškiai ir kariuomenės vadai išėjo jų pasitikti. Patiesė ant kelio kilimus, ir padišachas iškilmingai įėjo į rūmus.

Padišachas pagarsino, kad vedąs Maliką. Jis pasišaukė kalvio dukterį ir sako:

— Ei tu, prakeiktoji, užpilk vandens Malikai ant rankų.

Paskui jis padavė Malikai rimbą ir tarė:

— Duok keturiasdešimt kirčių tai nenaudėlei!

— O kvailas padišache, kas tau padovanojo šią žmoną? — klausia kalvio duktė.

— Kas man gali dovanoti žmoną? Aš pats ją radau!

— O ar parodyti tau, kas dovanojo?— paklausė kalvio duktė ir tučtuojau išėjo, greitai persirengė vyriškais drabužiais, apsiavė puikios odos batus, užsijuosė auksinį diržą, pasikabino prie jo kardą ir durklą, pasiėmė rimbą, įbėgo atgal pas jį ir sako:

— O kvailas padišache, Maliką tau padovanojo kalvio duktė!

Malika įtūžo ir sušuko:

— Būk tu prakeiktas! Prakeikiu tokį padišachą, kuris, turėdamas protingą žmoną, ieško kitos!

VODAREGĖ

Senų senovėje gyveno pasaulyje viena senutė. Turėjo jį sūnų Achmadą. Senutė verpė, o Achmadas ganė gyvulius. Gyveno juodu padišacho sostinėje.

Užaugo sūnus ir prašo motinos išpiršti jam padišacho dukterį. Motina sako:

— Mano sūnau, mes esame vargetos, padišachas nieku gyvu nesutiks leisti už tavęs savo dukters.

— Vis tiek, mama, eik piršlėmis.

Tų laikų papročiu, kas piršdavosi kokiai mergelei, tris dienas iš eilės šluodavo jos tėvo kiemą. Ir štai Achmado motina tris dienas šlavė padišacho kiemą. Tai pamatė padišachas ir liepė tarnams ją pašaukti. Atvedė tarnai senutę į aivaną [1]. Nuėjo ji ir mato: soste sėdi padišachas, o aplink jį viziriai. Padišachas klausia jos:

— Kodėl tu šlavei mano kiemą?

— Didysis padišache, prašau leisti savo dukterį už mano sūnaus.

Išgirdo padišachas įžūlius žodžius ir tuojau liepė pašaukti budelius ir ją pakarti. Bet vienas viziris sulaikė jį:

— O pasaulio valdove, tu esi pagarsėjęs savo teisingumu. Jeigu nubausi tą senę už jos žodžius, žmonės pasmerks tave. Geriau užduok jos sūnui kokį sunkų darbą, kad jis žūtų.

Padišachui patiko vizirio žodžiai, ir jis tarė senutei:

— Eik ir pasakyk savo sūnui, tegu jis nugali Misro [2] šalį ir parga-

[1] Aivanas — Vidurinėje Azijoje atvira galerija namuose ir rūmuose.
[2] Misras — arabiškas Egipto pavadinimas.

bena man visą jos iždą ir parvaro visas kaimenes su piemenimis. Tada leisiu už jo savo dukterį.

Motina sugrįžo namo ir pasakė, ko reikalauja padišachas.

— Vieni niekai,— nuramino ją sūnus,— tu išruošk mane į kelionę.

Rytojaus dieną Achmadas prisidėjo burdiuką motinos pataisyto paviržio ir leidosi kelionėn. Ėjo jis kelias dienas ir naktis ir sutiko žmogų, jojantį ant juodo žirgo. Tasai žmogus buvo juodais drabužiais ir visas juodas. Jis paklausė Achmado:

— Iš kur esi ir kur keliauji?

— Aš esu iš Turkestano, einu į Misrą parvesti Turkestano vergijon tos šalies valdovo, pargabenti visų jo lobių ir parginti visas kaimenes. Tada aš gausiu už žmoną Turkestano padišacho dukterį.

— Aš einu su tavim,— sako juodasis žmogus,— ir nepaliksiu tavęs, kol tu pasieksi tikslą.

Toliau juodu keliavo dviese. Po kelių dienų ir naktų nuvyko į Misrą, pasistatė netoli miesto palapinę ir nusiuntė pas padišachą pasiuntinį. Jam liepė pasakyti padišachui, jog atvyko du svetimšaliai ir reikalauja, kad šis jiems paklustų, atiduotų iždą ir visas kaimenes drauge su piemenimis. O jei ne, bus karas.

Pasiuntinys nuėjo pas Misro padišachą ir apsakė, ko reikalauja svetimšaliai. Padišachas įniršo ir tarė pasiuntiniui:

— Eik ir jiems pasakyk, kad aš nepaklusiu, o jeigu jie nori kariauti, tegu rytoj už miesto stoja į mūšį su mūsų kariuomene.

Pasiuntinys sugrįžo ir Achmadui ir jo bičiuliui persakė padišacho žodžius. Jie pradėjo ruoštis mūšiui ir susitarė, kad vieną dieną grumsis — vienas, kitą dieną — kitas.

Rytą prasidėjo mūšis. Pirmą dieną grūmėsi Achmadas. Jis nukovė daug Misro karių. Kitą dieną kovėsi Juodasis. Jis paguldė dar daugiau karių, negu Achmadas. Trečią dieną į mūšį išėjo vėl Achmadas, o Juodasis liko valgio virti. Prie jo ant ožio prijojo žmogutis vienos pėdos augumo su keturiasdešimt penkių pėdų ilgio barzda ir įsakė atiduoti jam pietus. Juodasis nedavė. Tada nykštukas nušoko nuo ožio, pakėlė katilą, vienu mauku surijo viską, kas jame buvo, vėl sėdo ant ožio ir dingo. Juodasis labai nustebo ir išvirė antrus pietus.

Kitą dieną Juodasis išėjo kautis, o Achmadas liko valgio virti. Ir vėl atjojo nykštukas ir įsakė atiduoti pietus. Achmadas nedavė, tada

nykštukas pakėlė katilą ir iškart viską surijo. Achmadas supyko ir trenkė jam kardu per sprandą. Nykštukui nulėkė galva, bet ji užšoko ant ožio ir nujojo, grasindama:

— Aš tau parodysiu, aš tau parodysiu!

O kūnas liko gulėti ant žemės. Achmadas dar kartą išvirė pietus ir laukia draugo. Juodasis grįžo, pamatė kūną be galvos ir klausia:

— Kas čia toks?

Achmadas papasakojo.

— Atjojo ant ožio toks žmogelis pėdos augumo, su barzda keturiasdešimt penkių pėdų ilgio ir liepė atiduoti pietus. Aš nedaviau. Tada jis pribėgo prie katilo ir surijo viską vienu mauku. Kirtau kardu, ir nulėkė jam galva. Kūnas liko, o galva užšoko ant ožio ir nujojo, grasindama: „Aš tau parodysiu!"

Tada Juodasis sako Achmadui:

— Brolau, jis ir vakar sušlemštė mūsų pietus. Mes turime sužinoti, kas jis toks. Eime jo pėdsakais.

Pavalgė juodu, pasikalbėjo ir sutarė sudaryti trijų dienų paliaubas.

Kitą dieną jie pranešė padišachui, kad išvykstą trims dienoms, ir patraukė ton pusėn, kur buvo nulašėjęs kraujas iš galvos. Pėdsakai nuvedė juodu prie urvo viduje kalno. Juodasis ir sako Achmadui:

— Tu lipk į urvą, aš numesiu tau virvę, laikykis už jos ir eik iki pat galo.

Achmadas taip ir padarė. Kai tik įlipo urvan, Juodasis, kuris iš tikrųjų buvo mergelė, nuleido jam savo kasą. Achmadas įsikibo į ją ir nuėjo iki urvo galo. Ten buvo šviesu, ir Achmadas pamatė miegantį divą, o toji nukirstoji galva kuteno jam padus, jį žadindama. Achmadas pažvelgė į kitą pusę ir mato — sėdi mergelė, o nuo jos veido spindi visas urvas.

— Kas tu toks?— klausia ji Achmado.— Ko čia atėjai? Šis divas tave praris.

— Ką man daryti? Ką daryti?— klausia jis.

— Še tau raktą, atsirakink šitą skrynią. Joje rasi septynis indus, o kiekviename jų po balandį. Jeigu užmuši visus balandžius, divas mirs. O jeigu nors vienas liks gyvas, tai ir divas bus gyvas, ir, kai tik pabus, praris tave.

Achmadas paėmė iš jos raktą, atrakino skrynią ir pradėjo kulti indus ir sukti balandžiams galvas. Kai jis nugalavo šešis balandžius, divas nubudo ir jau norėjo ryti Achmadą, bet šis nusuko galvą septintam balandžiui, ir divas krito negyvas.

— Kas tu tokia ir ką čia veiki?

— Aš esu Misro padišacho duktė,— sako jinai.— Prieš septynerius metus divas pagrobė mane ir atsinešė čionai. Kas trečią dieną jis atsibunda, pasisotina ir vėl užmiega. O ši galva — divo anūkas. Jis išjoja raitas ant ožio ir atgabena malkų, maisto ir vandens.

Achmadas pašaukė savo bičiulį, ir Juodasis ištraukė iš urvo pirma mergelę, o paskui ir Achmadą. Viršuje Achmadas papasakojo savo bičiuliui apie divą ir mergelę. Juodasis sako:

— Dabar mes pasakysime padišachui, kad radome jo dukterį. Jeigu jis paklus mums ir atiduos visas savo kaimenes su piemenimis, tai mes jam atiduosim dukterį. O jeigu ne, pasiimsime mergelę ir išsivešime.

Nuėjo juodu pas padišachą. Tasai išklausė jų ir sako:

— Viską padarysiu, ko tik prašysite, tik atveskite man dukterį.

Achmadas ir Juodasis atvedė mergelę. Padišachas meiliai juos sutiko, iš to džiaugsmo tris dienas puotavo, o paskui atidavė jiems visas savo kaimenes ir tabūnus žirgų.

Achmadas ir Juodasis iškeliavo atgal. Prijojo jie tą vietą, kur susitiko. Tuomet Juodasis ir sako:

— Tu jok savo keliu, o aš josiu savo.

— Ne,— sako Achmadas,— tu keliausi su manim į mūsų miestą, ten iškelsiu vestuves, o paskui tave palydėsiu.

— Negaliu,— sako Juodasis,— aš turiu palikti tave, tepadeda tau dievas.

Kad ir kaip maldavo Achmadas, Juodasis nesutiko. Tada Achmadas paprašė jo duoti ką nors atminimui. Juodasis ištraukė iš kišenės nedidelį peiliuką, padavė Achmadui ir sako:

— Kiekvieną kartą, kai pamatysi tą peiliuką, ištark: „Vodaregė" ir prisimink mane.

Achmadas paėmė peiliuką, įsikišo į bato aulą, atsisveikino su bičiuliu ir toliau keliavo.

Kitą dieną padišachas gavo žinią, kad Achmadas parginė Misro padišacho kaimenes. Atidarė miesto vartus ir ėmė varyti gyvulius. Jau nebuvo mieste vietos, o gyvuliai vis ėjo ir ėjo. Padišachas negalėjo atsistebėti. Jis ėmė tartis su viziriu, ką daryti. Viziris sako:

— Mūsų protėviai sakydavo: „Pažadą reikia tesėti." Atiduok savo dukterį tam jaunikaičiui, kitos išeities nėra.

Padišachas kelias dienas kėlė vestuves ir išleido dukterį už Achmado. Nuotaka buvo nuvesta į jaunųjų menę. Achmadas įėjo pas ją ir pradėjo mautis batus. Nusitraukė vieną batą, ir iš jo iškrito peiliukas, kurį jam padovanojo Juodasis. Achmadas paėmė peiliuką ir sušnibždėjo: „Vodaregė". O žmona jo klausia:

— Kodėl neparsivedei Vodaregės, jeigu ją matei?

— Kas toji Vodaregė?

Žmona sako:

— Vodaregė — tai perė, kuriai gražumu niekas pasauly negali prisilyginti.

Tai išgirdęs, Achmadas vėl užsitraukė batą, paėmė į rankas lazdą ir tučtuojau išvyko ieškoti perės. Ėjo jis kelias dienas ir priėjo kaimenę avių.

— Kieno jos? — klausia jis piemens.

— Tai Vodaregės kaimenė.

— O kur toji Vodaregė?

— Nežinau.

Achmadas keliavo toliau. Sutiko jis didžiulę kaimenę kupranugarių ir klausia:

— Kieno ta kaimenė?

Piemuo sako:

— Tai Vodaregės kaimenė.

O kur pati Vodaregė?

— Nežinau.

Achmadas keliavo toliau ir galop priėjo miestą. Jo pakraštyje stovėjo rūmai. Achmadas atsisėdo ant upokšnio kranto ir susimąstė. Staiga priešais jį atsirado senis ir klausia:

— Kas tu toks ir kur eini?

— Aš esu šachzadė ir ieškau Vodaregės.

Senis sako:

— Daug žmonių čia buvo atsilankę, Vodaregės ieškodami, ir visi jie žuvo. Ji turi žirgą be plaukų, sakalą be plunksnų ir nuplikusį skaliką. Nakčia jie saugo ją. Kai tik kas prisiartina, žirgas pradeda žvengti, sakalas — klykti, o skalikas — loti. Vodaregė labai stipri, ji greit išeina iš rūmų ir tuoj užmuša drąsuolį. Aš duosiu tau patarimą: jei paklausysi manęs, pasieksi tikslą. Eik ir išsikask prie pat rūmų duobę ir pasislėpk joje. Vidurnaktį iškišk galvą iš duobės. Žirgas, sakalas ir skalikas, kai tik tave pamatys, ims šurmuliuoti ir išbudins Vodaregę. Tu vėl pasislėpk duobėje. Vodaregė išeis, apsidairys, bet nieko nepamatys ir sugrįš į rūmus. Tuomet tu vėl iki pusės išlįsk iš duobės. Žirgas, skalikas ir sakalas vėl ims žvengti, klykti ir loti, Vodaregė vėl išeis, ims dairytis, bet nieko nepamatys. Ji supyks, nueis, o tu išlįsk ir vėl tuoj pasislėpk. Žirgas, sakalas ir skalikas vėl ims triukšmauti. Ji trečią kartą išeis iš rūmų, apsidairys ir sakys gyvuliams: „Prisiekiu dievo vardu, jeigu jūs dar kartą mane pribudinsite ir aš nieko nepamatysiu, tai nusukinėsiu jums galvas." Tu kiek palauk, paskui išlipk iš duobės ir vėl pasislėpk. Tada žirgas, sakalas ir skalikas sukels baisų klegesį. Vodaregė išeis iš rūmų, pasidairys, nieko nepamatys ir nudobs žirgą, sakalą ir skaliką. Po to tu dar pabūk duobėje, kol ji užmigs, paskui atsargiai įeik į rūmus ir užšok jai ant krūtinės. Ji pradės maldauti: „Nulipk, vis tiek kas tu būtum, aš esu tavo." Bet tu neklausyk, liepk jai prisiekti, kad ji tesės žodį. Ji visaip saikstysis, bet tu nenulipk, kol ji pasakys: „Prisiekiu savo grožiu, nulipk: aš tavo, o tu mano."

Achmadas viską taip padarė, kaip liepė senis, ir laimėjo Vodaregę. O ji pirmiau rengdavosi kasdien juodais drabužiais ir jodavo lankyti savo kaimenių. Ir štai ji sako Achmadui:

— Tu esi mano vyras, tai dabar jok aplankyti kaimenių.

— Negaliu skirtis su tavim nė akimirkos.

Vodaregė davė jam savo paveikslą ir sako:

— Imk šį paveikslą, tai aš lyg ir būsiu su tavim. Tik nepamesk jo.

Achmadas įsikišo portretą į užantį ir išjojo apžiūrėti kaimenių. Jis aplankė visas stovyklas ir ganyklas. Keliaudamas atgal, panoro gerti ir prijojo prie upės. Kai jis pasilenkė prie vandens, paveikslas iškrito iš užančio, ir upė jį nunešė. Jis grįžo namo pavargęs ir nusiminęs. Vodaregė pamatė, kad jis liūdnas, ir klausia:

— Ko tu toks nusiminęs, gal paveikslą pametei?

— Taigi, paveikslas įkrito upėn.

— Dabar,— sako ji,— mums atsitiks nelaimė.

Nuo tos upės buvo nuvestas kanalas į padišacho sodą. Paveikslą vanduo nunešė į rūmų sodo baseiną. Rytą padišachas stovėjo prie baseino ir žiūrėjo į vandenį. Staiga jis pamatė paveikslą, pagriebė jį ir jame išvydo nematyto gražumo mergelę. Pasišaukė jis vyriausiąjį kariuomenės vadą ir sako:

— Imk dešimt tūkstančių karių ir eik paupiu prieš srovę. Rask tą, kurios paveikslą čia turiu, ir atgabenk ją man.

Vieną rytą išeina Vodaregė iš menių ir dairosi aplinkui. Žiūri — rūmai lyg skėrių apsupti kafirų [1] kareivių. Ji sugrįžo į vidų, pažadino Achmadą ir sako:

— Kelkis, mes žuvę.

Išėjo juodu iš pilies ir ėmė kautis su kafirų kariais. Vidurdienį Achmadą kliudė strėlė, ir jis pargriuvo. Kafirai užmetė arkaną ant Vodaregės ir nusivedė. Atgabeno ją pas padišachą. Šis sako jai:

— Karalaite, ar tu nori ar nenori, aš vis tiek būsiu tavo vyras.

— Aš turėjau vyrą, mūsų tikėjimas draudžia man tekėti per septyniasdešimt dienų nuo vyro mirties. Nuvesk į atskirą menę, tegu tenai kasdien ateina tavo šalies moterys ir dainuoja man dainas. Po septyniasdešimt dienų tekėsiu už tavęs.

Achmadas gulėjo mūšio lauke. Prie jo priėjo tas pats senis, patepė jo žaizdas gyduolėmis, ir jos užgijo, o paskui tarė:

— Kelkis, mano sūnau, ir eik paupiu. Tu surasi savo žmoną.

Achmadas ėjo kelias dienas. Pagaliau priėjo miestą ir rado senutę, ganančią karvę. Jis pasveikino ją ir pasiprašė naktigulto.

— Mano sūnau,— sako ji,— tu gali nakvoti mano troboje, bet aš neturiu kuo tavęs pamitinti.

— Aš duosiu tau pinigų,— sako Achmadas,— ir tu atneši valgymų, o aš paganysiu karvę.

— Gerai, vaikeli. Vakare paleisk karvę ir eik paskui ją, ji ras kelią namo.

Achmadas taip ir padarė. Kai jis atėjo, senutė jį pavalgydino ir apnakvino.

---

[1] Kafiras — klaidatikis, nemusulmonas. Taip vadindavo musulmonų kraštai kito tikėjimo žmones.

Rytojaus dieną Achmadas išėjo iš trobos ir mato: keliu eina daugybė išsigašinusių moterų. Jis grįžo vidun ir klausia senutės:

— Kur eina tos moteriškės?

— Mūsų padišachas,— sako senutė,— parsivežė nuotaką, o ji turėjo vyrą, todėl negali antrą kartą tekėti, kol nepraeis septyniasdešimt dienų. O mūsų miesto moterys eina jos linksminti, dainų dainuoti.

— O tu ar eisi?— klausia Achmadas.

— Aš neturtinga, ką aš ten veiksiu.

— O jeigu aš nupirkčiau tau drapanas?

— Tada eisiu.

Davė Achmadas jai pinigų, kad nusipirktų sau ir dukteriai drapanas. Senutė nuėjo į turgų ir nusipirko, ko jai reikėjo. Kai juodvi su dukteria taisėsi eiti pas nuotaką, Achmadas nusimovė nuo piršto žiedą, padavė senutės dukteriai ir sako:

— Kai tu šoksi priešais karalaitę, parodyk jai tą žiedą.

Juodvi išėjo. Kai mergelės pradėjo šokti vestuvinį šokį, senutės duktė parodė karalaitei žiedą. Vodaregė pažino Achmado žiedą, liepė mergelei pasilikti, o kitas išleido, sakydama:

— Eikite namo ir tris dienas tegu niekas neateina pas mane, aš miegosiu.

Kai visos išėjo, Vodaregė klausia mergelės:

— Kur tu gavai šį žiedą?

— Man jį davė žmogus, kuris gyvena mūsų troboje. Jis man liepė parodyti tau šį žiedą.

— O kur tavo troba?

Mergelė papasakojo, kaip ją rasti.

— Liepk jam palaukti, aš ateisiu,— tarė Vodaregė.

Kai sutemo naktis, Vodaregė tokiu būdu užtiesė antklodę, lyg po ja gulėtų žmogus, užmetė galvūgalyje skarelę, išlipo tyliai pro langą ir pasuko prie senutės trobos. Achmadas ten jos laukė. Juodu atsisveikino su senute ir iškeliavo. Po trijų mėnesių parvyko į Achmado gimtinę. Įėjo į vidų ir mato, kad padišacho duktė sėdi vestuviniame krėsle, ten, kur ją vyras buvo palikęs. Pagyrusi padišacho dukterį už tokią ištikimybę, Vodaregė sako:

— Tu būsi namų šeimininkė, o aš — tavo tarnaitė.

Taip išsipildė visi jų troškimai.

LOKYS GALIŪNAS

Papasakosime, kas buvo ir ko nebuvo, kaip valgėme kurutą[1], kaip vyrai raitė ūsus, ir neliūdėsime, kad mūsų širdys neapsipiltų krauju. Mes, žmonės iš Darvazo[2], sustygavome savo sazą[3], metame savo našlą, nors ji ir nesunki. Štai kur bėda: sėdėjo senutė prie krosnies, o mes valgėme papločius.

Seniai, labai seniai gyveno pasaulyje padišachas. Jis turėjo tris dukteris ir kasdien joms kalbėjo:

— Mano dukrelės, klausykite manęs, neikite į sodą.

Bet kartą dukterys pradėjo murmėti:

— Kas čia dabar? Netrukus ištekėsime ir paliksime tėvų namus, o nė karto nebūsime buvusios sode?

Susikvietė jos savo drauges, pastatė ant ugnies didžiulį katilą plovo ir pradėjo žaisti sode jaunikį ir nuotaką. Ir prireikė joms žirgo ir asilo — norėjo užsodinti nuotaką. Vyresniosios dukterys rado vieną kumelę, užsodino ant jos dvi drauges, pavadino jas nuotakomis ir nujodino į tolimą galą sodo. O jaunesnioji jų sesuo nuėjo į kitą galą sodo ir mato — kažkas guli ant žemės. Ji nesuprato, kad ten lokys, o pamanė, kad jautis. Ji tučtuojau ant jo užsėdo. O šis lokys buvo pamilęs padišacho dukteris ir svajojo nors vieną jų nusigabenti į savo irštvą. Kai padišacho duktė atsisėdo jam ant nugaros, jis pagalvojo, kad tai būsianti dievo dovana, ir nuskuodė į guolį. Parbėgo lokys ir sako:

— Nebijok manęs, gražuole, aš nesuėsiu tavęs ir nieko blogo tau nepadarysiu.

---

[1] Kurutas — gumulėliai džiovinto rūgusio pieno.
[2] Darvazas — kalnuota vietovė prie Piandžos upės (Amu Darjos aukštupys).
[3] Sazas — styginis muzikos instrumentas.

Tris mėnesius lokys maitino, girdė mergelę ir nieko jos neprašė, o paskui atsigulė su ja miegoti, ir mergelė pradėjo lauktis kūdikio. Praėjo ruduo, stojo žiema. Kartą lokys sako mergaitei:

— Dabar aš atnešiu tau maisto keturiems mėnesiems, o pats atgulsiu miego.

Keturis mėnesius lokys vilko į guolį paskerstus elnius, gazeles ir kalnų avinus, o paskui įspėjo padišacho dukterį:

— Kai aš miegosiu, saugokis, kad mano kvapas tavęs neapduotų ir kad po to aš sapnuodamas tavęs nesuėsčiau.

Mergelė prižadėjo klausyti, ir lokys atgulė žiemos miego. Pirmą miego mėnesį lokys šėrėsi, o mergelė rinko jo vilnas ir verpė.

Guolio anga buvo užpustyta. Mergelė verpste pradūrė sniege skylę ir pro ją iškišo laukan siūlų kamuolį. Kamuolys nusirito į prarają, kurios dugne tekėjo upė, o joje putojo verpetas. Kamuolys įkrito į jį ir ėmė suktis.

O tame krašte gyveno vienas senis. Jis rinko miške žabus, pardavinėjo juos, iš to ir mito. Kartą jis nuėjo prie upės ir mato, kad verpete plūduriuoja malkos. Senis pradėjo jas graibyti ir traukti iš vandens. Staiga mato, kad viena pliauska apsivijusi siūlais. Jis nunešė pagalius toliau nuo kranto, o pats patraukė tenai, kur siūlas vedė.

„Arba aš sužinosiu kokią svarbią naujieną,— galvoja jis,— arba galą gausiu. O jeigu verpalų bus daug, išsiausiu palasą [1]."

Ėjo senis ir vyniojo siūlus ant skiedros. Siūlas jį nuvedė prie urvo ant prarajos krašto. Jis pažvelgė vidun ir pamatė, kad ten yra lokio guolis ir kad siūlas suverptas iš jo vilnų. „Kas verpė lokio vilnas?"— nustebo jis ir garsiai paklausė, ar yra kas viduje. Mergelė išgirdo jo balsą, labai nudžiugo ir nuėjo prie angos. Ji pradėjo klausinėti senį:

— Ar tu pažįsti mano tėvą?

— O kas toks tas tavo tėvas?

— Mano tėvas — šios šalies padišachas.

— Tai tu mūsų padišacho duktė?— nustebo senis.

— Taip, aš padišacho duktė. Prieš metus lokys atsivedė mane čionai. Eik pas mano tėvą, gausi dovanų už gerą žinią. Jis tikriausiai duos tau už tai dešimt kupranugarių.

[1] Palasas — storas vilnonis kilimas.

Nudžiugęs senis nuėjo pas padišachą ir sako:

— O pasaulio valdove, o dosnusis padišache, aš atnešiau tau gerą žinią.

— Kas ta žinia? Sakyk!

— Išėjau malkauti ir nuklydau į nepažįstamas vietas. Ten išvydau tavo dukterį lokio irštvoje. Paklausiau, kas ji tokia, mergelė man atsakė: „Aš esu šios šalies padišacho duktė. Eik pas mano tėvą, jis tave apdovanos už gerą žinią."

— Eime, parodyk, kur toji vieta,— sako padišachas.— Jeigu teisybę šneki, apdovanosiu tave.

Iškeliavo juodu į lokio irštvą, o su jais dar keturi galiūnai. Padišachas pasišaukė dukterį, ji išėjo iš lokio irštvos ir pravirko iš džiaugsmo.

Padišachas įsakė galiūnams:

— Eikite į irštvą ir sukapokite lokį.

Galiūnai įėjo į irštvą ir lokį nudobė. Paskui visi parkeliavo namo.

Mergelė pagyveno tėvų namuose du mėnesius ir pagimdė sūnų. Jį pavadino Lokiu Galiūnu. Iki juosmens jis buvo lokys, o aukščiau juosmens — žmogus. Dviejų mėnesių jis atrodė lyg dvejų metų berniukas. Kai jam suėjo vieneri metai, jis buvo toks stiprus, kad, mušdamas kerę, pagaliu praskeldavo sieną, o jeigu kam pataikydavo į koją, tam lūždavo kaulas. Miestelėnai būgštavo: „Tas padišacho anūkas mus visus išdaužys",— kalbėjo jie. O vaikiščiai vydavo jį nuo savęs šaukdami:

— Eik šalin, mergvaiki tu, išvisa.

Berniukas labai sielvartavo ir galvojo: „Kaip aš galėjau ateiti į šį pasaulį be tėvo?" Ir štai kartą atbėgo jis pas motiną ir sako:

— Mama, pasakyk man teisybę. Kas mano tėvas? Jeigu nepasakysi, aš arba nusižudysiu, arba užtvosiu tave.

Ką bedarys motina, turėjo papasakoti sūnui apie tėvą. Sūnus paklausė:

— Kur jis dabar?

— Nežinau,— atsakė motina.

Berniukas išėjo, pavaikštinėjo truputį ir vėl sugrįžo.

— Jeigu tu man esi motina, pasakyk seneliui, kad mane išleistų po pasaulį paklajoti, ir iškepk papločių į kelionę.

Nuėjo ji pas savo tėvą padišachą ir viską jam apsakė.

— Tegu eina, kur nori,— leido jis.

Motina paėmė saikelį miltų ir iškepė du dėklus papločių. Sūnus priėjo, pažvelgė į juos ir sako:

— Duok aš pats išsikepsiu, tau nieko neišeina.

— Daryk, kaip išmanai,— sako motina.

Sūnus atsinešė penkis maišus miltų, užmaišė tešlą, iškasė didelę duobę, suvertė tešlą į ją, o ant viršaus užkūrė ugnį ir taip paliko duobę penkias dienas. Paskui atkasė duobę, išėmė didžiulį paplotį, pasimovė jį ant geležinio virbo, nuėjo pas motiną ir senelį ir paprašė palaiminti prieš kelionę.

Lokys Galiūnas iškeliavo. Sutiko jis žmogų. Tasai — ant piršto sukiojo visą girnapusę. Lokys Galiūnas klausia:

— Kur eini?

— Girdėjau, kad yra toks Lokys Galiūnas,— atsakė tasai,— einu jėgų su juo išbandyti.

— Aš esu jo bičiulis. Pakelk šitą paplotį, pažiūrėsiu, ar tu valiosi, ar ne,— sako Lokys Galiūnas.

Kad ir kaip jis stengėsi pakelti paplotį, nieko jam neišėjo. Tada Lokys Galiūnas griebė tą žmogų, kilstelėjo ir metė žemėn.

— Aš ir esu Lokys Galiūnas,— tarė jis,— dabar aš tave užmušiu.

Žmogus su girnapuse ėmė maldauti:

— Nežudyk manęs, dviem bus geriau, negu vienam, eime drauge.

Lokys Galiūnas sutiko, ir toliau juodu keliavo dviese. Ėjo juodu, ėjo, mato: ateina priešais negras, nešinas ant delno visa uola.

— Kur eini?— klausia tuodu.

— Išgirdau, kad yra toks Lokys Galiūnas, einu jo ieškoti.

— Pakelk štai šitą paplotį nuo žemės, tada pasakysiu, įveiksi tu Lokį ar ne.

Žmogus su uola pabandė, bet negalėjo nė iš vietos pajudinti papločio.

Lokys Galiūnas jam padarė tą pat, ką pirmajam. Ir toliau keliavo trise. Ėjo jie, ėjo ir pamatė keistą žmogų: priėjęs tasai prie upės, atkišo lūpas ir išgėrė visą vandenį. Klausia jie to keistuolio:

— Ei vaikine, ką čia veiki, kur eini?

— Girdėjau, kad yra toks Lokys Galiūnas, ir dabar einu pas jį.

— Na, tai pasigalynėjam,— sako Lokys.— Jeigu tu įveiksi mane, galėsi laikyti, kad nugalėjai tą Lokį.

Ir juodu susikibo. Lokys Galiūnas pakėlė jį, trenkė žemėn ir atsisėdo ant krūtinės.

— Aš tave nugaluosiu,— sako jis.

— Ar ne geriau būtų ėjus keturiese?— siūlo Upės Gėrikas.

Ir toliau jie keliavo keturiese. Ėjo ėjo ir mato, kyla į dangų dūmai. Priėjo arčiau ir rado urvą. Iš jo ir rūko dūmai. Lokys ir sako tam, kuris nešėsi girnapusę:

— Duok, aš tave apjuosiu virve ir nuleisiu gilyn, o tu pažiūrėk, kas ten yra.

— Aš bijau,— sako tasai.

Tada jis pasiūlė Uolos Nešėjui, bet ir tasai atsisakė. Gavo pats Lokys apsijuosti.

— Laikykite virvę,— sako jis,— aš leidžiuosi.

Nulipo jis į urvo dugną ir mato, kad ten miega drakonas, padėjęs galvą gražiai mergelei ant kelių. Lokys Galiūnas bemat nukirto drakonui galvą ir sako mergelei:

— Gražuole, aš aprišiu tave šia virve, ir tave iškels į viršų.

Jis aprišo ją ir pridūrė:

— Žinau, jie manęs nekels į viršų, o siūlys tau už kurio vieno jų tekėti. Imk šį peilį ir sakyk, kad tekėsi už to, kuris jį ištrauks iš makšties.

— Gerai,— sako mergelė.

O Lokys šūktelėjo:

— Kelkite!

Jie iškėlė mergelę, o kai kėlė Lokį, tai perpiovė pusiau virvę, ir tasai nukrito į dugną. O tas urvas burtų galia laikėsi žemės viduryje. Kai Lokys nudobė drakoną, burtai neteko galios, ir urvas atsidūrė pačiame žemės dugne. Lokys Galiūnas atsirado priešais senutės pirkelę. Ji tuo tarpu šaukė vištas. Jis tarė senutei:

— Močiute, išvirk ko nors pavalgyti, o aš palesinsiu tavo vištas.

— Gerai,— sutiko ji,— tik nešauk jų garsiai, o čia yra daug lapių, jeigu jos ateis, tai sudraskys ir vištas, ir tave.

— Gerai, garsiai jų nešauksiu.

Senutė įėjo į trobą, o jis išsitraukė iš už juosmens didelį peilį ir pradėjo šaukti vištas. Staiga subėgo galybė lapių. Lokys išpiovė jas

visas, nunėrė kailius ir nunešė padišachui. Padišachas davė jam už kailius daug aukso, o jis atidavė jį senutei.

— Dabar aš keliauju sau,— sako jis.

Ji pravirko ir ėmė prašyti:

— Nepalik manęs, būsi man sūnus.

— Aš turiu ir tėvą, ir motiną,— atsako tas,— einu pas juos.

Ir iškeliavo. Ėjo jis, ėjo ir sutiko artoją.

— Tėvuk,— sako jam,— išvirk man ko užvalgyti, o aš paarsiu už tave.

— Gerai, sūneli, tik garsiai neragink jaučių, o čia yra daug vilkų, jie gali papiauti tave podraug su mano jaučiais, ir dar nusiaubs visą šalį.

— Gerai,— sako Lokys ir, kai tik artojas nuėjo, tučtuojau garsiai suriko, ir iš visų pusių subėgo vilkai. Jis išsitraukė peilį ir visus juos išpiovė. Jaučius nuvedė tolėliau ir pradėjo dirti vilkams kailius. Ateina artojas ir mato — aplink guli vilkai. Nutirpo jis iš baimės ir pagalvojo: „Vilkai surijo ir mano jaučius, ir tą žmogų, o dabar griebs mane. Bėgsiu, kol dar nevėlu." Ir pasileido bėgti. O Lokys šaukia jam iš paskos:

— Ei tėvuk, kur taip skuodi?

Artojas sugrįžo, mato, jisai vilkams kailius belupąs.

— Kaip tau pasisekė juos nudobti?— stebisi jis.

— Kaip juos nudobiau, tėvuk, nė neklausinėk, o dabar galėsi be baimės arti žemę.

Nulupo Lokys Galiūnas visiems vilkams kailius, atsisveikino su artoju ir patraukė pas padišachą.

Nuėjo jis į vieną miestą ir jau norėjo drožti toliau, bet vienas senis sako jam:

— Ei vaikine, ten eiti nė nemėgink, drakonas nieko neįsileidžia. Kasdien jis suryja tūkstančius avių. Jau keleri metai į mūsų miestą ateina žmonės, o toliau ne. Jeigu net paukštis tenai užskrenda, tai drakonas jį su kvapu gerklėn įtraukia. Tenai tu pražūsi.

— Ne, tėvuk, aš vis tiek eisiu,— sako Lokys,— tokia jau mano lemtis.

— Telydi tave laimė,— sako senukas,— Alachas didis.

Ir Lokys nudrožė tiesiai pas drakoną. Eina ir mato kažką stepėje juoduojant. „Tikriausiai,— mano sau,— tai ir bus jisai." Priėjo arčiau, tasai juodas daiktas sukrutėjo. Tai iš tikrųjų buvo drakonas. Jis pamatė jaunikaitį ir pradėjo jį traukti į save su kvapu. O Lokys nesipriešino, tik išsiėmė durklą ir tvirtai jį laikė. Kai durklas perėjo per drakono nasrus, perpiovė jį pusiau. O Lokys sveikas ir gyvas sugrįžo į miestą.

Padišachas apie tai sužinojo ir labai nustebo. Jis pasišaukė jaunikaitį, iškėlė puotą ir linksminosi visą mėnesį, o paskui paklausė:

— Sakyk, ko tu nori. Aš viską išpildysiu.

— Aš nieko nenoriu. Eisiu toliau, juk aš keliauninkas.

— O kur tu eisi?

— Į aukštutinį pasaulį.

— Tuomet aš parodysiu tau kelią. Eik antai į aną mišką. Ten yra kūdra, ant jos kranto auga činara, o toje činaroje susisuko lizdą Simurgas [1]. Kūdroje gyvena drakonas. Kas metai jis suryja Simurgo jauniklius, bet paukštis nežino, kad tai daro jis. Tu pasislėpk po činara. Kai drakonas išlįs griebti paukščiukų, tu jį nudobk. Paskui palesink paukščiukus. Atskris Simurgas ir išpildys viską, ko tu prašysi. Jeigu jis lieps pataisyti maisto kelionei į aukštutinį pasaulį, aš tau padėsiu.

Lokys pasuko į mišką ir padarė taip, kaip padišachas liepė. Paskui pasislėpė ir pradėjo žaisti su paukščiukais. Staiga iš kitapus Kafo [2] kalnų atskirdo Simurgas. Jis manė, kad jo jauniklius kas pagavo. Pažvelgė Simurgas nuo viršaus ir mato, kad jo paukštyčiai sveiki ir gyvi. Jis kaip žaibas nusileido pas juos ir sako:

— Užuodžiu žmogaus kvapą. Jeigu paukštis užskrenda čia, tai išbyra jo plunksnos. Jeigu žirgas užbėga, nukrinta jam kanopos. Ko tu, drąsuoli, atvykai čionai?

O paukštyčiai sučirpsėjo:

— Mama, ką tu padarytum žmogui, atlikusiam gerą darbą?

Simurgas sako:

— Jeigu žmogus tikrai padarė gerą darbą, galiu jį apdovanoti, o už piktą darbą nubausiu jį.

---

[1] Simurgas — tadžikų tautosakoje mitologinis paukštis feniksas.

[2] Kafas — islamo kosmografijoje ir musulmonų kraštuose kalno vardas. Jis tariamai esąs krašte pasaulio.

— Vienas žmogus,— nudžiugo paukščiukai, — nugalavo drakoną ir mus išgelbėjo nuo mirties. Jis mus palesino drakono mėsa, ir mes bemat užaugome.

— O kur tas žmogus?— klausia Simurgas,— ir ko jis čia atėjo?

Tada paukščiukai pasišaukė savo išgelbėtoją. Simurgas paklausė jo:

— Ko tau reikia? Aš tau padėsiu.

— Nunešk mane į aukštutinį pasaulį,— sako Lokys.

— Gerai, — pažada Simurgas, — tu padarei man didžiulę paslaugą, bet ir prašai labai daug. Eik ir papiauk kelis jaučius, iš jų kailių pasiūk burdiukus ir atnešk čionai. Aš užkelsiu tave į aukštutinį pasaulį.

Lokys Galiūnas nuėjo pas artoją, paėmė iš jo dešimt jaučių, papiovė juos prie kūdros ir prisėmė burdiukus vandens. Mėsą jis pakabino Simurgui prie vieno šono, o vandenį — prie kito, atsisėdo ant jo, ir šis ėmė skristi. Kiekvieną kartą, kai paukštis surikdavo „kra", Lokys numesdavo jam gabaliuką mėsos. Po kurio laiko Simurgas tarė Lokiui:

— Pažvelk, jaunikaiti, kaip atrodo pasaulis.

Jis pažvelgė ir sako:

— Pasaulis panašus į žydrą tvenkinį.

Ir tuo tarpu jis išmetė iš rankų paskutinį gabaliuką mėsos, skirtos Simurgui. Kai Simurgas riktelėjo „kra", Lokys išpiovė gabaliuką mėsos iš savo šlaunies ir numetė jam. Kai jie nuskrido į aukštutinį pasaulį, Simurgas tarė:

— Ei jaunikaiti, kokią mėsą tu man davei paskutinį kartą?

Lokys nusigando ir nenorėjo prisipažinti, bet Simurgas nesiliovė klausinėjęs. Ir pagaliau jis tarė:

— O Simurgai, jeigu nori, užmušk mane, bet kai tu liepei man pažiūrėti į pasaulį, aš išmečiau iš rankų mėsą, man teko išpiauti kąsnelį iš savo šlaunies, kad galėčiau tave papenėti.

— Aš ir nežinojau, kad tavo mėsa tokia skani. Jeigu būčiau žinojęs, būčiau tave sulesęs skrisdamas. O dabar eik namo ir imk štai tas mano plunksnas. Jeigu tave ištiks nelaimė, sudegink vieną plunksną, aš atskrisiu ir išgelbėsiu tave.

Tai pasakęs, Simurgas nuskrido atgal pas savo jauniklius, o Lokys nuėjo prie to paties urvo. Ten jis išvydo savo išgelbėtąją mergelę ir buvusius savo bendrakeleivius, kurie vis dar tebetraukė peilį iš makščių. Lokys priėjo prie jų ir sako:

— Brolyčiai, ką jūs čia darote?

— Kas tau rūpi, eik šalin!

— Nepykite, duokite, aš jums padėsiu.

Jis ištraukė peilį ir sako:

— Na, galiūnai, dabar mergelė mano.

— Ką čia paistai,— pasipiktino jie.— Mes tau visus kaulus sutrupinsime.

Tuomet Lokys įtūžo, nusuko jiems galvas, pasiėmė mergelę ir nuėjo į padišacho rūmus. Jo motina ir senelis buvo apakę nuo ašarų, kurias išliejo, jo netekę. Lokys davė seneliui stebuklingą skarelę. Senelis pasišluostė akis ir tuoj praregėjo. Taip pat praregėjo ir Lokio motina. O paskui jis vietoj senelio tapo padišachu. Taip jie tenai ir gyvena, o mes parėjome čionai.

TRYS BROLIAI

Gyveno kartą pasaulyje žmogelis. Jis turėjo tris sūnus. Prieš mirtį jis tarė jiems:

— Kai numirsiu, tegu kiekvienas iš jūsų tris naktis iš eilės budi prie mano kapo.

— Gerai,— sako jam sūnūs.

Netrukus tėvas mirė. Pirmą naktį budėti išėjo vyriausiasis sūnus. Pasėdėjo jis kiek, tik staiga mato — danguje plykstelėjo liepsna. Vaikinas išsigando, nubėgo į stepę ir išbuvo joje tris dienas.

Atėjo eilė antrajam sūnui. Jis taip pat išsigando ir išbuvo nežinia kur tris dienas, o paskui sugrįžo namo.

Pagaliau saugoti kapo nuėjo jauniausiasis sūnus. Mato jis, kad danguje užsiplieskė liepsna ir pradėjo leistis žemyn. Jis labai nusigando, bet nepabėgo. O liepsna staiga prašneko:

— Nebijok, vaikine. Tavo tėvas buvo man paskolinęs tris žirgus. Dabar aš juos tau atiduodu. Gausi kiekvieno jų po ašutą, ir kai tik tau prireiks žirgo, sudegink ašutą, ir jis tuoj atsiras.

Jauniausiasis sūnus paėmė ašutus ir padėkojo. Kai parėjo namo, vyresnieji broliai sako jam:

— Mes einame pas padišachą į puotą, o tu pasėdėk namie.

— Gerai,— sako jauniausiasis sūnus. Bet kai tik broliai išėjo, jis nudrožė prie tėvo kapo ir sudegino juodojo žirgo ašutą. Tučtuojau priešais jį atsirado juodas žirgas, o ant jo juodi raitelio drabužiai. Vaikinas apsivilko juodas drapanas, užšoko ant žirgo ir nujojo į padišacho puotą. Nujojo ir mato: padišacho duktė sėdi ant pilies sienos, o jaunikiai ant žirgų bando peršokti per tą sieną. Jis irgi pabandė, bet ir jam nepavyko.

Tada jis vėl nuėjo prie tėvo kapo ir sudegino bėrojo žirgo ašutą. Ir atsirado priešais jį bėras žirgas, o ant jo raudoni drabužiai. Juodąjį žirgą vaikinas sugrąžino liepsnai, o pats sėdo ant bėrojo ir apsirengė raudonais rūbais. Vėl nujojo į puotą ir dar kartą pabandė šokti per sieną, bet ir dabar jam nepavyko.

Tada jis vėl nuėjo prie tėvo kapo ir sudegino sartojo žirgo ašutą. Atsirado sartas žirgas ir geltoni drabužiai. Vaikinas atidavė bėrąjį žirgą liepsnai, o pats, geltonai apsirengęs, sėdo ant sarčio ir nujojo į puotą. Šį kartą žirgas peršoko per sieną.

Paskui jis parjojo namo, žirgą ir drabužius atidavė liepsnai ir laukia pareinant brolių. Kai jie sugrįžo, jaunėlis klausia:

— Kas buvo puotoje?

Broliai sako:

— Tris dienas iš eilės vis atjodavo nepažįstamas raitelis, ir trečią dieną jo žirgas peršoko sieną.

Rytojaus dieną jaunėlis išėjo žagarauti. Pririnko jis žagarų ir sudegino juodojo žirgo ašutą. Tučtuojau atsirado žirgas, bet jau su kitais drabužiais. Jaunėlis apsirengė, sėdo ant žirgo ir nujojo į puotą. Žmonės stebėjosi ir atsistebėti negalėjo: „Kas toks šis jaunikaitis? Jis buvo čionai atjojęs ir vakar, tik su kitu žirgu ir kitais drabužiais."

Nuvedė jį su didžiausia pagarba į rūmus, prikrovė įvairiausių valgymų. Apsidairė vaikinas aplinkui ir mato, kad jo broliai stovi toli nuo stalo. Jis nusiuntė jiems mėsos ir plovo. Juodu pavalgė ir truputį nuslėpė broliui, kuris namie buvo likęs.

Paskui jauniausiasis brolis patyliukais išėjo, persirengė ir įsimaišė į tarpą tų, kurie galynėjosi su ožiu. Jis stvėrė ožį ir jį metė ant šacho pilies sienos. Bet ožys neužlėkė ant sienos.

Nušuoliavo jauniausias brolis į tą vietą, kur buvo palikęs žagarus, paleido žirgą, užsivertė ant nugaros ryšulį ir drožia namo. Vyresnieji broliai jau buvo grįžę. Jie davė jaunėliui mėsos ir plovo, kurio pasiėmė iš puotos.

Kitą dieną broliai vėl išėjo į puotą. Tą dieną viskas buvo kaip ir vakar. Jaunėlis sudegino žirgo ašutą ir nujojo į puotą kitu žirgu ir su kitais drabužiais. O žmonės, jį pamatę, negalėjo atsistebėti: „Viešpatie, jis kasdien vis su kitu žirgu ir kitais drabužiais."

Jaunėlį pasodino į geriausią vietą, pradėjo jam rodyti didžiulę pagarbą. Jis vėl nusiuntė broliams valgymų, paskui persirengė ir nuėjo tenai, kur ėjo imtynės su ožiu. Jaunikaitis pagriebė ožį ir sviedė aukštyn. Ožys nukrito tiesiai ant padišacho rūmų sienos. Tuomet padišacho duktė paėmė jauniausiąjį sūnų už rankos ir pasodino į sostą:

— Nuo šios dienos tu būsi mano vyras,— paskelbė jinai.

O padišachas liepė iškelti šaunias vestuves. Taip jauniausiasis sūnus vedė padišacho dukterį. O pats padišachas netrukus atidavė žentui sostą:

— Aš jau nebegaliu daugiau valdyti,— sakė jis.— Seniai ieškojau tinkamo žento, kurį galėčiau pasodinti į sostą vietoj savęs.

Jauniausiasis sūnus buvo labai teisingas valdovas. Jeigu žmogus ką nors rasdavo ant kelio, tai net nepaliesdavo, o pranešdavo padišachui.

O vyresnieji broliai parėjo iš puotos ir klausia motinos:

— O kur mūsų brolis?

— Jis išėjo,— sako motina.

Tada broliai pravirko ir iškeliavo jo ieškoti. Jie išgirdo apie padišacho teisingumą ir sumanė jo paklausti, ar nežino ko nors apie jų brolį. Nuėjo pas jį ir sako:

— Mes turėjome jauniausiąjį brolį, bet praradome. Tu garbinamas už teisingumą, todėl ir prašome padėti mums surasti brolį.

— O jeigu jį pamatysite, ar pažinsite?— klausia jis.

— Žinoma, pažinsime.

— O kaip jis atrodo?

— Jūsų didenybe,— sako juodu,— mūsų brolis buvo labai panašus į tave, bet tik apsirengęs skarmalais.

— Tai žinokite, kad aš jūsų brolis.

— Kaipgi tu pasiekei tokios galios ir laimės?

Jis sako:

— Aš įvykdžiau tėvo valią ir tris naktis miegojau prie jo kapo. Dabar sakykite teisybę, ar jūs buvote tenai?

— Ei brolau,— tarė vyresnysis,— aš nuėjau prie kapo, bet, kai danguje užsiplieskė liepsna, pabėgau iš baimės.

Ir vidurinysis brolis pasakė tą patį. O jaunėlis papasakojo viską, kas jam buvo nutikę. Jis davė broliams po žirgą, vyriausiąjį paskyrė dešiniosios rankos viziriu, o vidurinįjį — kairiosios rankos viziriu.

PLIKIS

Gyveno pasaulyje vargana senutė. Ji turėjo plikagalvį anūką. Kartą sako jam:

— Ei veltėdi, tu jau didelis. Kiek dar laiko aš maitinsiu tave? Eik užsidirbti duoną.

— O kiek duosi pinigų?— klausia anūkas.

Senutė davė jam kelias tengas [1], anūkas nuėjo į turgų ir nusipirko svarą medvilnės. Parnešė jis medvilnę senutei ir sako:

— Suverpk siūlų.

Suverpė ji siūlus ir atidavė plikiui. O jis išpiovė sode lazdą, padarė raizgus ir pastatė prie tvoros. Į raizgus įkliuvo žvirblis. Taip plikis kasdien sugaudavo po žvirblį, ir juodu su senute suvalgydavo jį.

Toje šalyje gyveno vienas žmogus. Jis galėjo pasiversti varnu. Kartą sumanė jis išbandyti plikį. Pasivertė tas žmogus varnu ir tyčia įsipainiojo į raizgus. Atėjo plikis ir pamatė raizguose varną. Jis labai nudžiugo, išėmė jį, parbėgo namo ir sako:

— Senute, atnešk peilį, varną sugavau. Žvirblio mums teužtekdavo vienai dienai, o šito varno užteks keturioms.

Senutė taip pat apsidžiaugė ir atnešė peilį. Bet varnas staiga prabilo žmogaus balsu:

— Ei pliki, nežudyk manęs, aš tau duosiu didelį turtą. Paleisk mane ir eik į mano namus.

Plikis paleido varną, ir šis ėmė skristi, o plikis sekė paskui jį žeme. Nukeliavo juodu į tą šalį, kur varnas gyveno. Ir sutiko plikis kaimenę kupranugarių.

[1] Tenga — smulki sidabrinė moneta.

— Kieno tie kupranugariai?— klausia jis.

Piemenys sako:

— Čia varno kupranugariai.

Eina jis toliau ir sutinka bandą karvių.

— Kieno ši banda?

— Čia varno banda.

Eina toliau ir mato — ganosi daug avių.

— Kieno tos avys?

— Čia varno avys.

Paskui plikis sutiko tabūną arklių ir sužinojo, kad jie taip pat varno.

— O kaip rasti tą varną?— klausia jis piemenų.

Šie sako:

— Eik toliau, tenai, stepės pakraštyje, auga činara. Po činara yra auksinis lovys, juo teka vanduo, jis tyška ant trilapio, ir trilapis beria lapus į vandenį. Varnas dažnai ten vaikštinėja, ir tu gali jį pamatyti.

Paskui piemenys klausia:

— O kam tau reikia to varno?

Plikis papasakojo, kas buvo nutikę.

— Jei taip,— sako piemenys,— tai jis tave gausiai apdovanos. Prašyk asilo, kuriam iš pauodegio byra auksinės monetos.

Plikis nuėjo prie činaros, nusivilko drabužius, numetė juos ant žolės ir atsigulė pamiegoti. Ateina varnas, pasivertęs žmogumi. Mato, saulė kepina plikį, ir prakaitas nuo jo patakais ritasi. Pažadino jis plikį ir parsivedė į savo namus. Įvedė plikį į švarų kambarį, atnešė auksu siuvinėtus priegalvius ir patalus.

— Gulkis,— sako varnas,— pailsėk iš kelionės.

Plikis atsigulė, o varno duktė užvirė arbatos, iškepė minkštų papločių ir padavė jam. Plikis pavalgė ir ilsėjosi iki pat vakaro. O vakare varnas paliepė tarnui:

— Parvaryk iš kaimenės riebų aviną su kurdiuku. Iškelsime svečiui šaunias sutiktuves.

Tarnas parvarė riebų aviną. Iškepė daug mėsos, plikis pavalgė ir nuvirto miego. Rytą varnas atnešė jam puošnius drabužius ir tarė:

— Štai tau už mūsų pažintį, o už paslaugą gausi atskirai.

Ir atvedė plikiui žirgą pabalnotą, bet jis jo neėmė. Atnešė churdžiną [1], pilną aukso, bet ir to jis neėmė. Atvedė kupranugarį su varovu, bet plikis ir tų atsisakė. Ko tik jam nedavė, nieko jis neėmė. Tuomet varnas paklausė:

— Tai ko gi tu nori?

— Padovanok man auksinį asilą,— sako jisai.

— Gerai,— sako varnas ir išvedė asilą iš tvarto.

Užmetė ant asilo brangią gūnią, pabalnojo jį ir užsodino plikį. Varnas jį įspėjo:

— Žiūrėk, kad rūpintumeis asilu, ir niekam jo nerodyk.

Parsivedė plikis asilą namo ir sako senutei:

— Senute, aš parsivedžiau asilą. Iš jo byra auksinės monetos. Apgerbk vidinį kambarį, išbaltink, ten pririšime asilą. Dabar mudu praturtėsime. Šitą brangų asilą man padovanojo varnas.

Senutė išbaltino kambarį, pastatė jame nedideles ėdžias. Šėrė juodu asilą razinomis ir džiovintais vaisiais. Plikis atsigulė miego, o rytojaus rytą sako senutei:

— Imk šluotą ir pažiūrėk, ar daug aukso pribėrė asilas.

Įėjo plikis pas asilą su tiubeteika, bet negalėjo susemti viso aukso. Tuomet jis atsinešė dubenį ir prisižėrė pilną auksinių monetų. Išvertė jas katilan ir sako senutei:

— Imam ir nusiperkam už tuos pinigus avį.

Paėmė jis šimtą auksinių monetų ir nusipirko didelę avį. Greta jo gyveno mėsininkas. Plikis jį pasišaukė ir paprašė papiauti avį. Mėsą susmulkino mažais kąsneliais ir išvirė katile. Kasdien plikis pirkdavo po avį, kepdavo mėsą ir vaišindavo visus kaimynus.

Kartą jis pasikvietė į svečius padišachą su dvariškiais ir tarnais. Padišachas valgė keptą avieną ir galvojo: „Iš kur plikis taip prasikūrė?"

O plikis susidraugavo su vaikinais, lėbavo su jais, o jo senutė pradėjo lankytis pas kaimynes svečiuosna. Padišachas pagarsino:

— Kas sužinos, iš kur plikis praturtėjo, tas miegos plunksnų pataluose ir valgys tik kurdiuko taukus.

Tokios gėrybės pasigviešė viena senė. Ji nuėjo į plikio namus ir pradėjo užuolankom kvosti senutę. Toji neslėpė ir išsipasakojo, kaip varnas padovanojo jos anūkui asilą, kuris beria auksą. Viešnia išsiprašė

[1] Churdžinas — dvigubas odinis maišas, persveriamas per balną.

parodyti jai tą asilą. Senė sugrįžo ir viską papasakojo padišachui. Tuomet padišachas paklausė:

— Kas gali atvesti tą asilą čionai?

Viziriai atsakė:

— Mūsų mieste gyvena vienas toks miklus vagis. Jeigu jis nepavogs asilo, daugiau niekas kitas nesugebės.

Atvedė tą vagį pas padišachą, šis jį nusiuntė pas senę, o ši parodė plikio namus. Vagis naktį prakalė sienoje skylę, išvedė asilą ir nuvarė jį pas padišachą. Padišachas labai apsidžiaugė ir sušuko:

— Šis asilas brangesnis už visus mano turtus!

Rytą senutė nuėjo pas padišachą ir pasiskundė, kad juos kažkas apvogė. O padišachas ją išvijo, sakydamas:

— Eik sau! Iš kur tu gausi auksinį asilą? Neapkalbėk dorų žmonių!

Senutė verkdama parėjo namo ir pasiskundė plikiui, kad padišachas net klausyti jos nenorėjo.

— Nenusimink, senute,— ramino ją anūkas,— aš vėl keliausiu pas varną.

Ir išdrožė plikis pas varną. Ėjo jis, ėjo ir sutiko tuos pačius piemenis, kurie jam patarė prašyti auksinio asilo. Jis paklausė jų:

— Ei bičiuliai, ką man paimti iš savo draugo varno?

— O kur tu padėjai asilą?

— Iš manęs jį pavogė.

— Jei taip, tai prašyk stebuklingo blukio.

Nuėjo plikis pas varną. Tasai sutiko jį svetingai, o ryto metą klausia:

— Ko tu pas mane atėjai?

— Vagys pagrobė asilą, ir mes vėl likome bėdžiai.

Varnas atnešė jam dėklą aukso, daug visokių gėrybių, atvedė žirgą, atginė karvių, bet šis nieko neėmė.

— Tai ko tu nori?— klausia varnas.

— Duok man stebuklingą medžio blukį.

Varnas atnešė jam stebuklingą blukį ir pamokė:

— Padaužysi jį triskart kirviu, ir iškris auksinė moneta. Pastatyk jį vidujame kambaryje, ir tegu tavo senutė miega ant jo padėjusi galvą. Jeigu tau pavogs blukį, daugiau nieko neduosiu.

Plikis parsinešė blukį ir padavė senutei.

— Kam jis man reikalingas?— klausia jinai.

— Tikrai, iš kur tu gali žinoti? Ogi iš jo auksas byra.

Senutė pastatė blukį ant skrynios ir uždengė skarele. Plikis sako jai:

— Parnešk iš kaimynų kirvį.

Senutė parnešė kirvį, anūkas kaukštelėjo juo į blukį ir sako:

— Ei bluki, išmesk auksinį pinigą!

Sudavė jis kirviu tris kartus į blukį, ir iš jo išbiro šimtas auksinių pinigėlių. Ir vėl ėmė juodu gyventi po senovei.

Bet štai išgirdo apie jų turtus padišachas ir nusiuntė žmogų, kad tas sužinotų, kaip jie vėl prakuto. Tasai pamatė stebuklingą blukį ir papasakojo padišachui. O padišachas vėl nusiuntė vagį, ir blukio nebeliko.

Rytą senutė pasiskundė sargybos viršininkui, kad iš jos kažkas pavogė stebuklingą blukį. Viršininkas apsakė padišachui, o padišachas tarė:

— Toji senė pamišusi, ji vis ką nors prasimano.

Bet sargybos viršininkas, nenorėdamas liūdinti senutės, guodė ją:

— Aš pasistengsiu surasti tavo blukį.

Senutė nusiramino ir sugrįžo namo.

Praėjo kelios dienos, o blukio kaip nėra, taip nėra. Senutė ir sako anūkui:

— Kaip mudu dabar gyvensime? Juk neturime ko valgyti.

— Nenusimink, senutėle,— sako plikis,— aš keliausiu pas savo bičiulį varną.

Jis vėl nuėjo pas tuos pačius piemenis ir jiems išpasakojo viską, kaip buvo. Piemenys sako jam:

— Šį kartą paprašyk dastarchano [1].

Nueina plikis pas varną, o šis klausia:

— Ko tu toks liūdnas?

— Padišachas pavogė iš manęs ir blukį.

— Nenusimink,— paguodė jį varnas,— aš atimsiu iš padišacho visus tavo turtus ir tau atiduosiu.

Plikis labai apsidžiaugė ir atsigulė miegoti. Rytą varnas jam atnešė visokių brangių daiktų, bet plikis nieko neima ir prašo dastarchano. Varnas atnešė jam dastarchaną.

---

[1] Dastarchanas — staltiesė, kurią pasitiesia valgydami ant grindų arba ant žemo staliuko.

— O kam jis tinka?— klausia plikis.

Varnas ėmė jį mokyti:

— Išskleisk jį priešais save ir sakyk: „Varno dastarchane" ir prašyk, ko tik geidi. Ir visi tavo norai išsipildys.

Plikis parėjo namo, išskleidė dastarchaną, ištarė burtų žodžius ir paprašė plovo. Ir sako senutei:

— Duok man valgyti, katile yra plovo.

— Iš kur bus to plovo?— stebisi ji.— Juk mes neturime nei ryžių, nei taukų, nei malkų.

Nueina ji prie katilo, žvilgt į jį, ogi žiūri, kad tikrai jis pilnas plovo.

— Valgyk,— duoda ji plikiui, bet jis pasakė, kad vienas nevalgysiąs, ir liepia pakviesti kaimyną.

Atėjo kaimynas, prisivalgė plovo ir papasakojo kitam, kad plikis vėl prasigyveno. Šį suėmė pavydas, ir jis pranešė padišachui. Plikis atsikelia kitą rytą, išskleidžia dastarchaną ir sako: „Kad turėtume daug avių ir karvių."

Senutė nuėjo į tvartą, o ten daugybė karvių ir avių. Pamelžė ji karves ir parnešė į trobą pieną. O plikis tuo tarpu paprašė dastarchano, kad atsirastų žirgas, puošnūs drabužiai, odiniai batai, persirengė, sėdo raitas ir nujojo į maidaną [1]. O padišachas pamatė jį.

— Jis užtrauks mums nelaimę,— sako padišachas ir siunčia savo žmogų į svečius.

Kai atėjo svečias, plikis paprašė dastarchano visokiausių valgymų. Svečias nustebo, kad vaišės buvo pataisytos be ugnies, pavalgė ir klausia:

— Kaip tu visa tai patiekei?

Plikis ir papasakojo jam apie dastarchaną. O tasai nuėjo pas padišachą ir viską jam apsakė. Padišachas vėl nusiuntė pas plikį vagį, ir tasai pavogė dastarchaną. Tarnai nežinojo burtažodžių, o pats padišachas atsikeldavo anksti ir sakydavo: „Varno dastrachane". Ir tučtuojau katilai prisipildydavo plovo, ir padišachas juo maitino kariuomenę.

Plikis labai įtūžo ir ilgai galvojo, ką daryti. Senutė patarė jam dar kartą nueiti pas varną. Plikis iškeliavo ir vėl sutiko tuos pačius piemenis. Jie ėmė jį klausinėti, o jis atsakė:

— Viską iš manęs pavogė.

---

[1] Maidanas — miesto aikštė.

Ir piemenys jį pamokė:

— Paprašyk moliūgo su vapsvomis.

Plikis paprašė moliūgo. Varnas davė jam ir pasakė:

— Kai pareisi namo, pastatyk moliūgą aiškioje vietoje ir pradėk plūsti padišachą. O kai jis atsiųs sargybinį tavęs nubausti, paleisk iš moliūgo vieną vapsvą. Ji įgils sargybiniui ir šis mirs.

Parėjo plikis namo, pastatė moliūgą kur aukščiau ir ėmė plūsti padišachą, kam jis atėmė jo daiktus. Padišachas tai sužinojo, įtūžo ir atsiuntė pas jį sargybinį. Plikis išleido vieną vapsvą, ji įgylė sargybiniui, ir tas mirė. O plikis ir toliau plūsta padišachą. Tuomet nusiuntė pas jį du sargybinius. Plikis išleido dvi vapsvas, jos įgylė sargybiniams, ir šie mirė. O plikis vis plūdo padišachą. Atėjo trys sargybiniai ir ėmė grasinti plikiui, bet vapsvos jiems įgylė, ir jie taip pat mirė. Tada padišachas įniršo, surinko visą savo kariuomenę ir liepė nubausti plikį. Kai kariuomenė apsupo plikį, jis ištraukė iš moliūgo kamštį, vapsvos išlėkė laukan ir užpuolė karius. O padišachas žiūrėjo iš tvirtovės. Pamatė jis, kad visa jo kariuomenė iškrito, nusigando, pasislėpė menėse ir sušuko:

— Užrakinkite mano kambarį! Atveskite plikį, aš jam viską atiduosiu.

Atvedė tarnai plikį, ir padišachas tarė jam:

— Susirink likusius karius ir būk kariuomenės viršininkas. Nuo šios dienos tu esi mano sūnus, o aš tavo tėvas. Aš grąžinsiu visus tavo daiktus.

Plikis surinko karius, kurie dar liko gyvi, o padišachas atidavė jam blukį, asilą ir dastarchaną. Jis ištekino už plikio savo dukterį ir septynias dienas ir septynias naktis kėlė vestuves. O visoje šalyje liepė paskelbti:

— Dabar karaliauja plikis!

AUKSO PAUKŠTĖ

Senų senovėje gyveno padišachas. Jis turėjo žmoną ir du sūnus. Jo pati mirė, ir padišachas vedė kitą. Naujoji pagimdė jam dar vieną sūnų.

Padišachas turėjo sodą. Tame sode augo obelis. Dešiniosios rankos viziris kiekvieną rytą atnešdavo padišachui pilną dubenį obuolių. Bet kartą jis atnešė tik pusę dubenio. Kitą dieną vėl tas pats. Padišachas susirūpino. O viziris ir toliau nešė nepilnus dubenius. Pagaliau padišachas neiškentęs sako:

— Klausyk, viziri, kas atsitiko? Kodėl tu atneši tik pusę dubens obuolių? Aš liepsiu tave nubausti mirtimi!

— O teisingasis padišache,— sako viziris,— pirma sužinok, o paskui bausk. Į tavo sodą įjunko vagis. Jis kasnakt vagia obuolius. Pastatyk jame sargą.

Ir padišachas nusiuntė vyriausiąjį sūnų saugoti obuolių. Nuėjo sūnus į sodą, atsigulė po obelim ir išmiegojo iki ryto. O obuoliai ir vėl buvo pavogti.

Kitą naktį sodo saugoti nuėjo vidurinysis brolis. Jis taip pat užmigo po medžiu. Tada padišachas nusiuntė į sodą jauniausiąjį sūnų. Kai jį ėmė lenkti miegas, jis įsipiovė į mažąjį pirštą, žaizdą pabarstė druska, ir skausmas neleido jam užmigti. Staiga danguje sušvito liepsna. Jaunėlis išsigando ir pasislėpė už medžio. Tai buvo ugnies paukštė. Ji atsitūpė ant obels ir ėmė kopti jos šakomis. Jaunikaitis ištiesė ranką, norėdamas sugriebti keistajam padarui už kojos, bet paukštė pasipurtė, ir jis nutvėrė tik už uodegos. Paukštė suplasnojo sparnais ir norėjo skristi, bet jis nepaleido, kol išpešė uodegą. Įsikišo jaunikaitis uodegą į užantį

ir atsigulė po medžiu. Rytą jis ilgai nepabudo, ir padišachas pasiuntė į sodą žmogų pažiūrėti, kas ten dedasi, ar tik nenužudė vagis sūnaus, ar jo nepagrobė.

Nuėjo tarnai į sodą ir mato, kad padišacho sūnus miega. Pažadino jį ir klausia:

— Ar matei vagį?

— Negalėjau ištūrėti vagies, bet turiu jo ženklą.

Nuėjo jis pas tėvą, ištraukė iš užančio paukštės uodegą ir numetė jam po kojomis. O padišachas, jam priekaištaudamas, sako:

— Mano sūnau, kam tu išpešei uodegą? Juk tai buvo aukso paukštė!

Ir sūnus nuėjo į kiemą pažaisti su savo vienmečiais. Tada padišachas pasišaukė vyresniuosius sūnus ir sako jiems:

— Balnokite žirgus, imkite kardus ir jokite vagies pėdomis. Suraskite tą paukštę ir atgabenkite čionai.

Sėdo sūnūs ant žirgų ir išjojo. O jaunėlis sūnus žaidė kieme su savo vienmečiais. Ir štai bežaisdamas jis sviedė kauliuką ir sudaužė neturtingai senutei verpstę. Senutė pravirko ir ėmė jam priekaištauti:

— Tu esi šacho sūnus, o elgiesi taip neprideramai. Aš pasiskųsiu tavo tėvui. Tavo broliai išjojo vagies ieškoti, o tu čia dykinėji!

— Neverk, senele,— sako jai berniukas,— štai imk šį kauliuką, jis auksinis, jo užteks tau ir tavo vaikams.

Paskui berniukas nuėjo pas tėvą ir sako:

— Pasirodo, tėve, mano vyresnieji broliai išjojo vagies ieškoti, o aš nežinojau. Liepk duoti man žirgą, aš josiu iš paskos.

Tėvas sako jam:

— Neverta, sūneli, brolių jau nepavysi.

— Ne, tėve, leisk man joti.

Sūnus tol prašė, kol pagaliau tėvas sutiko išleisti.

— Ką gi, keliauk, išsirink žirgą, paimk iš lobyno kardą ir jok paskui brolius.

Nuėjo šacho sūnus į arklidę ir pradėjo braukti ranka žirgams per nugaras. Jie kūprinosi, ir jis, neišsirinkęs žirgo, sugrįžo pas tėvą.

— Nė vienas tų žirgų man netinka.

— Tai eik į kitą arklidę, ten stovi perkaręs kuinas. Jeigu ir tas nepatiks, likis namie.

Nuėjo jis į kitą arklidę ir pamėgino arklį. Arklys buvo labai stiprus. Šacho sūnus nusivedė arklį į stepę, nušluostė jam akis, paglostė, tasai bemat pasidarė įmitęs, žvilgančio plauko. Jaunikaitis nuėjo į lobyną, paėmė gūnią, balną, kamanas ir pasibalnojo žirgą. Paskui jis rado seną surūdijusį durklą, nušveitė jį smėliu iki blizgesio, o paskui nuėjo pas motiną ir sako:

— Paimk saikelį cukraus, du saikelius ledinukų, du saikelius kuruto ir viską sudėk į krepšį.

Motina padarė, kaip sūnus liepė. Jis atsisveikino su ja ir išjojo. Sukirto žirgui rimbu, ir tasai tuojau toli paliko jaunikaičio gimtinę. Kai antrą kartą sušėrė, žirgas pakilo į orą.

O broliai jau trečia diena jodinėjo. Tą kelią jis sukorė per vieną dieną ir juos pavijo. Vyresnieji broliai jį plikai nurengė, atėmė viską, ką jis turėjo, ir sako:

— Grįžk namo!

Taip palikę jauniausiąjį brolį, vyresnieji keliavo toliau. Jojo juodu, jojo ir pamatė akmeninę plokštę, o už jos kelias šakojosi į dvi puses. Ant tos plokštės buvo kažkoks užrašas, bet juodu nemokėjo skaityti. Tuomet ir pasigailėjo paviję jaunėlį, šis būtų perskaitęs, kas ant akmens parašyta. Stovi juodu ir gailauja. Staiga mato — eina jauniausiasis brolis.

— Eikš čionai!— sušuko abudu.

— O ko? Juk judu pavarėte mane! Ir dar atėmėte viską. Kam dabar prireikė manęs?

— Ateik, mudu tau viską grąžinsime, tik perskaityk, kas ant to akmens parašyta.

Jauniausias brolis priėjo ir perskaitė:

— Eisi į kairę — grįši, eisi į dešinę — negrįši. Kuriuo keliu eisite judu? — klausia jis brolių.

— Mudu josime tuo keliu, kuriuo sugrįžtama.

— O aš josiu tuo keliu, kuriuo negrįžtama.

Taip jie ir atsiskyrė: vyresnieji pasuko laiminguoju keliu, o jaunėlis — nelaiminguoju. Jojo jojo jaunėlis ir prijojo dykumą. Jo žirgas pavargo, o jį patį kamavo troškulys. Po gluosniu buvo šaltinis, bet smėlis tuojau sugerdavo vandenį, vos tik jis prasisunkdavo iš žemės. Išrausė jaunikaitis durklu duobutę, ir ji tuoj prisipildė vandens. Jis atsigėrė, pagirdė žirgą, atsisėdo po medžiu, pavalgė ir atsigulė nusnūsti valandėlę.

Kol jis miegojo, atšliaužė drakonas ir apsivijo aplink jį septynis kartus, bet jis nepabudo. Žirgas pamatė drakoną ir pradėjo blaškytis. Ir trenkė jis kanopa padišacho sūnui į krūtinę. Šis pabudo ir mato, kad jį apsivijęs septyngalvis drakonas. Pašoko jaunikaitis ir perkirto jį kardu, bet drakonas tuoj pat atgijo. Kirto jaunikaitis dar kartą, bet drakonas vėl atgijo. Tada jis sukapojo drakoną į smulkius kąsnelius ir išbarstė po gluosniu. Paskui jis jojo toliau, o kai pavargo, sustojo pailsėti. Staiga mato — tiesiai į jį ritasi sūkurys, dulkės virsta kamuoliais.

— Dabar jau mirties neišvengsiu,— mano jis.

Sūkurys priartėjo ir pavirto didžiuliu vilku.

— Ko čia atsibastei?— klausia jis karalaičio.— Ar tau gyventi nusibodo? Be manęs, čia ateiti išdrįsta nebent tik liūtai, drambliai ir tigrai. Jeigu paukštis čia užskrenda, plunksnas susidegina. Štai imsiu ir suėsiu tave!

— Ką gi, daryk, kaip išmanai.

Bet vilkas nieko nedarė karalaičiui, tik nugraužė žirgui priekines kojas, o paskui sako:

— Ar tavo žirgas turėjo tik dvi kojas?

— Taip, tik dvi.

Paskui vilkas suėdė dvi kitas kojas ir sako:

— Brolau, ar tavo žirgas be kojų buvo?

— Taip, jis be kojų buvo.

Tuomet vilkas surijo visą žirgo liemenį ir sako:

— Brolau, ar ši galva ir buvo tavo žirgas?

— Taip, mano žirgo buvo tik galva.

Suėdė vilkas galvą ir sako:

— Brolau, gal tu visai neturėjai žirgo?

— Taip, aš neturėjau žirgo.

— Kaip tu atėjai pėsčias tokį tolimą kelią?

— Aš ėjau pamažu, pailsėdamas, taip ir atėjau.

— Na, vaikine, tu, pasirodo, sumanus besąs. Keliauk sau namo. Aš suėdžiau tavo žirgą, o jeigu nepaklausysi manęs, tai ir tavęs nepagailėsiu.

O karalaitis sako:

— Jeigu jau atėjau čia, tai atgal negrįšiu, nors ir grėstų man mirtis.

— Na, tai eik savo keliu,— sako vilkas.

Ir patraukė karalaitis tolyn. Ilgai jis ėjo ir taip pavargo, kad nebegalėjo nė kojų pavilkti. Tuomet jis ėmė šliaužti, bet tik pilvą susibraižė. Pagailo jam paties savęs ir galvoja: „Namo grįžti negaliu, teks toje dykumoje mirti badu ir troškuliu." Sėdi sau liūdnas. Staiga mato, vėl lekia prie jo sūkurys.

— Šį kartą jis suės mane,— galvoja karalaitis. O vilkas pribėgo ir klausia:

— Kodėl tu namo neini?

— Aš esu vyras, man gėda grįžti namo tuščiomis.

Tada vilkas sako:

— Jaunikaiti, tu toks sumanus, narsus ir drąsus. Niekas daugiau, tik tu teišdrįsai čia ateiti. Žinau, kur tu eini: aukso paukštės ieškoti.

Karalaitis nustebęs galvoja: „Iš kur jis viską žino?"

O vilkas vėl sako:

— Sėsk ant manęs ir užsimerk.

Karalaitis užsilipo ant jo ir užsimerkė. Paskui girdi:

— Atsimerk ir eik tiesiai. Paukštė štai tenai tupi narvelyje. Imk paukštę, bet neliesk narvelio, o jei ne, žūsi. Kai tik tu paliesi narvelį, jis pradės skambėti, ir sargybiniai užmuš tave.

Nuėjo karalaitis prie narvelio ir paėmė aukso paukštę. Bet staiga pagalvojo: „Kaip aš ją panešiu? Imu ir narvelį." Vos tik jis prikišo ranką prie narvelio, jis tuoj suskambėjo, ir sargybinis sugavo karalaitį.

— Tu vagis?— klausia jis jaunikaičio.

— Aš ne vagis, tai aukso paukštė — vagilė.

Tuomet nuvedė jis karalaitį pas padišachą ir sako:

— Šitasai yra vagis, jis norėjo pavogti aukso paukštę ir dar ją apvagino.

Tuomet padišachas pasiūlė karalaičiui:

— Čino šalyje gyvena vienas padišachas, jis turi stebuklingą žirgą. Parvesk tą žirgą su balnu ir kamanomis, tada gausi aukso paukštę ir dar priedo narvelį.

Karalaitis sutiko. Vėl jis susirado vilką ir viską jam apsakė.

— Sėskis ant manęs ir užsimerk!— sako vilkas.

Atsisėdo karalaitis raitas ant vilko, užsimerkė, o kai atsimerkė, jau buvo čia. Vilkas sako jam:

— Na, eik, gaudyk žirgą. Tik žiūrėk, neimk nei balno, nei kamanų, jos žvangės, ir pabus sargybiniai. Kai sugausi žirgą, patapšnok jam ranka per sprandą ir eik pirma jo, jis pats paskui tave seks.

Karalaitis sugavo žirgą, pliaukštelėjo ranka per sprandą ir eina pirma jo. Žirgas seka iš paskos. O karalaitis pagalvojo: „Kaip aš jį vesiuos nebalnotą? Paimsiu balną ir kamanas." Jis sugrįžo, paėmė balną su kamanomis, bet staiga nubudo sargybiniai, suėmė karalaitį ir nuvedė pas padišachą.

— Jaunikaiti, kodėl tu norėjai išvesti žirgą?— klausia jį padišachas.

— Norėjau jį nuvesti Misro padišachui.

— Mačino [1] šalies padišachas turi dukterį. Atgabenk man tą mergelę, tada gausi žirgą su balnu ir kamanomis.

Karalaitis vėl viską apsakė vilkui, o tas jam:

— Sėskis ant manęs ir užsimerk.

Sėdo karalaitis ant jo, ir jie atsidūrė nežinomoje šalyje, tiesiai prie kokio urvo. Vilkas sako:

— Palūkėk čia. Tai padišacho dukters sodas. Ji ateis čionai su tarnaitėmis skinti gėlių. O aš pasislėpsiu po rožių krūmu. Kai tik padišacho duktė prieis prie manęs, griebsiu ją ir nusinešiu. Kai pribėgsiu prie tavęs ir sušuksiu, tu turi užšokti ant manęs. Jeigu nesuspėsi, tarnaitės nutvers tave ir nuves pas padišachą, o jis lieps nubausti tave mirtimi.

Vilkas pasislėpė po rožių krūmu.

Kai padišacho duktė priėjo prie jo, jis nutvėrė ją ir pasileido bėgti. Paskui užšoko karalaitis ant vilko, ir jie nulėkė į Čino šalį. Tuomet vilkas ir sako:

— Atiduok mergelę padišachui, paimk žirgą ir keliaujam toliau.

O karalaitis akių negali atitraukti nuo mergelės. Vilkas klausia:

— Ar nenorėtum sėsti ant žirgo drauge su mergele?

— Taip, labai norėčiau,— sako karalaitis.

Tuomet vilkas užmigdė sargybą, pabalnojo žirgą ir išvedė jį. Karalaitis užsėdo ant žirgo, o užpakalyje pasisodino mergelę. Vilkas sako:

— Sušerk žirgui rimbu ir imsi skristi oru, o aš bėgsiu žeme.

---

[1] Mačinas — visa Kinija.

Taip jie ir iškeliavo: vilkas žeme, o karalaitis su mergele oru ant žirgo. Nukeliavo jie į Misrą. Vilkas sako karalaičiui:

— O dabar nuvesk žirgą padišachui.

Bet karalaitis nenorėjo skirtis su žirgu. Vilkas ir sako:

— Matyt, nenori atiduoti? O ar norėtum sėsti su mergele ant žirgo ir auksinę paukštę pasitupdyti ant rankos?

— Tai būtų gerumėlis!

Tuomet vilkas užmigdė sargybą ir pagrobė auksinę paukštę su visu narvu.

— Kirsk žirgui rimbu,— sako jis.— Jūs skrisite oru, o aš su aukso paukšte bėgsiu žeme. Kur tik tu skrisi, ir aš paskui tave.

Nuskrido karalaitis į stepę. Tenai atšuoliavo ir vilkas. Jis sako:

— Imk durklą ir perkirsk mergelę pusiau. Viena pusė bus tau, kita — man.

Bet karalaitis negalėjo kirsti jos durklu. Tuomet vilkas pats griebė durklą ir jau norėjo kirsti pusiau mergelę, bet staiga iš burnos jai kažkas iškrito. Tai buvo nuodai, ir vilkas griebė juos. Norėjo jis smogti durklu žirgui, bet ir žirgui iš snukio kažkas iškrito, o vilkas sugriebė. Jau buvo užsimojęs durklu nukirsti aukso paukštę, o jai iš snapo taip pat kažkas išlėkė. Vilkas ir tai sugriebė. Paskui jis sako karalaičiui:

— Dabar sėskis ant žirgo.

Karalaitis atsisėdo, užpakalyje mergelę pasisodino, o ant rankos pasitupdė aukso paukštę. O vilkas ėmė jį mokyti:

— Jodamas niekur nesustok. Jeigu kelyje tave sutems naktis, apsinakvok toliau nuo kelio. O kai bus tavo vestuvės, pasišauk mane.

Paskui vilkas dar sako:

— Žiūrėk, kažkas ateina.

Pažvelgė karalaitis ton pusėn, bet nieko neišvydo. Atsisuko, o vilko jau nė padujų. Tuomet jis klausia mergelės:

— Kur dingo mano brolis?

— Koks jis tau brolis? Juk čia vilkas. Jis suėdė tavo žirgą ir ėmė tau tarnauti. Jeigu jis nebūtų atėmęs iš mūsų nuodų, mes tau būtume padarę blogą darbą.

Pasileido jie joti ir prijojo tą pačią akmeninę plokštę. Karalaitis nepaklausė vilko ir pasistatė palapinę prie pat kelio. Mergelė sako jam:

— Nestatyk čia palapinės, atsitiks nelaimė.

— Nebijok, nieko nebus,— ramina jis mergelę.— Juk čia labai gera vieta.

Mato, eina prie jų artyn du augaloti apskarmaliavę bernai.

— Tai mano broliai,— sako karalaitis mergelei.

Ir teisybė, tai buvo vyresnieji jo broliai. Jie grįžo atgal laiminguoju keliu. Juodu per tą laiką gyveno viename mieste ir dirbo virėjų parankiniais. Bet paskui pasiilgo tėvynės ir sumanė grįžti. Pamatė jie, kad jų jaunėlis brolis pasistatęs prie pat kelio palapinę. Susitarė jį nužudyti, nusivesti žirgą, pasiimti mergelę ir aukso paukštę. „Jeigu mes nenužudysime jo,— galvoja vyresnieji broliai,— jisai sės į tėvo sostą, o mudu turėsime jam tarnauti. Jeigu tėvas ims klausinėti apie brolį, sakysime, kad jo su mumis nebuvo, kad mudu patys pagrobėme aukso paukštę, stebuklingą žirgą Čine ir Mačino padišacho dukterį. O apie brolį sakysime nieko negirdėję.

Šitaip susimokę, juodu priėjo prie jauniausiojo brolio palapinės. Šis sutiko juodu maloniai, nusivedė pas save, davė naujus drabužius, pastatė jiems atskirą palapinę.

Broliai šaukiasi karalaitį pas save. Jis jau buvo beeinąs, bet mergelė ėmė jį drausti, mat, ji nujautė, kad broliai nori jį nužudyti. Ji sugriebė jam už skverno ir sako:

— Neleisiu.

Tuomet jis sako:

— Gerai, aš neisiu pas brolius, einu rankų nusiplauti.

— Plaukis čia, palapinėje, o aš laikysiu tave už skverno.

Bet jis pasimuistė, ištrūko ir nuėjo pas brolius. O mergelės rankose liko tik jo skverno skiautelė. Kai tik jis įėjo į brolių palapinę, abu šoko ant jo, nužudė, supiaustė į kąsnelius ir išmėtė į visas puses. Paskui išardė jo palapinę, sėdo ant žirgo, užpakalyje savęs pasisodino mergelę, pasiėmė aukso paukštę ir išjojo pas tėvą. Parjojo ir sako jam:

— Štai mudu pargabenome aukso paukštę, priedo dar žirgą ir mergelę. Imk ją už žmoną.

Padišachas iškėlė puotą, kuri truko keturiasdešimt dienų. Žirgą nuvedė į arklidę, padavė jam razinų, cukraus, medaus, bet žirgas nieko neėdė ir sulig kiekviena diena ėjo vis liesyn. Kartą padišachas klausia sūnų:

— O kur jauniausiasis jūsų brolis?

— Jis nekeliavo su mumis, o nujojo vienas. Tikriausiai kur nors mirė.

Jie norėjo atiduoti mergelę padišachui į žmonas, bet ji nusikirpo kasas ir sako:

— Kai ataugs mano plaukai, tada ir išleisite mane už vyro.

O dabar palikime juos ir pakalbėkime apie vilką. Laukė jis, laukė, bet karalaitis vis jo nekviečia. Tada vilkas pagalvojo, ar nebus jo ištikusi nelaimė, ir nuėjo karalaičio pėdomis. Surinko jis visas jaunikaičio kūno dalis, sudėjo krūvon, patepė gyduolėmis žolėmis, ir šis atgijo.

Karalaitis nusičiaudėjo ir atsistojo.

— Oi, kaip ilgai miegojau!

O vilkas jam:

— Tai buvo amžinas miegas: broliai nužudė tave ir pametė čionai, o tavo mergelę nugabeno tėvui, ir jis žada ją vesti. Sėskis greičiau ant manęs.

Karalaitis atsisėdo, ir juodu nulėkė į rūmus. Ten vilkas liepia karalaičiui:

— Eik į rūmus, ten tuojau bus jungtuvės. Bet žiūrėk, kad niekas tavęs nepažintų.

Įėjo karalaitis į rūmus ir mato, kad ant židinių užkaisti keturiasdešimt katilų, o aplink juos pluša senukas virėjas. Priėjo karalaitis prie jo ir sako:

— Tėvuk, ar nepriimtum mane padėjėju?

— Gerai.

Ir karalaitis tapo virėjo padėjėju. Senis davė jam pavalgyti. Karalaitis pasisotino ir nuėjo pas savo žirgą. Šisai, pamatęs šeimininką, apsidžiaugė, paėdė ir vėl pasidarė nartus.

Karalaitis sako žirgui:

— O dabar apsimesk sergančiu.

Žirgas paklaūsė.

O tuo tarpu pas padišachą atėjo žmonės ir paprašė, kad duotų žirgą ožių grumtynėms. Padišachas sako:

— Jeigu išsivesite, imkite.

Nuėjo žmonės prie žirgo, bet negalėjo nė artyn prieiti. O karalaitis buvo užsimovęs ant galvos buliaus pilvą, kad atrodytų plikas. Bet jo sesuo tuojau pažino jį ir nubėgo pas motiną.

— Motule!— sušuko ji.— Brolis grįžo!

— Ką čia paistai, tavo brolis jau kadai mirė!

Paskui išėjo iš menės nuotaka, ji taip pat pažino karalaitį ir sako uošvei:

— Nesakyk taip, tikra teisybė, tavo sūnus pargrįžo.

Tučtuojau išėjo motina ir taip pat pažino sūnų.

O karalaitis sako senukui virėjui:

— Paprašytum padišacho, kad man leistų ant jo žirgo joti į ožių grumtynes.

Senukas virėjas priėjo prie padišacho:

— Gal leistumėte mano padėjėjui joti ant žirgo į ožių grumtynes?

— Jeigu valios, tegu joja,— sako padišachas.

Karalaitis išsivedė žirgą, pasibalnojo, nujojo į grumtynes ir jas laimėjo.

Tuomet mergelė nuėjo pas padišachą ir sako:

— Ar tu vestum savo marčią?

— Ne.

— O jeigu tavo sūnus numirtų, ar vestum jo našlę?

— Ne, nevesčiau,— sako padišachas.

Tuomet mergelė ir sako:

— Tai žinok, kad tavo sūnus yra gyvas.

— O kur jisai?— nustebo padišachas.

— Antai ten, kieme.

— Tai pašauk jį!

Mergelė pašaukė karalaitį. Jis atėjo ir nusilenkė tėvui. Padišachas pradėjo sūnų klausinėti. Atėjo motina ir verkdama taip pat ėmė klausinėti.

Padišachas ir sako:

— Kaip čia atsitiko, kad broliai gavo žirgą, mergelę ir aukso paukštę, o nieko negirdėjo apie tave?

Karalaitis sako:

— Aukso paukštę radau aš, žirgą ir mergelę taip pat aš gavau. Jodamas namo, pasistačiau palapinę pakelėj, o tuo tarpu atėjo broliai. Aš maloniai juos sutikau, daviau jiems naujus drabužius. O juodu susitarė ir nužudė mane, sukapojo į kąsnelius, paėmė mano žmoną ir visą turtą ir namo sugrįžo. O štai dabar leidžia už tavęs mano nuotaką.

Tada karalaitis pašaukė vilką. Vilkas smulkiai papasakojo, ką patyrė karalaitis.

Padišachas pašoko iš sosto ir sušuko:

— Pašaukite čionai vyresniuosius mano sūnus!

Atvedė juodu. Pamatė jie, kad šalia tėvo stovi jų jauniausias brolis, ir nusigando: „Dabar galas mudviem." O padišachas išvarė juos, sakydamas:

— Tokie sūnūs man nereikalingi! Štai šitas mano sūnus.

Iškėlė vestuves. Keturiasdešimt dienų ir naktų truko puota. Sukvietė žmones iš visų šalių. Karalaitis vedė Mačino padišacho dukterį ir ėmė karaliauti vietoj tėvo, o šis be rūpesčių baigė savo amželį.

NUOSTABAUS GRAŽUMO GĖLĖ

Kartą gyveno senutė. Ji turėjo plikį anūką. Vieną dieną sako jam:

— Eik, anūkėli, parnešk žabų, krosnį užsikursime.

Plikis atsistojo ir drožia žabų parnešti. Eidamas jis pamatė rūmus, o už jų — saulę spindint, ir tokią gražią, kad apsakyti negalėjo. Išstovėjo jis tenai iki vidudienio, vis negalėjo atsigrožėti. Paskui priėjo arčiau ir mato, kad ten ne saulė, o padišacho duktė. Parėjo plikis namo ir sako:

— Senele, išpiršk man padišacho dukterį.

O senelė jam:

— Aš juk vargana našlė, argi padišachas leis dukterį už mano anūko?

— Eik, senele, jis išleis už manęs savo dukterį,— sako anūkas.

Nuėjo senelė į rūmus ir parsisamdė padišacho dukteriai už tarnaitę. Karalaitė labai prijunko prie jos ir ėmė ją vadinti motule. Kartą senutė įsidrąsino ir sako karalaitei:

— Dukrele mano, aš turiu anūką, jis prašo mane išpiršti jam padišacho dukterį.

Karalaitė sako:

— Padišachas brangina savo dukterį, kam jis ją leis už tavo anūko?

Tada senutė sumanė pati eiti pas padišachą ir kelias dienas iš eilės šlavė jo kiemą. Atsikelia rytą padišachas, o kiemas jau iššluotas ir apgerbtas. Įsakė jis sargybiniams pasekti, kas jį šluoja, ir šie nutvėrė senutę. Nuvedė pas padišachą.

— Ar tu žmogus, ar perė? Kam tu šluoji mano kiemą? — klausia jis.

Senutė sako:

— O padišache, turiu į tave prašymą. Ar gali manęs išklausyti?

— Sakyk, aš išpildysiu tavo norą.

Senutė sako:

— Turiu anūkėlį, pavadink jį savo sūnumi.

Padišachas giliai susimąstė.

— Ką gi daryti?— klausia jis vizirio.

— Liepk jam surasti nuostabaus gražumo gėlę. Jis eis jos ieškoti ir žus.

Padišachas pasakė senutei savo sprendimą. Sugrįžo ji pas anūką ir jam pasakė, ko reikalauja padišachas:

— Ei tu, pliki, neilgai begyvensi pasaulyje, padišachas liepė surasti nuostabaus gražumo gėlę.

— Iškepk man papločių,— sako plikis.

Iškepė ji papločių, jis susidėjo juos į burdiuką ir iškeliavo. Ėjo jis, ėjo ir priėjo kažkokį miestą. Visos krautuvės buvo atidarytos, pilnos pirkėjų. Staiga pasigirdo šauksmas:

— Kosimas eina!

Visi uždarė savo krautuves ir išbėgo pasitikti Kosimo. Kai jis išėjo, krautuvės vėl atsidarė. Vakare vėl pasirodė Kosimas, ir vėl prekijai ėmė uždarinėti savo krautuves, ir visi išbėgo laukan, prisidėję rankas prie krūtinių. Plikis nusistebėjo ir patraukė paskui Kosimą. Tasai nuėjo prie savo trobos ir įėjo vidun, o iš ten išbėgo jo duktė ir sako plikiui:

— Ei vyruti, ar tau negaila gyvybės, kad atsekei mano tėvo pėdomis?

Tai pasakiusi, ji įsivedė jį vidun. Kosimo kambariai buvo po žeme. Į juos mergelė ir nusivedė plikį. Ten buvo keli žmonių kūnai, pakabinti už kojų. Išvydo tai plikis, ir jį pagavo siaubas. O toji mergelė buvo burtininkė. Ji išmokė plikį visų savo burtų, taigi ir jis tapo burtininku. Tuomet ji išvedė jį laukan ir sako:

— Dabar grįžk namo.

Prabėgo daug dienų nuo to laiko, kai plikis apleido namus. Senelė ėmė nerimauti ir išėjo jo ieškoti. Eina eina ji ir sutinka anūką. Plikis sako jai:

— Senele, tu eik viena, o aš tave pasivysiu.

Ji nuėjo, o plikis ištarė burtažodžius ir pavirto ožiu su ilgais ragais. Senutė norėjo jį sugauti, bet neįstengė. Tada pagalvojo: „Kurgi dingo mano anūkas? Dviese mudu sugautuva ožį, ir mums jo užtektų visam mėnesiui." Tada plikis vėl atvirto žmogumi, ir senutė užsipuolė jį:

— Kur tu dingai? Čia buvo ožys, o mudu jį paleidome!

— Nenusimink, senele, ožį dar surasime,— tarė plikis ir pasivertė avinu su didžiuliu kurdiuku. Senutė nusivijo aviną, bet negalėjo pagauti. Ir vėl ji pagalvojo: „Kurgi pasidėjo anūkas? Jeigu būtume sugavę šį aviną, būtume juo mitę visus metus." Tuomet vėl atsirado plikis ir sako:

— Senute, mes turėsime daug mėsos, tu nesirūpink.

Parėjo juodu namo. Plikis ir sako senelei:

— Aš dabar pasiversiu jaučiu, o tu nuvesk mane į turgų ir parduok. Prašyk už mane dviejų šimtų tengų. Tik žiūrėk, neatiduok saito.

Senutė nuvedė anūką į turgų, pardavė už du šimtus tengų, bet saito neatidavė. Pirkėjas parsivedė jautį namo, pametė jam pašaro. Paskui nueina pažiūrėti, o jaučio nė padujų.

O plikis vėl sako senelei:

— Senele, aš pasiversiu žirgu, o tu mane turguje parduok. Tik, žiūrėk, pasilik sau kamanas.

Taip ji ir padarė. Vienas žmogus nupirko žirgą, parsivedė namo, pastatė į arklidę, pametė šiaudų. O plikis ištarė burtažodžius, vėl atvirto žmogumi ir pargrįžo namo. Pirkėjas nueina į arklidę, o žirgo nėra. Ieško jis, ieško, bet niekur jo nėra. Susitiko jis Kosimą ir viską jam papasakojo. Kosimas suprato, kad čia esama burtų.

Trečią kartą plikis pasivertė kupranugariu. Kosimas priėjo prie senutės ir pradėjo derėti:

— Ei močiute, kiek prašai už kupranugarį?

— Šešis šimtus tengų.

Kosimas pavertė saują žemių pinigais ir atidavė senutei. Ji labai apsidžiaugė. Bet Kosimas pareikalavo pridėti dar ir apinasrį. Senutė nesutiko.

— Ei sene, ar tau pinigai nereikalingi? Štai imk dar!— sušuko jis ir davė dar daugiau tokių pinigų. Senutei net akys išsprogo iš džiaugsmo, ir ji atidavė apinasrį. Parėjo namo linksma, o anūko nėra.

Kosimas nusipirko daug druskos ir sukrovė ant kupranugario. Paėmė jis lazdą, pradėjo ja daužyti kupranugariui į tarpuausį ir parsivedė namo. Namie jis nuėmė druską ir pasišaukė dukterį. Ji išėjo ir mato, kad priešais ją bestovįs tas pats plikis, pasivertęs kupranugariu. Kosimas surišo kupranugariui kojas ir sako dukteriai:

— Atnešk peilį, piausime jį.

Duktė įėjo į vidų, paslėpė peilį ir sušuko tėvui:

— Niekur negaliu rasti.

— Palaikyk virvę ir nepaleisk kupranugario, aš pats surasiu.

Kai tik Kosimas išėjo, mergelė sušnibždėjo plikiui:

— Ištark burtažodžius, pasiversk į balandį ir nuskrisk, o jei ne — žūsi.

Plikis ištarė burtažodžius, pasivertė balandžiu ir pakilo į dangų. Sugrįžo Kosimas ir mato, kad kupranugaris pasivertęs balandžiu. Tuomet jis irgi ištarė burtažodžius, pasivertė sakalu ir nusivijo balandį.

Tuo tarpu sode vaikštinėjo padišachas, kuris siuntė plikį parnešti gėlės. Balandis pasivertė į rožę šacho sode ir įsimaišė tarp kitų rožių. Atskrido ir Kosimas, ištarė burtažodžius ir pasivertė į karvę. Pradėjo ji skabyti rožes, bet sodininkas ją nuvijo. O tarp gėlių šis sodininkas pamatė dar niekada neregėtą rožę. Jis nuskynė rožę ir nunešė padišachui, o šis tarė:

— Seniai karaliauju, bet tokios gražios rožės dar nemačiau.

Tuo tarpu Kosimas ištarė burtažodžius ir pasivertė kalandaru.[1] Jis pradėjo taip gailiai aimanuoti, kad net akmenį būtų sugraudinęs. Padišachas liepė jam duoti auksinių monetų ir žirgą su balnu bei kamanomis. Kalandaras jų atsisakė, tik paprašė:

— Jeigu padišachas nori būti man maloningas, tegu duoda šitą rožę.

Bet padišachas nenorėjo jos atiduoti. Tuomet įsikišo viziris:

— Atiduok jam rožę, tavo sode dar ne viena tokia sužydės.

Ir padišachas atidavė žiedą kalandarui. Bet staiga plikis ištarė burtažodžius ir pasivertė soros grūdeliais. O Kosimas pasivertė į vištą su viščiukais ir ėmė lesti soros grūdelius. Liko tik du grūdeliai: vienas po padišacho padu, kitas — po vizirio. Juodu abu nustebę žiūrėjo, kas čia dedasi. Višta sulesė grūdelį iš po padišacho papadės, tik staiga iš po vizirio kojų išpuolė lapė ir pagriebė vištą. Paskui plikis pasakė burtažodžius ir vėl atvirto žmogumi. Nustebęs padišachas klausia jo:

— Kas čia dėjosi?

O plikis jam sako:

— Tu įsakei atnešti nuostabaus gražumo gėlę. Tai ir buvo ta pati gėlė. O dabar ar leisi už manęs dukterį?

Padišachas sutiko išleisti dukterį už plikio. Jisai parsivedė mergelę, ir juodu ėmė drauge gyventi.

---

[1] Kalandaras — sufijų ordino narys, keliaujantis elgeta, gyvenantis iš išmaldos.

PLIKIS, ŠUO IR KATĖ

Viena neturtinga senė turėjo plikį anūką. Kartą apkumščiavo jį ir suriko:

— Marš į turgų, nupirk ko nors pavalgyti.

Nuėjo jis į turgų, bet jokio valgomo daikto nerado. Tada nupirko šuniuką, įsikišo į užantį ir parėjo namo. Senė apibarė jį ir vėl jam kailį išdyžė.

— Kad tave viešpats dievas pasiimtų!— šaukė jinai.— Juk liepiau kokio mitalo nupirkti, o kam man tas šunytis?

Atėjo kita turgaus diena. Senė ir šį kartą nusiuntė anūką į turgų, kad jis išmoktų pirkti, ir davė jam dešimt tengų. Plikis nuėjo į turgų, nupirko kačiuką, įsikišo į užantį ir parsinešė namo.

Trečią kartą jis nuėjo į turgų ir parnešė skrynelę. Namie ją atvožė, o iš jos iššliaužė gyvačiukas ir prabilo žmogaus balsu:

— Ei pliki, tu už mane sumokėjai didelius pinigus ir padarei man labai gerą darbą — išvadavai iš skrynelės. Dabar aš grįšiu į savo tėvo karalystę, o tu sek paskui mane. Gausi visko, ko tik panorėsi.

Ir štai gyvačiukas ėmė šliaužti, o plikis seka iš paskos į gyvačių karalystę. Kelyje jie sutiko drakonų, bet gyvačiukas neleido jų prie plikio. Pagaliau abu nukako tenai, kur gyveno gyvačių karalius. Šis karalius, gyvačiuko tėvas, ir sako:

— Ei vyruti, tu išgelbėjai mano sūnų. Ko tu nori? Sakyk, aš viską padarysiu.

O plikis sako:

— Aš atvedžiau tavo sūnų, o dabar eisiu namo.

Tuomet gyvačiukas jam sušnibždėjo:

— Paprašyk tėvo gyvačių karaliaus skarelės.

Plikis ir sako gyvačių karaliui:

— Duok man gyvačių karaliaus skarelę. O jeigu nenori duoti, tai nieko daugiau man nereikia.

Gyvačių karalius nustebo, nuginė šalin drakonus, atnešė skarelę ir padavė plikiui, sakydamas:

— Patiesk tą skarelę ant žemės, atsistok ant jos ir sukalbėk maldelę. Ir dievas tau duos visko, ko tik tavo širdis geis.

Plikis paliko gyvačių karalystę, ištiesė skarelę ir sako:

— Duok man stiprų asilą, josiu pas senelę.

Tučtuojau atsirado pabalnotas asilas. Plikis sėdo ant jo ir joja namo. Parjoja namo ir mato — senelė, šunytis ir kačiukas galuojasi badu. Plikis ištiesė skarelę ir sako:

— Atnešk du dubenius plovo ir dar avienos kepsnio.

Ir tuoj priešais atsirado du dubenys plovo ir avienos kepsnio. Pamitino jis senelę, pašėrė šunį su kate.

Pavalgė plikis ir pralinksmėjo.

— Senele,— sako jis,— eik pas padišachą ir paprašyk, kad leistų už manęs savo dukterį.

O senelė sako:

— Ne šuniui balnas. Kur tai matyta — giminiuotis su padišachu?

— Senele,— neatlyžta jis,— eik piršlėmis.

Ką darys senelė, reikia eiti. Paėmė ji šluotą ir nakčia iššlavė padišacho kiemą. Nubudo rytą šacho tarnai ir mato — kiemas iššluotas, o nieko nėra. Kitą naktį senelė vėl iššlavė padišacho kiemą. Tuomet padišachas įsakė:

— Sužinokite, koks čia žmogus taip uoliai mums tarnauja.

Trečią naktį sargybiniai nutykojo senutę, suėmė ją ir nuvedė pas padišachą. Šis klausia jos:

— Senute, ko tu nori?

— Turiu aš plikį anūką, imk jį sau už tarną.

Tuomet padišachas sako:

— Vykite ją iš čionai.

Apkumščiavo sargybiniai senutę ir plūsdami išvarė iš rūmų. Parėjo ji namo ir pasiskundė plikiui.

Po kelių dienų anūkas vėl siunčia senelę piršlėmis. Kad ir kaip ji spyrėsi, vis tiek gavo eiti. Vėl iššlavė kiemą, bet šacho tarnai sugavo ir nuvedė pas padišachą.

— Sakyk, ko tau reikia?— klausia jis.

— Štai aš turiu anūką, imk jį sau už tarną.

O padišachas turėjo labai seną vizirį. Tas viziris ir sako padišachui:

— O pasaulio valdove, paskirk jiems didžiulį kalymą. Jis galą gaus, kol jį atliks.

Padišachas sako senutei:

— Liepk savo anūkui užsodinti sodą, ir kad jis būtų geresnis už manąjį. Ir tegu medžiai eina iki pat mano rūmų, kad nuotaką iš čia išsivežtų pavėsyje. Ir dar tegu atvaro kaimenę kupranugarių ir avių ir tabūną arklių. Tada jis galės imti mergelę.

— Gerai,— pasakė senutė ir nuskubėjo namo. Parėjo, atsisėdo priešais plikį ir pradėjo verkti.

— Ko tu verki?— klausia plikis.

— Oi anūkėli, jie paskyrė tokį kalymą, kad nėra ko ir svajoti apie karalaitę.

— Neverk, sakyk, ko nori padišachas.

— Ei anūkėli, padišachas liepia tau užsodinti sodą, kuris būtų geresnis už jo, ir kad medžiai eitų iki pat rūmų. Dar jis prašo, kad tu atgintum kaimenę kupranugarių ir avių ir tabūną arklių.

— Senele, neliūdėk,— sako jis,— tai tik juokų darbas.

Atėjo naktis. Kai visi žmonės sumigo, plikis išskleidė skarelę, užlipo ant jos ir sako:

— O gyvačių padišacho skarele, užsodink iki ryto sodą, geresnį už šacho. Ir tegu auga medžiai nuo sodo iki pat rūmų.

Ir tą pačią akimirką atsirado sodas, o nuo jo iki rūmų vedė pavėsingas takas. Paskui plikis sako:

— O gyvačių padišacho skarele, atvaryk į šacho sodą kaimenę kupranugarių ir avių ir tabūną arklių, kad jie užkimštų visą miestą.

Išaušo rytas. Padišachas išvydo sodą, daug gražesnį už jo paties, o nuo sodo iki rūmų ėjo alėja. Taip pat pamatė jis didžiules kaimenes ir tabūnus.

Senutė su anūku atėjo į rūmus ir tuoj pareikalavo kelti vestuves. Ką beveiks padišachas, gavo išleisti dukterį už plikio.

Parsivedė plikis žmoną namo, išskleidė skarelę ir sako:

— O gyvačių padišacho skarele, atnešk dubenį plovo.

Taip juodu ir pradėjo gyventi — valgė skanius valgymus ir voliojosi jaunavedžių guolyje.

O tą mergelę buvo pamilęs Jemeno karalaitis. Išgirdo jis, kad mergelė išėjo už plikio, ir sako:

— Aš esu karalaitis, o tą gražuolę vedė kažkoks plikis! Nepakęsiu to! Reikia rasti žmogų, kuris man atgabentų mylimą mergelę. Ji miegos pas mane pūkų pataluose ir valgys kurdiuko taukus, o patarnaus jai keturiasdešimt vergių. Ji gyvens ramiai ir visa ko pertekusi.

Viena burtininkė sutiko jam padėti. Ji perskrido visą šalį ir atsidūrė priešais plikio duris. Apsigyveno jinai jų namuose ir ėmė patarnauti jaunajai moteriškei. Kartą plikis išėjo į medžioklę. O burtininkė ir klausia jo pačios:

— Sakyk, sesute, iš kur plikis ima visas tas gėrybes?

— Tetule,— sako toji.— Plikis turi gyvačių karaliaus skarelę. Vos tik ją išskleisi ir sukalbėsi maldelę, tuoj visko atsiranda, ko tik širdis geidžia.

— Sesule, tu — karaliaus duktė, o jis — varganas plikis. Tave myli Jemeno karalaitis.

— Ką man daryti?

— O ar negalėtum paimti iš plikio skarelės?

— Tai visai nesunkus darbas.

Kitą dieną plikis vėl išėjo medžioklėn. O mergelė pasivertė juoda gyvate, ištraukė jam iš rankų skarelę ir numetė ją burtininkei. Ši paėmė skarelę, išskleidė ir sukalbėjo burtų maldelę:

— O gyvačių karaliaus skarele, nunešk šiuos rūmus su sodu ir visais turtais į Jemeną.

Staiga atsirado trys divai, pakėlė rūmus su sodu ir su plikio pačia ir ėmė nešti į Jemeną. O troboje liko tik senelė, šuo ir katė.

Parėjo plikis iš medžioklės, nerado nei rūmų, nei žmonos, nei turtų. Ir vėl jis nusigyveno. Tuomet šuo su kate ėmė tartis. Šuo sako:

— Plikis pirko mudu už dvidešimt tengų. Dabar mudu turime jam atsidėkoti. Kas bus tas, reikia surasti skarelę ir ją grąžinti vyresniajam mūsų broliui. Jeigu kelyje prie mūsų pradės lįsti šunys, tu atsitūpsi man ant nugaros, ir mes pabėgsime.

O katė sako:

— Aš vogsiu papločius iš aklų senių ir tave mitinsiu.

Ir juodu iškeliavo. Ėjo ėjo ir priėjo vieną kišlaką. Bet kaimo šunys pamatė juodu ir ėmė vytis. Šuo su kate pabėgo.

Pagaliau pasiekė Jemeną. Šuo paprašė katę gauti iš kur nors paviržio. Katė paliko šunį prie malūno, o pati įlindo į vieną trobą pas senutę. Ši kaip tik kepė papločius. Katė pastvėrė vieną ir nunešė šuniui. Suėdė juodu paplotį dviese, o paskui katė vėl išbėgo į miestą. Nuėjo tenai ir mato, kad vienuose rūmuose keliamos vestuvės. Ji įsmuko į juos ir nuėjo prie nuotakos. O ši kaip tik buvo pirmykštė jų šeimininkė — plikio pati. Pamatė ji katę ir paglostė. Katė išėjo iš kambario, kur buvo puota, ir pradėjo ieškoti skarelės. Karalaičio menės buvo rūmų gale. Katė įėjo tenai ir mato, kad skarelė pririšta prie taro [1]. Ir šiaip, ir taip ji mėgino ją nurišti, bet nieko neišėjo. Apsidairė ir pamatė pelę. Nutvėrė ją katė, o pelė sako:

— Katyte, nežudyk manęs, aš padarysiu viską, ką tik tu norėsi.

— Tai perkrimsk virvutę, kuria pririšta skarelė prie taro.

Pelė nukando virvutę. Katė pagriebė skarelę ir šmurkštelėjo iš rūmų.

Tarnai puolė jos vytis, bet ji nubėgo pas šunį, šis pagriebė skarelę, ir juodu nubėgo prie upės. Tenai katė pareikalavo, kad šuo atiduotų jai skarelę, bet šis nedavė. Juodu susikivirčijo, ir šuo įkando katei. Pagaliau katė nusileido. Šuo ją pasitupdė ant nugaros, įsikando skarelę ir ėmė plaukti. Vidury upės šuo pamatė žuvį, norėjo ją pagriebti ir iššiojo nasrus. Skarelė iškrito ir nuskendo. Išlipo juodu ant kranto ir tariasi, ką daryti. Pagaliau katė sako:

— Tu būk čia, o aš eisiu pasroviui.

Eina katė upės krantu ir mato — senis žuvis gaudo. Katė atsistojo priešais jį ir vizgina uodegą. Patiko ji žvejui, ir jis sumanė parnešti ją savo dukteriai. Užsimetė žvejys ant nugaros maišelį su žuvim, pasiėmė į rankas katę ir eina namo.

Duktė paėmė iš tėvo žuvis ir pradėjo jas valyti. Perpiovė vieną, o ten besama skarelės. Mergelė išplovė ją ir pakabino prieš saulę džiūti, o katė pagriebė skarelę ir dingo iš akių. Nubėgo ji pas šunį, ir juodu sugrįžo pas plikį. O jis su senele vos gyvi iš bado. Šuo numetė skarelę

[1] Taras — styginis gnaibomasis muzikos instrumentas.

plikiui po kojų, jis tuoj pagriebė ją, išskleidė ir pirmiausia paprašė maisto. Prisivalgė jie sočiai, paskui plikis išskleidė skarelę ir sako:

— O gyvačių padišacho skarele, grąžink man dvarą, pačią ir visą pagrobtą mano turtą.

Ir divai tuojau atnešė jam rūmus ir mergelę. Plikis labai apsidžiaugė, atleido pačiai už neištikimybę, pasikvietė mulą, ir šis juodu iš naujo sutuokė. Ir pradėjo juodu laimingai gyventi, gavo sostą ir karalystę, tegu ir mums tokia laimė atitenka.

SPRINDIS

Kitą kartą gyveno padišachas, jis turėjo sūnų. Padišachas ir sako jam:

— Taisykis kelionėn, pargabenk man Čino ir Mačino šacho dukterį.

Karalaitis iškeliavo ir netrukus pamatė baltą pilį. Įėjo jis vidun, o ten — mergelė bemieganti. Karalaitis buvo labai išalkęs, jis puolė valgyti ir pažadino mergelę. Mergelė tarė:

— Ar negaila tau savo jaunystės? Ko tu įėjai į divų buveinę?

— Vyras miršta tik vieną kartą,— atsakė jis.

Tuomet mergelė sako:

— Pabandyk nugalėti mane. Ir išeik.

Juodu pradėjo galynėtis. Tris dienas ir tris naktis grūmėsi, pagaliau jis parmetė mergelę ant žemės, išsitraukė durklą ir sako:

— Aš nukirsiu tau galvą.

— Nežudyk manęs,— pradėjo maldauti ji,— aš tau padėsiu. Aš moku burtų maldelę; sukalbi ją, tuoj kiekviena upė išdžiūsta.

— Aš dabar negaliu tavęs imti su savim, o atgal grįždamas — išsivesiu.

Mergelė pasėmė dvi saujas žemių, sukalbėjo burtų maldelę ir padavė jam. Karalaitis vėl iškeliavo.

Nujojo jis mažumėlę ir atsidūrė prie didžiulės upės, jos nei pradžios, nei galo nebuvo matyti. Karalaitis pabarstė žemių, ir upė tuojau išdžiūvo. Joja jis toliau ir pagaliau prijojo Činą ir Mačiną. Apsigyveno pas vieną senutę ir išėjo pavaikštinėti po turgų. Ten vienas bernaitis siūlė pirkėjams sietyną, bet nė vienas net kainos nepasiteiravo.

Karalaitis priėjo prie jo:

— Kiek nori už tą žibintą?

— Po auksinę monetą už kiekvieną žvakę.

Karalaitis sumokėjo, kiek prašomas, ir pirkinį parsinešė namo. Benešant žibintą, jis vis sunkėjo ir sunkėjo. Parėjo karalaitis pas senutę ir sako jai:

— Nuplauk žibinto stiklą.

Ji atidarė žibintą, ir iš jo išėjo žmogutis su barzda keturiasdešimties sprindžių ilgio, o pats vieno sprindžio didumo. Karalaitis nusiminęs galvoja: „Aš tiek pinigų sumokėjau už šį žibintą, o nė kokios naudos iš jo."

O žmogutis ir sako:

— Aš tau tarnausiu.

Karalaitis pagalvojo: „Jis toks mažytis, net nepasieks pagirdyti ir pašerti mano žirgo."

Kitą dieną karalaitis grįžo iš turgaus. Jo pasitikti išėjo Sprindis, užšoko ant žirgo, pagirdė jį ir pašėrė, o paskui sako:

— Karalaiti, gal tau ko nors reikia?

— Aš čia atjojau padišacho dukters,— sako karalaitis.

O Sprindis buvo visų galų meistras. Jis grojo tamburu, fleita, mušė būgną, dainavo dainas, čirpino gižaku.[1] Paėmė jis tamburą ir rubobą[2] ir nudrožė tiesiai į padišacho rūmus. Ten jis taip užgrojo, kad tuoj prisirinko žmonių tarytum į vestuves. Jo muzikos visi klausėsi kaip užburti, o kai atsipeikėjo, padišachas paklausė:

— Ei Sprindi, sakyk, ko tu nori, aš viską padarysiu.

— Man nieko nereikia,— sako Sprindis.— Aš turiu brolį, išleisk už jo savo dukterį.

Padišachas pagalvojo: „Jeigu jis tokio didumo, tai koks jau tas jo brolis? Tur būt, su žeme lygus?" Ir sumanė juo atsikratyti.

— Atnešk tiek aliejaus, kad visos gatvės paplūstų,— tarė jis.— Atnešk tiek ryžių, kad sočiai pašerčiau visus savo asilus, jaučius ir kupranugarius. Atgink kaimenę kupranugarių ir avių, ir tabūną žirgų.

Sprindis nuėjo pas karalaitį. Šis klausia jį:

— Na, ką gero girdėjai?

— Nenusimink,— sako Sprindis,— aš viską padarysiu. Čia netoliese yra paslėptas lobis, jį saugo divai. Eime tenai, pasiimsime aukso. Aš

[1] Gižakas — styginis muzikos instrumentas, grojamas stryku.
[2] Rubobas — gnaibomasis styginis muzikos instrumentas.

turiu dešimt kaimenių kupranugarių ir dešimt kaimenių avių. Atvarysime jas padišachui ir pasiimsime karalaitę.

Išėjo juodu parsinešti aukso. Penkias dienas ir penkias naktis grūmėsi su divais. Karalaitis nukovė juos visus, pasiėmė auksą, kupranugarius, avis ir nuvarė į miestą. Padišachas pamatė ant kelio rūkstant dulkes ir nusigando, manė, kad kokia nelaimė artinasi. Bet prie jo prijojo Sprindis ir atvarė kupranugarius ir avis. Padišachas susimąstė: „Jeigu už jo brolio išleisiu dukterį, visas pasaulis juoksis." Bet senas viziris jį įspėjo.

— O padišache, jeigu tu netesėsi savo žodžio, tai būsi apšauktas boba.

Ką bedarys padišachas, gavo atiduoti dukterį karalaičiui. Jaunikaitis ją pasisodino ant žirgo ir, pasiėmęs Sprindį, išjojo pas senutę. Padėkojo juodu tai moteriškei ir iškeliavo į karalaičio gimtinę. Pasiekė upę. Ėmė jie ieškoti brastos, bet nerado. Pamatė ant kranto gluosnį, nulenkė į vandenį ir juo perėjo. Kitoje pusėje upės Sprindis sako:

— Kai išlipsiu į krantą, aš mirsiu. Tu perrėžk man pilvą ir išimk dvi kirmėles. Jos tau pravers.

Išlipo jie į krantą, ir Sprindis numirė. Bet karalaitis negalėjo skrosti jam pilvo, ranka nekilo. O karalaitė girdėjo jų kalbą, ji tuoj perpiovė nykštukui pilvą, ir iš jo iškrito dvi kirmėlės — viena gyva, kita nudvėsusi. Gyvoji kirmėlė tuoj pavirto juodu skaliku. Dabar jie buvo trise. Netrukus nukeliavo į baltąją pilį. Ten karalaitis pasiėmė mergelę, ir jie toliau keliavo keturiese. Netrukus parvyko jie į sostinę, ir padišachui tarnai pranešė:

— Tavo sūnus gabena mergelę, kurią tu liepei parvesti, ir dar vieną, gražesnę už aną.

Padišachas dabar suko galvą, kaip nužudyti sūnų ir pasiimti jo žmonas. Jis liepė sūnų pasitikti ir pavaišinti užnuodytu plovu, patiesti apnuodytas paklodes ir antklodes. O karalaičio pati sako jam:

— Daryk viską taip, kaip aš darysiu.

— Gerai,— sutiko karalaitis.

Kai jie įėjo į vidų, tai žengė ne kilimais, o plika žeme. Jaunavedžių kambaryje jie nesėdo ant antklodžių, o ant aslos.

Tuomet karalaitis klausia pačios:

— Kodėl tu nevalgai mano tėvo namuose?

— Sužinosi, kai atneš plovą.

Jiems padavė plovą. Pati pašėrė šunį, ir tasai tuoj nugaišo. Ji ir sako karalaičiui:

— Tavo tėvas norėjo nunuodyti tave ir pasiimti tavo žmonas.

Paskui ji davė šuniui gyduolių, ir šis atsigavo. O padišachas ėmė regzti naują klastą. Liepė jis įdėti jam maisto šešiems mėnesiams, o sūnui — trims dienoms. Bet karalaičio pati susivokė ir sutaisė jam paviržio visam mėnesiui. Išjojo tėvas su sūnumi į medžioklę, ir sūnus viską suvalgė per mėnesį. Jis ir sako padišachui:

— Tėve, pabaigiau maistą, grįžkime namo.

— Dar anksti. Duok, išdursiu tau akis, tada gausi valgyti.

O pats liepia kariams:

— Jeigu kas išdrįs suvalgyti nors vieną paplotį, tą įmesiu į belangę ir laikysiu dešimt metų.

Paskui jis liepė atimti iš karių visą duoną. O šuo išbėgo vidunaktį iš palapinės, pavogė iš padišacho maisto ir atnešė karalaičiui.

Jodinėjo jie dar kelias dienas. Karalaitis vėl išalko ir sako tėvui:

— Tėve, aš grįžtu.

— Ne, dar palūkėk.

Sūnus paprašė duonos, tėvas davė, bet už tai išdūrė jam akis. Ištikimasis šuo suvyniojo jo akis į lapus ir paslėpė. O padišachas sugrįžo į sostinę ir nusiuntė pas marčias piršlius. Bet šios, išgirdusios tokią naujieną, pradėjo ruoštis karui: apsiginklavo ir liepė mušti kovos būgnus. Padišachas sušaukė visus pavaldinius nuo septynerių iki septyniasdešimt metų, bet marčių negalėjo įveikti.

O karalaitis gulėjo stepėje ir galavosi badu. Šuo nubėgo į miestą, pamatė moteriškę, kepančią papločius, stvėrė vieną ir pabėgo. O kai moteriškė išėjo vandens, šuo pagavo visus papločius ir nunešė karalaičiui. Jis pavalgė ir užsimanė gerti. Šuo nubėgo prie upės, pamirkė uodegą ir pagirdė karalaitį. Tuo tarpu prie jų priėjo senis ir sako:

— Sakyk, kur tavo akys, aš grąžinsiu tau regėjimą.

Išgirdo tuos žodžius šuo ir atnešė į lapus suvyniotas akis. Senis įstatė karalaičiui jas į akiduobes, ir šis praregėjo. Pargrįžo šacho sūnus į sostinę, o ten tarp jo tėvo ir žmonų pats mūšio įkarštis. Jis stojo į kovą, nudobė tėvą ir pradėjo su savo žmonomis laimingai gyventi.

PIEMENS DUKTĖ

Seniai, labai seniai gyveno pasaulyje padišachas. Jis turėjo sūnų. Kartą padišachas sunkiai susirgo, ir niekas negalėjo jo išgydyti. Pagaliau vienas vaistytojas davė tokį patarimą:

— Stepėje yra balta gazelė. Tegu ją papiauna padišacho akivaizdoje, o paskui tegu jį pagirdo jos krauju.

Tuomet padišachas sako sūnui:

— Imk keturis šimtus karių ir keliauk ieškoti tos gazelės.

Karalaitis pasiėmė būrį ir iškeliavo. Jiems pavyko sugauti gazelę. Atgal grįždami, jie jojo per vieną kaimą, kuriame karalaitis pamatė mergelę, kad nuo jos gražumo saulė blanko. Jis sustabdė karius ir nuėjo pas ją.

O tos mergelės motina tuo tarpu šlavė kiemą. Karalaitis per tvorą paprašė atsigerti. Moteriškė pasėmė puodelį vandens ir padavė karalaičiui. Jis išgėrė vandenį ir pasakė, kad norįs vesti jos dukterį.

— Mes, neturtingi žmonės, neverti karalaičio,— atsakė motina.

Tuomet karalaitis davė jai daug pinigų ir liepė pasistatyti didelį namą, nusipirkti visokio gero ir galvijų. O kai žmonės ims kalbėti apie jų turtingumą, tuomet žadėjo atsiųsti piršlius.

Mergelė žiūrėjo pro plyšį ir girdėjo, ką karalaitis kalbėjosi su motina. Karalaitis buvo gražus ir patiko jai. Ji plačiau pravėrė duris, karalaitis ją pamatė ir nualpo, o kai atsipeikėjo, liepė būriui kilti į kelionę.

Kariai pargabeno gazelę į rūmus ir papiovė, bet padišachui nuo jos kraujo geriau nepasidarė. Tada pašaukė tą patį vaistytoją. Šis jiems pasakė:

— Aš kalbėjau ne apie tą gazelę. Iki tos gazelės reikia keliauti šešis mėnesius. Ant jos kaklo užkabintas vėrinys, ant kojų užmauti žiedai, ir ją saugo keturiasdešimt perių.

Padišachas įsakė sūnui pasiimti keturiasdešimt pachlavonų ir ieškoti kitos gazelės.

Karalaitis pakluso. Ilgai jie jojo ir pagaliau pamatė gazelę. Karalaitis jau norėjo paleisti į ją strėlę, tik staiga priešais jį atsirado keturiasdešimt perių. Viena perė tarė:

— Oi žmonės žiaurieji, kodėl jūs norite nušauti mūsų gazelę?

Karalaitis atsiprašė jų, sakydamas:

— Mano tėvas, padišachas, šit jau septyneri metai sunkiai serga, ir niekas negali jo išgydyti. Vienas vaistytojas liepė jį pagirdyti šios gazelės krauju.

Tuomet vyriausioji perė, vardu Nigora, tarė:

— Pirma išpildykite mūsų norus, tada gausite gazelę.

— Sakyk, mes sutinkame viską padaryti,— atsakė jai karalaitis.

— O nuostabusis kary,— prabilo Nigora,— dėl šios gazelės daug narsių vyrų ir galiūnų galvas paguldė. Jūs nepajėgsite išpildyti mūsų norų.

— Sakyk, ką mes turime padaryti,— paklausė karalaitis.

Nigora sako:

— Pirmiausia tu turi bėgti lenktynių su gazele iki pat Balcho [1] ir ją pralenkti. Antra, turi pastatyti rūmus tarp dangaus ir žemės. Trečia, turi išbūti įkaitusiame tanure [2] septynias dienas, išvirti ten plovo iš puspūrio ryžių ir likti gyvas. Jeigu išpildysi viską, tai gazelė, mes pačios ir visas mūsų turtas atiteks tau. Tada galėsi mus ir parduoti, ir vergėmis paversti, ir nužudyti. O jeigu neišpildysi, mes jus visus įmesime į belangę, o kai numirsite, jūsų kūnus atiduosime gyvatėms.

Karalaitis sutiko pildyti jų norus. Visi keturiasdešimt pachlavonų ir karalaitis iš eilės bėgo lenktynių su gazele, bet nė vienas negalėjo nubėgti nė ketvirčio kelio. Perės surišo jiems rankas ir kojas ir įmetė į belangę.

Taip praėjo treji metai, ir niekas nieko nežinojo apie karalaitį ir jo bendrakelionius. Padišachas ėjo vis blogyn, ir jis liepė šaukliams pagarsinti.

---

[1] Balchas — miestas šiaurės Afganistane.

[2] Tanuras — apvalį krosnis, įleista į žemę arba padaryta iš degto molio.

— Tam, kas atves gazelę ir atneš žinią apie mano sūnų, atiduosiu visą kunigaikštystę, kad jis ir jo vaikai visą gyvenimą vargo nematytų.

Tačiau niekas neatsiliepė. Išgirdo tą žinią piemens duktė Gulsanama. Ji apsirengė piemens drabužiais, nuėjo pas padišachą ir tarė:

— Aš sutinku tai padaryti!

Padišachas supyko:

— Dink man iš akių! Neerzink manęs! Tiek narsių vyrų neišdrįso imtis šio darbo, o tu, toks vabalėlis, siūlaisi.

Gulsanama užsigavo ir nusprendė keliauti be padišacho leidimo. Keturiasdešimt dienų ir naktų ėjo ji per dykumą, jos gerklė išdžiūvo, ant kojų atsivėrė žaizdos. Pagaliau sustojo ji kalno papėdėje prie šaltinio, atsigėrė ir išsitiesė ant žemės pailsėti. Staiga girdi, kažkas vaitoja, ir taip gailiai, kad ji net nuovargį pamiršo. Nuėjo ji tenai, iš kur sklido dejonės, ir netrukus pamatė po medžiu varganą senuką. Tai jis raudojo. Gulsanama pasveikino jį. Senukas atsakė į pasveikinimą ir ėmė klausinėti. Mergelė sako:

— Aš paklydau ir nežinau, kur eiti. O kas tu toks būsi?

Senukas jai nieko neatsakė ir nusivedė mergelę į trobą. Tenai prabilo:

— Mano sielvartas toks didelis, kad nė apsakyti negaliu. Neturiu nei vaikų, nei artimųjų. Jeigu nori, būk man sūnus ir gyvenk su manim,— pasiūlė jis.

Gulsanama sutiko, bet neprisipažino, kad ji mergelė.

Išbuvo ji pas senuką visus metus, padėjo jam darbus dirbti: aptvėrė tvorą aplink trobą, apžiūrėjo sodą. Tas sodas ir maitino juodu.

Sode stovėjo namelis, spyna užrakintas. Kartą papūtė smarkus vėjas, ir namelio siena įskilo. Gulsanama pažvelgė vidun ir pamatė pakabintus tris kardus. Tuo tarpu atskubėjo senukas. Jis priėjo prie kardų, parpuolė ant kelių ir pradėjo garsiai dejuoti. Mergelė pradėjo jį guosti, padėjo jam atsikelti nuo žemės ir ėmė klausinėti. Jis papasakojo:

— Seniau aš tau nieko nepasakojau apie save. O tu man kaip sūnus. Dabar pasakysiu viską. Ant šios sienos kabo mano sūnų kardai. Kadaise aš buvau labai turtingas, o mano sūnūs buvo garsūs pachlavonai. Kartą ant mūsų stogo nutūpė trys balandžiai. Jie nusileido ant žemės, pasivoliojo dulkėse ir pavirto perėmis. Mano sūnums pasisakė mylinčios juos, ir šie, atsiklausę manęs, vedė jas.

Taip pagyvenome drauge kelerius metus. Bet štai kartą, kai buvo prinokusios slyvos, virš sodo pasirodė debesys, nusileido tarp medžių ir pavirto divu. Divas pagavo mano marčias ir nusinešė. Iškeliavo sūnūs ieškoti savo pačių, ir iki šiol jų nėra. Aš vis labiau ir labiau ilgiuosi sūnų, kasdien einu vis silpnyn ir neturiu jokių artimųjų. Pakabinau ant sienos jų kardus, ateinu, pasižiūriu į juos, ir tai visa mano paguoda. Ar begyvi mano sūnūs, ar ne, nežinau.

Gulsanamai labai pagailo senuko. Nakčia ji ilgai negalėjo užmigti, tik paryčiu sumerkė akis. Ir sapnavo ji senį. Tas senis jai sakė:

— Kelkis ir eik į namelį, kur kabo kardai. Jeigu sudauši juos vieną į kitą, atsiras žirgas. Jis nuneš tave pas to senuko sūnus. Jie sėdi prie urvo angos, o tame urve yra jų pačios su divu. Rytoj kaip tik penktadienis. Tą dieną divas suriša peres ir atsigula trims dienoms miegoti ir nepabunda, nors į kąsnelius jį sukapotum. Anksti rytą tu nusileisk virve į urvą, bet neužmušk divo, tik paimk žiedą iš po jo liežuvio. Divas tuoj pats ateis pas tave ir maldaus, kad atiduotum žiedą. O tu sakyk: „Jeigu visą gyvenimą man vergausi, paliksiu tave gyvą. O jeigu ne, tai nužudysiu." Divas, žinoma, sutiks būti tavo vergu. Ir tada tu turėsi visko, ko tik panorėsi.

Gulsanama tuojau nubudo, nuėjo į tą namelį ir padarė viską taip, kaip tas senis per sapną buvo liepęs. Kai ji kardus sutrenkė vieną į kitą, atsirado žirgas. Sušėrė ji žirgui tris kartus rimbu, ir jis nunešė mergelę ant kalno prie urvo, o ten ji rado tris jaunikaičius besėdinčius. Ji pasveikino juos, o paskui tarė:

— Suraskite virvę ir nuleiskite mane į urvą. Aš išgelbėsiu jūsų žmonas.

Broliai surado virvę ir nuleido mergelę į urvą. Urvo dugne, ant gulto, gulėjo trys surištos moteriškės. Pamatė jos Gulsanamą ir pradėjo verkti:

— Žmogus tu ar perė? Ko tu čia atėjai? Jeigu mašalėlis čia įskrenda, sparnelius nusvyla. Jeigu žmogus koją įkelia, pelenais pavirsta. Jeigu tu žmogus, eik kuo greičiau iš čia, kitaip žūsi.

— Aš ne dvasia ir ne džinas,— sako Gulsanama,— aš esu žmogus. O jūs neliūdėkite, aš jus išvaduosiu.

Priėjo ji prie divo, o tasai gulėjo kaip kalnas. Gulsanama išėmė jam iš po liežuvio žiedą, paskui timptelėjo virvę, ir broliai greitai ją iš-

traukė į viršų. Dvi dienas jie laukė prie urvo angos, kol nubus divas. Tuo tarpu mergelė jiems papasakojo apie save. Kai broliai sužinojo, kad šis žmogus yra jų tėvo įsūnis, jie pravirko ir apkabino Gulsanamą. Bet ji neatskleidė savo paslapties, neprisipažino esanti mergelė.

Po poros dienų divas nubudo ir sustaugė, net kalnai krūptelėjo lyg nuo griaustinio. Broliai iš baimės ėmė drebėti. O Gulsanama sugniaužė kumštyje žiedą, tuojau priešais ją atsirado divas ir pradėjo prašyti, kad ji atiduotų žiedą. Mergelė tarė:

— Jeigu tu visą gyvenimą man ištikimai tarnausi, aš vesiuosi tave drauge ir išsaugosiu tavo gyvybę, o jei ne, tuojau tave nužudysiu.

Divas prisiekė būsiąs jos tarnu. Gulsanama liepė paleisti trijų brolių žmonas ir iškelti į viršų. Divas bemat išpildė jos paliepimą. Moteriškės, pamačiusios savo vyrus, puolė jiems ant kaklo ir pravirko iš džiaugsmo. Paskui Gulsanama įsakė divui nuvežti juos visus pas tėvą. Pamatė senukas savo vaikus ir tarytum atjaunėjo. Septynias dienas ir septynias naktis jie kėlė puotą. Broliai vėl vedė savo pačias. Paskui Gulsanama tarė:

— Broliai, man reikia eiti į Balchą vaduoti savo bičiulio, aš ir taip užtrukau. Tepadeda jums dievas.

Broliai sako:

— Tu mums padarei daug gero, ir mes norime tau padėti. Mes eisime su tavim.

Sėdo jie keturiese ant divo ir iškeliavo pas perę, kuri turėjo gazelę. Divas nunešė juos per vieną akimirką.

Perė išėjo jų pasitikti ir liepė padaryti tris darbus. Gulsanama apsiėmė. Vyriausiasis brolis, vardu Učkunas, tarė:

— Pirmą darbą aš padarysiu.

Učkunas ir gazelė leidosi bėgti lenktynių. Gazelė nesukorė nė pusės kelio, o jis jau atgal grįžo. Divas sako:

— O aš apsiimu antrą darbą padaryti.

Jis pakilo į orą ir sustojo tarp dangaus ir žemės.

Tuomet Gulsanama sako perei:

— Dabar mano padėjėjui reikia darbininkų. Tegu jie jam padavinėja akmenų ir skiedinio, jis nori mūryti pamatus.

— Tu atlikai ir šį darbą,— sako perė.

Dabar pasisiūlė jauniausiasis brolis Bachrpachlavonas:

— Trečią darbą aš padarysiu.

Perė ėmė kurti tanure ugnį. O Bachrpachlavonas išgėrė visą jūrą vandens ir įlindo į tanurą. Ryžius, mėsą ir taukus jis prarijo žalius. Kai tanuras ėmė kaisti, jis šliūkštelėjo truputį vandens. Taip ir išbuvo jis tanure septynias dienas ir septynias naktis,— kai tik imdavo darytis karšta, iš burnos užpildavo vandens.

Po septynių dienų perė atidarė tanurą ir mato — pachlavonas sėdi ir visas dreba nuo šalčio. Tuomet vyriausioji perė Nigora prisipažino nugalėta.

— Visos mes su visais savo turtais dabar esame jūsų savastis. Darykite su mumis, ką norite.

Gulsanama liepė atlapoti visus kambarius ir sukrauti ant arklių brangenybes. Paskui atidarė dar vieną kambarį, o ten rado besėdintį karalaitį ir keturiasdešimt pachlavonų surištomis rankomis ir kojomis. Jie buvo sulysę, apžėlę plaukais, nudriskę ir vos alsavo. Juos paleido, išmaudė pirtyje, apkirpo plaukus, apvilko naujais drabužiais.

Visos keturiasdešimt perių taip pat atiteko Gulsanamai. Vyriausiąją perę Nikorą ji pažadėjo atiduoti savo broliui, kuris buvo likęs namie. Prisiminė ji brolį su motina, ir jai liūdna pasidarė. Visas keturiasdešimt perių ji atidavė karalaičio pachlavonams, o patį karalaitį sumanė išbandyti, norėdama sužinoti, ar myli jis ją dar, ar ne. Pasiūlė ji karalaičiui vesti Nigorą, bet jis atsisakė:

— O galiūne, man nereikia žmonos. Aš turiu mylimąją. Aš vien tik svajoju, kaip ją dar kartą pamatyti. O paskui ir mirti nebus baisu.

Bet Gulsanama neatskleidė savo paslapties. Ji tarė:

— Nori tu ar ne, o ji tavo žmona.

Iškeliavo jie atgal ir po penkių mėnesių nusigavo pas tą senuką, kur Gulsanama gyveno. Senukas apsidžiaugė jų sulaukęs ir iškėlė jiems puotą. Jie linksminosi keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų. Paskui jis palaimino Gulsanamą, ir ji paliko dovanų to senuko sūnums.

Parkeliavo jie į tą kišlaką, kur gyveno Gulsanamos tėvai. Tenai ji susišaukė peres ir paklausė, ar jos patenkintos savo vyrais.

— Mūsų vyrai labai geri,— atsakė šios.

Tik Nigora pasiskundė:

— O mano vyras manęs artyn neprisileidžia, nesako man nė žodelio, tik dejuoja ir dejuoja.

Gulsanama išprašė peres, pasišaukė karalaitį ir ėmė jį barti:

— Ko tu žmonai toks nemeilus?

— O galiūne,— sako karalaitis,— nors užmušk mane, bet aš liksiu ištikimas savo mylimajai.

Tuomet ji tarė:

— Pranešk tėvui, kad atvedei gazelę.

Nuėjo pasiuntinys pas padišachą ir sako:

— Tavo sūnus grįžo su gazele!

Padišachas su visais dvariškiais iškeliavo į tą kišlaką. Jų pasitikti išėjo Gulsanama su tuo pačiu apdaru, kaip ir tada, kai buvo nuėjusi į rūmus. Ant peties ji laikė gazelę. Tuojau gazelė buvo papiauta ir padišachas pagirdytas jos krauju. Bemat jis pasveiko. Tada Gulsanama tarė padišachui:

— O pasaulio valdove, tu mane pavadinai vabalėliu, bet šio vabalėlio būta stipresnio už tavo dramblius.

Padišachas jos atsiprašė. Paskui Gulsanama pasišaukė Nigorą, paėmė jos ranką, nusiėmė nuo galvos kailinę kepurę ir atsigręžė į karalaitį. Jis krito nualpęs, o Gulsanama ir Nigora nubėgo į trobą. Jos motina ir brolis pravirko iš džiaugsmo. O padišachas parsivežė savo sūnų į rūmus ir paklausė, kas jam pasidarė. Sūnus prisipažino:

— Aš jau seniai myliu tą mergelę.

O paskui jis papasakojo, kaip buvo patekęs į perių vergiją ir kaip piemens duktė jį išvadavo.

Padišachas tuoj nusiuntė piršlius pas jos motiną. Ši sutiko išleisti dukterį už karalaičio. Keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų truko vestuvių puota. Karalaitis vedė savo mylimąją, o Nigorą — Gulsanamos brolis. Padišachas uždėjo sūnui ant galvos vainiką, o Gulsanamos brolį paskyrė viziriu. Taip išsipildė jų troškimai.

PLIKIS IR DIVAI

Gyveno pasaulyje senutė, ji turėjo plikagalvį sūnų. Tas sūnus buvo tikras tinginių pantis: nuo ryto iki vakaro tik miegojo ir valgė. Bet štai kartą senutė paėmė lazdą, apkūlė sūnų ir pasakė:

— Kiek tu dar dykinėsi? Ar aš visą savo amžių maitinsiu tave? Juk tu jau didelis!

O sūnus jai:

— Nagi, mama, iškepk papločių.

Prikepė motina sūnui daug papločių. Jis susikrovė juos į krepšį ir iškeliavo... Ėjo jis, ėjo, užlipo ant kalvos ir atsisėdo prie urvo angos. Suvalgė vieną paplotį ir sako:

— Taigi vieno jau ir nėra.

Suvalgė antrąjį:

— Ir antro nebėra.

Suvalgė trečiąjį:

— Vėl vieno neliko.

Suvalgė ketvirtąjį:

— Dar vieno neliko.

O tame urve septyni divai gyveno. Šeši visad miegodavo, o septintas eidavo sargybą. Jis ir pažadino visus:

— Kelkitės, čia sėdi toks galiūnas ir skaičiuoja mus.

Divai pabūgo.

— Na tai eik pažiūrėk, koks tas galiūnas,— sako jie.

Tasai išėjo iš urvo, mato — prie angos žmogus guli.

Sugrįžo ir sako:

— Tai kažkoks stipruolis. Reikia jį pasveikinti, dar, ko gero, mus visus išgalabys.

Išsigandę divai išėjo iš urvo. O plikis pamatė juos ir pats išsigando. Divai priėjo artyn ir pasveikino jį. Plikis iš baimės neteko žado, o divai pamanė, kad šis su jais nė kalbėti nenori. Tuomet vyresnysis divas sušuko:

— O viešpatie, pas mus urve aibės lobių, mes viską tau atiduosime, tik nežudyk mūsų!

Tik tada plikis viską suprato. Jis atsistojo ir sušuko:

— Na tai eikite į savo urvą, paimkite visas brangenybes ir neškite į mano namus. Būsiu jums draugas ir nieko nedarysiu.

— Gerai,— tarė divai, suėjo į urvą, paėmė brangenybes ir sliūkina paskui plikį.

Plikis pareina namo ir sako motinai:

— Priimk, motin, lobius. Mano draugai nešios ir malkas, kad tau lengviau būtų.

Senoji motina paslėpė brangenybes, o divai išėjo malkauti. Netrukus jie sugrįžo nešini didžiuliais ryšuliais ant kuprų. Tuomet plikis ir sako jiems:

— O dabar eikite sau ir miegokite. Kai būsite reikalingi, pašauksiu.

Divai patraukė į savo urvą. Kelyje vienas jų tarė:

— Tegu mūsų lobiai eina jam į sveikatą, ačiū dievui, nieko pikto mums nepadarė.

Išgirdo jų kalbą lapinas ir pagalvojo: „Čia bus to tinginio plikio darbas." Užbėgo jis divams už akių, pasveikino ir sako:

— Iš kur einate, bičiuliai?

— Ei lapine, vos sveiką kailį išnešėme! Vienas stipruolis kone galo mums nepadarė, bet pasigailėjo ir paleido.

Lapinas tik nusikvatojo.

— Oi, kokie jūs kvailiai! Tai juk buvo tas nedorėlis plikis, kurį motina atsisakė šerti. O jūs jį vadinate stipruoliu. Aš kasdien vagiu iš jo motinos vištas, o jis net manęs nesivijo nė karto.

— Ar teisybę tu kalbi?— klausia divai.

— Teisybę, tikriausią teisybę. Einam atgalios, aš jums atiduosiu visus lobius.

Ir lapinas sugrąžino divus. Nuėjo visi prie plikio namų. Vyresnysis divas ir sako:

— Kad tik tas rudauodegis nepabėgtų ir nepaliktų mūsų vienų.

Kiti divai taip pat suabejojo:

— Gerai sakai, labai jau jis suktas!

Divai sustojo. Lapinas ėmė saikstytis, jog nė nemanąs bėgti.

— Jeigu netiki manim,— tarė jis vyresniajam divui,— tai prisirišk mane virve sau prie kaklo.

Taip ir eina jie dviese su virve ant kaklo, o kiti du — atokiau. O tuo tarpu plikis sėdėjo ant stogo ir dairėsi į šalis. Staiga mato, kad lapinas veda divą už virvės.

— Ei rudauodegi,— sušuko jis,— juk liepiau tau išpirkos atvesti septynis divus, o vedi tik vieną.

Plikio motina išgirdo sūnaus žodžius, išbėgo iš trobos ir kad suriks:

— Ak prakeiktasis, tu vis apgaudinėji, jei neatvesi septynių divų — neleisiu už tavęs dukters.

— Tikras biaurybė,— sušuko divai,— norėjo mūsų kailiu atsilyginti už nuotaką.

Ir pasileido bėgti. Beskubėdamas vyresnysis divas negalėjo atsimegzti virvės ir ėmė vilkti paskui save lapiną. Taip ir nudyrė jam kailį. Pagaliau lapinas nutrūko nuo virvės, atsigulė šiaudų kūgyje ir tarė sau:

— Taip man ir reikėjo, kam palikau savo darbus ir ėmiausi svetimų.

O plikis su motina ėmė gyventi visa ko pertekę.

KVAILAS BAJUS

Kitados gyveno turtingas bajus. Likimas jam taip lėmė, kad jis nusigyveno, neteko viso savo turto. Ir sumanė jis vėl prasikurti. Išėjo bajus į didelę kelionę, ėjo ėjo ir sutiko lokį. O tam lokiui labai skaudėjo galvą, ir niekaip negalėjo jos išsigydyti. Prieina lokys prie bajaus ir sako:

— Bajau, ar toli keliauji?

— Netekau savo turto,— atsako šis,— einu pas Goibrasoną [1], noriu vėl jį atgauti.

— Kai pamatysi Goibrasoną,— sako lokys,— nusilenk jam nuo manęs ir paklausk, kaip man išsigydyti galvą.

— Būtinai nusilenksiu Goibrasonui ir grįšiu su atsakymu,— prižada bajus.

Eina bajus dar dieną. Mato, žmonės kviečius piauna. Jis sumanė pailsėti, pavalgė drauge su jais. Piovėjai klausia jo:

— Bajau, kur tu keliauji?

— Netekau viso turto. Dabar einu pas Goibrasoną, noriu jį susigrąžinti.

— Nunešk jam nuo mūsų linkėjimų,— sako piovėjai,— ir paklausk, kodėl viename mūsų lauke kviečiai uždera, o kitame ne.

— Gerai, nunešiu jūsų linkėjimus ir parnešiu atsakymą.

Eina bajus dar vieną dieną. Staiga mato — rūmai. Tai buvo padišacho rūmai. Tuo tarpu padišachas pro žiūroną pamatė keliu einantį pavargusį ir apiplyšusį elgetą. Liepė tarnams atvesti jį.

[1] Goibrasonas — pažodžiui „sugrąžinantis, kas prarasta".

Padišachas klausia:

— Kur keliauji?

O tasai elgeta buvo bajus. Jis ir sako:

— Aš buvau turtingas, o dabar likau elgeta, viso savo turto netekau. Dabar einu pas Goibrasoną, noriu susigrąžinti savo gera.

— Jeigu pamatysi Goibrasoną,— sako padišachas,— perduok nuo manęs linkėjimų. Ir paklausk, kodėl aš, tokios didelės šalies padišachas, neįstengiu nugalėti priešų.

— Prižadu nunešti tavo linkėjimus ir grįšiu su atsakymu.

Bajus keliavo dar vieną dieną. Ėjo jis, ėjo, pavargo ir nuvirto į šiaudus miego. Nubudo, žiūri — priešais bestovįs nepažįstamas senis. Klausia tasai senis:

— Kur tu eini?

— Aš buvau turtingas,— sako bajus,— bet nuskurdau, netekau viso savo turto. Dabar einu pas Goibrasoną, noriu susigrąžinti, ką praradęs.

— Aš ir esu tasai Goibrasonas, kurio tu ieškai. Eik namo, aš sugrąžinsiu tau turtą.

Apsidžiaugė bajus ir eina atgal, bet senis jį sustabdo ir sako:

— Ar kartais neturėjai daugiau ko man pasakyti?

Tuomet bajus prisiminė lokį, piovėjus ir padišachą, sugrįžo ir sako:

— Ėjau aš keliu ir sutikau lokį. Jis paklausė, kur einu. Aš pasakiau, kad einu pas Goibrasoną. Tada lokys ir sako man: „Jeigu pamatysi Goibrasoną, perduok nuo manęs linkėjimų ir paklausk, kaip man išsigydyti galvą."

Senis davė tokį atsakymą:

— Pasakyk lokiui, kad jo galvą išgydys tik kvailio smegenys. Reikia tuos smegenis suėsti, ir galva bemat pasveiks.

Paskui bajus persakė piovėjų ir padišacho prašymą. Senis tarė:

— Padišachui pasakyk, jeigu jis bus dosnus savo pavaldiniams, tai nugalės priešus. O piovėjams sakyk, kad toje žemėje, kur nederlinga, yra lobis. Tegu jie iškasa lobį, tada žemė duos gerą derlių.

Bajus atsisveikino su seniu ir patraukė namo.

Ėjo jis, ėjo, priėjo padišacho rūmus ir perdavė jam Goibrasono patarimą. Padišachas tarė:

— Aš nežinau didesnio skurdžiaus už tave, juk tu netekai viso savo turto. Jei nori, aš tau atiduosiu pusę karalystės ir uždėsiu dešinės rankos viziriu?

Tačiau bajus atsisakė:

— Goibrasonas grąžino man visą turtą, dabar jis jau namie. Tavo turtas man nereikalingas.

Prieina bajus piovėjus. Pailsėjo, užkando ir persakė jiems Goibrasono žodžius. Piovėjai siūlo:

— Lik pas mus, drauge išsikasime lobį ir pusiau pasidalinsime.

Bajus supykęs sako:

— Tai ką, ar jums padėjėjas reikalingas? Nekasiu žemės, ir jūsų lobio man nereikia. Padišachas siūlė pusę karalystės, ir tos atsisakiau. Goibrasonas man sugrąžino turtą, dabar jis jau yra namie.

Nudrožė bajus toliau. Ėjo jis, ėjo ir vėl sutiko lokį. Lokys tebeverkė iš skausmo. Pamatė bajų ir klausia:

— Sakyk greičiau, kaip išsigydyti galvą.

Bajus sako:

— Vaistai tavo galvai — kvailio smegenys. Kai juos suėsi, bemat pasveiksi.

Lokys nudžiugo, padėkojo bajui ir pradėjo klausinėti, kaip šis radęs Goibrasoną ir ką tas jam pažadėjęs. Bajus apsakė apie padišachą ir apie piovėjus. Lokys išklausė ir taip tarė:

— Argi tas ne kvailys, kuris atsisako turtų? Kvailį iš darbų pažinsi. Argi rasi kur kvailesnį už tave?

Ir lokys trenkė bajui letena, pargriovė žemėn, perskėlė jam kiaušą ir suėdė smegenis.

NUMIRĖLIS

Kitą kartą gyveno lobingas bajus. Jis turėjo keturiasdešimt kupranugarių ir miegojo ant keturiasdešimt patalų. Jis turėjo šešiolikmetį sūnų.

Kartą bajus sako pačiai:

— Nupirkim sūnui vergą.

Davė jis sūnui keturiasdešimt auksinių monetų ir sako:

— Eik į turgų ir nusipirk tvirtą vergą.

Anksti rytą bajaus sūnus nuėjo į turgų. Mato, neša numirėlį. Prieina jis artyn, girdi, žmonės garsiai kažko ginčijasi. Pasirodo, velionis liko skolingas vienam bajui keturiasdešimt auksinių monetų. Bajus šaukia:

— Atiduokite man keturiasdešimt monetų, o jei ne, lavoną sudeginsiu!

Skolą grąžinti turėjo velionio broliai, bet šie nė neketino taip padaryti.

— Negi mes pirksime lavoną už keturiasdešimt auksinių?

Tuomet bajaus sūnus sumokėjo keturiasdešimt auksinių, gavo numirėlį, bet jam nebeliko pinigų vergui nusipirkti. Palaidojo jis numirėlį ir nudrožė namo. Tėvas klausia:

— Na kaip, pirkai vergą?

Sūnus sako:

— Aš padariau gerą darbą, kokio jūs nepadarėte per visą savo gyvenimą. Išpirkau vieną numirėlį ir jį palaidojau.

Tėvas apkūlė sūnų, o pati jam ir sako:

— Juk tu labai turtingas, turi daug pinigų. Argi keturiasdešimt monetų tau brangiau už sūnų? Tegu jis iš keturiasdešimt tavo skrynių, pil-

nų aukso, išleis po vieną arba dvi, bet ilgainiui ateis į protą ir pasidarys taupesnis.

Kitą dieną bajus vėl davė sūnui keturiasdešimt monetų ir nusiuntė į turgų. Tasai pamatė turguje dailiai apsirengusį žmogų ir paklausė, kas jis toksai. Žmonės jam pasakė, kad tai vergas, ir bajaus sūnus jau norėjo jį pirkti. O tasai žmogus sako:

— Aš būsiu tavo vergas tik tada, jeigu tu mane paleisi, kai tik tave išgelbėsiu iš nelaimės. Tai atsieis tau aštuoniasdešimt aukso monetų. Keturiasdešimt sumokėsi dabar.

Bajaus sūnus sutiko ir nupirko vergą. Po kelių dienų bajus išsiuntė sūnų su reikalais į tolimą kelionę ir uždraudė nakvoti pavojingose vietose. Sūnus prižadėjo klausyti tėvo.

Iškilo jis į kelionę su savo vergu.

Priėjo kryžkelę. Ir vienu, ir kitu keliu vaikščiojo karavanininkai. Klausia jie:

— Čia buvo karavanas, kur jis nuėjo?

Vergas jiems atsakė:

— Nežinau, aš esu bajaus sūnaus vergas.

Nutarė jie visi čia apsinakvoti. Vidurnaktį atėjo viena moteriškė, atsisėdo prie jų ir ėmė vaišinti vynu. O vergas nemačiomis išpildavo savo vyną žemėn. Visi, išskyrus jį, apgirto. Tuomet moteriškė atsistojo ir nuėjo prie urvo, o vergas nusekė paskui ją. Urve buvo keturiasdešimt juodų milžinų. Moteriškė tarė jiems:

— Nugirdžiau negyvai keturiasdešimt pirklių, jie guli be žado. Jeigu jums reikia turto, eikite ir pasiimkite.

Tuomet vergas įėjo į urvą ir susigrūmė su milžinais, visus juos nugalabijo ir jų kūnus sumetė prie urvo angos. Paskui apsidairė ir pamatė susėdusius vyrą su moteriške, o aplink galybę turto. Jeigu pirkliai būtų ėmę jį iš to urvo nešti, tai per metus nebūtų išnešę. Suvilko vergas milžinų kūnus prie durų, nuėjo pas pirklius ir ėmė raginti:

— Kelkitės, laikas keliauti.

Jis niekam nesakė, kas atsitiko urve. Visą dieną jie keliavo ir sumanė sustoti naktigulto, bet pirkliai ėmė spyriotis:

— Ši vieta pavojinga, mes nenorime čia nakvoti.

Tuomet vergas tarė:

— Bet juk ir praeitą naktį buvo tokia pat pavojinga vieta. Jūs prisigėrėte vyno, išsimiegojote, ir nieko neatsitiko.

Pagaliau pirkliai nusileido.

O prie jų buvo pritapęs bajaus šuo. Jis sekiojo paskui bajaus sūnaus vergą. Ir štai, kai visi sumigo, šuo pamatė drakoną ir sako:

— Jeigu atsiras narsuolis, tai užmuš tave, nuners tau kailį, iš tavo mėsos išlydys taukus ir jais išgydys padišacho dukterį.

O drakonas jam:

— Jeigu kas susipras, tai užmuš tave, išlups akis, jas įstatys bajui, ir jis praregės.

Vergas nugirdo jų šneką, išsitraukė durklą, nudūrė drakoną, įsikišo jo kailį į maišą ir žadina pirklius.

— Kelkitės, jau diena, reikia keliauti. Parduokite savo prekes, bet nieko nepirkite, tik veskitės drauge po vieną kupranugarį.

Pirkliai nuėjo į miestą. O tos šalies valdovas kaip tik tą dieną liepė paskelbti:

— Išleisiu savo dukterį už to, kas ją išgydys.

Ir šit vergas nuėjo gydyti padišacho dukters. Ją suvyniojo į drakono kailį, palaikė vieną dieną ir naktį, ir mergelė pasveiko. Padišachas norėjo ją atiduoti vergui, bet šis tarė:

— Aš turiu žmoną ir vaikų. Išleisk ją už jauniausiojo mano brolio.

Padišachas sutiko, ir bajaus sūnus vedė padišacho dukterį. Po dviejų mėnesių jie atgal iškeliavo. Padišacho kariai juos palydėjo iki sienos. Jie praėjo pro tą vietą, kur vergas buvo nudobęs drakoną, pasiekė urvą, susikrovė ant kupranugarių keturiasdešimties milžinų turtą, o keturių kelių sankryžoje pirkliai pasuko į vieną pusę, o vergas, bajaus sūnus ir padišacho duktė — į kitą. Kelyje į gimtinę bajaus sūnus sutiko pažįstamą bernaitį ir sako jam:

— Eik pas mano tėvą ir gausi dovanų už gerą žinią.

Bernaitis nusimetė malkų ryšulį, nubėgo pas bajų ir sušuko:

— Tavo sūnus grįžta su žmona!

— Juk jis dar per jaunas!— tarė bajus ir nieko jam nedavė. Bernaitis sugrįžo pas bajaus sūnų ir priekaištauja:

— Tu apgavai mane, bajus nedavė man dovanų.

Tuomet vergas jam padavė peilį ir sako:

— Nusipiauk mano kupranugario pavadį ir veskis drauge su prekėmis.

Vedasi namo bernaitis kupranugarį, apkrautą raudonu auksu.

O bajaus sūnus su savo bendrakeleiviais įjojo į tėvo kiemą ir liepė nukraustyti kupranugarius. Paskui vergas nudėjo bajaus šunį. Bajus taip jo raudojo, kad net apako. O vergas išlupo jam akis, paskui išlupo šuniui akis ir įstatė jas bajui. Po dviejų savaičių bajus praregėjo. Jis išvydo marčią ir brangenybes ir labai apsidžiaugė.

Tuomet vergas tarė:

— Dabar aš išeinu.

Bajus pradėjo verkti ir maldauti:

— Pasilik, būsi man sūnus.

O bajaus sūnus irgi prašo:

— Neišeik, būsi man brolis iki mirties.

Bet vergas sako jam:

— Atnešk man kirtiklį.

Bajaus sūnus atnešė kirtiklį. Nuėjo juodu į kapines. Tenai vergas pasakė:

— Aš tas pats numirėlis, kurį tu nupirkai už keturiasdešimt auksinių monetų. Dabar grįšiu vėl į kapą.

Bajaus sūnus užkasė jo kapą ir parėjo namo.

JAUNASIS ŽVEJYS

Kadai kadės gyveno pasaulyje jaunas žvejys. Kai mirė jo tėvas, jis turėjo keturiolika ar penkiolika metų. Motina buvo jau sena. Sūnus gaudė žuvis tinklu ir meškere, nešė jas motinai, o ši virė sau ir jam.

Kartą išėjo jis žvejoti, ir jam į tinklą įkliuvo auksinių žuvelių. Parnešė bernaitis jas namo, o motina ir sako:

— Čia ne paprastos žuvelės, o auksinės, nunešk jas padišachui.

Sumetė sūnus žuveles į indą su vandeniu ir nunešė padišachui. Padišachas paėmė iš jo žuveles ir liepė sumesti jas į dubenį, o viziriui įsakė duoti bernaičiui daug auksinių monetų. Parėjo bernaitis namo ir atidavė pinigus motinai, o ji nupirko sūnui naujas drapanas. Po kelių dienų viziris patarė padišachui suleisti žuveles į porcelianinį baseiną.

— Kas man suras tokį baseiną?— klausia padišachas.

— Jaunasis žvejys,— atsako viziris.

Pasišaukė jie žvejį ir jam paliepė:

— Surask žuvelėms porcelianinį baseiną.

O to bernaičio motina kadaise buvo perė. Pareina sūnus ir sako:

— Padišachas liepė man surasti porcelianinį baseiną.

Motina sako:

— Ką darysi, taisykis kelionėn. Aš parašysiu laišką, o tu nuneši jį senutei. Ji gyvena nuo čia tolokai, prie vienos tvirtovės. Pasveikink tą senutę ir atiduok jai laišką.

Iškepė motina sūnui papločių ir išleido į kelionę. Nueina bernaitis ir mato: sėdi senė, viena jos lūpa dangų remia, o kita žemę šluoja. Pasveikino ją, priėjo artyn ir padavė jai paplotį.

Paėmė ji paplotį ir sako:

— Jeigu nebūtum pasisveikinęs, būčiau tave gyvą prarijusi.

Paėmė ji laišką ir pradėjo bernaitį klausinėti:

— Iš kur tu atkeliavai? Jeigu muselė čia atskrenda — sparnelius nusvyla, jeigu žmogus ateina — kojas apdega. Kaip tu čia atėjai?

Paskui ji perskaitė laišką ir sužinojo, kad tai esama jos seserėno. Pasiteiravo, kaip gyvena sesuo, o paskui sako:

— Tai tu atėjai porcelianinio baseino?

— Taip,— sako žvejys.

Paėmė senė iš Iremo [1] sodų porcelianinį baseiną ir atidavė bernaičiui, o šis kuo greičiausiai jį nunešė padišachui. Padišachas suleido į baiseną žuveles ir gausiai apdovanojo žvejį. Žuvelės savo atspindžiais mirguliavo baseino sienose, ir atrodė, kad jų ten galybė.

Kartą viziris su padišachu gėrė arbatą ir tarė jam:

— Turime auksinių žuvelių ir porcelianinį baseiną, tik trūksta amžinai žydinčios rožės.

— O kur ją gauti?

— Reikia įsakyti žvejui, jis atneš.

Pasišaukė juodu bernaitį.

— Kuo galiu pasitarnauti didžiajam padišachui?— klausia jis.

O padišachas sako jam:

— Turiu porcelianinį baseiną, auksinių žuvelių, bet nėra amžinai žydinčios rožės. Man reikia tokios rožės.

Žvejys parėjo namo ir papasakojo viską motinai. Ji vėl iškepė papločių ir išsiuntė jį pas senę. Nuėjo bernaitis pas senę, ji išklausinėjo, kaip gyvena motina. O paskui bernaitis sako:

— Aš atėjau amžinai žydinčios rožės.

Atnešė senė iš Iremo sodų kerą amžinai žydinčios rožės, kelis krūmus kitų rožių, gluosnį svyruoklį ir padavė bernaičiui. Nunešė jis viską padišachui, o šis liepė pasodinti tuos augalus aplink baseiną. Gėlės atsispindėjo vandeny, o tarp tų gėlių nardė žuvelės.

Padišachas turėjo tris pačias. Jos ateidavo pažiūrėti žuvelių. Jauniausioji slėpė veidą nuo žuvelių, o šios juokėsi iš jos. Gandas, kad žuvelės juokiasi, pasklido po rūmus, tik niekas nežinojo, ko jos juokiasi. Tada atvedė tarnai jaunąjį žvejį, ir padišachas paklausė:

---

[1] Iremas — pagal padavimą tai gražūs rūmai ir sodai, kuriuos sukūrė karalius Šedadas, pasišovęs žemėje įsitaisyti rojų. Įtūžęs Alachas dėl tokio Šedado įžūlumo Iremą sugriovęs.

— Ko tos žuvelės juokiasi?

Bernaitis parėjo namo ir sako motinai:

— Padišachas liepė man sužinoti, ko juokiasi žuvelės. Ką man daryti?

Motina patarė sūnui bėgti į kitą miestą, kad daugiau padišachas jo nematytų.

Ir sūnus paklaūsė jos patarimo. Ėjo jis, ėjo ir sutiko senį. Bernaitis davė sau žodį nekalbinti jo, jeigu šis pirmas neprabils. O senis pagalvojo: „Jeigu bernaitis neprašneks pirmas, aš su juo nekalbėsiu", nusisuko ir praėjo pro šalį. Tuomet bernaitis neiškentęs sako:

— Salam, seneli, kur keliauji?

— Kur tu eisi, ten ir aš,— sako senis.

Ir toliau keliavo juodu dviese. Prieina mišką. Bernaitis ir sako:

— Seneli, gal perkam po žirgą?

O senis jam:

— Ar tau galvoje negerai? Kur tu rasi arklių turgų?

Eina jie toliau ir prieina upę. Žvejys sako:

— Tu, seneli, pasiversk tiltu, o aš pereisiu juo.

— O tu, paikše!— sušuko senis.— Ką čia šneki?

Pasiraitė jis kelnes ir perbrido upę, o žvejys iš paskos. Eina juodu toliau ir prieina senio trobą. Žvejys nuėjo šalimais į čaichaną ir atsisėdo gerti arbatos, o senis nuėjo į savo trobą.

Senis turėjo dukterį, Okila vardu. Ji buvo protinga ir sumani mergelė. Mato Okila, kad tėvas kažko suirzęs. Patiesė ji antklodę, pasodino tėvą ir pradėjo šnekinti. Jis papasakojo:

— Dukrele mano, kelyje sutikau vieną bernaitį. Pasakė jis kelis žodžius, ir man širdis pykčiu užvirė. Einava mudu, ir staiga jis nei iš šio, nei iš to sako: „Gal nusiperkam po žirgą?"

— Ar nebuvo tenai ko netoliese?— klausia duktė.

— Taip, buvo netoli miškelis.

— Tai jis siūlė išsipiauti po lazdą. O ką jis dar kalbėjo? — klausia mergelė.

Tėvas sako:

— Jis liepė man pasiversti tiltu, kad galėtų pereiti per mane.

— Tai jis norėjo pasakyti, kad pirma pereik tu, o iš paskos jisai.

— Bernaitis sėdi čaichane,— sako tėvas dukteriai.

O toji mergelė turėjo jaunesnę seserį. Okila davė jai tengą ir sako:

— Bėk į čaichaną ir paprašyk, kad tau už tą pinigą duotų ko nors, kad mes patys pavalgytume, savo avis pašertume ir vištas palesintume.

Mergaitė padavė monetą čaichano šeimininkui ir sako:

— Duok man ko nors, kad mes patys pavalgytume, avis pašertume ir vištas palesintume.

Čaichano šeimininkas nustebo ir nežinojo, ką jai duoti. Bet staiga prabilo jaunasis žvejys:

— Duok jai agurotį.

Ir mergaitė gavo agurotį. Parnešė namo ir padavė jį Okilai. Ši klausia:

— Kas susiprato duoti agurotį?

— Vienas toks žmogėnas.

— Pašauk jį čionai.

Atvedė žvejį į svečių kambarį.

Okila liepė seseriai nunešti jam makaronų, kuftos [1], papločių ir paliepė:

— Sakyk jam: mėnulio pilnatis, o žvaigždės mirga.

Mergaitė benešdama pati suvalgė pusę papločio ir kuftą, atnešė sriubą ir sako:

— Mėnulio pilnatis, o žvaigždės mirga.

Mato jis, kad mergaitė atnešė pusę papločio ir sriubą be kuftos, ir sako jai:

— Pasakyk, kad mėnulis pusiau sudilęs, o žvaigždės nemirga.

Mergaitė nuėjo pas Okilą ir sako:

— Mėnulis pusiau sudilęs, o žvaigždės nemirga.

— Kad tave jauną giltinė pasiimtų, tu suvalgei pusę papločio ir kuftą! Še, nunešk visą paplotį.

Paskui mergelė pasišaukė žvejį ir ėmė klausinėti, kur jis keliaująs.

— Aš turiu sužinoti, ko juokėsi žuvelės,— atsakė jis.

— Aš galiu tau pasakyti.

Tada jis ją parsivedė į savo namus, paliko pas motiną, o pats nuėjo pas padišachą ir sako jam:

— Parsivedžiau mergelę. Ji žino, ko juokėsi žuvelės.

— Rytoj atvesk ją čionai,— sako padišachas.

---

[1] Kufta — mėsos ir ryžių patiekalas.

O mergelė įspėjo žvejį:

— Iš pradžių aš nekalbėsiu. Padišachas pradės man grasinti. Tada tu sakyk: „Aš ieškojau jos kelis mėnesius, su ja reikia meiliai, švelniai kalbėti, reikia ją vadinti seseria, dukteria, tada ji prabils."

Rytojaus dieną bernaitis nuvedė mergelę pas padišachą. Pamatė ją padišachas ir labai nudžiugo.

Mergelė sėdėjo su dangalu ant veido. Atėjo ir padišacho pačios: jos irgi norėjo sužinoti, ko juokėsi žuvelės. Jauniausioji pati, kaip visada, slėpė veidą nuo žuvelių. Padišachas pradėjo mergelę klausinėti, bet ji tylėjo. Jis ėmė jai grasinti ir prievarta ją prakalbinti. Tada žvejys ir sako:

— Aš per didelį vargą ją radau. Pavadink ją seseria arba dukteria, kalbėk su ja švelniai, tada ji atsakys.

Tuomet Okila prabilo:

— Jeigu pasakysiu, ko juokėsi žuvelės, tu supyksi.

— Sesute, dukrele mano,— pertarė ją padišachas,— sakyk, nebijok, tau nieko pikto nedarysiu.

Ir štai ji pradėjo pasakoti:

— Senų senovėje gyveno pasaulyje medkirtys. Jis pardavinėjo malkas ir taip stūmė dienas. Jis turėjo pačią ir du sūnus. Vienas buvo vardu Nozimdžonas, kitas — Kozimdžonas. Kartą ėjo jis nešinas malkomis ir rado ant kelio kiaušinį. Paėmė jį ir nunešė į turgų parduoti. Priėjo prie jo pirkėjas ir paklausė, kiek šis prašo už kiaušinį. Medkirtys sako: „Duok tiek, kiek tau sąžinė liepia." Žmogus davė jam dešimt tengų ir nusinešė kiaušinį. O ten buvo Simurgo kiaušinis. Medkirtys kasdien rasdavo po kiaušinį ir vis parduodavo turguje. Kartą jis pamatė lizdą, o jame paukštę, perinčią jauniklius. Jis sugavo paukštę, parsinešė namo ir patupdė į narvelį. Kasdien iš jo išimdavo po kiaušinį ir parduodavo už šimtą tengų. Netrukus medkirtys pralobo, metė savo darbą ir net tarną nusisamdė. Jo vaikai užaugo, o jis pats paseno. Ir štai kartą medkirtys susirgo. Prieš mirdamas pasišaukė pačią ir liepė jai saugoti paukštę ir išmokslinti vaikus. Ji atidavė vaikus į maktabą, o pati su draugėmis pradėjo lėbauti. Susibičiuliavo ji su viena gudria moteriške, kuri nuolat lankėsi jos namuose. O tos moteriškės motina buvo sena ragana. Ji ir sako dukteriai: „Tavo bičiulė turi paslaptį, pasistenk ją išgauti." Duktė nuėjo pas savo bičiulę ir sužinojo, kad ši turi paukštę, dedančią brangius kiaušinius. Parėjo ji pas motiną ir sako: „Pasirodo, mano bičiulė turi

paukštę Simurgą, vienas jos kiaušinis vertas šimto tengų. Jie iš to paukščio turtus susikrovė." Motina liepia dukteriai: „Paprašyk savo bičiulės, kad papiautų paukštę ir pavaišintų tave šurba [1]. Jeigu nesutiks, sakyk, kad liausiesi su ja draugavusi. Ta paukštė turi dvi ypatybes: kas suvalgys jos smegenis, taps padišachu, o kas suvalgys krūtinę — kasdien galvūgalyje ras šimtą tengų." Ir štai bičiulės pastatė ant ugnies katilą su šurba ir ėmė linksmai plepėti. Tuo tarpu iš maktabo parėjo Nozimdžonas su Kozimdžonu. Juodu buvo alkani, ir Kozimdžonas suvalgė paukštės smegenis, o Nozimdžonas — krūtinę, ir abu išbėgo laukan žaisti. Motina įpylė jiems šurbos, ir jos bičiulė mato, kad nei smegenų, nei krūtinės nėra. O ji norėjo suvalgyti ir smegenis, ir krūtinę. Supyko moteriškė ir išėjo. Kai parėjo vaikai, motina išbarė juodu ir apkūlė, kam nesiklausę suvalgė smegenis ir krūtinę. Praėjo kelios dienos. Medkirčio našlė pasiilgo bičiulės ir nuėjo pas ją. O ši sako: „Jeigu nori, kad su tavim draugaučiau, nužudyk savo vaikus, išimk stebuklingosios paukštės smegenis ir krūtinę ir atiduok man." Motina pažadėjo. Parėjo ji namo ir liepė tarnui nužudyti vaikus ir atnešti paukštės smegenis ir krūtinę. Tarnas išvedė vaikus iš miesto, bet nužudyti jų negalėjo. Stovi jis ir galvoja, ką su jais daryti. Staiga girdi — urve loja šunyčiai. Užmušė jis du šuniukus, išėmė jų smegenis, išpiovė krūtinę, vaikų marškinius aptaškė krauju ir abu paleido. Nunešė jis motinai šuniukų smegenis ir krūtinę, o ši pasikvietė į svečius bičiulę. Bičiulė pavalgė, parėjo namo ir nesirodė tris dienas. Mato medkirčio našlė, kad neteko ir bičiulės, ir vaikų, ir kad tarnai ją paliko, ir ėmė atgailauti. Jeigu pasakysiu, ko juokėsi žuvelės, tu nesupyksi?— pertarusi pati save, paklausė mergelė.

— Pasakok toliau,— sako padišachas,— nebijok.

Mergelė pasakojo toliau:

— Nozimdžonas ir Kozimdžonas paliko gimtąjį miestą. Priėjo juodu kryžkelę. Prie vieno kelio rado akmenį, ant jo buvo parašyta: „Kas šiuo keliu eis — nesugrįš." Prie kito kelio ant akmens buvo parašyta: „Kas šiuo keliu eis — sugrįš." Broliai atsisveikino ir nuėjo — vienas vienu keliu, kitas — kitu. Kozimdžonas priėjo neregėtą miestą ir atsigulė po medžiu. Kaip tik tuo metu mirė tos šalies padišachas, ir žmonės paleido sakalą, kad jis išrinktų naują valdovą. Sakalas atsitūpė Kozim-

[2] Šurba — mėsiška sriuba su bulvėmis arba ryžiais.

džonui ant galvos. Jį tučtuojau nuvedė į rūmus ir pasodino į sostą. Taip Kozimdžonas, suvalgęs paukštės smegenis, tapo padišachu. O Nozimdžonas ėjo savo keliu ir apsistojo pas vieną senutę. Ten jis apsinakvojo. Rytą senutė kloja jam patalą ir randa galvūgalyje šimtą tengų. Tuomet suprato, kad bernaitis bus suvalgęs Simurgo krūtinę, suskato juo rūpintis, apvilko naujomis gražiomis drapanomis.

Kartą Nozimdžonas išėjo laukan ir mato — žmonės kažkur bėga. Jis klausia: „Kur jūs taip skubate?"—„Mes einame pas arfistę Maliką."— „Ir aš eisiu su jumis." Ir jis nuėjo su jais pažiūrėti Malikos. O senutė jį įspėjo, kad nakvotų tik jos namuose. Jis pradėjo kasdien lankyti Maliką. Kartą bičiuliai nugirdė jį vynu, ir jis liko nakvoti pas Maliką. Rytą jo galvūgalyje Malika rado šimtą tengų. Malika paėmė pinigus ir paklausė vienos senės, ką tai reiškia. Senė pasakė: „Šis bernaitis yra suvalgęs Simurgo krūtinę." Malika pradėjo ją kvosti, kaip gauti tą Simurgo krūtinę, ir senė patarė: „Iškepk labai sūrų kebabą [1] ir pavalgydink jį, o paskui įpilk jam degtinės. Kai jis paprašys gerti, duok jam puodelį sūraus vandens. Išgėręs tą vandenį, jis pradės vemti, ir iškris Simurgo krūtinė. Tu tuoj praryk ją." Malika taip ir padarė. Suvalgė ji Simurgo krūtinę ir kas rytą rasdavo savo galvūgalyje šimtą tengų.

O Nozimdžonas sugrįžo pas savo senutę. Pernakvojo jis, bet rytą jo galvūgalyje pinigų nebuvo, ir senutė jį išvarė. Jis vaikštinėjo alkanas ir apiplyšęs, gailėdamasis prarastų pinigų, bet kas iš to? Kartą Nozimdžonas atsigulė po gluosniu. Atskrido papūgos, sutūpė į medį ir ėmė čiauškėti. Viena sako: „Tasai bernaitis Nozimdžonas buvo suvalgęs Simurgo krūtinę, ir kasdien jo galvūgalyje atsirasdavo šimtas tengų. Bet arfistė Malika taip padarė, kad Nozimdžonas išvemtų Simurgo krūtinę, o ji ėmė ir ją prarijo. Dabar Malika randa savo galvūgalyje po šimtą tengų kasdien. O senutė, kuri buvo priglaudusi Nozimdžoną, jį išvarė." Kita papūga klausia: „Kaipgi jam atgauti, ką prarado?" Pirmoji sako: „Jeigu Nozimdžonas sušers Malikai ta šaka, ant kurios aš tupiu, tai Malika išvems Simurgo krūtinę, ir bernaitis galės ją pasiimti." Trečioji papūga sako: „O jeigu jis sušers Malikai ta šaka, ant kurios aš tupiu, tai Malika pavirs asilu." Papūgos nuskrido, o Nozimdžonas atsikėlė ir nusilaužė abi šakas. Paskui nuėjo pas Maliką, sušėrė jai viena šaka, ir ji bemat išvėmė Simurgo krūtinę. Nozimdžonas paėmė ją ir prarijo.

[1] Kebabas — ant iešmo kepta mėsa.

Sudrožė antra šaka, ir Malika pavirto asilu. Bernaitis užsėdo ant asilo raitas ir nuvarė jį mėšlo vežti iš miesto. Asilas dirbo visus metus, net jam nugara prakiuro. Pagaliau Nozimdžonas paleido asilą pailsėti. Asilas kėblino pamažėle ir priėjo miestą, kur padišachas buvo Kozimdžonas. Priėjo jis rūmų vartus ir pradėjo į juos trintis. Padišachas liepė vartininkui atvesti asilą pas jį. Pamatė jis, kad visa asilo nugaro žaizdota, ir sušuko: „Vargšeli, kas taip žiauriai tave kankino?" Tuo tarpu Nozimdžonas visur ieškojo savo asilo. Jo pėdsakai nuvedė bernaitį į padišacho rūmus. Padišachui tarnai pranešė, kad atvyko asilo šeimininkas. Padišachas liepė jį atvesti ir paklausė: „Ko tu taip skriaudei asilą?"— „Aš verčiau jį dirbti."—„Budeli, čionai!"— pašaukė padišachas. Tada Nozimdžonas pažino savo brolį ir sako: „Pirma sužinok teisybę, o tada bausk. Tasai asilas pirma pats mane nuskriaudė." Ir jis ėmė pasakoti: „Mes buvome du broliai. Mano vardas Nozimdžonas, o brolio — Kozimdžonas. Mudu suvalgėme Simurgo smegenis ir krūtinę. Bet šis asilas atėmė iš manęs Simurgo krūtinę, aš atkeršijau jam ir priverčiau kentėti."

Tuomet brolis pažino jį ir ėmė gailėtis pašaukęs budelį. O Nozimdžonas sudrožė asilui medžio šaka, ir jis vėl tapo arfiste Malika. Nozimdžonas ją ištekino už savo brolio.

Staiga Okila paliovė pasakojusi:

— Tai ar sakyti, ko juokėsi žuvelės? Ar nesigailėsi?

— Ko iki šiol nesakei? Sakyk,— atsakė padišachas.

Tada ji tarė:

— Tavo rūsyje yra skrynia. Tegu atneša ją.

Tarnai atnešė skrynią, atvožė ją, o tenai besėdįs vyriškis su ešliais ūsais.

— Matai jį?— klausia mergelė.— Tavo pati su juo nakčia myluojasi, o rytą iš gėdos nuo žuvelių užsidengia veidą. Todėl jos ir juokiasi.

Padišachas įtūžo, liepė tą vyrą pakarti, o pačią įmesti į belangę. Paskui jis sušuko:

— Toji mergelė labai išmintinga, aš ją vesiu!

Tada žvejys jam sako:

— Bet juk tu ką tik ją vadinai seseria ir dukteria! Tavo pačios tai girdėjo.

Ką bedarys padišachas, teko išleisti Okilą už žvejo. Taip išsipildė žvejo ir Okilos troškimai.

LUOŠYS ABDURACHMANAS

Gyveno pasaulyje padišachas. Jis turėjo sūnų ir dukterį. Kai sūnus užaugo, padišachas jį apvesdino. Keturiasdešimt dienų ir naktų truko vestuvių puota. Bet sūnui nepatiko mergelė. Praėjo trys dienos, o jis nė kojos nekėlė į jaunavedžių kambarį. Supyko padišachas, pasišaukė vizirį ir savo dukterį pasitarti.

— Kodėl mano sūnui nepatinka žmona? Ką daryti?

— Kaltas ne brolis, o ji pati,— sako padišacho duktė.

Padišachas įširdo, girdėdamas tokius jos žodžius, ir sušuko:

— Aš tiek pinigų ir turto netekau, kol gavau žmoną, o tu ją peiki! Imsiu ir išleisiu tave už vyro, pažiūrėsiu, kokia žmona tu būsi!

Ir paliepė viziriui:

— Sušauk žmones, leidžiu savo dukterį už vyro.

Viziris sušaukė visus tos valstybės žmones. Mergelę pasodino aivane prie lango aukščiau miesto sienos ir padavė jai obuolį. Vyrams liepė eiti po vieną pro šalį, o mergelei įsakė mesti obuolį į tą, už kurio ji norėtų tekėti. Visi vyrai praėjo pro aivaną, bet karalaitė obuolio nenumetė.

— Ar liko dar kas mieste?— klausia padišachas vizirio.

— Tik vienas toks luošys,— sako viziris.

— Atveskite jį!— liepia padišachas.

Tarnai pasodino luošį ant neštuvų ir atnešė prie aivano, o mergelė metė į jį obuolį. Padišachas suvyniojo dukteriai į skarelę tris šimtus tengų ir išsiuntė ją be vestuvių į luošio namus. O luošio Abdurachmano namuose bebuvo tik sena motina, jinai ir prižiūrėjo sūnų.

Parėjo Abdurachmanas su mergele namo ir paprašė valgyti. Senutė jau buvo jam beduodanti, bet pakilo marti ir sako:

— Dabar tavo sūnumi rūpinsiuos aš, o tu pailsėk.

Ji pataisė sūnui valgyti ir paėjo priešais jį per gerą žingsnį. Jo motina sunerimo:

— Martele, ne taip darai, aš kišau jam maistą į burną, bet ir tai jis valgė prisiversdamas.

Mergelė ją nuramino ir išvedė iš trobos. Abdurachmanas pamatė maistą ir dar labiau pajuto alkį. Neiškentęs nušliaužė prie dubens ir pavalgė.

Kitą dieną karalaitė pakabino maistą jam aukščiau galvos. Uošvė ėmė maldauti:

— Martele, juk mano sūnus luošas, pasigailėk jo, jis juk nepasieks.

— Jeigu kupranugaris alkanas, jis kaklą ištempia,— sako mergelė. Ir išsivedė motiną iš trobos. Abdurachmanas buvo labai alkanas, atsiklaupė ant kelių, nusikabino maistą ir suvalgė.

Trečią dieną žmona paėmė vyrui už rankos ir pradėjo mokyti jį vaikščioti po kambarį, ketvirtą dieną ji padavė jam lazdas ir išvedė į kiemą. Taip jis pamažu pradėjo vaikščioti. Ir štai kartą karalaitė davė jam šimtą tengų iš tų trijų šimtų, kuriuos buvo gavusi iš tėvo, ir pasiuntė luošį į turgų pirkinių.

— Parnešk audeklo ir vatos, siūsime antklodę.

Nueina jis į turgų, o ten kalandaras bešaukiąs:

— Už šimtą tengų parduodu gerą žodį!

Abdurachmanas pagalvojo: „Dvidešimt metų luošas prasivarčiau lovoje ir negirdėjau protingų žodžių. Nagi duosiu šiam kalandarui šimtą tengų, gal jis pasakys gerą patarimą." Ir atidavė jis kalandarui šimtą tengų, o šis jam tarė:

— Kai karavanas prisiartins prie pilies, priešais jį atsiras pašiūrė. Tegu karavano varovas nesustoja tenai, o eina į stepę, tada sužinos paslaptį.

Abdurachmanas sugrįžo namo. Žmona klausia:

— Na, ar nupirkai, ką liepiau?

— Ne,— sako Abdurachmanas,— atidaviau pinigus vienam kalandarui, o jis mane šio to pamokė.

Rytojaus dieną žmona vėl duoda jam šimtą tengų ir sako:

Nupirk ko nors valgyti.

Abdurachmanas nuėjo į turgų, o tenai kalandaras vėl bešaukiąs.

— Už šimtą tengų parduodu gerą patarimą!

Abdurachmanas pagalvojo: „Gal šį kartą jis ką nors doro pasakys." Atidavė kalandarui šimtą tengų, o tas pasakė:

— Karavanas prisiartins prie šulinio, žmonės sulips jo vidun, apsirišę virvėmis aplink juosmenį, bet juos ištrauks be galvų. Jeigu apsiriši virve aplink kojas, tai sužinosi paslaptį.

— Nejaugi daugiau nieko nepasakysi?— klausia Abdurachmanas.

— Ne,— sako šis.

Abdurachmanas nusiminęs eina namo. Žmona klausia:

— Kodėl grįžti tuščiomis rankomis?

— Atidaviau pinigus kalandarui, jis man šį tą pasakė.

Žmona supyko, bet rytojaus dieną davė jam paskutinius šimtą tengų.

Paėmė jis pinigus ir nuėjo į turgų, o tenai toje pačioje vietoje kalandaras bestovįs ir bešaukiąs:

— Už šimtą tengų duosiu gerą patarimą!

Abdurachmanas pagalvojo: „Ką darysi, duosiu jam tuos šimtą tengų, gal šį kartą pasakys ką doro." O kalandaras paėmė pinigus ir sako:

— Kai karavanas prisiartins prie pilies, kas neis į vidų, o nakvos kapinėse — sužinos vieną paslaptį.

Abdurachmanas parėjo namo liūdnas ir susikrimtęs. Žmona išbarė ir sako:

— Dabar eik ir uždirbk pinigų.

Ir Abdurachmanas išėjo ieškoti darbo. Sutiko jis žmogų, ieškantį darbininko, kad moliu užpiltų plokščią stogą. Abdurachmanas pastatė kibirą ir ėmė vilkti molį pilnais neštuvais. Nuneša vienus neštuvus, ir jau vienam kambariui stogas užpiltas. Pamatė tai šeimininkas ir atleido kitus devynis darbininkus. Iki vakaro Abdurachmanas užpylė moliu visą stogą ir kiemą. Vienam darbininkui šeimininkas mokėdavo du tengus, o Abdurachmanui sumokėjo kaip dešimčiai darbininkų — dvidešimt tengų. Nuo to laiko luošys kasdien uždirbdavo dvidešimt tengų, ir žmonės jį praminė Abdurachmanu dvidešimtmonetiniu.

Ir štai kartą jį parsisamdė karavano šeimininkas. Karavanas jau du mėnesius buvo išbuvęs kelionėje ir prisiartino prie pilies. Priešais pilį stovėjo pašiūrė, apie kurią kalbėjo kalandaras. Abdurachmanas negulė

po ja, o nuėjo į stepę. Rytą jis atsikėlė, o pašiūrės nėra: naktį buvo žemės drebėjimas, ir ji sugriuvo.

Vėl iškeliavo jie ir žygiavo du mėnesius. Rado šulinį, apie kurį kalbėjo kalandaras. Keli karavano varovai susispietė prie šulinio, aprišo vienam virvę aplink juosmenį ir nuleido gilyn. Ėmė traukti jį atgal ir ištraukė kūną be galvos.

Tuomet Abdurachmanas ir sako:

— Apriškit virvę man aplink koją, aš lipsiu žemyn galva, pasemsiu kibirą vandens, o paskui ištrauksite mane atgal.

Taip jie ir padarė. Abdurachmanas nusileido į šulinį, o jo dugne besąs divas, mergelė ir varlė. Divas sako:

— Gerai tu padarei, jaunikaiti. Esi dorai išauklėtas, jeigu čia įlindai žemyn galva. Čia sėdi graži perė, o žmonės lipo ant jos kojomis. Todėl aš jiems nusukau galvas už tokį nemandagumą. Žinau, tavo bendrakeleiviai nori gerti, ir tu įlindai čia vandens. Iškelk jiems vandens ir atgal sugrįžk, noriu pasikalbėti su tavimi.

Abdurachmanas iškėlė kelis kibirus vandens ir sugrįžo pas divą.

Divas sako:

— Aš pagrobiau tą mergelę nuo Kafo kalno ir atsigabenau čionai. Bet čia atšokavo varlė ir pareikalavo, kad perę atiduočiau jai, o aš nesutikau. Štai mes ir tupime čia jau treji metai ir ginčijamės. Būk teisėjas, išspręsk mūsų ginčą.

Staiga Abdurachmanas tarė:

— Perė nei tavo, nei jos, o mano!

Divas taip nustebo, kad nė žodžio negalėjo ištarti, o varlė ėmė prieštarauti:

— Čia jau aš treji metai varžausi su divu dėl perės ir neleisiu jos pagrobti.

Abdurachmanas kad spirs jai koja ir suplojo. Tai pamatė divas, ir jam pasidarė baisu. Pagalvojo: „Trejus metus bijojau šios varlės, o jis vienu matu ją nugalabijo. Jis toks stiprus, reikia jam nusileisti." Divas atidarė vienas dureles — o ten galybė auksinių ir sidabrinių monetų.

— Imk, kiek nori,— siūlo jis.

— Nugabenk į mano namus perę ir maišą aukso,— liepia jam Abdurachmanas.

Užmetė jis divui ant nugaros maišą aukso, pasodino ant jo perę ir pats atsisėdo. Divas nugabeno juos namo per dešimt minučių, o šiaip būtų reikėję keliauti kelis mėnesius. Abdurachmanas paliko auksą ir perę namie ir sako divui:

— Dabar nunešk mane atgal pas draugus!

Ir Abdurachmanas vėl iškeliavo su karavano varovais. Po poros mėnesių jie vėl atsidūrė prie pilies, o ten šalia buvo kapinės. Karavano varovai įžygiavo į miestą, bet Abdurachmanas prisiminė kalandaro patarimą ir nuėjo į kapines. Vidunaktį viename rūsyje užsidegė žiburys. Abdurachmanas priėjo artyn: mato — septyni plėšikai dalinasi pasigrobtą auksą, o šalia jų sėdi graži mergelė. Jis įpuolė į rūsį, surišo visus plėšikus, nukirto jiems nosis ir ausis, nupiovė mergelei garbanėlę ir paleido ją, o pats sugrįžo atgal į savo vietą ir užmigo.

Rytą Abdurachmanas įėjo į miestą. Jį tučtuojau suėmė ir nuvedė pas padišachą.

— Tu naktį čia nebuvai!— sušuko padišachas.— Tu išplėšei mano iždą. Aš liepsiu tave pakarti!

— Pirma išklausyk, o paskui bausk,— sako Abdurachmanas. Ištraukia jis plėšikų nosis, ausis ir mergelės garbaną ir meta padišachui po kojų. O padišachas dar nežinojo, kad jo duktė dingo. Pamatęs jos garbaną, krūptelėjo iš baimės ir nubėgo į jos menę.

Padišachas pakėlė antklodę ir mato, kad jos viena garbanėlė nupiauta. Tuomet jis sugrįžo pas Abdurachmaną ir klausia:

— Kieno čia nosys ir ausys?

Abdurachmanas pasikinkė dvi arbas, nuvažiavo į kapines, suvertė į vieną arbą surištus septynis plėšikus, o į kitą — auksą ir nuvažiavo atgal pas padišachą. Šis liepė vagis pakarti, o Abdurachmaną gausiai apdovanoti. Abdurachmanas nusipirko dešimt kupranugarių, apkrovė juos nešuliais ir iškeliavo į gimtąjį miestą. Paržygiavo namo, o jo lūšnelės nebėra: jos vietoje rūmai bestovį.

Jis jau buvo beeinąs šalin, bet staiga pašaukė motina:

— Eikšen, sūneli, čia tavo namai, juos pastatydino padišacho duktė.

Įėjo jis ir pradėjo klausinėti motinos, padišacho dukters ir perės, kaip jos čia gyvenusios. Paskui padišacho duktė prisikvietė svečių ir tris dienas ir tris naktis kėlė puotą. O vyrui ji paliepė:

— Kai baigsis puota, neišleisk padišacho ir vizirio.

Kai svečiai išėjo, mergelė priėjo pasveikinti tėvo. Juodu apsikabino, ir padišachas paklausė dukters:

— Dukrele mano, juk tu ištekėjai už bekojo ir berankio, kaipgi čia dabar yra?

O duktė jam sako:

— Tų namų šeimininkas — tai tas pats bekojis ir berankis. Jis pasveiko, daug dirbo ir praturtėjo.

Padišachas bemat pripažino, kad jo duktė išmintinga, ir juodu susitaikė. Taip išsipildė jų troškimai.

PARDUOTAS SAPNAS

Vienas žmogelis sapnavo tokį sapną: vidury žalios vejos stovi padišacho pilis, o jis gyvena visko pertekęs ir linksminasi su padišacho dukteria.

Rytą jis atsikėlė, išėjo laukan, sutiko pažįstamą žmogų ir sako:

— Bičiuli, šiąnakt sapnavau keistą sapną: žalioje vejoje stovi nuostabi padišacho pilis, o pilyje aš linksminuosi su padišacho dukteria. Ar nepirktum mano sapno?

Tasai žmogus nesuprato, ką reiškia jo sapnas, bet jų pokalbį girdėjo kitas žmogus, ir jis sumojo, ką tas sapnas reiškia. Jis nupirko sapną už dvidešimt tengų ir išvyko į kelionę.

Prieš vakarinę maldą jis priėjo nepažįstamą vietovę. Tenai augo činara, o po ja buvo vartai, o prie tų vartų sėdėjo ant žirgo raitelis ir laikė už pavadžio kitą žirgą. Žmogelis, nieko nesakęs, sėdo ant kito žirgo, ir abu nujojo.

Paryčiu juodu prijojo seną sugriuvusį namą su sodu, bet dar nebuvo suėję į pažines. O raitelio būta gražios mergelės. Ji nulipo nuo žirgo ir sako savo bendrakeleiviui:

— Jaunikaiti, matyt, tu man likimo skirtas.

Ir juodu nuėjo į sodą.

Besėdint jiems prie sugriuvusio namo, iš vieno bokšto iššliaužė juoda gyvatė, iš kito — balta, ir abi nuringavo tolyn. Mergelė sako jaunikaičiui:

— Eik atnešk mitalo ir rykų.

O jaunikaitis sako:

— Nepažįstu tų vietų. Kur aš gausiu to mitalo?

— Pakapstyk žemę tenai, kur iššliaužė baltoji gyvatė,— sako mergelė.

Jaunikaitis ėmė kapstyti žemę ir rado aukso. Paskui mergelė sako:

— Dabar pakapstyk tenai, kur buvo juodoji gyvatė.

Jis ėmė kapstyti ir rado sidabro. Paskui toji mergelė liepė jam pasiimti šiek tiek pinigų, sėsti ant juodbėrio ir užsimerkti. Jis taip padarė ir atsidūrė nepažįstamame mieste. Nuėjo jaunikaitis į turgų, nusipirko mitalo, rykų, vėl sėdo ant žirgo, užsimerkė, o kai atsimerkė, vėl buvo toje pačioje vietoje.

Pavalgė juodu ir atsigulė miegoti. Rytą nubudo ir mato, kad guli pavėsinėje, o vakaruose stovi padišacho pilis.

O padišachas tuo tarpu pažvelgė pro langą ir pamatė veją, o joje — pavėsinę, o toje pavėsinėje — nepaprasto gražumo mergelę. Jis nustebo, pasišaukė vizirį ir liepė sužinoti, kas tenai. Viziris parėjo ir sako:

— O pasaulio valdove, ten sėdi mergelė, ji tokia graži, kad kitos tokios gražios visame pasaulyje nerastum. Ir su ja — jaunikaitis.

Padišachas vėl liepia viziriui:

— Daryk, ką nori, tik atvesk man tą mergelę!

— Tai nesunku,— sako viziris.— Mes pasikviesime jaunikaitį į rūmus, o tu sakyk jam: „Tu esi mitrus vyrukas, per keturiasdešimt dienų surask man du perlus."

Ir štai atvedė jaunikaitį, ir padišachas jam sako:

— Tu atrodai drąsus vyrukas. Man reikia dviejų perlų. Duodu tau keturiasdešimt dienų. Jeigu per tą laiką nerasi, nukirsiu tau galvą.

Jaunikaitis pagalvojo, kad jam gali būti riesta, ir susikrimtęs grįžo pas žmoną. Ji klausia:

— Ką tau sakė padišachas? Ko toks nusiminęs?

— Geriau neklausk!— sako jai vyras.— Jis man liepė per keturiasdešimt dienų surasti du perlus. Jeigu nesurasiu, galvą nukirs.

— Neimk į širdį,— ramino jį žmona,— linksminkis, nesuk sau galvos.

Ir štai jau artėja keturiasdešimtoji diena. Kai praėjo trisdešimt devintoji diena, žmona tarė:

— Sėskis ant juodbėrio žirgo, užsimerk, o paskui vėl atsimerk; atsidursi pievelėje prie tvenkinio. Pririšk žirgą prie medžio ir nerk į vandenį. Dugne pamatysi dureles, atidaryk jas ir eik į kairę. Ten rasi galybę perlų. Paimk, kiek reikia, išeik atgal, sėsk ant žirgo, užsimerk ir vėl atsimerk.

Jaunikaitis taip padarė, kaip ji liepė, ir parnešė perlus. Kai tik padišachas juos pamatė, pasišaukė vizirį pasitarti, o paskui sako jaunikaičiui:

— Tu niekur iš čia nebuvai išėjęs, o tik pavogei perlus iš mano lobyno.

— O kiek buvo perlų tavo lobyne?— klausia jaunikaitis.

— Du,— sako padišachas.

Tada jaunikaitis atnešė dar keturiasdešimt perlų ir metė padišachui po kojomis.

Padišachas ir viziris labai nustebo. Juodu dar pasitarė, ir padišachas sako:

— Aš pajuokavau. O tu iš tiesų mitrus vyrukas. Mano tėvas nukeliavo į aną pasaulį. Nunešk jam laišką ir parnešk atsakymą.

Ir padišachas liepė parašyti tokį laišką: „Sveikinimas tėvui nuo sūnaus, kuris gyvena toli, o jo širdis yra arti."

Jaunikaitis paėmė laišką ir nusiminęs parėjo namo. Žmona vėl jį nuramino. Po keturiasdešimt dienų ji paėmė lapą popieriaus ir parašė: „Nuo to, kuris yra toli atskirtas. Tegu bus tau žinoma, mano sūnau, kad aš perskaičiau tavo laišką. Mano akys nušvito ir širdis pralinksmėjo. Dieną ir naktį lauksiu tavęs. Kada tu pagaliau atkeliausi pas mane ir pažiūrėsi, kaip aš gyvenu?"

Jaunikaitis nunešė laišką padišachui. Tasai perskaitė jį ir klausia:

— Kaip man patekti į aną pasaulį?

Jaunikaitis sako:

— Tavo tėvas pasakė, kaip nukeliauti pas jį. Bet prieš kelionę iškelk puotą visiems savo šalies gyventojams. Tegu jie linksminasi keturiasdešimt dienų. Paskui liepk patiekti tiek malkų, kad jas neštų keturiasdešimt asilų, paskui penkis šimtus krūvų išspaudų, ir tegu visa tai sukrauna į kupetą, iš vidaus tuščią. Niekam nematant užlipk ant tos kupetos, o aš tuo tarpu ją padegsiu. Tu užsimerk ir vėl atsimerk ir bemat atsidursi aname pasaulyje pas savo tėvą.

Padišachas keturiasdešimčiai dienų davė jaunikaičiui panešioti šacho žiedą ir iždo raktus, padarė taip, kaip buvo liepta, ir nukeliavo į aną pasaulį pas savo tėvą. Iš tenai jis daugiau nesugrįžo. O jaunikaitis tapo padišachu.

BACHRAMAS IR BACHMANAS

Senų senovėje gyveno du padišachai. Vienas buvo vardu Kuškoras, o antras Odilas. Odilas valdė vieną šalį, o Kuškoras — septynias šalis.

Odilas turėjo sūnų Bachramą ir gražuolę dukterį. O Kuškoras tik sūnų Bachmaną.

Kartą Bachmanas medžiojo. Ėmė vytis jis kalnų gazelę ir staiga aptiko sodą. Tame sode vaikštinėjo padišacho Odilo duktė su savo draugėmis. Pamatė ją Bachmanas ir tarė sau: „Jeigu tėvas man neišpirš padišacho Odilo dukters, aš pereisiu į Odilo pusę, kariausiu prieš tikrą savo tėvą ir nualinsiu visą jo šalį." Nuėjo jis pas tėvą ir pasakė, ką sumanęs.

— Mano sūnau,— tarė Kuškoras,— jeigu Odilas neduos sutikimo, aš nusiaubsiu jo šalį ne per vieną dieną, o per vieną valandą.

Ir jie pasiuntė piršlius pas Odilą. Tą dieną Bachramas, padišacho Odilo sūnus, buvo medžioklėje, ir Odilas taip atsakė piršliams:

— Mano sūnaus dabar nėra namie. Reikia laukti jo sugrįžtant, be jo negaliu duoti atsakymo.

Piršliai parjojo ir persakė Kuškorui Odilo žodžius. Kuškoras įniršo:

— Kaip drįsta tas karaliūkštis priešintis mano norams! Tegu ruošiasi karui!

Pasiuntiniai pranešė Odilui Kuškoro nutarimą. Tuo tarpu grįžo iš medžioklės Bachramas ir ėmė klausinėti, kas nutiko. Odilas papasakojo. Bachramas taip pat užsirūstino ir Kuškoro pasiuntiniams taip atsakė:

— Jeigu jūsų padišachas nori kariauti, aš pasiruošęs. Stosim į kautynes.

Padišachas Kuškoras tučtuojau sušaukė savo kariuomenę ir iššygiavo į karą. Jo sūnus Bachmanas buvo apdujęs dėl savo narsumo, įmanęs, rodos, pasaulį būtų apvertęs. Jis stojo tėvo kariuomenės priešaky.

Bachramas irgi ėmė ruoštis į karą ir paprašė tėvo palaiminimo. Tuo tarpu prie jo priėjo sesuo ir sako:

— Broleli mano, šis karas kilo per mane, aš josiu drauge, rūpinsiuosi tavimi, valgyti tau virsiu.

Brolis sutiko ir ją išsivedė. Jis paliko seserį prie šaltinio, o pats patraukė į mūšio vietą. O padišachas Kuškoras laukė, kol atžygiuos visa Odilo kariuomenė. Jis nustebęs klausia Bachramo:

— Kodėl tu vienas teatvykai? Kur padišacho Odilo kariuomenė?

— Aš esu padišacho Odilo sūnus,— sako Bachramas,— aš vienas kausiuosi su tavo kariuomene.

Tuomet Kuškoras sako:

— Jeigu tu nori kautis vienui vienas, tai pasigalynėk su mano sūnumi Bachmanu. Jeigu jį pargriausi, prisiekiu, atiduosiu tau visą valstybę su visa kariuomene.

Ir štai du narsūs pachlavonai stojo grumtis. Bachramas sako Bachmanui:

— Pradėk tu.

Bachmanas stvėrė Bachramą į glėbį, tasai švyst jį į šalį ir nusviedė tarytum musę. Dabar atėjo eilė Bachramui. Kilstelėjo jis Bachmaną ir taip trenkė į žemę, kad tik dulkės parūko.

Pamatė tai padišachas Kuškoras ir įsakė kariams:

— Čiupkit jį!

Bachramas šoko ant žirgo ir ėmė kautis. Mūšis truko septynias dienas ir septynias naktis. Bachramas sumušė Kuškoro kariuomenę, išsigelbėjo tik pats padišachas ir keli kariai.

Nugalėtojas nuilsęs grįžo iš mūšio lauko. Sesuo jau buvo pataisiusi valgyti ir laukė brolio. Jis nulipo nuo žirgo, pasistiprino ir tuojau užmigo, nes buvo nemiegojęs septynias dienas ir septynias naktis.

O sesuo apsitaisė karių šarvais ir nujojo į tą vietą, kur kovėsi brolis. Tenai, užmuštų karių tarpe, ji pamatė sužeistąjį. Tai buvo Bachmanas, padišacho Kuškoro sūnus. Mergelei pagailo jo, ir išnešė jį iš kautynių lauko. Paskui karalaitė apiplovė jam žaizdas ir parsigabeno į rū-

mus. Bachmanas buvo dailus bernelis, jis patiko padišacho dukteriai. Jis tai suprato ir tarė mergelei:

— Jeigu nori, kad mudu draugėj gyventume, turim atsikratyti tavo brolio, jei ne, jis nužudys mane.

— Ką aš galiu padaryti?— klausia mergelė.

Bachmanas liepė jai apsimesti sergančia ir išsiųsti brolį gyvybės vandens.

Mergelė taip ir padarė. Brolis labai ją mylėjo ir, sužinojęs, kad ji serga, nusiminė. Sesuo ir sako jam:

— Broleli mano, vaistytojai sakė, kad mane gali išgydyti tik gyvybės vanduo.

Ilgai galvojo Bachramas ir pagaliau paklausė tėvo.

— Tavo sesers liga skrynioje,— pasakė sūnui tėvas.

O mergelė iš tikrųjų slėpė savo mylimąjį skrynioje. Suprato ji, kad tėvai žino jos paslaptį, ir tučtuojau liepė iškasti duobę ir joje paslėpė Bachmaną. O Bachramas pažiūrėjo į skrynią ir joje nieko nerado. Tada jis nuėjo pas motiną. Ji tarė:

— Nerizikuok tuščiai savo gyvybe, tavo sesers liga duobėje.

Tuomet sesuo išvedė Bachmaną iš duobės ir vėl paslėpė skrynioje. O Bachramas apžiūrėjo duobę ir vėl nieko nerado.

Pagaliau jis, ilgai negalvojęs, apsirengė kario šarvais, pasiėmė ginklus ir išjojo. Jojo jis ketverius metus ir du mėnesius ir sutiko senutę, renkančią žagarus. Ji nudžiugo, išvydusi Bachramą, ir pasikvietė svečiuosna. Bachramas tarė:

— Močiute, tu negalėsi manęs pasotinti. Aš suvalgau vienu prisėdimu septynias keptas avis, o mano žirgas — šimtą svarų džiovintų vynuogių.

— Nesirūpink,— sako senutė.— Aš išgalėsiu pasotinti tave ir tavo žirgą.

Senutė parsivedė Bachramą į savo trobą, pavalgydino, pagirdė ir ėmė klausinėti:

— Iš kur tu atkeliavai, jaunasis galiūne? Kur keliauji?

Bachramas viską jai papasakojo, o ji ir sako:

— Jeigu tu atliksi tris darbus, aš parodysiu tau kelią prie gyvybės vandens.

— Kokie tie darbai?— klausia Bachramas.

Senutė sako:

— Aš turiu dukterį. Ji plikagalvė, kurčia, neregė, nebylė ir šlubė. Jeigu vesi ją, sužinosi, kur gyvybės vanduo.

Susimąstė Bachramas. Ką bedarys? Jeigu neves, jo sesuo mirs. Ir jis sutiko vesti. Senutė pakvietė mulą, kad tas juodu sutuoktų. Senutė nuvedė Bachramą pas nuotaką, o tenai besėdinti tokia graži mergelė, kad net viskas aplinkui spindi nuo jos grožio. Bachramas nustebęs klausia:

— Močiut, kur mano žmona?

Senutė parodė jam gražuolę. Jis nustebo dar labiau ir sušuko:

— Juk čia ne toji mergelė, apie kurią man kalbėjai!

— Ji ir yra mano duktė,— sako senutė,— o ką reiškia mano žodžiai, sužinosi po septynerių metų.

Bachramas negalėjo akių atitraukti nuo gražuolės, jis buvo be galo laimingas.

Bet rytą senutė davė Bachramui lazdą, ąsotį ir tarė:

— Eik saulės laidos linkui. Po septyniasdešimt dienų, septyniasdešimt valandų ir septynių minučių prieisi upę. Toji upė bus tokia plati, net kito kranto nematysi. Mesi šią lazdą,— ir ji pavirs tiltu. Kai tik pereisi upę, atsidursi divų mieste. Jeigu divai nemiegos, pasislėpk kur nors. Jeigu miegos, eik be baimės. Pačiame viduryje miesto, po kalva, rasi šaltinį. Prisisemk ąsotį to vandens ir sugrįžk.

Bachramas paėmė lazdą, ąsotį ir iškeliavo. Ėjo septyniasdešimt dienų ir priėjo plačios upės krantą. Metė lazdą, ir tuoj atsirado tiltas. Perėjo tiltą ir atsidūrė divų mieste. Divai nemiegojo. Bachramas jau buvo besislepiąs, bet paskui pagalvojo: „Aš ne koks nors Bachmanas, o tvirtas galiūnas, ko man divų bijoti?" Ir nudrožė į miestą. Divai tuoj puolė jį. Jis grūmėsi su jais septynias dienas ir septynias naktis, vieną nudėjo, o kiti puolė bėgti. Rado Bachramas šaltinį, prisisėmė vandens ir atgal parkeliavo. Senutė paėmė iš jo ąsotį su gyvybės vandeniu, padavė dukteriai ir tarė:

— Paslėpk šį ąsotį, o jam duok kitą.

Mergelė padarė, kaip motinos liepiama.

Bachramas atsisveikino su žmona ir uošve ir iškeliavo gimtinėn. O sesuo per tą laiką buvo pagimdžiusi du berniukus. Vyresnysis jau buvo septynerių metų, o jaunėlis — ketverių. Kai tik ji išgirdo, kad

brolis grįžta, paslėpė vyrą, vaikus ir išėjo pasitikti Bachramo. Paėmė iš jo ąsotį, išgėrė visą vandenį ir tarė:

— Brangus mano broleli, jau aš pasveikau.

Ir Bachramas nusiramino. Jis seniai nebuvo ilsėjęsis, todėl užmigo galiūno miegu ir išmiegojo septynias dienas. Tuo tarpu į menę įėjo Bachmanas, nusegė Bachramui kardą, perkirto jaunikaitį pusiau ir pakabino tarpuvartėje. Bachramas tik sukliko ir numirė. Bachmano sūnus išgirdo klyksmą ir įbėgo į tą menę.

— Tėve, kas tas žmogus, kurį tu pusiau perkirtai ir pakabinai tarpuvartėje?

— Tai jūsų dėdė, motinos brolis,— atsakė Bachmanas ir išdidžiai nusikvatojo.— Jis norėjo nužudyti mane, jūsų tėvą, bet aš jį pralenkiau.

Berniukai nusiminė, supyko ant tėvo ir tarė:

— Tai paguldyk dėdės kūną į aukso skrynią, pririšk skrynią prie žirgo, žirgą paleisk akiplotu.

Bachmanas turėjo taip padaryti, kaip sūnūs sakė. Liepė jis nukaldinti aukso skrynią. Paguldė į ją Bachramo kūną, užrakino su spyna, skrynią pririšo prie žirgo ir jį paleido į visus keturis vėjus.

Žirgas lėkė dieną ir naktį ir atlėkė prie senutės namų. Ji paėmė skrynią, išsiėmė Bachramo kūną ir sušuko dukteriai:

— Atnešk gyvybės vandens!

Duktė atnešė ąsotį, ir senutė pradėjo lieti gyvybės vandenį Bachramui ant galvos. Jis sučiaudėjo ir atsigavo. Atsistojo, apsidairė ir nustebęs klausia:

— Stebuklas, juk aš buvau pas seserį, kaipgi čia atsiradau?

Senutė viską jam papasakojo. Jaunikaitis jai padėkojo, o paskui tarė:

— Tu žadėjai po septynerių metų pasakyti, kodėl pavadinai savo dukterį plikagalve, akla, kurčia, nebyle, šlube. Dabar sakyk.

Senutė tarė:

— Jos galvos nebuvo palietusi niekieno ranka, todėl aš ją pavadinau plikagalve. Ji nėra ištarusi nė vieno pikto žodžio, todėl aš ją pavadinau nebyle. Ji savo amžiuje nėra mačiusi nė vieno blogo žmogaus, todėl aš ją pavadinau nerege. Ji nė karto nesuko blogu keliu, todėl aš ją pavadinau šlube. Ji nėra girdėjusi iš nieko blogo žodžio, todėl aš ją pavadinau kurčia. Ji gimė tą pačią dieną, kaip ir tu. Iki šiol aš buvau

jos sargas, saugojau ją tau. Dabar tau atiduodu savo turtą, niekieno nepaliestą.

Staiga senutė pavirto melsva balande ir nuskrido. O vyras su pačia susirinko visą savo turtą ir patraukė į tą šalį, kurią valdė Odilas, Bachramo tėvas.

O Bachmanas, kai nužudė Bachramą, nuvertė nuo sosto Odilą ir pats užėmė jo vietą. Bachramo tėvą ir motiną pavertė savo tarnais, jie turėjo nuo ryto iki vakaro dirbti sunkiausius darbus, o valgyti gaudavo per dieną tik po vieną sužiedėjusį paplotį. Senukai buvo basi, apiplyšę, alkani.

Ir štai Bachramas įžengė į tėvo valdas. Šalis buvo nualinta, didingosios valstybės nelikę nė pėdsako. Staiga Bachramas pamatė dūmus. Žiūri, vienas bernaitis ugnį bekuriąs.

— Ei bernaiti,— šūktelėjo Bachramas,— gal kartais turi vandens atsigerti?

— Keleivi,— tarė šis,— eik tolyn ir nešūkauk, kad neišgirstų padišachas Bachmanas ir abu mudu nenugalabytų.

— Nebijok, prieik arčiau,— pašaukė jį Bachramas.

Bernaitis priėjo, ir Bachramas paklausė:

— Kas tu toksai? Kodėl taip bijai Bachmano?

Bernaitis sako:

— Aš esu padišacho Odilo vizirio sūnus. Odilas turėjo dukterį. Ji atiteko Bachmanui, padišacho Kuškoro sūnui, Bachmanas klastingai nužudė savo žmonos brolį, užsigrobė sostą, nualino kraštą ir spaudžia savo valdinius.

— O ar tu pažįsti Bachramą?— klausia Bachramas.

— Pažinojau, juk mes drauge užaugome, drauge žaidėme. Ant dešinio jo peties buvo apgamas.

Tuomet Bachramas atidengė dešinį petį ir parodė apgamą. Jo draugas neapsakomai nudžiugo, juodu apsikabino ir ėmė vienas kito klausinėti. Paskui Bachramas tarė:

— Kol kas žmoną paliksiu pas tave, o tu man duok kokius skarmalus.

Ant šarvų jis užsimetė skarmalus, pasidarė panašus į kalandarą ir nudrožė į miestą. Eina jis ir mato: ant upės kranto vienas senis renka

žagarus. Bachramas priėjo ir sukalbėjo maldelę, kaip kad daro kalandaras.

— O jaunikaiti,— prabilo senukas,— tu mitiniesi elgetaudamas, kaip kalandaras, o aš patyriau tiek kančių, sielvarto ir pažeminimų, kad neturiu jėgų daugiau dirbti, duonos kąsnio man ir pačiam trūksta. Eik, iš kur atėjęs, aš nieko neturiu.

Tada Bachramas paklausė:

— Tėve, kas tave taip kankino?

— Aš buvau šios šalies padišachas,— sako senukas.— Turėjau sūnų Bachramą, garsų galiūną, jis buvo panašus į tave. O dabartinis padišachas Bachmanas, kad jis kur galą gautų, klastingai nužudė mano sūnų, atėmė iš manęs sostą ir mane įstūmė į tokį vargą.

Tai išgirdęs, Bachramas įtūžo, bet neišsidavė, o tik pasakė:

— Džiaukis, tėve, tavo sūnus Bachramas gyvas!

Senukas nepatikėjo, bet paklausė:

— O iš kur tu žinai?

— O jeigu jis čia atsirastų, ar tu jį pažintum?

Staiga Bachramas atidengė plikai dešinįjį petį ir parodė apgamą. Kaip tik tuo tarpu atėjo ir jo motina. Senukai iš džiaugsmo nualpo. Bachramas apšlakstė jų veidus vandeniu, ir juodu atsigavo. Paskui jie patraukė į Bachmano rūmus. Bachramo tėvai ėjo priekyje. Pamatė Bachmanas, kad jie ateina be malkų, ir pradėjo juos plūsti:

— Ei dykaduoniai, seni šunys! Kodėl neatnešėte malkų?

Tuomet Bachramas neiškentė, stvėrė Bachmanui už galvos, trenkė į žemę ir suplojo kaip paplotį.

Po to jis pasodino į sostą vyresnįjį savo seserėną, jaunesnįjį paskyrė viziriu, o pats tapo karo vadu. Taip išsipildė jų troškimai, ir pradėjo jie laimingai gyventi.

ŽMOGAUS GALVA

Gyveno kartą bėdinas žmogus. Jis labai liūdėjo, kad neturi vaikų. Kartą į kišlaką, kur jis gyveno, užklydo kalandaras. Jis vaikščiojo pakiemiais ir šaukė:

— Kas neturi vaikų, aš galiu padovanoti!

Išgirdo bėdžius, pasikvietė kalandarą ir apsakė jam nelaimę. Kalandaras išėmė du obuolius ir padavė žmogeliui:

— Vieną suvalgyk pats, o kitą tegu suvalgo tavo pati, ir gims du sūnūs: vienas jums, kitas — man.

Taip pasakęs, kalandaras išėjo. O bėdžiui iš tikrųjų gimė du berniukai. Kai jie paūgėjo, kalandaras vėl atėjo į kišlaką ir pareikalavo vieno berniuko sau. Veltui bėdžius ir jo pati su ašaromis meldė kalandarą:

— Imk viską, ką turime, tik palik mums vaiką!

Kad ir kaip jie prašė, kalandaras vis tiek išsivedė berniuką. Vos išėjo jie iš kišlako, berniukas pravirko ir sustojo. Kalandaras skėlė jam antausį. Berniukas pravirko ir ėmė bėgti. Ilgai jis bėgo, o kai atsigręžė, tai pamatė, kad kalandaras toli atsilikęs. Staiga berniukas ant kažko suklupo. Žvilgt — o ten sudžiūvusi žmogaus galva. Berniukas paspyrė ją, ir galva staiga prašneko:

— Ko tu mane spardai? Aš buvau gyvas žmogus, bet piktas likimas tokį mane padarė.

Nustebęs berniukas klausia:

— Kaip tau taip atsitiko?

— Ogi kaip ir tu, patekau tam burtininkui kalandarui į nagus. Tai ne kalandaras, o divas. Jo rūmuose keturiasdešimt kambarių, ir kiek-

vienas pilnas žmonių. Ir dar turi jis katilą su keturiasdešimt briaunų. Tame katile jis kepa savo belaisvius, o paskui juos valgo. Priveda žmogų prie katilo ir sako jam: „Užkurk po katilu ugnį." Kai katilas įkaista, kalandaras duoda belaisviui šluotą ir sako: „Nušluok nuo katilo suodžius." Žmogus pradeda šluoti, o jis kapt jį — ir katilan. Jeigu tu neapgausi jo, tai žūsi, kaip ir aš.

Vos spėjo berniukas, kaip buvo paprašytas, užkasti galvą, atbėgo kalandaras, ir vėl juodu toliau keliavo. Pavakare pasiekė kalandaro namus ir sugulė miegoti. O rytą kalandaras liepė berniukui pririnkti malkų ir sunešti į vidų. Prinešė berniukas malkų ir sukūrė po katilu ugnį. Kai taukai ėmė virti, kalandaras sako:

— Apšluok katilo šonus!

— Mane tėvai lepino, nė karto šluotos rankose nesu turėjęs. Pirma parodyk man, kaip tai daroma,— sako berniukas.

Kalandaras rūsčiai sušuko:

— Ak tu, nemokša, žiūrėk, kaip šluojama!

Staiga berniukas patraukė divą už kojų, ir šis įkrito katilan į verdančius taukus ir galą gavo.

O tas kalandaras turėjo katiną. Jam ant kaklo kabindavo raktus nuo visų keturiasdešimt kambarių, kur kamavosi belaisviai. Pajutęs keptos mėsos kvapą, katinas kniaukdamas priėjo prie katilo. Tada berniukas nukabino katinui nuo kaklo raktus ir atrakino visas keturiasdešimt durų. Kai tik atidaro kurias duris, belaisviai, iki juosmens apžėlę plaukais, tuojau šaukia: „Aš liesas, jis riebesnis!"— ir slepiasi vienas už kito.

Berniukas jiems išdalino visą divo turtą, pats išsivedė iš jo arklidės gerą žirgą, sėdo ant jo ir parjojo pas savo tėvus. Ir pradėjo jie gyventi linksmai, be jokių rūpesčių.

KINŲ KARALAITIS

Neatmenamais laikais kinų šalyje gyveno karalaitis. Kartą jis susapnavo moteriškę tamsiais plaukais, juodais antakiais, šviesiomis akimis, skaisčiaveidę, liekną, su juodu apgamu dešiniame paakyje. Nubudo rytą, apėjo visą miestą, bet tokios gražuolės nerado.

Tada jis paliko savo miestą. Apkeliavo Indiją ir Afganistaną, Iraną ir Arabiją, vis ieškodamas tos gražuolės, ir pagaliau pasiekė Maveranachrą,— taip tuomet buvo vadinama Tadžikija. Atėjo karalaitis į kažkokį kišlaką, pasibeldė į vienos trobelės duris. Tai buvo piemens trobelė. Išgirdęs beldžiantis, išėjo šeimininkas ir keliauninką pakvietė į vidų. Kelias dienas jis pagarbiai svečią vaišino, pataikavo jam, norėjo pralinksminti. Bet svečias nesidžiaugė, o darėsi vis liūdnesnis ir liūdnesnis.

— Drįstu paklausti, — tarė kartą piemuo, — ko tu toks nusiminęs? Koks sielvartas slegia tavo širdį?

Kinų karalaitis atsiduso ir tarė:

— Vieną naktį sapnavau moteriškę tamsiais plaukais, juodais antakiais, šviesiomis akimis, skaisčiaveidę, liekną, su juodu apgamu dešiniame paakyje. Pamilau aš ją ir netekau ramybės. Nuo to laiko daug šalių apkeliavau, bet niekur jos neradau.

— Neliūdėk, brangus bičiuli,— tarė piemuo.— Kas įžengė į šiuos namus, neišeis su sielvartu širdyje. Aš mokėsiu tave išgydyti.

Tai pasakęs, jis nuėjo į vidinius kambarius. Pažvelgęs į savo žmoną, piemuo apstulbo dėl jos panašumo į svečio nupasakotą moteriškę.

Susimąstė jis. Paskui liepė žmonai išvirti plovą ir išėjo. Pasėdėjo valandėlę su karalaičiu, o kai nuėjo vėl pas žmoną, plovas dar nebuvo išviręs. Ir piemuo ta dingstimi triskart pasakė žmonai: „Tu ištuokta“ [1],

[1] Pagal musulmonų religiją, jeigu vyras tris kartus pasako žmonai: „Tu ištuokta“, santuoka netenka galios.

o paskui atidavė ją svečiui už žmoną ir iškėlė vestuves. Tris dienas ir tris naktis puotavo svečiai.

Karalaitis linksmas keliavo į savo šalį. Tik moteriškė visą laiką liūdėjo, jos ašaros liejosi kaip pavasario lietus. Ir kartą karalaitis paklausė:

— Ko tu verki? Argi aš tau nepatinku?

— Ne, tu man patinki,— sako moteriškė,— bet aš taip mylėjau savo vyrą! Ką dabar be jo darysiu?

Nustebęs karalaitis klausia:

— O kas buvo tavo vyras?

— Tasai piemuo, kuris mane išleido už tavęs.

Po kelių dienų ir naktų karalaitis sugrįžo į savo šalį. Jis iškėlė šaunias vestuves ir prikvietė daug svečių. Bet prie savo žmonos nesiartino, vadino ją seserimi. Ji gyveno drauge su jo seserimis.

Tuo tarpu piemuo žiauriai kentėjo, išsiskyręs su žmona. Ilgesys draskė jam širdį. Negalėdamas ilgiau tverti, jis išėjo iš namų. Ėjo ėjo ir priėjo Kiniją.

Jį sustabdė pasienio sargyba ir paklausė:

— Iš kur tu atėjai, keleivi, ir kur eini?

— Buvau piemuo, o dabar klajoju po svetimus kraštus. Netekau žmonos, ir liūdesys graužia man širdį,— sako jis.

Sargybiniai apie tai pranešė karalaičiui. Šis tarė:

— Jeigu jis piemuo, duokite jam kaimenę, tegu ją gano.

Taip ir padarė. Piemuo nusivarė kaimenę į kalnus ir taip gerai ją žiūrėjo, kad netrukus ji pasidarė trigubai didesnė.

Gandas apie tokį gerą piemenį pasiekė karalaitį.

— Iš kur toks geras piemuo atsirado?— klausia karalaitis.— Tegu ateina pas mane, noriu jį pamatyti.

Ir kai jį atvedė, piemuo ir karalaitis pažino kits kitą ir labai apsidžiaugė. Karalaitis iškėlė puotą ir tarė piemeniui:

— Aš atiduosiu tau už žmoną savo seserį.

Ir kai atėjo sutuoktuvių naktis, piemuo vėl išvydo savo žmoną. Puolė juodu vienas kitam į glėbį ir apsiverkė iš džiaugsmo. O kinų karalaitis rūpinosi jais kaip brangiausiais svečiais, o paskui padovanojo kelis kupranugarius, apkrautus įvairiomis gėrybėmis, ir išlydėjo piemenį ir jo žmoną į gimtąjį jų kraštą.

PLIKIS GUDRUOLIS

Kas bus, kas nebus, jau laikas arti lauką ir pasaką sekti, kaip plikis gudruolis dirbti tingėjo, o gerti ir valgyti skaniai norėjo. Šitaip kartą jis bedykinėdamas divą pamatė. Pamatė ir šmurkšt po tiltu palindo. Užuodė divas žmogų ir ėmė murmėti: „Regis, čia žmogiena kvepia." Užlipo divas ant tilto, o plikis iš apačios beldžia. Divas sako:

— Kas tu toksai, kad baladojiesi man po kojomis?

Plikis jam:

— Aš žmogus, aš galingas.

Divas sako:

— Jeigu tu galingas, tai parodyk man savo galybę.

Pagriebė plikis varlę nuo upės kranto ir užmetė ant tilto:

— Na, žiūrėk, čia mano utėlė!

Nustebo divas: „Jeigu to žmogaus utėlės tokios didelės, tai koks jau jis pats?" Ir sako:

— O kaip tu dar gali parodyti savo galybę?

„Ką čia daugiau jam užmetus?"— galvoja plikis. Apsidairė, mato — voliojasi nutraukta asilo uodega. Užmetė ant tilto divui tą uodegą:

— Na, žiūrėk, tai vienas plaukas iš mano ūsų.

Pamatė divas asilo uodegą ir susimąstė: „Matyt, iš tikrųjų tas žmogus galingas." Bet vis tiek sako:

— Gal dar turi kokių savo galybės įrodymų?

Plikis turėjo rankose karnajų [1], su kuriuo trimituojama malūnuose. Sako jis divui:

---

[1] Karnajus — pučiamasis muzikos instrumentas, kartais net dviejų metrų ilgumo vamzdis su kūgio pavidalo įmova.

— Štai, paklausyk, aš tuojau nusikosėsiu,— ir papūtė karnajų.

Išgirdęs karnajaus garsą, divas dar labiau nustebo. Ir pagalvojo, kad reikia susidraugauti su žmogumi. Divas sako plikiui:

— Išeik, žmogau, aš patikrinau tavo galybę. Einam pas mane.

Nuėjo plikis su divu į jo namus. Puikiai pavaišino jį šeimininkas ir apnakvino. Vidurnakty, kai plikis jau miegojo, užknarkė divo motina. Vėjas, kilęs nuo jos knarkimo, išmetė plikį į palubę. Užkliuvo jo chalato skvernas už sijos, ir pakibo jis palubėje. Atsikėlė divas, žiūri, kad plikis kabo palubėje, ir klausia:

— Žmogau, ką tu ten veiki?

— Ogi noriu išplėšti štai šitą siją ir ją įsmeigti tavo motinai į nosį, kad daugiau taip neknarktų.

Paprašė divas, kad plikis to nedarytų, atsargiai nukabino jį nuo sijos ir pastatė ant žemės.

Kai išaušo diena, išėjo plikis su divu pasivaikščioti. Eina juodu, vaikštinėja, tik staiga divas apglėbė medį ir išrovė jį su šaknimis. Tada plikis pradėjo sode raišioti medžius: šakas su šakomis, viršūnes su viršūnėmis. Divas klausia:

— Kam tu raišioji tuos medžius?

O plikis apgavikas jam sako:

— Tu vieną medį išrovei, o aš tuos visus vienu matu išrausiu.

Vėl pradėjo jį divas maldauti:

— O žmogau, aš tikiu, kad tu esi galingas, tik nerauk tų medžių.

Eina juodu toliau. Netrukus divas vėl sako:

— Nagi, bičiuli, pasigalynėkime.

Plikis sutiko, ir susikibo juodu ristynių. Divas taip suspaudė plikį, kad tam net šonkauliai subraškėjo ir akys vargšui ant kaktos iššoko. Divas klausia:

— Ko tau, bičiuli, akys ant kaktos iššoko?

— Mat, žiūriu, į kurią pusę būtų geriau tave parmetus — į dešiniąją ar į kairiąją,— sako plikis.

Baigė juodu galynėtis. Parėjo į divo namus. Ir šiaip galvoja divas, ir taip, kaip tą žmogų iš namų išprašius. Pagaliau sako plikiui:

— Aš, bičiuli, turiu burdiuką aukso, gal norėtum parsinešti jį namo?

Pažvelgė plikis į burdiuką, mato: labai jau didelis tas burdiukas, neužteks jėgų jį pakelti. Sako jis divui:

— Mums, galingiems žmonėms, nepridera tampyti aukso.

Divas jam:

— Nieko, mielas bičiuli, tu eik, o aš pats nunešiu burdiuką tau į namus.

Parėjo plikis namo ir sako pačiai:

— Dabar rudasis divas man tarnaus. Netrukus jis atneš burdiuką aukso. Kai tik divas įeis čionai, aš paklausiu tavęs: „Gal nori divą piauti — sakyk kurį — rudį ar juodį?" O tu man atsakyk: „Noriu piauti rudį."

Susitarė juodu ir laukia divo. Netrukus jis atėjo, nešinas burdiuku aukso.

Kai tik jis įėjo, plikis klausia pačios:

— Žmonele, kuo pavaišinsime svečią?

Pati sako:

— Divo mėsa.

— Kurį divą tu piausi?— klausia plikis.

— Rudį,— sako pati.

Išgirdo tai divas ir šoko bėgti. Ir prisiekė daugiau nė artyn neiti prie žmogaus.

KALBANČIOS PAPŪGOS

Gal taip buvo, o gal ir nebuvo; savos žemės nebuvo, o buvo orė, plikis soras sėjo, paskui jį putpelės sekiojo ir soras lesiojo, dubeny rūgęs pienas buvo, o visa tai — tik plepalai.

Gal teisybė, o gal ir neteisybė, seniai, labai seniai gyveno padišachas. Pirma jis vedė vieną žmoną, paskui antrą ir dar trečią. Kelis sykius pražydo kalnuose tulpės, kelis kartus buvo ruduo, kelis kartus sužaliavo pievelės, o paskui vėl nugelto, bet per tą laiką nė viena žmona nesusilaukė kūdikio. Galų gale bevaikio padišacho širdin įsismelkė peršus sielvartas, o protą ėmė drumsti liūdnos mintys. Kartą sėdėjo jis vienišas ir ilgai mąstė, o paskui pasišaukė savo dešiniosios rankos viziri ir tarė jam:

— Brangus bičiuli, tu žinai, kad aš labai noriu turėti vaikų, bet iki šiol mano širdies nepradžiugino kūdikio verksmas. Eik, apkeliauk visą žemę ir surask man žmoną, kuri man sūnų arba bent jau dukterį padovanotų.

Išgirdo viziris tokius padišacho žodžius ir visai nusiminė. Jau buvo jam besakąs: „Kur aš rasiu tokią?", bet laiku prisiminė, jog prieštarauti šachui tai lygu geisti sau mirties. Nutylėjo ir norom nenorom iškeliavo ieškoti tokios žmonos, kokios trokšta šachas.

Dar ne suvis išėjęs iš padišacho valdų, viziris kartą dūlino per kaimą ir išgirdo mergelių balsus. Sustojo jis ir mato: ant upės kranto sėdi trys piemens dukterys ir tarpu savęs kalbasi:

— Jeigu padišachas mane vestų, — sako viena, — aš jam išvirčiau tokį katilą plovo, kad visi jo šalies žmonės sočiai prisivalgytų ir dar liktų.

— O jeigu mane padišachas vestų,— sako kita,— aš išausčiau jam tokį kilimą, jog, ištiesus jį, visą žemę užklotum, o suritinus — į žemės riešuto lukštą sutalpintum.

— Na, o jeigu padišachas mane vestų,— sako trečioji,— aš pagimdyčiau jam sūnų ir dukterį, auksaplaukius, su apgamais, gražūs jų veideliai lygiai saulė spindėtų.

Išgirdęs tokius žodžius, viziris apsidžiaugė ir nuskubėjo pas padišachą.

— O didysis padišache,— sako viziris, įėjęs pas jį,— man nereikėjo visos žemės apkeliauti. Tavo šalyje yra trys piemens dukterys...

Ir viziris persakė jam tą mergelių kalbą.

Bevaikis padišachas apsidžiaugė ir liepė atvesti tą mergelę, kuri žadėjo jam pagimdyti vaikų. Atvedė ją. Padišachas septynias dienas ir naktis kėlė puotą ir vedė tą mergelę.

Slinko dienos, savaitės, mėnesiai, ir štai atėjo laikas naujai padišacho žmonai gimdyti. O tuo tarpu pats padišachas buvo išjojęs medžioklėn.

Netrukus piemens duktė susilaukė dvynukų — sūnaus ir dukters. Auksiniai jų plaukeliai iš tikrųjų spindėjo kaip liepsna, o gražūs veideliai švietė kaip saulė, ir tarpuakyje abiem buvo po juodą kaip muskusas apgamėlį.

Kai trys pirmosios padišacho žmonos pamatė tuos nuostabius kūdikius, jas apėmė pavydas. Jos sau pagalvojo, kad dabar padišachas tikrai pasakys: „Tiek metų praėjo, o jūs man nė viena vaiko nepadovanojote", ir išvys jas. Taip pagalvojusios, jos nutarė kūdikius nužudyti. Papirko šacho žindyvę, kad ši nuneštų berniuką ir mergytę kur tolėliau ir nugalabytų. Paskui jos surado kačiuką ir šuniuką ir paguldė į lopšį vietoj kūdikių, o padišachui nusiuntė žinią, kad jo žmona pagimdė katytę ir šuniuką. Išgirdęs tokią žinią, padišachas labai nuliūdo ir pasiuntiniams liepė tylėti, kadangi tokia nelaimė darė jam nešlovę. Paskui parjojo į rūmus ir tuojau įsakė dešinės rankos vizirį ir naująją žmoną įmesti į kalėjimą.

O tuo tarpu žindyvė nešė kūdikius per aukštus kalnus ir bevandenes dykumas į tolimus, nuošalius kraštus. Kartą, eidama per žalią pievelę, ji sutiko piemenį.

Piemuo, pamatęs senutės rankose du verkiančius kūdikius, sako:

— Klausyk, močiute, kam tu neši į tas negyvenamas vietas du mažylius? Kieno jie ir kur tu juos dėsi?

Senė išsigando didelės piemens lazdos ir išklojo visą teisybę. Ji atidavė piemeniui pusę aukso, kurį buvo gavusi iš padišacho žmonų, ir maldavo niekam neišduoti paslapties.

Piemuo prižadėjo ir tarė:

— Atiduok vaikus man. Aš juos užauginsiu, o padišacho žmonoms parodysi kruviną skudurą ir pasakysi, kad viską padarei taip, kaip jos liepė.

Paskui piemuo papiovė ėriuką. Senė iškruvino vaikų vystyklus ir parnešė padišacho žmonoms parodyti, ir jos patikėjo, jog vaikai nužudyti.

O piemuo parsinešė vaikus namo ir ėmė juos girdyti avies pienu. Bėgo metai. Vaikai augo ir kasdien darėsi vis gražesni. Piemuo pastatė jiems atskirą trobą ir įveisė sodą, pilną visokių vaismedžių. Vaikai vaikštinėjo po sodą ir džiaugėsi. Jie buvo laimingi, vargo nepažino.

Pagaliau brolis su seseria visai užaugo. Bernaitis imdavo lanką su strėlėmis ir eidavo medžioti. Jis laipiojo po kalnus, siekiančius dangų, klaidžiojo po bekraščius miškus ir parnešdavo namo daug grobio. Mergelė skrodė žvėris, plovė mėsą, virė įvairių valgymų, o paskui kviesdavo brolį ir tėvą valgyti. Pasisotinę jie visi trys susėsdavo pavėsyje ir ramiai šnekučiuodavosi.

Kartą padišachas medžiojo kalnų slėnyje ir staiga išvydo tolumoje jaunikaitį, nuo kurio gražumo spindėjo viskas aplinkui. Jis dar niekuomet nebuvo matęs tokio apveidaus bernaičio ir apstulbęs pasuko žirgą prie jo.

Jaunikaitis, matydamas, kad prie jo ant žirgo joja senyvas žmogus, pagarbiai pasveikino padišachą. Šis paklausė, kas jis toksai ir kur gyvena.

— Aš esu piemens sūnus,— sako jaunikaitis,— mūsų namai čia netoliese.

„Šit jeigu aš turėčiau tokį sūnų!"— pagalvojo padišachas. Jo širdies žaizda vėl atsivėrė, ir jis sunkiai atsiduso, žiūrėdamas į gražų jaunikaitį su apgamu ant kaktos. Labai jam patiko šis gražuolis ir, ilgai negalvodamas, pasikvietė svečiuosna į rūmus.

— Jeigu tėvas leis, ateisiu,— pasakė jaunikaitis.

Vakare namie jis papasakojo piemeniui, kas jam nutikę. Piemuo didžiai susimąstė. „Nekokios naujienos, — galvoja jis.— Verčiau jis niekuomet nebūtų pažinęs padišacho. Nieko gero iš to nebus. Bet ką darysi, neklausyti padišacho pavojinga." Taip nusprendęs, išleido jaunikaitį į svečius.

Rūmuose greitai pasklido gandas, kad pas padišachą į svečius atėjęs nepaprasto gražumo jaunikaitis. Senosios padišacho žmonos, pamačiusios auksinius plaukus ir juodą apgamą, tuoj suprato, kad čia būsiąs šacho sūnus. Įniršusios nuėjo pas žindyvę:

— Na, sakyk!— sušnypštė, iš pykčio dantimis griežda ma, vyriausioji žmona,— kas tau brangiau, gyvybė arba auksas?

— Ir gyvybė brangi, ir auksas,— sako senutė, drebėdama iš baimės.

— Jeigu tau brangi gyvybė, — sako padišacho žmonos, — sakyk teisybę: ką tu padarei šacho vaikams?

Senutė suprato: jos paslaptis atskleista, ir gavo prisipažinti.

— Pasigailėkite manęs, senės, palikite mane gyvą!— verkšleno ji.— Šį kartą viską taip padarysiu, kaip jūs norėsite.

Padišacho žmonos pažadėjo senutei daug pinigų ir nurimusios išėjo. Senė tuoj nuėjo į turgų, prisipirko adatų, usmos [1], stibio ir iškeliavo per kalnus ir dykumas pas piemenį.

Kai mergelė rinko sode vaisius, išgirdo garsiai šaukiant senę: „Kam prieskonių, sakičiaus [2], adatų, stibio, usmos!" Mergelė priėjo prie vartų, pažvelgė pro plyšį ir mato — stovi senė su maišu ant pečių.

— Dukrele, mieloji,— prabilo žindyvė,— pasakyk, jei kas yra sode, kad atėjo senutė ir atnešė iš miesto įvairių prekių.

— Kad čia nieko daugiau nėra, tik aš viena.

— Nejaugi?— sušuko nustebusi senė.— Ir tu visada viena?

— Taip, visada viena,— sako mergelė.— Brolis kasdien išeina medžioklėn, o tėvas gena gyvulius į tolimas ganyklas, dienų dienas nepareina, taigi nuo ryto iki vakaro aš vis viena ir viena.

— Ak taip!— sako senė,— juk vienatvė baisus daiktas, numirti gali iš liūdesio. Tau reikia stebuklingo veidrodžio, kuriame galėtum matyti visą pasaulį, kad jis tau būtų visada šalimais ir išblaškytų liūdesį.

---

[1] Usma — žolė, jos sultys vartojamos antakiams dažyti.
[2] Sakičius — medžių sakai, kuriuos mėgsta kramtyti Vidurinės Azijos moterys.

— O man ir taip neliūdna,— sako mergelė,— aš nuo ryto iki vakaro turiu darbo ir liūdėti nėra kada. Žinoma, toks veidrodis būtų pravartu. Bet kur jį gausi?

— Jį gauti ne taip sunku,— sako senė.— Juk tavo brolis medžiotojas, taigi paprašyk, kad jis tau surastų veidrodį. Jeigu atsisakys, paverk, jis pamatys ašaras, pasigailės ir išpildys tavo norą.

Tie žodžiai sudrumstė mergelei ramybę. Vakare ji neišėjo brolio pasitikti, o sėdėjo ant sufos [1] krašto ir verkė.

— Kas tau yra? Ko verki?

— Kaip aš neverksiu,— sako mergelė, pakėlusi galvą,— judu abu išeinate, mane paliekate, ir aš nuo ryto iki vakaro sėdžiu viena ir liūdžiu. Girdėjau, pasaulyje esama stebuklingo veidrodžio, jeigu jį turėčiau, sėdėčiau ir žiūrėčiau, kas dedasi pasaulyje, ir nebūtų taip liūdna!

Tie žodžiai krito broliui į širdį, ir rytojaus dieną jis iškeliavo ieškoti stebuklingo veidrodžio. Ėjo jis, ėjo, vieną snieguotą kalnų keterą perlipo, antrą snieguotą keterą perlipo ir priėjo kalną, kuris buvo kiaurai vaiskus kaip krištolas. Krištolinio kalno papėdėje, prie šaltinio, kuriame atsispindėjo viskas kaip veidrodyje, pasirėmusi ant lazdos, stovėjo senė.

— Sveika, senele!— tarė jaunikaitis.

— Sveikas,— atsakė ši.— Jeigu nebūtum pirmas pasisveikinęs, būčiau tave pavertusi krištoliniu padėklu. Ko čia atėjai? Kur keliauji?

Jaunikaitis pasisakė, ko atėjęs.

— Tu ėmeisi pavojingo darbo,— sako senė.— Stebuklingas veidrodis dabar divų naguose. Bet nebijok, aš tau padėsiu. Štai imk mano lazdą, ji padarys tave neregimą. Už krištolinio kalno, va tenai, yra divų buveinė. Keliauk, įeik neregimas į divų šacho rūmus ir, kai jis užmigs, paimk veidrodį ir bėk.

Jaunikaitis paėmė iš senės lazdą, patraukė į divų rūmus ir viską taip padarė, kaip jam liepė senė. Jo sesuo, gavusi stebuklingą veidrodį, labai apsidžiaugė. Ji dabar galėjo į jį žiūrėti ir matė, ką tik norėjo.

Padišachas, nesulaukęs kelias dienas jaunikaičio, susirūpino. Jis nusiuntė pas jį žmogų ir liepė atvesti į rūmus. O vyresniosios padišacho žmonos užsigeidė pažiūrėti, kas svečiuojasi pas jų valdovą. Jos įkišo

[1] Sufa — molinė pakyla, panaši į lovą. Ji dažniausiai stovi kieme arba viduje namo. Sufa uždengiama kilimais. Dieną ant jos sėdima, o naktį miegama.

galvas į šacho menę ir mato: padišachas sėdi su sūnumi ir meiliai šnekučiuoja. Jos vėl persigando ir nulėkė pas žindyvę.

— Ak tu, biaurybe! Vėl mus apgavai! — suriko jos, grūmodamos kumščiais.— Dabar tave pamokysime!

— Nebijokite,— sako joms senė,— šį kartą jis neištruks iš mano rankų...

Netrukus mergelė, vaikštinėdama po piemens sodą, vėl išgirdo pažįstamą senės balsą.

— Ei senele!— tarė ji, linksmai pasitikdama senę.— Teisybę tu sakei, kad stebuklingas veidrodis — nuostabus daiktas!

— Kas teisybė, tai teisybė,— sako senė,— bet pasaulyje esama dar nuostabesnių daiktų. Sakyk broliui, kad jis tau parneštų porelę kalbančių papūgų. Jos pripasakoja visokių įdomybių, tu jų klausysiesi ir alpėsi iš gražumo.

Jaunikaitis, pamatęs, kad vienintelė sesuo verkia, jos pasigailėjo ir iškeliavo ieškoti kalbančių papūgų. Ėjo jis, ėjo, kol priėjo tą patį krištolinį kalną, ir sutiko tą pačią senę. Jis papasakojo jai savo rūpestį.

— Nieko dabar negaliu padaryti,— sako senė.— Jeigu nori išnešti sveiką jauną galvelę, suk atgalios. Daug narsuolių ėjo ieškoti kalbančių papūgų, bet nė vienas nesugrįžo.

— Ne,— sako jaunikaitis,— aš ne bailys, kad sukčiau atgalios ir atsisakyčiau, ką sumanęs. Tik parodyk, kurlink eiti.

— Neik!— supyko senė.— Tik veltui pražūsi!

— Ne,— spyrėsi jaunikaitis,— dabar jau manęs niekas nesulaikys!— Ir vėl jis paprašė senės parodyti kelią.

— Apeik iš dešinės krištolinį kalną ir keliauk toliau,— tarė ji.

Jaunikaitis ėjo tenai, kur jam parodė senė, ir priėjo nuostabią vietelę. Dideliame sode jis pamatė galybę gražių akmeninių statulų. Staiga išgirdo švelnius ir malonius balsus:

— Sesute!

— Ką, mieloji?

— Šis neapdairus jaunikaitis juk irgi mūsų atėjo!

— Tegu jis suakmenėja iki kelių!

Jaunikaitis tuoj pajuto, kad jo kojos iki kelių suakmenėjo.

Tuomet paslaptingosios būtybės vėl prabilo:

— Sesute!

— Ką, mieloji?

— Juk jis nori mus sugauti?

— Tegu jis suakmenėja iki juosmens!

Ir jaunikaitis iki pat juosmens pavirto akmeniu.

— Sesute!— vėl pasigirdo balsas.

— Ką, mieloji?

— Šis jaunikaitis nori mus patupdyti į narvelį ir atiduoti vergijon savo seseriai!

— Tegu jis suakmenėja visas!

Mergelė laukė brolio savaitę, laukė dvi savaites, mėnuo praėjo, o nuo jo nebuvo jokios žinelės. Ji labai nusiminė ir ėmė žiūrėti į stebuklingą veidrodį. Staiga mato: jos brolis stovi suakmenėjęs puikiame sode tarp akmeninių statulų. Ji sudejavo iš skausmo, ėmė daužyti rankomis sau veidą, bet paskui atsitokėjo, su stebuklingo veidrodžio pagalba sužinojo kelią į tą sodą, apsirengė vyriškais drabužiais ir iškeliavo. Ėjo ji, ėjo ir priėjo krištolinį kalną.

— Dukrele,— tarė jai senė, įdėmiai žiūrėdama į akis,— kam tu apsivilkai vyriškus drabužius ir kur keliauji?

Ašaros ėmė byrėti mergelės skruostais, švelniais kaip rožių lapeliai, ir papasakojo ji senei, kad jos brolis akmeniu paverstas.

Senė kiek pagalvojo ir tarė:

— Apeisi iš dešinės štai tą kalną ir nueisi tenai, kur gyvena papūgos. Prie sodo neik arti — irgi suakmenėsi. Atsistok nuošaliau ir kaip gali garsiau šauk brolį vardu. Tada tavo troškimai išsipildys.

Mergelė toliau keliavo. Ji priėjo sodą ir garsiai ėmė šaukti brolį vardu, taip garsiai, kad viskas aplink sudrebėjo. Staiga visos akmeninės statulos atgijo, prakalbo ir puolė prie papūgų lizdo. Kiekviena šaukė: „Jos mano", ir stumdydamosi kišo rankas artyn prie papūgų.

— Sesute!

— Ką, mieloji?

— Šauksmas tos mergelės su vyriškais drabužiais išsklaidė mūsų burtus ir atgaivino mūsų aukas!

— Dabar jau mes negalėsime jų vėl paversti akmenimis!

— Ką bedarysi, teks nusilenkti tai mergelei!

— Taip, niekas kitas neturi į mus teisės.

Kai visi norintieji sugauti papūgas išgirdo jų žodžius, nusilenkė savo likimui, apsidžiaugė atgiję ir iškeliavo namolei. O mergelė pasiėmė papūgas ir drauge su broliu patraukė namų linkui.

Tuo tarpu padišachas pasiilgo jaunikaičio ir visur jo ieškojo. Sužinojęs, kad šis parsirado, padišachas tuojau pasiuntė žmogų jo pakviesti, ir kai jaunikaitis atėjo, ėmė klausinėti, kur taip ilgai buvęs. Jaunikaitis apsakė, kas jam buvo nutikę.

— O argi tu turi seserį?— nustebo padišachas ir liepė rytojaus dieną ateiti su seseria ir tėvu.

Rytojaus dieną, kai piemuo su dukteria ir sūnumi taisėsi eiti pas padišachą, staiga prašneko papūgos:

— Sesute!

— Ką, mieloji?

— Dabar padišacho rūmuose dedasi keisti dalykai. Reikia pažiūrėti į stebuklingą veidrodį.

Piemuo su sūnumi ir dukteria tuoj pažvelgė į veidrodį. Mato: trys padišacho žmonos pila nuodus ant pataisytų valgymų, ant cukraus ir saldumynų, arbaton ir ant vaisių, ant kilimų ir ant kurpačo [1].

Nuo vartų iki pat rūmų buvo patiesti kilimai. Piemuo ant kilimų nestojo, o ėjo šalimais, sūnus ir duktė sekė paskui jį.

Rūmuose pasieniais vienas ant kito buvo pritiesta šilkinių, brokatinių ir aksominių kurpačų. Svečiai ant kurpačų nesėdo, o atsisėdo ant paprasto palaso [2] prie durų. Atnešė įvairių gardžių valgymų. Svečiai į juos net nepažvelgė.

O padišachas pamatė mergelę, ir ji jam krito į širdį. Jis akių negalėjo atitraukti nuo gražaus jos veidelio ir todėl nieko nepastebėjo. Kai svečiai pakilo eiti namo, padišachas sustabdė juos, sakydamas:

— Ne, jūs niekur neišeisite! Mergelę aš imsiu už žmoną. Tuoj liepsiu iškelti didelę puotą ir pakviesti svečių iš visų pasaulio kraštų.

Tuomet piemuo turėjo pasakyti visą teisybę.

— O didysis padišache!— tarė jis.— Štai tavo sūnus, o štai tavo duktė! Tu tada patikėjai, kad tavo žmona pagimdė kačiuką ir šuniuką. Kur matyta, kad moteriškė gimdytų kačiukus ir šuniukus!

---

[1] Kurpačas — nedidelė dygsniuota antklodė, tiesiama ant grindų arba ant sufos.
[2] Palasas — šiurkštus vilnonis kilimas be jokių pūkų.

Padišachas klausėsi piemens net išsižiojęs iš nustebimo. Paskui jis liepė suimti ir atvesti jo žmonas. Žmonos, drebėdamos iš baimės, prisipažino kaltos.

Padišacho įsakymu jo vaikų motiną drauge su dešiniosios rankos viziriu, kurie merdėjo šaltame ir tamsiame kalėjime, paleido ir atvedė pas valdovą. Paskui padišachas nubaudė kaltuosius ir tarė:

— Mūsų mylimieji vaikai atsirado! Tegu atveda tą, kuri žadėjo išausti kilimą ir užkloti visą žemę. Tegu atveda ir tą, kuri norėjo išvirti visiems žmonėms plovo. Tegu ateina ir privalgydina visus žmones iki soties!

Buvo iškelta didelė puota, suruošta prabangi šventė. Mes irgi ten buvome, ant kilimo sėdėjome, plovą valgėme, viską regėjome, viskuo grožėjomės.

ABRIKOSO KAULIUKAS

Gyveno kadaise berniukas, vardu Bachramas. Išėjo jis kartą į gatvę ir rado abrikoso kauliuką. Nunešė motinai ir sako:

— Motule, šitą kauliuką aš sutrėkšiu, o branduolį suvalgysiu.

Motina sako jam:

— Tu geriau įkišk jį į žemę, išlįs diegelis, tu jį žiūrėsi, užaugs didelis medis, ims duoti vaisių, valgysi tu juos ir skonėsies.

Bachramas paklaūsė motinos ir pasodino kauliuką. Paskui palaistė ir sako:

— Abrikoso kauleli! Jei tu, kai aš vėl ateisiu, nebūsi išleidęs diegelio, tai iškasiu tave iš žemės, sutrėkšiu ir suvalgysiu.

Po kelių dienų Bachramas eina pažiūrėti, ar neišdygo kas. Nueina ir mato: jau diegelis sulig geru sprindžiu. Apžiūrėjo diegelį, nuėjo pas motiną ir sako:

— Iš kauliuko užaugo diegelis, aš jį nupiausiu, pasidarysiu lazdelę ir žaisiu čižiką.

— Nepiauk,— sako motina,— o geriau palaistyk, užaugs medelis, vaisių duos.

Bachramas nuėjo, palaistė diegelį ir sako:

— Ei diegeli, jeigu kitą kartą, kai ateisiu, tu nebūsi užaugęs didelis medis, tai išrausiu tave su šaknimis ir numesiu!

Po kurio laiko Bachramas vėl eina pažiūrėti, kaip auga jo diegelis. Nueina ir mato: stovi didelis medis su vešliais lapais. Jis palaistė medį ir sako:

— Ei medi! Jeigu kitą kartą, kai ateisiu, nerasiu tavęs aplipusio vaisiais, tai nupiausiu, priskaldysiu iš tavęs malkų, parnešiu namo, o mano motina jas sudegins.

Po kurio laiko Bachramas vėl eina pažiūrėti medžio. Nueina ir mato: šakos lūžta nuo vaisių. Berniukas nudžiugo, įlipo į medį ir pradėjo valgyti vaisius.

O tuo tarpu viena burtininkė pasivertė nerege sene ir su maišu ant pečių ir kriukiu rankoje atėjo prie to medžio. Sustojo ji po medžiu ir galvoja: „Nugalabysiu tą berniuką, pasigrobsiu medį ir valgysiu abrikosus."

Pagalvojo taip burtininkė ir sako Bachramui:

— Vaikuti, aš atėjau iš toli, mano gerklė išdžiūvo, duok man porą abrikosų.

Berniukas priskynė daug abrikosų ir numetė senei:

— Štai, senele, imk ir valgyk!

— Oi vaikeli,— sako burtininkė,— aš juk sena, mano akys nemato, tu įdėk man abrikosą į rankas.

Bachramas išlipo iš medžio, surinko abrikosus ir, kai tik davė juos burtininkei, ši čiupo jam už rankos, įkišo į maišą ir užsimetė ant pečių. Parėjo burtininkė namo, pastatė maišą į kampą, pripylė į katilą aliejaus ir ėmė kurti ugnį. O kol ji ją kūrė, Bachramas praplėšė maišą ir išlindo. Paskui išbėgo laukan ir įsilipo į tuopos viršūnę. Senė pagraibė po maišą, ogi berniuko jame nėra. Visur išieškojo, bet Bachramo niekur nerado.

Tuomet jį pradėjo šaukti:

— Vaikeli! Kur tu?

— Aš čia!

— Kaipgi tu, berneli, įsikorei taip aukštai!— klausia burtininkė.

— Aš įkaitinau geležinę lopetą, atsisėdau ant jos ir užlėkiau ant medžio,— sako Bachramas.

Senė įsikaitino geležinę lopetą, atsisėdo ant jos, apdegė ir numirė.

Taip gudrusis Bachramas išsigelbėjo nuo burtininkės ir savo medelį išgelbėjo. Kaip motina jam sakė, taip ir buvo: jis užaugino medį ir gardžiuodamasis valgė skanius abrikosus.

GALIŪNAS ERADŽAS

Senų senovėje gyveno akmentašys, vardu Safaras. Jis tašė malūnams girnas, kolonas rūmams ir pilims. Kartą jo šalį užpuolė kraugeriai divai. Akmentašys, kaip ir visi, išėjo į karą, ilgai ir atkakliai kovėsi su divais ir galop pateko jiems į nelaisvę.

Prabėgo keleri metai. Apie jį nebuvo jokios žinios. Akmentašio sūnus Eradžas, kai tėvas pateko į nelaisvę, buvo dar tik metų. Jis taip ir augo be tėvo globos. Eradžas nuo mažų dienų buvo drąsus ir protingas berniukas, ir visi aplinkui gėrėjosi jo sumanumu ir gražiu elgesiu. Motina atidavė jį mokyklon. Eradžas ir mokykloje visur buvo pirmas. Draugai jį mylėjo, o jis padėdavo jiems kaip galėdamas.

Pagaliau Eradžui sukako šešiolika metų. Jis buvo tvirto sudėjimo, augalotas ir labai stiprus. Kartą vasarą visas kaimas šventė Naujuosius Metus. Žmonės apsitaisė gražiausiais spalvingais drabužiais ir rinkosi ten, kur visuomet rinkdavosi per šventes, kaimo gale, plačioje pievoje. Žiūrėjo ožių grumtynių, žaidė čouganą [1], ėjo imtynių. Muzikantai, pasakininkai, pokštininkai rodė savo gebėjimus. Eradžas linksminosi su savo vienmečiais, ėjo žaidynių, stojo rungčių. Per čouganą jis pasirodė visų vikriausias, ir žmonės jį nepaprastai gyrė. Kai prasidėjo šaudymas į taikinį, daug jaunikaičių laidė strėles į žiedą, bet tik Eradžas ir dar du bernaičiai pataikė į patį jo vidurį.

— Juokų darbas!— sako Eradžas.— Geras šaulys gali paleisti tris strėles taip, kad viena pataikytų į kitą.

— Jeigu taip, tai rodyk, ką gali!— sako jam žmonės.

[1] Couganas — Vidurinėje Azijoje paplitęs žaidimas, panašus į raitųjų žaidimą kamuoliu.

Eradžas paėmė lanką ir strėles, išmetė priekin kairę koją, truputį atsilošė ir šovė į medį. Paskui paleido antrą strėlę, ir antroji įsmigo į pirmosios drūtgalį, o trečioji — į antrosios. Visi susižavėję ėmė šaukti.

Antrą šventės dieną Eradžas žaidė karą. Jis padalino jaunikaičius ir bernaičius į du būrius, vienus pavadino priešais, o antrus — gynėjais. Tame žaidime Eradžas parodė pulkininko gabumų.

Trečią šventės dieną iš aplinkinių kaimų susirinko garsūs imtynininkai — pachlavonai. Eradžas ir jo draugai stojo su jais grumtis. Sutūtavo karnajai, pragydo fleitos, sudundėjo būgnai, ir imtynės prasidėjo. Eradžo kaimo imtynininkai rungėsi su kitų kaimų stipruoliais. Visi Eradžo kaimynai buvo nugalėti. Tuomet rungtis stojo Eradžas. Kitų kaimų stipruoliai, pamatę šešiolikmetį jaunikaitį, atsisakė su juo imtis.

— Tu dar mažas, tau tik su vaikiščiais žaisti!

— Mažas ar nemažas, kokia tau bėda. Nagi pasirodyk, ką gali!— sako Eradžas ir, pastvėręs stipruoliui už rankų, taip jį patraukė į save, kad tas pralėkė pro šalį kelis žingsnius. Stipruolis suprato, kad kova bus rimta, ir sutiko grumtis. Eradžas paėmė jam už kaklo, prilenkė prie žemės, paskui permetė per save ir paguldė ant menčių. Visi ėmė ploti, užgrojo karnajai ir fleitos. Vakare, kai šventė pasibaigė, daugelis kaimo gyventojų, jų tarpe ir garbingi seniai, ėjo pas Eradžą ir sveikino.

— Tūkstantį kartų dėkojame tavo tėvui,— kalbėjo jie,— kad tu toks narsus vyras.

Išgirdo Eradžas padėkas savo tėvui ir pirmą kartą tikrai susimąste. „Mano tėvas priešų rankose, o aš čia gyvenu be jokių rūpesčių!"— mąsto jis. Gražus jo veidas nubalo, akys paraudo lyg tulpės, ir ėjo namo jis sutrikęs, rūstus ir nuliūdęs.

Motina pasitiko jį linksma, meiliai šypsodama. Bet Eradžas, nesakydamas nė žodžio, nuėjo į vidų, atsisėdo kampan ir susimąstė. Jo motina tuoj suprato, ko jis toks liūdnas, apkabino, pabučiavo į kaktą ir tarė:

— Eradžai, laime mano! Kas atsitiko, kodėl per šventę, kai visi džiaugiasi, tu sielvartauji? Sakyk, kas tau yra?

— Kas atsitiko?— tarė Eradžas.— Kas yra? Miela motule, jeigu tu šiandien būtumei buvusi pievoje už kaimo ir mačiusi mano narsumą, o paskui girdėjusi, kaip mane visi aukštino, tu būtum dar labiau susisielojusi, negu aš.

Ir Eradžas apsakė jai viską. Eradžo pasakojimas labai nuliūdino motiną, ir nusiminusi ji prabilo:

— Brangus mano sūneli! Neliūdėk, ateis laikas, tavo tėvas sugrįš.

Išgirdęs žodį „tėvas", Eradžas sunkiai atsiduso ir tarė:

— Kaipgi jis sugrįš? Argi gali jis pats išsivaduoti iš nelaisvės? Kaip gyvas aš nemačiau tėvo ir beveik nieko apie jį nežinau, o tu mane guodi tuščiais pažadais!

Ką darys motina, turėjo Eradžui papasakoti, koks likimas ištiko jo tėvą.

— Sūneli, tavo tėvas buvo amatininkas,— pradėjo ji,— ir taikos metu garsėjo kaip nagingas akmentašys. Kartą mūsų šalį užpuolė kraugeriai divai. Tavo tėvas išėjo į karą ir narsiai su jais kovėsi. Iš pradžių šį tą nugirsdavau apie jo žygdarbius, o paskui ėmiau nebegauti nė žinelės. Sako, divai jį paėmę į nelaisvę.

Išgirdęs žodį „divai", Eradžas klausia motinos:

— Motule, ar divus galima įveikti?

Motina sako:

— Girdėjau, kad divai — pikti ir negailestingi. Jų akys didžiulės, ausys kaip jaučių, šnervės kaip požemio urvai, burnos kaip prarajos. Kai tik pamato žmogų, tuojau nutveria ir nešasi į savo būstą nelaisvėn. Jie neduoda ramybės mūsų šalies žmonėms. O gyvena jie saloje, kuri iš visų pusių apsupta vandens, nei prieisi, nei privažiuosi. Divai landžioja iš savo urvų ir puldinėja taikius žmones, plėšia juos ir žudo, o ką gyvą nutveria, į nelaisvę išsiveda.

Visą naktį sapnavo Eradžas, kad jis kaunasi su divais. Čia jis blaškosi liepsnos apimtoje stepėje, čia jis kyla į orą, įsikibęs į Simurgą, čia stveria divui už sprando ir grumiasi su juo, čia save mato urve, čia kalno viršūnėje, čia vėl skraido po erdvę.

Išaušo rytas. Eradžas nubudo, bet negalėjo pamiršti tėvo, kenčiančio divų nelaisvėje. Jis nutarė stoti į kovą ir išvaduoti tėvą. Taip nusprendęs, pakilo iš lovos, pasiėmė kardą, prisikabino prie juostos ir tarė motinai:

— Iškeliauju.

Motina ir kaimynai pamanė, kad Eradžas eina medžioklėn.

— Lik sveikas, greičiau pargrįžk!— tarė jie.— Manome, kad ilgai nemedžiosi, greitai namo parkeliausi.

Eradžas nusijuokė, pabučiavo motiną, šoko ant žirgo ir nulėkė į stepę.

Kelias dienas ir naktis jojo jis per kalnus ir stepes. Pagaliau pavargo, nulipo nuo žirgo prie šaltinio ir atsisėdo pailsėti. Jis sėdėjo, paskendęs mintyse, ir staiga mato: tolumoje, kalno šlaite, sėdi žmogus. Eradžas pakilo ir nuėjo prie jo. Bet žmogus net nepažvelgė į Eradžą. Jis kažką skaitė. Eradžas mandagiai jį pasveikino. Žmogus pakėlė galvą, atsakė į pasveikinimą ir tarė: „Sėskis!" ir vėl skaitė toliau. Po kurio laiko jis vėl pakėlė galvą, pažvelgė į Eradžą ir paklausė:

— Iš kur tu atėjai ir kurlink keliauji?

— Aš esu klajūnas, einu per pasaulį,— sako Eradžas,— ir noriu žinoti, ką tu čia veiki.

— Aš noriu išrauti su šaknimis piktą divų valdžią,— sako žmogus.

Išgirdęs tokius žodžius, Eradžas pagalvojo: „Šis žmogus gali parodyti man kelią ir ateiti pagalbon."

— Aš irgi einu kovoti su divais,— sako Eradžas.

— Vadinasi, mudu esame bičiuliai,— sako žmogus.— Aš tau parodysiu kelią pas divus. Bet tu turi, kad ir kas benutiktų, būti narsus ir kovoti už teisybę. Kitaip divų nenugalėsi!

Eradžas pritariamai linktelėjo galvą, o tasai žmogus paėmė savo kardą, padavė Eradžui ir sako:

— Čia ne paprastas kardas, o stebuklingas. Kokią tik geležį ar plieną kirsi, kiaurai pereis. Žaizdos nuo to kardo nė jokiais vaistais neužgydysi. O jeigu jis paklius į priešo rankas, nė agurko juo neperkirsi. Imk ir šį ritinėlį. Jame rasi parašyta, kaip kiekvieną nelaimę įveikti.

Eradžas pažvelgė į ritinėlį. Jame nieko nebuvo parašyta. Jis nustebo, bet nieko nepasakė.

— Jame surašyta viskas, kas tik tau bus reikalinga, bet perskaityti galėsi tik ir tik tada, kai prireiks,— dar pridūrė žmogus.

Eradžas atsisveikino su juo, užšoko ant žirgo ir nušuoliavo tenai, kur tas žmogus parodė. Paryčiu jis pasiekė kalno papėdę. Ant kalno pamatė didelę juodą pilį, o aplink ją tūkstančius karių su vėliavomis. Eradžas prijojo arčiau ir laukė, kas bus toliau. Kai skaisti saulė nutvieskė žemę, nuo kariuomenės pusės pasigirdo karnajų skardenimas ir būgnų dundesys. Tučtuojau juodosios pilies vartai atsivėrė, ir tūkstančiai siaubingų pabaisų, pūsdami karnajus, puolė juos apsupusius ka-

rius. Jų karnajai riaumojo tarsi žvėrys. Eradžo žirgas, nusigandęs to riaumojimo, metėsi į šalį, ir raitelis vos vos jį sutūrėjo.

Kai Eradžas prijojo arčiau, jis geriau pamatė išlėkusias iš pilies pabaisas ir prisiminė, ką motina jam pasakojo apie divus. Ten tikriausiai ir būsią jie.

Tuo tarpu iš pilį apgulusios kariuomenės divų pasitikti nuskubėjo augalotas gražus karys. Jis nuo galvos iki kojų buvo apsidaręs šarvais, su šalmu ant galvos. Su arkanu ir lanku ant peties, su ietimi ir kardu rankoje jis sustabdė žirgą ir ėmė kviesti divus stoti į kovą vienas prieš vieną.

Išjojo drambliu vienas divas. Jam ant galvos vietoj šalmo buvo girnapusė, ir laikė jis kuoką septynių manų[1] sunkumo, o jos storgalys buvo kaip jaučio galva. Pabaisa taip užriaumojo, kad visi žirgai išsigandę pašoko, net žemė sudrebėjo.

Jaunasis karys, priešais save pamatęs divą, nelyginant kalną, drąsiai pavarė žirgą jo link. Divas irgi pavarė savo dramblį, skydu atrėmė kario kalavijo smūgį ir taip nirtulingai smogė jam kuoka per galvą, kad net žirgo nugara po raiteliu įlinko ir nuo trenksmo kalnai sudrebėjo. Tuoj nuo kariuomenės pusės atvedė jaunikaičiui kitą žirgą. Karys tuoj užšoko ant jo ir taip smogė divui per dešinį petį kardu dešimties gazų ilgumo, jog kardas išlindo pro kairį šoną ir divą perkirto pusiau. Divas kaip kalnas griuvo žemėn. Paskui jaunasis karys vienu kirčiu dar paklojo kelis divus, išėjusius su juo grumtis. Staiga iš divų tarpo išjojo Chengil-divas, kelių divų augumo, ir puolė jaunikaitį, arkanu išplėšė iš balno, surišo ir nusigabeno į pilį, o pats vėl išjojo į mūšio lauką. Dar daug galiūnų, kilusių prieš divus, buvo paimtų arba nukautų. Tuomet Eradžas neiškentęs supliekė savo žirgą kamča[2], ir šis vienu šuoliu peršoko Chengil-divui per galvą. Nei divai, nei žmonės dar nebuvo matę tokio vikrumo. Eradžas keturis kartus apjojo aplink divą, sustojo priešais ir tarė:

— Seniai norėjau tau atkeršyti, gerai, kad šiandien susitikom!

Chengil-divas nusijuokė ir pasakė:

— Jeigu tu būtum karys, tai nešiotum šalmą ir šarvus.

Tada Eradžas tarė:

---

[1] Manas — svorio matas, kitoks kiekvienoje vietoje.
[2] Kamča — odos dirželių rimbas.

— Ko man reikia, turi tu, ir greitai atiteks man.

Divas įtūžo ir jį puolė ietimi. Eradžas ištraukė jam iš rankų ietį ir nusviedė į šalį. Šį kartą divas taip trenkė į žemę savo kuoka, ir, jeigu būtų pataikęs į kalną, šis būtų į šimtą skeveldrų subyrėjęs.

— Dabar mano eilė!— sušuko Eradžas ir taip pavarė žirgą, kad priekinės jo kanopos atsimušė divo drambliui į pečius. Trenkė jis Chengildivui stebuklinguoju kardu, tas krito žemėn ir daugiau nebepakilo.

Tai pamatę, kovotojai, ėję prieš divus, iš džiaugsmo ėmė mušti būgnus ir puolė dar likusius gyvus divus. Vienus tuojau nukovė, kitus paėmė į nelaisvę. Dabar beliko tik užimti pabaisų pilį ir galutinai juos pribaigti.

Karo vadas, narsusis Firuzis, davė įsakymą: „Pulti pilį!" Ir narsuoliai puolė pirmyn.

Bet staiga nuo aukštų juodų pilies sienų pasipylė kruša akmenų, ėmė kristi ugninis lietus, ir žmonės negalėjo prisiartinti prie pilies. Nuo juodų dūmų pasidarė tamsu, kariai nematė vienas kito, ir jų gretos susvyravo.

Eradžas nusigavo ligi pilies, bet toliau eiti negalėjo: ugnis ir akmenys pastojo jam kelią. Staiga jis prisiminė ritinėlį, išsitraukė jį iš krepšio ir išvyniojo. Ten buvo parašyta: „Eradžai! Paimk penkis jaunus narsuolius ir apeik pilį iš kitos pusės. Ten jūs rasite ugnimi alsuojantį divą. Prisėlinkite prie jo iš užpakalio ir jį suriškite, bet neleiskite, kad jis jus pamatytų!" Tučtuojau Eradžas pasišaukė penkis karius, apėjo su jais pilį iš antros pusės ir surišo ugnimi alsuojantį divą. Staiga sutvisko žaibai, sutrinksėjo perkūnas, atbalsiais nusirisdamas per kalnus, ir pasipylė liūtis.

Įsiveržė kariai į divų pilį. Eradžas su keliais jaunikaičiais puolė vaduoti belaisvių, uždarytų pilies požemiuose. Jaunikaičiai išlaužė požemio velkes ir įėjo į kalėjimą. Tenai išbalę, iškankinti belaisviai beviltiškai laukė mirties. Išvydę žmones, jie pravirko iš džiaugsmo ir puolė prie jų. Eradžas nužvelgė belaisvius, bet jis nebuvo matęs tėvo, todėl negalėjo jo pažinti. Jis pažiūrėjo kairėn ir pamatė besisukantį geležinį narvą. Jame sėdėjo gražus jaunikaitis: čia jis pavirsdavo akmenine statula, čia vėl žmogumi. Eradžas su kitais galiūnais puolė prie narvo, bet jie staiga buvo atblokšti atgal per dešimt gazų.

Eradžas suprato, kad dar vienas divas liko gyvas ir kad šis narvas jo burtų valdžioje. Jis atgabeno į požemį ugnimi alsuojantį divą ir jį paklausė, kaip sudaužyti narvą.

— Po šiuo narvu tupi liūtas, jeigu jį apakintum, narvas sustotų, o burtininkas žūtų,— pasakė divas.

Eradžas palindo po narvu ir išvydo liūtą, baisesnį už drakoną. Pamatęs narsuolį su kardu rankoje, liūtas taip sumaurojo, kad Eradžas atšoko per tris žingsnius, bet atsitokėjęs vėl puolė artyn, pakėlė kardą ir taip žiebė per galvą divui, pasivertusiam liūtu, kad šis tuoj parkrito ir užmerkė akis. Staiga narvas sustojo sukęsis, ir Eradžas išvadavo tą jaunikaitį. Juodu abu drauge ėmė vaikštinėti po juodąją divų pilį, ir Eradžas pamatė vieną labai iškankintą žmogų. Eradžas jį išnešė į tyrą orą, prieš šiltą saulę. Netrukus nelaimingasis atsimerkė, ėmė giliai alsuoti ir pagaliau pasisakė Eradžui savo vardą. Visi sužinojo, kad čia ir yra garsusis akmentašys, narsiai kovęsis su divais ir pagaliau patekęs į jų nagus. Dabar jis vėl buvo laisvas ir galėjo tarnauti žmonėms auksinėmis savo rankomis.

Šitaip drąsusis Eradžas nugalavo klastinguosius divus ir savo tėvą nuo mirties išgelbėjo. Juodu parkeliavo į gimtinę, o Eradžo motina negalėjo atsidžiaugti tokia laime. Taip Eradžas pasiekė, ko norėjo.

GALIŪNAS SALIMAS

Neatmenamais laikais gyveno padišachas, ir valdė jis visas septynias pasaulio šalis. Susišaukė kartą savo vizirius ir sako:

— Suraskite man žmoną, kad ji būtų gražiausia už visas kitas pasaulyje!

Viziriai tarė: „Gerai, surasime", ir iškeliavo kiekvienas vis į kitą pusę. Vaikščiojo jie, vaikščiojo, ieškojo ieškojo, visą pasaulį apėjo, bet šachui tinkamos nuotakos nesurado. Padišachas nusiminė ir išjojo medžioklėn. Kelias dienas jis medžiojo ir pagaliau viename kišlake pamatė būrelį žvirblių, tupinčių ant tvoros. Jis sumanė pagauti juos ir iš arčiau pasižiūrėti ir paleido savo medžioklinį sakalą. Sakalas ėmė vytis žvirblius, perskrido per tvorą ir įlėkė į vieno namo kiemą. Padišachas atidarė vartus, pažvelgė kieman ir mato: išbėgo graži mergelė ir gaudo sakalą. Tik pažvelgė padišachas ir tuoj pamilo. Net nepažiūrėjęs į savo sakalą, jis apgręžė žirgą ir nušuoliavo į rūmus. Tenai padišachas tuojau pasišaukė vizirius ir tarė jiems:

— Netoli nuo čia gyvena kišlake graži mergelė, eikite piršlėmis, aš vesiu ją!

O toji mergelė buvo piemens duktė. Kai viziriai atėjo, piemuo juos priėmė, kaip pridera, ir gerai pavaišino. Jau buvo naktis, kai dešiniosios rankos viziris tarė piemeniui:

— Klausyk, bičiuli, tu nė nepaklausei, iš kur mes ir kurlink keliaujame.

Piemuo jam sako:

— Aš maniau, kad jūs atėjote pas mane svečiuosna, o jeigu ne, tai sakykite, iš kur jūs ir kurlink keliaujate?

— Mes iš tiesų pas tave atėjome,— sako dešiniosios rankos viziris,— bet ne šiaip sau, svečiuosna, o piršlėmis. Mus čia atsiuntė padišachas, jis nori būti tavo žentas, o tu jam neatsakyk.

Piemuo pagalvojo: „Juk jis visagalis septynių pasaulio šalių valdovas, o aš paprastas piemuo, jeigu sutiksiu — jis ves mano dukterį, jeigu ne — jis vis tiek ją ves, geriau bus iš karto davus sutikimą."

Padišachas iškėlė puotą, visose septyniose savo šalyse žmonės septynias dienas ir septynias naktis valgė, gėrė, linksminosi. Paskui padišachas vedė tą mergelę. Nepaprastas jos gražumas vis labiau vergė jo širdį, ir jis negalėjo nė valandėlės atsitraukti nuo jos.

Praėjo kelios dienos, kelios savaitės, keli mėnesiai, ir padišacho žmona susilaukė sūnaus, o vyras ją mylėjo kaip mylėjęs. Galų gale įžymūs tos šalies žmonės atėjo pas padišachą ir paklausė jį, kodėl jis paliovė rūpinęsis šalies valdymu.

— Aš daugiau nevaldysiu! — tarė padišachas. — Kol užaugs mano sūnus, tegu šalį valdo dešiniosios rankos viziris. Užaugs mano sūnus, tada jis vietoj manęs bus padišachas.

Padišachas pakilo, susirinko savo mantą ir iškeliavo drauge su žmona. O kūdikį auginti paėmė viziris. Vaikas greitai augo: per dieną pasistiebdavo kaip per dvi dienas, per dvi — kaip per keturias, per savaitę — kaip per keturias savaites, per mėnesį — kaip per keturis mėnesius. Viziris pamatė, kad padišacho sūnus taip greitai auga, jog netrukus gali užimti sostą, ir nusprendė juo atsikratyti. Viziris pasišaukė vieną senę ir paklausė, ką jam daryti. Ir juodu sugalvojo.

Atsisėdo senė verpti į tą vietą, kur paprastai žaisdavo padišacho sūnus. Tasai atbėgo ir pradėjo stumdyti kauliukus. Bežaisdamas netyčia paleido iš rankų blokštą ir pataikė senei į verpstę, toji ėmė ir suskilo.

— Ei tu, nevėkšla našlaiti, man verpstę sudaužei!— sušuko senė, dėdamasi labai supykusi.

— Senele,— nustebo Salimas,— kodėl tu sakai, kad aš našlaitis? Mano tėvas juk gyvas, jis valdo šalį, jis visų septynių pasaulio šalių padišachas.

Tuomet senė tarė:

— Paikas berniūkšti, jis tau ne tėvas, o tavo tėvo viziris. Tavo tėvas su motina iškeliavo nežinia kur, niekas jų nė neieško! Jeigu netiki, eik ir paklausk vizirio.

Salimas tučtuojau nubėgo pas vizirį ir sako jam:

— Sakyk teisybę: tu mano tėvas ar ne?

— Ne, ne aš tau tėvas,— sako viziris,— tavo tėvas iškeliavo nežinia kur, jeigu tu nori pamatyti tėvą ir motiną, eik jų ieškoti.

— Žinoma, aš noriu juos pamatyti,— sako Salimas. Jis tuojau susiruošė ir iškeliavo. Ėjo jis, ėjo ir staiga sutiko galiūną. Tasai galiūnas laiko rankose septynias malūno girnas ir mėto jas iš delno į delną. Galiūnas pastojo jam kelią ir sako:

— Kur tu eini, bernaiti?

— O kas tu toksai ir kur eini?— klausia jo Salimas.

— Aš vadinuosi Girnanešiu ir einu grumtis su galiūnu Salimu.

— Aš esu galiūno Salimo brolis, jeigu tu nugalėsi mane, tai nugalėsi ir jį,— sako Salimas.

Tuojau juodu stojo grumtis. Tris dienas, tris naktis grūmėsi, bet vienas kito įveikti negalėjo. Ketvirtą dieną Salimas kad griebs Girnanešį, pakėlė jį, trenkė į žemę, ištraukė jam iš už juostos durklą ir jau norėjo nukirsti galvą, bet šis prašneko:

— Kas tau iš to, kad mane nužudysi? Geriau dviese keliauti, negu vienam. Kur tu liepsi, ten aš ir eisiu su tavim, ką tu sakysi, tą ir darysiu. Galiūnas Salimas — tai tu, niekas kitas manęs įveikti negali.

Ir abu juodu eina toliau. Eina eina ir staiga sutinka kitą galiūną. Jis benešąs dvi didžiules činaras: mėto jas iš vienos rankos į kitą lyg žaisliukus.

— Kur einate?— klausia jų galiūnas su činaromis rankose.

— O kas tu toksai ir kur eini?— klausia jo Salimas.

— Aš vadinuosi Činarnešiu ir einu grumtis su galiūnu Salimu,— sako galiūnas.

— Galiūnas Salimas — tai aš!

Juodu tučtuojau susikibo ir ėmė grumtis. Salimas ir šį galiūną pakėlė, trenkė į žemę, ištraukė jam iš už juostos durklą, užsimojo kirsti galvą, bet šis prašneko:

— Nežudyk manęs, geriau trise keliauti, negu dviese, kur tu eisi, ten ir aš eisiu, ką tu liepsi, tą ir darysiu.

Salimas ir jį paleido. Dabar jie trise keliavo toliau. Ir priėjo upę. Ant tos upės kranto galiūnas begulįs. Jis siurbė iš upės vandenį, ir upė

seko, o paskui atgal pylė vandenį, ir upė vėl tvino. Salimas priėjo prie jo ir sako:

— Kas tu toksai ir ką čia veiki?

— Mane vadina Vandensiurbiu,— sako šis,— aš čia laukiu galiūno Salimo.

— Kam tau jo reikia?— klausia Salimas.

— Noriu su juo pasigalynėti,— sako galiūnas.

— Galiūnas Salimas — tai aš, kelkis, grumkimės.

Salimas ir šį galiūną pakėlė, trenkė į žemę, norėjo jam nukirsti galvą, bet šis tarė:

— Galiūne, argi tau bus geriau, jeigu tu mane nužudysi? Veskis mane su savimi, praversiu tau kada nors.

Salimas ir jį paleido. Dabar jie keturiese keliavo toliau. Ilgai jie ėjo ir priėjo vieną miestą.

— Jūs čia pasėdėkite, atsipūskite,— sako Salimas,— aš eisiu kokių valgymų atnešti.

Jo bendrakeleiviai liko pailsėti, o Salimas patraukė į miestą ir užsuko pas valgių pardavėją. Pardavėjas virė plovą dešimtyje didžiulių katilų, o keturiasdešimt storapilvių besočių sėdėjo aplinkui ir laukė, kada plovas bus gatavas. Salimas priėjo prie pardavėjo ir tarė:

— Mes esame keturiese, štai pinigai, duok plovo!

— Ne, ne!— sako pardavėjas.— Šį plovą aš verdu žymiems miesto žmonėms ir niekam jo duoti negaliu!

Galiūnas, daug negalvodamas, bakstelėjo jam mažyliu pirštu, ir šis nulėkė kūlvirsčias. Besočiai pašoko ir puolė galiūną. Jis visus juos išsvaidė į šalis, atsisėdo prie plovo katilo ir ėmė valgyti. Mieste tuojau pasklido gandas, kad atėjo galiūnas, kurio keturiasdešimt žymių žmonių negalėjo įveikti. Miestelėnai pagalvojo: „Kas čia per galiūnas? Reikia pažiūrėti", ir ėmė bėgti iš visų pusių jo ieškoti. Galiūnas Salimas mato — žmonės bėga šen ir ten, kažko ieško, ir klausia jų:

— Ko jūs blaškotės? Jeigu ieškote vieno žmogaus, tai čia aš, o jeigu kelių žmonių — tai nežinau.

— Vieno! Vieno! Vieno galiūno ieškome!— sako žmonės.

— Jeigu taip,— sako galiūnas,— tasai žmogus — aš. Atėjau, pasiūliau valgymų pardavėjui pinigų ir paprašiau plovo, bet jis man nedavė, aš bakstelėjau jam mažuoju piršteliu, jis pargriuvo, besočiai puolė mane,

aš juos išsvaidžiau. Su manim yra atėję dar trys broliai, tokie pat, kaip aš. Eikite ir pasakykite savo padišachui: jeigu jis lieps išvirti plovo ir sočiai mus pamaitinti, tuomet gerai, o jeigu ne, tegu ruošia savo karius mūšiui!

Žmonės nubėgo pas padišachą ir apsakė, ką girdėję. Tasai iš pradžių buvo sumanęs kariauti, bet paskui nusigando ir pasikvietė galiūnus svečiuosna. Pavaišinęs padišachas sako galiūnui Salimui:

— Ei galiūne, tu man labai patinki, aš turiu gražuolę dukterį, išleisiu ją už tavęs.

— Aš neketinu vesti,— sako Salimas.— Leisk savo dukterį už mano brolio Girnanešio, jis ne menkesnis už mane galiūnas, kito tokio pasaulyje nėra.

Padišachas sutiko, iškėlė vestuves — jos truko tris dienas ir tris naktis, ir išleido savo dukterį už Girnanešio. Salimas padavė savo draugui ir broliui ąsotį pieno ir tarė:

— Kai pažvelgsi į šį ąsotį ir pamatysi, kad pienas pasidarė raudonas, žinok: mane ištiko nelaimė, ir skubėk į pagalbą.

Paskui Salimas toliau keliavo su kitais dviem savo broliais. Galiūnai ėjo septynias dienas ir septynias naktis ir priėjo kitą miestą. Kai prisiartino prie miesto vartų, Salimas tarė broliams:

— Judu čia palaukite, o aš eisiu ko valgyti ir gerti paieškoti ir paskui sugrįšiu jūsų atsivesti.

Galiūnas įėjo į miestą, nudrožė į turgų, prisipirko daug duonos, ryžių, mėsos ir taukų, viską nunešė pas vieną senutę, pastatė kieme kelis didžiulius katilus, išvirė plovo ir paskui atsivedė brolius. Jie prisivalgė plovo, sėdėjo ir gėrė arbatą, tik staiga pasigirdo triukšmas. Salimas klausia senutę:

— Kas čia dedasi?

Senutė sako:

— Vaikeli, nė neklausk, šio miesto gyventojus ištiko didelė nelaimė. Mieste yra hauzas [1], jame apsigyveno drakonas. Jis kasdien suryja po vieną jautį ir po vieną žmogų. Šiandien atėjo eilė padišacho šeimai, ir padišachas dabar veda į hauzą savo dukterį.

[1] Hauzas — nedidelis tvenkinys, baseinas sode arba namo viduje.

Jie pagėrė arbatos, Salimas pakilo ir nuėjo prie hauzo. Nuėjo tenai ir mato: sėdi graži mergelė ir verkia. Galiūnas prisiartino prie jos ir sako:

— Aš esu keliauninkas, atėjau iš toli ir labai pavargau. Leisk man pailsėti prie šio hauzo.

— Ne, ne!— sukliko mergelė.— Netrukus iš šio hauzo išlįs drakonas, jis praris ir tave, ir mane!

— Gerai, jeigu jau praris, tai tegu ryja ir tave, ir mane,— tarė galiūnas, atsigulė ir padėjo galvą mergelei ant kelių.— Kai jis išlįs, tu mane pažadink.

Salimas užmigo. Netrukus iš hauzo išlindo drakonas. Mergelė žado neteko iš siaubo ir negalėjo galiūno pažadinti. Ji pravirko, ir viena ašarėlė užkrito Salimui ant veido. Jis nubudo ir mato: drakonas, iškišęs iš hauzo galvą, išžiojęs nasrus, jau taikosi juodu praryti. Pašoko galiūnas, išsitraukė didžiulį durklą ir smeigė drakonui tiesiai į nasrus. Drakonas prarijo durklą, o tas durklas sudraskė jam vidurius. Drakonas nusibaigė. Salimas nuvilko jį į mečetę, sugrįžo prie hauzo ir tarė mergelei:

— Keliauk sau, dabar tu esi laisva, tau negresia mirtis.

Mergelė parėjo į rūmus. Pamatė ją tėvas ir supyko.

— Kodėl sugrįžai?— sušuko jis.— Dabar drakonas išlįs, visą miestą sugriaus ir visus žmones praris.

— Tėve,— sako mergelė.— Atėjo vienas galiūnas, nudobė drakoną ir mane išvadavo.

Padišachas netikėjo ir nusiuntė žmones pažiūrėti. Nuėjo žmonės ir mato: hauzo kraštas kruvinas, vanduo kraujuotas ir kraujo lašai nusidriekę mečetės linkui. Nuėjo jie į mečetę ir pamatė negyvą drakoną, begulintį kone per visą mečetės aslą. Nubėgo jie pas padišachą ir viską jam papasakojo. Padišachas liepė paskelbti:

— Tasai, kas nudobė drakoną, tegu ateina pas mane!

Susirinko daugybė žmonių. Vienas sako: „Aš nudobiau", kitas: „Ne, aš nudobiau." Padišachas iš pradžių net sutriko, bet paskui tarė:

— Tasai, kas išneš drakoną iš mečetės, tas bus jį ir nudobęs.

Daug kas puolė nešti drakono, bet nė iš vietos negalėjo pakelti. Po to niekas jau nedrįso sakyti: „Aš jį nudobiau." Padišachas sušaukė žmones ir klausia:

— Ar į miestą nebuvo atėję keliauninkų?

— Pas vieną senutę svečiuojasi jų trejetas ar ketvertas,— sako jam žmonės.

— Atveskite juos!— liepia padišachas.

Atvedė galiūnus.

— Kas iš jūsų jį nudobė?— klausia padišachas, rodydamas į drakoną.

— Aš nudobiau!— sako galiūnas Salimas.

— Jeigu tu nudobei, išnešk jį iš čia!— sako padišachas.

Stvėrė galiūnas drakoną ir taip jį švystelėjo, kad tas toli į laukus nulėkė. Visi ėmė girti ir aukštinti galiūną, o padišachas tarė:

— Narsuoli, tu išgelbėjai mus nuo nelaimės, tu išgelbėjai mano dukterį nuo mirties, sakyk dabar, ko nori, mes viską tau padarysime.

— Man nieko nereikia,— sako galiūnas.

— Jeigu taip,— tarė padišachas,— imk mano dukterį, ji tavo.

— Aš turiu brolį,— sako Salimas,— jis nė kiek neblogesnis už mane. Jeigu nori, atiduok savo dukterį jam už žmoną.

Padišachas iškėlė šaunias vestuves ir išleido savo dukterį už Činarnešio. Po vestuvių puotos galiūnas Salimas paliko ir šiam broliui ąsotį pieno ir drauge su Vandensiurbiu keliavo toliau.

Juodu jojo kelias dienas ir naktis ir prijojo dar vieną miestą. Įžengę į jį, sužinojo, kad čia padišacho soste sėdi nematyto gražumo mergelė. Šachų ir turtuolių sūnūs daug kartų jai piršosi, bet ji pasakė, kad jos vyras tas bus, kas atliks kelis darbus. Jų atlikti dar niekas nebuvo įstengęs. Salimas pasiklausinėjo, kaip rasti tą mergelę. Keli žmonės jam parodė kelią.

Galiūnai tiesiai nudrožė tenai.

Mergelės tarnai išėjo jų pasitikti.

— Ar pagalvojote, ateidami čionai, kas jums gresia?— paklausė jie.

— Taip, pagalvojome!— atsakė jiems Salimas.

Ir nuvedė tarnai juos pas mergelę. Jai pagailo Salimo ir sako:

— Gražusis jaunikaiti! Tu gali žūti, pasigailėk jaunų savo dienų ir eik iš čionai.

— Tu mano gyvybės nesigailėk,— sako galiūnas,— kas jau žuvo prieš mane, tie jau bus paskutiniai.

— Jeigu taip,— sako mergelė,— klausyk, štai tau pirmas darbas: aš turiu skraidantį žirgą, tu užsėsi ant jo raitas, į rankas paimsi ąsotį pie-

no, žirgas pakils į orą, apskries aplink aną činarą tris ratus ir nusileis žemėn, o mes pažiūrėsime: jeigu nors lašelis pieno bus išsiliejęs, tau galvą nukirsime.

— Gerai, atveskite žirgą!— sako galiūnas.

Tarnai atvedė žirgą. Salimas užsėdo ant jo, paėmė į rankas pilną ąsotį pieno ir sušėrė žirgui rimbu. Žirgas ėmė skristi. Dalis pieno tuojau išsiliejo. Pamatė tai galiūnas ir pravirko, jo ašaros krito į pieną, ir ąsotis vėl prisipildė. Galiūnas, atsargiai jį laikydamas, nulipo nuo žirgo. Pamatė mergelė, kad ąsotis pilnas, ir sako:

— Šaunus esi! Pirmą darbą tu padarei. Dabar klausyk, antrą užduosiu: aš turiu auksinę skrynelę, joje yra du stambūs perlai. Skrynelė įkrito antai į aną upę, ir niekas rasti jos negalėjo. Surask mano skrynelę ir atnešk.

— Gerai,— sako Salimas.

Nuėjo galiūnai prie upės. Vandensiurbis išgėrė ją, ir Salimas nudrožė dugnu. Ieškojo ieškojo ir pagaliau iš po didelio akmens ištraukė skrynelę ir nunešė ją mergelei. Ji paėmė tą skrynelę, atvožė ir mato: viduje tie patys perlai! Vėl ji pagyrė galiūną ir paskui sako:

— Du darbus tu padarei, bet dar liko du. Bet šiuos pirmuosius tu taip gerai atlikai, kad kitų dviejų tau nereikės daryti. Nuo šiol aš esu tavo.

— Ne, taip nesutinku, reikia viską padaryti iki galo. Sakyk, kokie tie darbai liko!

— Aš turiu ledainę,— sako mergelė,— įeik tenai vakare ir išbūk iki ryto.

— Gerai, parodyk, kur toji ledainė,— sako galiūnas.

Mergelės tarnai nuvedė jį į ledainę. Galiūnas atidarė duris ir suprato, kad tokiame šaltyje nė valandėlės neiškęsi. Jis nuliūdo ir susimąstė.

Tuo tarpu Girnanešys pamatė, kad pienas ąsotyje paraudo, ir pagalvojo: „Mano brolis pateko į bėdą!" Ir tučtuojau iškeliavo ir nuėjo į tą miestą, kur buvo likęs Činarnešys. Šis jį klausia:

— Brolau, ko tu taip susirūpinęs?

— Pamačiau, kad pienas ąsotyje paraudo kaip kraujas. Mūsų brolį ištiko nelaimė!— sako Girnanešys.

Činarnešys pažvelgė į savo ąsotį: ir jame pienas buvo paraudęs. Abudu nuskubėjo į pagalbą. Juodu dienos kelią sukorė per valandą, dviejų dienų kelią — per dvi valandas ir netrukus priėjo tą miestą,

kur buvo Salimas. Ateina ir mato: jų brolis sėdi galvą nuleidęs ir nusiminęs. Juodu pradėjo klausinėti, kas nutikę, ir galiūnas viską jiems papasakojo. Činarnešys tuoj sako:

— Neliūdėk, šis darbas nesunkus!

Išrovė jis keturias činaras su šaknimis ir aplink ledainę sukūrė laužus. Salimas įėjo į ledainę ir joje užmigo.

Rytą ateina mergelės tarnai ir žiūri — ledainės durys atviros, o galiūnas miega ramiai. Jie labai nustebo ir apie tai pasakė mergelei. Toji nuėjo tenai, galiūną ilgai gyrė ir paskui uždavė paskutinį darbą:

— Aš turiu dvidešimt maišų grūdų, tu turi juos sumalti per vieną naktį ir vieną dieną ir atnešti man miltus.

Galiūnas sutiko sumalti grūdus. Atėjo Girnanešys, paėmė grūdus, sumalė juos per sutartą laiką ir atnešė miltus. Sužinojo mergelė, kad Salimas ir šį darbą padarė, ir galutinai jį pamilo. Ji jį pakvietė su broliais į savo rūmus, iškėlė šaunią puotą, o paskui tarė:

— O galiūne, dabar aš tavo, aš būsiu tavo žmona!

Salimas iškėlė vestuves ir liepė paskelbti visam miestui: „Tegu tris naktis ir tris dienas niekas savo namuose valgio nesitiekia, tegu visi ateina į vestuves pas padišachą ir tenai valgo." Tris dienas ir tris naktis truko puota, o paskui Salimas išleido mergelę už Vandensiurbio ir pasakė savo broliams galiūnams:

— Dabar kiekvienas eikite sau, o aš keliausiu ieškoti savo tėvų.

Galiūnas atsisveikino su broliais ir iškeliavo. Ėjo jis, ėjo, perlipo aukštą kalną ir priėjo upę. Upė plati, o jos viduryje salelė, o toje salelėje graži pilis. Vos tik galiūnas spėjo pagalvoti: „Kieno ta pilis ir kas joje gyvena?", dangus staiga aptemo, sudundėjo baisus perkūnas, nežinia iš kur priešais jį atsirado divas ir sako:

— Ei žmogaus sūnau! Ar tau gyventi atsibodo? Kaip tu atsiradai mano buveinėje?

— Aš tavęs ieškojau!— narsiai sako Salimas ir eina artyn prie divo.

— Ko tau iš manęs reikia?— klausia divas nustebęs.

— Tu dar negirdėjai mano vardo?— sako Salimas.

— Aš esu visų žmonių priešas, su jais nė kiek nebendrauju, tai iš kur žinosiu tavo vardą?— atsako divas.

— Jeigu taip,— sako galiūnas,— žinok: aš vadinuosi Adžali-divas [1].

[1] Adžali-divas — tai reiškia „mirtis divams".

— O argi tu prieš mane atsilaikysi?— riktelėjo divas ir puolė galiūną.

Septynias naktis ir septynias dienas juodu grūmėsi, aštuntą dieną galiūnas pakėlė divą, trenkė į žemę, akimoju papiovė ir jo kūną įmetė į upę. Paskui jis sėdo ant divo žirgo ir peršoko nuo vieno upės kranto į kitą. Arklys pataikė tiesiai į pilies kiemą. Galiūno pasitikti išėjo neregėto gražumo mergelė.

— Jaunikaiti,— tarė ji,— juk čia divo buveinė. Jeigu paukštis čia užskrenda, sparnus apsvyla, jeigu gyvulėlis užbėga, kaklą apdega! Kaip tu čia patekai? Gal divas tavęs nematė? O jeigu matė, kaip tu nuo jo išsigelbėjai?

— O gražuole, nusiramink, aš nudėjau divą.

— Aš netikiu!

— Argi nematai? Juk aš sėdžiu ant divo žirgo! Jeigu nebūčiau jo nudėjęs, kaipgi jodinėčiau jo žirgu?

Mergelė, tai išgirdusi, be galo nudžiugo, paklojo kurpačą, patiesė dastrachaną, maloniai priėmė galiūną kaip brangiausią svečią.

Galiūnas klausia jos:

— Gražuole, kas tu tokia ir kodėl gyveni divo buveinėje?

— Aš esu vienos šalies padišacho duktė,— sako mergelė,— ir buvau savo tėvų vienintelis vaikas. Jie labai mane mylėjo, glamonėjo ir lepino. Kartą išėjau į sodą pasivaikščioti, bet, vos paėjau dešimt žingsnių, pamačiau baisūną, kuris pagriebė mane ir atsinešė čionai. Paskui supratau, kad tai buvo divas.

— Dabar tu esi laisva!— sako galiūnas.— Aš nugabensiu tave tavo tėvui ir motinai.

Mergelė sutiko. Galiūnas pasodino ją ant žirgo užpakaly savęs, sukirto žirgui kamča, ir juodu ėmė skristi oru. Tris naktis ir tris dienas jie skrido. Nuskrido į mergelės gimtinę, miesto pakraštyje sutiko piemenį ir jį nusiuntė pas padišachą, šitaip sakydami:

— Eik ir nunešk padišachui džiaugsmingą žinią, jis tave už tai apdovanos, sakyk jam: tavo duktė sugrįžo.

Padišachas nudžiugo, išėjo jų pasitikti, nusivedė į pilį. Mergelė apsakė tėvui viską, kaip buvo, o jis ėmė dėkoti galiūnui Salimui.

— Tu išgelbėjai vienintelę mano dukterį iš divo nagų,— tarė padišachas,— dabar būk mano žentas.

Galiūnas sutiko. Padišachas iškėlė vestuves ir išleido savo dukterį už Salimo.

Po kurio laiko Salimas vieną naktį sunkiai atsiduso. Mergelė jį klausia:

— Argi tu ką nors myli labiau už mane, kad taip sunkiai dūsauji?

— Taip, — sako galiūnas, — išsiskyrimo ugnis degina man krūtinę, bet aš išsiskyriau ne su mylimąja. Aš išėjau iš savo gimtinės ieškoti mylimo tėvo ir motinos. Daug apėjau šalių ir miestų, bet niekur jų neradau. Labai norėčiau išvysti savo tėvus, todėl ir dūsauju.

— Mielas mano drauguži,— sako mergelė, guosdama jį,— jeigu tu nori jų ieškoti, aš keliausiu su tavim.

Išaušo rytas, galiūnas pasiprašė padišacho, kad leistų jam keliauti su žmona. Jojo jie per miestus ir kaimus, bet niekur nerado Salimo tėvo su motina. Pagaliau prijojo jie upės krantą ir mato: jaunikaitis, panašus į galiūną, meta upėn ilgą tinklą, o aplink stovi būrys žmonių. Kaskart užmeta tinklą ir traukia didžiausias krūvas žuvų, o žmonės semia tas žuvis į maišus ir nešasi namo. Galiūnas priėjo prie jaunikaičio ir paprašė, kad leistų ir jam užmesti tinklą. Žvejys davė. Galiūnas užmetė tinklą ir ištraukė daug žuvies. Salimas išsikalbėjo su žveju. Žvejys pakvietė galiūną ir jo žmoną į savo namus. Žvejo tėvas buvo žemdirbys. Vakare jis parėjo iš lauko, atsisėdo prie svečių ir pradėjo klausinėti.

— Jaunikaiti,— sako jis Salimui,— matau, kad esi keliauninkas, iš kur atkeliavai ir kur keliauji?

— Ieškau tėvo su motina,— sako Salimas. Ir pasipasakojo, iš kurios šalies ir iš kurio miesto atkeliavęs.

— Iš kokio miesto?— nustebęs dar klausia senis.— Kas buvo tavo tėvas ir kuo jis vardu?

Galiūnas papasakojo viską apie save ir apie savo tėvus. Baltabarzdis senis klausėsi jo pasakojimo, klausėsi, paskui staiga pašoko.

— Tai, pasirodo, tu esi mano sūnus!— sušuko jis ir apkabino Salimą. Atbėgo motina, suėmė rankomis sūnaus galvą, pabučiavo jį. Žvejys pakilo, apkabino per pečius brolį, ir visi jie buvo linksmi ir laimingi, džiaugėsi susitikę ir kad išsipildė jų troškimai.

ACHMADBEKAS IR JUSUFBEKAS

Alpamyšas turėjo dvi dukteris. Viena ištekėjo už Achmadbeko, kita — už Jusufbeko.

Praėjo daug metų, daug mėnesių, Chaibaro miesto padišachas, labai galingas valdovas, liepė pranašautojui paburti. Pranašautojas jam pasakė: „Viename mieste gyvena Achmadbekas ir Jusufbekas, jeigu jie dar labiau sutvirtės, visiems mums bus galas."

Padišachas sako:

— Kas atgabens juos surištus, už to išleisiu savo dukterį Karakozą.

Atsistojo Kokča, trenkė sau į krūtinę ir sako:

— Tą darbą padarys nuolankus tavo tarnas.

Paėmė Kokča iš padišacho didelę kariuomenę, daug ginklų ir išvyko į Čambulą. Jojo jie kelias naktis, kelias dienas ir prijojo ežero krantą, kur dažnai medžiodavo Achmadbekas su Jusufbeku.

Kokča sako:

— Pastatykime palapines ir čia palaukime, kada nors jie čia ateis pamedžioti.

Kelias dienas, kelias naktis laukė jie ant ežero kranto.

Vieną rytą Achmadbekas su Jusufbeku pabudo, atsikėlė, papusryčiavo, nusiprausė. Achmadbekas ir sako:

— Klausyk, brolau Jusufbekai, kelkis, balnok žirgus, josime šiandien medžioti.

Kokča savo karius aprengė tokiais drabužiais, kaip kad rengdavosi Čambulo gyventojai.

Staiga išėjo Achmadbeko žmona, įsikibo žirgui į kamanas ir sako:

— Mano bekai, nakčia sapnavau blogą sapną, atidėk savo kelionę.

Jusufbekas sako:

— Tai papasakok savo sapną.

Achmadbeko žmona sako:

— Šiąnakt sapnavau, kad judu buvote tarp juodų varnų.

Achmadbekas sako:

— Moteriškės sapną reikia suprasti atvirkščiai, tikras vyras negrįžta iš kelionės.

Broliai sudrožė žirgams ir išjojo. Prijojo ežero krantą, o tenai tiek palapinių, kad galo krašto nematyti.

— O vis dėlto mano žmonos sapnas išsipildė!— sušuko Achmadbekas.

Kokčos žmonės priėmė Achmadbeką su Jusufbeku gražiai, kaip svečius, maloniai pakvietė į palapinę, tuoj pastatė priešais šviežių valgymų.

Kokča tarė:

— Atneškite vyno!

Buvo atnešta vyno, ir Achmadbeką su Jusufbeku nugirdė negyvai, o paskui Kokča įsakė savo kariams:

— Kelkitės, nežiopsokite, suriškite juos!

Jo kariai užmetė ant miegančių galiūnų šilkų virves ir juos surišo.

Kokča sako:

— Laikas brangus, kilkim į kelionę.

Jie iškeliavo. Praėjo viena naktis ir viena diena, kai medžiotojai išjojo iš namų.

Achmadbeko ir Jusufbeko žmonos čia išeina iš trobos, čia vėl įeina ir vis žiūri į stepę. Kiauras dvi naktis ir dvi dienas žiūrėjo jos į kelią, o vyrų kaip nėra, taip nėra. Pravirko jos, pasibarstė galvas pelenais ir nuėjo pas tėvą. Sako jam:

— Tėve, jau praėjo dvi naktys ir dvi dienos, kaip Achmadbekas su Jusufbeku medžioklėn išjojo, ir iki šiol jų vis nėra ir nėra. Sužinok, kur jie dingo.

Žilagalvis Alpamyšas pasibalnojo žirgą ir išjojo prie Achmadbeko ir Jusufbeko ežero. Prijojo jis ežerą, pamatė daugelio žirgų kanopų pėdas ir nusekė tomis pėdomis. Žiūri — visos pėdos veda Kilbos [1] linkui.

---

[1] Kilba — toji pasaulio šalis, į kurią reikia atsisukti maldos metu. Kilba parodo Mekos kryptį. O Meka — tai šventas musulmonų miestas.

Jis sako:

— O varge, mano žentai pateko į priešų rankas.

Ir pasuko jis Kilbos linkui.

Tegu Alpamyšas keliauja, o tuo tarpu papasakokime apie Achmadbeką ir Jusufbeką.

Buvo vienas kalnas, vadinamas Baltuoju. Už to kalno stovėjo Chaibaro miestas. Kai prijojo Baltąjį kalną, atsibudo Achmadbekas su Jusufbeku ir pamatė, kad jie surišti.

Kokča sako:

— Achmadbekai ir Jusufbekai, ar pripažįstate judu savo brolio jėgą?

— Jeigu mudu būtum surišęs kovoje, mudu pripažintume tavo jėgą. O taip, kaip tu padarei, nė moteris nepadarytų!

O Achmadbekas dar pridūrė:

— Ei Kokča, tu tik pagavai avies ėriuką, o pačios avies dar nematei.

Dabar paklausykite pasakojimo apie Alpamyšą.

Nujojo Alpamyšas prie Baltojo kalno, pamatė savo žentus surištus arkanu, ir jam akys aptemo.

Dvi naktis ir dvi dienas mušė jis priešus. Iš nukautųjų kalną suvertė, trisdešimt kulkų jį patį kliudė, sąmonės neteko, žirgui į karčius įsikibo ir ant jo išsitiesė. Žirgas bėgo iš mūšio lauko į Čambulą.

Dieną ir naktį Alpamyšo dukterys stovėjo ant stogo ir žiūrėjo. Ir štai mato — stepėje sudūlavo debesys dulkių. Jos sako:

— Duok dieve, kad čia Achmadbekas su Jusufbeku būtų.

Bet pamatė seserys tik žirgą be raitelio. Jusufbeko žmona sako:

— Jeigu ten būtų jie, parbėgtų trys žirgai, o čia tik vienas.

Žirgas prabėgo pro jų namus, ir juodvi pamatė, kad ant jo Alpamyšas guli.

Dukterys sako:

— Matyt, tėvas išsigando kautynių su priešais, paliko Achmadbeką su Jusufbeku priešo rankose, o pats paspruko.

Ištisas dvi dienas dukterys nėjo aplankyti tėvo, o paskui pamatė, kad jis guli sunkiai sužeistas.

Juodvi sako:

— Tėve, sulaukei septyniasdešimt metų, o mirties išsigandai: gelbėdamas savo gyvybę, priešų rankose palikai Achmadbeką su Jusufbeku ir pabėgai.

Pravirko Alpamyšas ir tarė:

— Viešpatie, paimk Alpamyšo vėlę, kad daugiau jis negirdėtų tokių žodžių!

Alpamyšo malda buvo išgirsta, ir jis netrukus pasimirė.

Parsigabeno Kokča Achmadbeką su Jusufbeku ir įmetė į kalėjimą.

Achmadbeko ir Jusufbeko žmonos kasdien eidavo ant ežero kranto, verkdavo, raudodavo iki vakaro, o prieš vakarinį namazą[1] namo sugrįždavo; jos neteko ramybės ir diena iš dienos nieko daugiau neveikė, tik ašaras liejo.

Kartą jos taip sėdėjo ir verkė ant ežero kranto, tik staiga iš dangaus nusileido septynios žąsys.

Žąsys sako:

— Ei moteriškės, ko jūs taip verkiate, nuo jūsų raudų mums širdys liepsnoja; nusileidome sužinoti, koks sielvartas jus ištiko.

Moteriškės sako:

— Kokča pagavo ir išsivarė Achmadbeką su Jusufbeku, todėl ir verkiame.

— Mes — Achmadbeko ir Jusufbeko žąsys. Parašykite laiškus ir pririšk ite mums prie sparnų, mes nuskrisime pas jūsų vyrus ir atgal sugrįšime.

Moteriškės parašė laiškus, pririšo prie sparnų keturioms žąsims ir sako:

— Dienomis miegokite, naktimis skriskite. Mūsų tėvas pasakojo, kad tenai esama daug šaulių, jie net naktimis paukščius šaudą.

Kelias dienas ir naktis skrido žąsys, plasnodamos sparnais, ir prie Achmadbeko ir Jusufbeko kalėjimo nusileido po pusiaunakčio. Achmadbekas ir Jusufbekas sako:

— Kas čia dabar plasnoja sparnais nakčia?

Achmadbekas pakilo, skėlė titnagą, apsidairė kalėjime ir pamatė žąsis. Žąsys išskleidė sparnus, ir kaliniai pamatė skiauteles popieriaus, išvyniojo jas — ogi jų žmonų laiškai. Perskaitė Achmadbekas su Jusufbeku

[1] Namazas — malda. Musulmonų religija reikalauja atlikti namazą penkis kartus per parą.

juos ir labai apsidžiaugė. Parašė jie iš kalėjimo laiškus su karštais sveikinimais, pririšo keturioms žąsims ir sako:

— Tegu bus palaiminti jūsų sparnai, žąselės. Tokio darbo, kurį jūs mums padarėte, niekas negalėtų atlikti. Dabar būkite atsargios, nes čia yra daug šaulių, jeigu jie jus pamatys, tuojau pradės šaudyti. Tik neklykaukite padangėje, kad neišgirstų jūsų balsų.

Tą pačią naktį žąsys išskrido. Už miesto jų tykojo vienas taiklus šaulys. Staiga žąsys pasimetė viena nuo kitos ir suklykė. Šaulys išgirdo ir sako:

— Ei močia, išnešk man šautuvą.

O senutė paslėpė šautuvą, puolė šen, puolė ten ir sako:

— Sūneli, nežinau, kur tu padėjai šautuvą, tik vienas senas belikęs.

Paėmė šaulys seną šautuvą, sėdo ant eiklaus žirgo, pasileido joti žąsims įkandin, šaukdamas:

— Ei Achmadbeko ir Jusufbeko žąsys, nenoriu tuščiai laidyti kulkų, nutūpkite geruoju.

Žąsys nepaklausė ir pakilo dar aukščiau. Šaulys paspaudė gaiduką, trinktelėjo šūvis, ir viena žąsis nukrito. Taip jis nušovė dvi žąsis su laiškais ir dvi be laiškų, o dvi žąsys su laiškais ir viena be laiško ėmė šauktis dievo pagalbos. Tik staiga dangų aptraukė debesys, žąsys pasislėpė juose ir nuskrido. Skrido jos kelias dienas ir naktis. Atskrido. O Achmadbeko ir Jusufbeko žmonos dar tebesėdinčios ir tebeverkiančios. Nutūpė žąsys ant ežero kranto, išskleidė sparnus ir parodė laiškus. Žmonos labai nudžiugo, kad jų vyrai gyvi.

Jusufbeką pamilo Karakoz-oima, bet per ketverius metus, kol ji nešiojo į kalėjimą vandens ir duonos, juodu nė žodelio viens kitam nebuvo pratarę.

Sėdėjo kalėjime dar vienas žmogus, vardu Bobas. Kartą Karakoz-oima atnešė duonos ir vandens, padavė kaliniams ir išėjo. Bobas ir sako:

— Ji myli mane, todėl kasdien nešioja duoną ir vandenį.

O Jusufbekas jam:

— Ne, Bobai, kam tu jai reikalingas? Ji mane myli.

Bobas prieštarauja:

— Ne, Jusufbekai, ji mane myli.

Achmadbekas ir Jusufbekas sako:

— Na, jei taip, tai mudu atsisėsime kalėjimo kampe, o vandenį ir duoną tu paimk iš jos rankų, pažiūrėsime, ar ji tavęs ieškos, ar mudviejų.

Bobas sėdėjo prie kalėjimo grotų, kai atėjo Karakoz-oima ir atnešė puodynę rūgusio pieno ir septynis papločius. Paėmė Bobas viską, ką ji atnešė, ir bemat suvalgė. Karakoza sako:

— Bobai, matyt, žmogus kalėjime pasidaro baisesnis už žvėrį. Juk tu suvalgei septynis papločius ir puodynę rūgusio pieno ir neleidai man pažvelgti į mano bekus.

Jusufbekas sako:

— Bobai, tave ji myli ar mane?

Bobas sako:

— Dabar matau, kad ji myli tave.

Karakoz-oima nubėgo, atnešė dar septynis papločius ir puodynę rūgusio pieno ir padavė Achmadbekui ir Jusufbekui.

Šešerius metus jie išsėdėjo kalėjime. Kartą Jusufbekas sako Karakozai:

— Ei Karakoza, atnešk man septynias gijas šilkinių verpalų ir septynis virbus nuo verpstės.

Karakoza apsidžiaugė, kad Jusufbekas ją užkalbino, nubėgo, atnešė septynis svarus šilkinių siūlų ir, sulaužiusi septynių senių verpstes, atnešė viską, ko tasai prašė, ir sumetė į kalėjimą.

Jusufbekas sušuko jai:

— Na užteks, kalėjime neliks vietos kur miegoti.

Paskui broliai paprašė Bobo:

— Bobai, padaryk mums dutorą [1].

Bobas bemat padarė dutorą, kokio niekas pasaulyje dar nebuvo regėjęs. O Achmadbekas ir Jusufbekas buvo geri muzikantai. Taip juodu pradėjo groti, kad padangių paukščiai apsvaigo ir plazdėdami čia leidosi ant kalėjimo, čia vėl kilo į dangų.

Padišachas tarė:

— Matyt, Achmadbekas su Jusufbeku mirė, kad varnos čia tupia ant kalėjimo, čia vėl kyla nuo jo.

[1] Dutoras — dvistygis gnaibomasis muzikos instrumentas.

Pasišaukė jis vieną esaulą[1] ir sako:

— Ei esaule, eik sužinoti, kas atsitiko, kodėl paukščiai tupiasi ant Achmadbeko ir Jusufbeko kalėjimo.

Esaulas nuėjo prie kalėjimo, išgirdo muziką ir sušuko:

— Oi, oi, matyt, šitaip puikiai groti dievas leido tik Achmadbekui su Jusufbeku.

Nueina jis pas padišachą ir sako:

— Tu manai, kad tavo muzikantas Kokča geriausias pasaulyje. O pasirodo, kad geriausi pasaulyje muzikantai tai Achmadbekas su Jusufbeku. Nuo jų dutorų muzikos paukščiai alpėja.

Padišachas sako:

— Išleiskite juos iš kalėjimo ir atveskite čionai, tegu parodys Kokčai, kaip reikia groti.

Esaulai nuėjo į kalėjimą ir sako:

— Ei Achmadbekai ir Jusufbekai, padišachas judu kviečiasi.

— Tūkstantį prakeiksmų tavo padišachui, septynerius metus mudu išsėdėjome kalėjime, ir nė karto jis nesiteiravo apie mus, o dabar jam prireikė mūsų.

Esaulai persakė padišachui tuos jų žodžius. Šis sako:

— Jų tiesa.

Dabar padišachas nusiuntė vizirius. Nuėjo viziriai į kalėjimą ir sako:

— Išeikite, padišachas jus kviečiasi.

Achmadbekas su Jusufbeku atsako:

— Gerai, mudu išeisime, tik atveskite barzdaskutį.

Atvedė jie barzdaskutį, šis nukirpo jiems plaukus, nuskuto barzdas. Paskui broliai sako viziriams:

— Pasakykite savo padišachui, tegu atsiunčia mums drabužius.

Viziriai persakė padišachui jų žodžius. Padišachas tarė:

— Nuneškite jiems drabužius.

Viziriai paėmė puikius drabužius ir nunešė Achmadbekui ir Jusufbekui. Šie apsitaisė jais ir sako:

— Dabar pasakykite padišachui: jeigu ateis Karakoz-oima, užsivers mus ant pečių ir užneš iš kalėjimo per keturiasdešimt dvi pakopas, tai mes eisime, o kitaip — ne.

---

[1] Esaulas — raitelis, lydintis aukštą asmenį. Esaulais taip pat vadinami tarnai, nešantys emyro lazdą per iškilmingas ceremonijas.

Viziriai papasakojo padišachui. Padišachas sako:

— Pasakykite, kad Karakoz-oima išneštų juos iš kalėjimo ant nugaros.

Šį padišacho įsakymą viziriai persakė jo dukteriai. Karakoz-oima nuėjo, užsivertė Achmadbeką ir Jusufbeką ant pečių, išnešė iš kalėjimo ir sako:

— Dabar, Achmadbekai ir Jusufbekai, aš duosiu jums vieną patarimą: mano tėvas lieps jums rungtis su Kokča, kuris gražiau grosite. Jeigu jūs Kokčą nugalėsite, tėvas jus paleis, o jeigu jis nugalės, tai jus nužudys. Kai paties kilimą, judu ant jo nesėskite, kai atneš vyno — negerkite, paskui sakykite: „Ei Kokča, tu mus atsivedei, žadėjai išpiršti padišacho dukterį už katro nors iš mudviejų. Kodėl tu paskui be jokio reikalo pasodinai mudu kalėjiman?" Jusufbekas tegu sako: „Štai ką tu padarei, pasodinai mudu į kalėjimą, o padišacho duktė kasdien vaikščiojo pas mus. Dabar Karakoza turi nuo manęs septynerių metų sūnelį, jeigu netikite, eikite ir pažiūrėkite." O aš tuo tarpu susirasiu kokį berniuką ir su juo žaisiu.

Padišachas parodė Achmadbekui ir Jusufbekui į kilimą — juodu nesėdo, o paėjo kiek į šalį ir susėdo ant žemės. Atnešė vyno,— ir vyno juodu negėrė. Susirinko daug žmonių, padišachas liepė belaisviams groti, ir juodu taip grojo, kad visi žmonės nuo gražumo alpėjo ir sakė:

— Achmadbekas ir Jusufbekas laimėjo.

Paliovęs groti, Achmadbekas ir sako:

— Ei Kokča, kam tu mudu apgavai ir uždarei į kalėjimą? Argi tu nesakei: jeigu mes atjosime, tai išpirši vienam iš mudviejų padišacho dukterį?

Jusufbekas sako:

— Ei žmonės, Karakoz-oima turi nuo manęs septynerių metų sūnų! Jeigu netikite, eikite ir pažiūrėkite!

Padišachas siunčia vizirius sužinoti. Šie nuėjo ir pamatė, kad Karakoza žaidžia su septynerių metų berniuku, pasodinusi jį raitą ant žirgo. Jie klausia:

— Ei Karakoz-oima, kieno tas berniukas?

Ji atsako:

— Tai Jusufbeko sūnus!

Parėjo viziriai ir sako:

— Pasaulio valdove, Karakoz-oima iš tikrųjų žaidžia su septynerių metų sūnumi.

Tuomet padišachas sako Kokčai:

— Aš maniau, kad tu jėga nugalėjai Achmadbeką su Jusufbeku, o tu, pasirodo, atgabenai juos apgaule, pažadėdamas jiems mano dukterį. O, tiesą sakant, iš kur tu imsi tą jėgą?!

Išsitraukė padišachas kardą ir taip rėžė Kokčai per sprandą, kad šiam galva nusirito. Paskui jis sako Achmadbekui ir Jusufbekui:

— Ei judu, benamiai našlaičiai, prašykite manęs, ko norite.

Broliai sako:

— Duok mums po žirgą, daugiau nieko nereikia.

Padišachas davė du žirgus. Achmadbekas ir Jusufbekas užsėdo ant jų raiti. Prijojo juodu vartus, tik staiga Achmadbekas pliaukštelėjo sau per kelį ir sušuko:

— Oi, oi, kaip graudu, juk mudu užmiršome Bobą!

Jusufbekas taip pat trenkė sau per kelį, nušuoliavo atgal, sugrįžo pas padišachą ir sako:

— Ei padišache, prašome išleisti Bobą.

Padišachas sako:

— Aš triskart klausiau, judu prašėte tik dviejų žirgų. Greičiau nešdinkis, o jei ne, nukirsiu tau galvą.

Juodu išjojo ir tik saulei nusileidus atsidūrė už vartų. Mato: stovi Karakoz-oima su savo manta ir laukia jų.

Jusufbekas sako jai:

— Ei Karakoz-oima, ištisus septynerius metus išsėdėjau tavo tėvo kalėjime. Jeigu aš tave išsivesiu, neužgesinsiu liepsnojančios savo širdies. Mes dar sugrįšime atkeršyti.

Achmadbekas sako:

— Prisiekiu savo tėvo vėle, prisiekiu šventaisiais, mudu jojame į Čambulą, nuraminsime draugus ir bičiulius ir sugrįžę su žeme sulyginsime tavo tėvo miestą, o paskui paimsime tave ir išsivesime.

Verkdama ir aimanuodama Karakoz-oima pasuko atgal į savo miestą, o Achmadbekas ir Jusufbekas nujojo Čambulo link. Tegu jie sau keliauja, o mes papasakosime apie Achmadbeko ir Jusufbeko žmonas.

Kai Achmadbekas ir Jusufbekas buvo nelaisvėje, jų kupranugarių piemuo užėmė sostą ir sumanė vesti Achmadbeko ir Jusufbeko žmonas.

Vietoj bekų sūnų pats stojo padišachu, o Achmadbeko ir Jusufbeko seserį išvarė ganyti kupranugarių.

Achmadbekas, išjodamas, paliko žmoną laukiantis vaikelio. Tam vaikeliui dabar buvo jau septyneri metai. Jusufbeko pati, vargšelė, mirė iš liūdesio.

Kupranugarių piemuo, pasišovęs vesti Achmadbeko pačią, iškėlė didžiulę vestuvių puotą ir sukvietė kone visą Čambulą.

O Achmadbeko pati, paėmusi sūnui už rankos, kasdien eidavo ant ežero kranto, iki nakties ten verkdavo, tik paskui pargrįždavo namo. Vestuvių puota truko kelias naktis ir dienas, paskui priėjo metas tuoktis. Bet Achmadbeko pati pabėgo prie ežero, ir, nors kaip ieškojo, jos nerado. Tą dieną ir jungtuvių nebuvo.

Tuo metu Achmadbekas ir Jusufbekas prijojo prie miesto. Jų sesuo Kaldirvoč-oima ganė stepėje kupranugarius. Vienas kupranugaris, užuodęs Achmadbeką ir Jusufbeką, atsiskyrė nuo kaimenės ir tekinas leidosi prie jų. Kad ir kaip vijosi Kaldirvoč-oima, jo pavyti negalėjo, kupranugaris nubėgo prie raitelių ir nuėjo paskui juos.

Broliai stebisi:

— Tik pamanykit, šis nebylus gyvulys iš tolo mudu pažino ir atbėgo.

Ilgai jojo jie. Mato — kupranugarį atsiveja Kaldirvoč-oima, vienplaukė, basa, pusnuogė, perkarusi.

Atbėgo Kaldirvoč-oima ir sako:

— Kas judu tokie, kad šis kupranugaris, jus pamatęs, nubėgo pasitikti? Jis buvo Achmadbeko ir Jusufbeko kupranugarių vedlys.

— Mudu atjojame iš Chaibaro miesto.

— Jeigu judu iš Chaibaro, tai gal ką nors girdėjote apie Achmadbeką ir Jusufbeką?

Tuodu sako:

— Su Achmadbeku ir Jusufbeku mes buvome viename kalėjime, juodu irgi netrukus parsiras.

— Tur būt, nuo judviejų padvelkė Achmadbeko ir Jusufbeko kvapas, jeigu kupranugaris atbėgo pas jus,— sako Kaldirvoč-oima.

— Matyt, taip ir bus,— sako Achmadbekas.

O Jusufbekas pritaria:

— Nėra ko stebėtis, kad ir pažino.

Kaldirvoč-oima verkė ir nenugirdo, ką sakė Jusufbekas. Juodu neprisipažino seseriai, kas esą, ir nujojo toliau. Prijojo Čambulą, o tuo tarpu penketas juodai apsirengusių vyrų eina iš miesto.

Broliai klausia jų:

— Kur einate, broliai? Laimingos kelionės!

Juodieji sako:

— Nė neklauskite, mes esame Achmadbeko ir Jusufbeko giminaičiai, nepakeldami sielvarto, einame iš miesto. Jau kelios dienos kupranugarių piemuo linksminasi vestuvių puotoje, dabar ves Achmadbeko pačią, o Jusufbeko pati mirė iš liūdesio.

Nusisuko Jusufbekas ir pravirko. Achmadbekas tarė:

— Brolyčiai, juk mudu esame muzikantai, einam į šį miestą, o su savimi nusivesime ir jus.

Dabar jie septyniese įžengė į Čambulą. Nuo dainų, karnajų ir zurnų, nuo žaidynių ir šokių drebėjo žemė. Jų žirgus tučtuojau pririšo, o juos pačius vedė į mechmonchoną.

Sutemo naktis, išaušo diena, svečių garbei buvo suruoštos ožių rungtynės.

Jusufbekas sako:

— Brolau, leisk man stoti į rungtynes.

Achmadbekas leido. Jusufbekas pasibalnojo žirgą, sėdo raitas, nujojo prie besirungiančiųjų, stvėrė iš žmonių tarpo kupranugarių piemenį, nutempė jį ir taip trenkė į riešutmedį, kad tasai krito negyvas.

Puotos šeimininkai tarė:

— Oi sveteli, šitaip žaisti nedera.

Jusufbeką išvedė, pasodino ant mechmonchono. Tada pakilo Achmadbekas ir taip pat stojo į rungtynes. Kelis sykius jis ištempė ožį ir metė į vidurį aikštės, paskui sugriebė ir prie balno prispaudė rungtynių vadeivą, nutempė jį prie duobės ir įmetė vidun drauge su arkliu. Raitelis nukrito nuo arklio, o arklys persirito per raitelį, ir jam sprogo pilvas.

Puotos šeimininkai tarė:

— Ei sveteli, tu šventę laidotuvėmis pavertei.

Plūsdami nuvedė ir Achmadbeką ant mechmonchono. Netrukus Achmadbekas pakilo, išėjo į kiemą ir ėmė aplinkui vaikštinėti. Žiūri — prie plovo katilo priėjo vienas berniukas, dėklu nešinas.

Virėjas apibarė jį:

— Eik sau iš čia, o kai pargrįš tavo tėvas Achmadbekas ir iškels puotą, tada galėsi prisiryti plovo kiek tik lenda.

Achmadbekas suprato, kad čia būsiąs jo sūnus, paėmė virėjui iš rankų samtį, prikrėtė pilną dėklą plovo, o ant viršaus uždėjo kąsnelį mėsos. Berniukas nudžiugo, paėmė dėklą ir nuėjo. Jo motina sako:

— O motinos akių šviesa, kas gi kitas tau įdės plovo, jeigu ne tėvas, kas tave paglamonės, jeigu ne motina. Kas tau davė plovo?

Berniukas sako:

— Vienas nepažįstamas žmogus man davė.

— Einam, parodysi man tą žmogų.

Juodu nuėjo. Motina liko stovėti pasienyje, o berniukas surado aną svečią ir atvedė pas ją.

Moteriškė sako:

— Iš kur tu atkeliavai?

Svečias sako:

— Aš esu Bucharos tadžikas, gimęs muzikantų šeimoje, keliauju, grodamas vestuvėse ir per šventes, ir taip maitinuosi. Karavano varovas mums atgabeno laišką, mes atkeliavome čionai ir štai jau kelios dienos ir naktys linksminame svečius. Šiąnakt jis ves, o rytoj mes iškeliaujame.

Moteriškė ėmė pasakoti:

— Šio miesto padišachai buvo Achmadbekas ir Jusufbekas. Juos priešai paėmė į nelaisvę ir išvežė. Vargšė mano sesuo, liūdėdama Jusufbeko, dieną naktį raudojo ir mirė iš sielvarto, o aš, pats matai, vargą vargstu. Dabar Achmadbeko ir Jusufbeko kupranugarių piemuo kelia vestuves, jis nori vesti Achmadbeko žmoną. Nakčia aš pabėgau ant ežero kranto. Šiandien atėjo esaulai, sugavo mane ir parvedė. Man dabar nebe mielas gyvenimas, aš galą pasidarysiu. Mano sūnus, jeigu nemirs, jeigu bus gyvas, atkeršys už mane, už savo tėvą ir dėdę.

Nuleido galvą Achmadbekas, ašaros upeliais sruvo jam iš akių.

Moteriškė sako:

— Ei sveteli, tu, regis, man pažįstamas, nusiimk tiubeteiką, pasižiūrėsiu, kokia tavo galva.

Achmadbekas nusigręžė ir sako:

— Ei moteriške, tokie, kaip tu manai, su auksine kasa, buvo tik Achmadbekas ir Jusufbekas. Nekalbėk man tokių žodžių.

Moteriškė, liedama ašaras, su sūnumi parėjo namo, pasiėmė peilį ir nubėgo prie ežero.

Achmadbekas tarė Jusufbekui:

— Daugiau neturiu kantrybės.

Pakilo jie visi septyni, pasibalnojo žirgus ir taip pradėjo kautis, kad nė vieno gyvo neliko, visi piemens giminaičiai išlakstė. Jusufbekas nusivijo piemenį, sugavo jį kupranugarių ganykloje, suplėšė į keturias dalis ir pakabino ant ketverių vartų. Paskui išėjo ir paskelbė:

— Taip padarė Achmadbekas ir Jusufbekas! Šitokia bausmė ištiks kiekvieną nedėkingąjį.

Vienas žmogus nuėjo pas Achmadbeko žmoną ir sako jai:

— Na, duok dovanų už džiugią žinią: Achmadbekas ir Jusufbekas parkeliavo!

Achmadbeko žmona sako:

— Liaukis juokavęs, mirsiu šioje vietoje iš liūdesio.

Žmogus neatlyžta:

— Ei sesute, prisiekiu šventu savo globėju, nejuokauju, kelkis, tavo vyras su Jusufbeku parsirado.

Berniukas klausia:

— Motule, ar kartais tas žmogus, kuris davė man plovo, ne mano tėvas?

O motina jam sako:

— Tu toks smalsus, todėl ir likai be tėvo.

Tasai žmogus nusivedė sūnų ir motiną į miestą. Achmadbeko žmona, pamačiusi Čambulo gatvėse lavonus, tarė:

— Taip, tikra teisybė, Achmadbekas su Jusufbeku parsirado.

Įėjo ji į savo trobą, žiūri — sėdi Achmadbekas su Jusufbeku. Pažino jie kits kitą, ėmė pasakoti, kaip kuris gyveno. Achmadbekas ir Jusufbekas nusiuntė žmones parvesti jų sesers Kaldirvoč-oimos. Pasiuntiniai išieškojo visą stepę ir dykumą, rado Kaldirvoč-oimą palaidais plaukais, basą, alkaną, puspliką, suskirdusiomis kojomis ir parvedė į Čambulą. Ištisą mėnesį ją prausė, įvairiais valgymais maitino, ir pagaliau ji atsigavo.

Achmadbekas ir Jusufbekas užkaitė katilą, išvirė plovo, sukvietė žmones ir kelias dienas ir naktis visi puotavo. Paskui pakvietė mulą, ir šis iš naujo sutuokė Achmadbeką su savo žmona.

Po kelių dienų ir naktų Achmadbekas ir Jusufbekas sušaukė žmones ir tarė:

— Broliai, dabar išleiskite mus, mudu norime neilgam į Chaibarą nukakti.

Žmonės ėmė juos atkalbinėti:

— Ką tik parsiradote po septynerių metų kalėjimo. Pamirškite keliones, imkite valdyti kraštą, kad vėl koks bandaganys neužgrobtų valdžios ir neimtų mūsų engti.

Achmadbekas sako:

— Ei senoliai, tik Karakoz-oima išgelbėjo mus nuo bado. Ji myli Jusufbeką. Kai mes keliavome iš Chaibaro, ji stovėjo prie vartų ir laukė mūsų. Mes prisiekėme, kad sugrįšime, dulkėmis paleisim jos tėvo gimtinę, kam jis mus, nekaltus, engė, ir išsivesime Karakoz-oimą.

Senoliai sako:

— Jeigu davėte priesaiką, mes negalime jūsų laikyti, jums reikia joti.

Achmadbekas ir Jusufbekas išsirinko dvidešimt vieną džigitą, senoliai juos palaimino, ir visi išjojo. Jojo jie kelias naktis, kelias dienas ir prijojo Chaibaro miestą. Už miesto nulipę nuo žirgų, susirado vieną senę, davė jai pinigų ir nusiuntė pas Karakoz-oimą. Senė, keldama, griūdama, krypuodama, svyruodama, čia protekiniais, čia koja už kojos, nuėjo į tvirtovę pas Karakoz-oimą ir sako:

— Ei Karakoz-oima, atjojo džigitai ir mane atsiuntė tau pranešti šią žinią.

Karakoz-oima parnešė vandens ir patiekė maisto, nusiuntė per dvi savo tarnaites, o vėlai vakare užsidėjo apskritą kepurę, apkraštuotą kailiu, pakišo po ja savo kasas, nuėjo į arklidę ir pasibalnojo sartą žirgą su žvaigžde kaktoje. Kai atėjo vidurnaktis, ji sėdo ant žirgo ir išjojo iš miesto pas Achmadbeką ir Jusufbeką. Tą naktį iki aušros jie sėdėjo ir kalbėjosi.

Achmadbekas tarė:

— Eik ir pasakyk savo tėvui, tegu ruošiasi mūšiui.

Karakoz-oima sako:

— Mano tėvo šalis plati, mano tėvas galingas. Geriau išsiveskite mane iš čionai.

— Mes prisiekėme parodyti tavo tėvui savo galybę, o paskui tave išsivesime.

Tada Karakoz-oima sako:

— Tėvas turi burtininkę. Kol ji gyva, niekas mano tėvui nieko pikto negali padaryti. Aš einu pirma pas ją ir sužinosiu, ką ji ketina veikti, ir jums pranešiu. Jeigu toji burtininkė suvoks jūsų kėslus, per akimirką visą pasaulį sudegins.

Nujojo Karakoz-oima į tvirtovę, pririšo žirgą ir nuėjo miegoti. Kai išaušo diena, ji atsikėlė anksti, pasiėmė vandens ir maisto, susivyniojo į dastarchaną ir nuėjo pas senę.

Senė kūreno ugnį, jau septyniasdešimt metų toji ugnis degė be atlydos. Tą naktį, kai Achmadbekas ir Jusufbekas prijojo prie miesto, septyniasdešimtmetė ugnis užgeso.

Senė sėdėjo pačiame tolimiausiame iš keturiasdešimt vidujų kambarių. Išgirdusi beldžiantis į vartus, ji suprato, kad apsilankė padišacho duktė. Senė mostelėjo, ir visos keturiasdešimt durų atsilapojo. Padišacho duktė įėjo, pasveikino burtininkę, ir keturiasdešimt durų vėl užsidarė.

Senė pakilo, paėmė iš padišacho dukters dastarchaną, ir juodvi pradėjo meiliai kalbėtis.

Burtininkė sako:

— Dukrele mano, kaip gerai, kad tu atėjai.

Ilgai juodvi sėdėjo ir kalbėjosi. Paskui senė tarė:

— Vaikeli mano, kažko man neramu: šiąnakt ugnis, degusi jau septyniasdešimt metų, užgeso. Aš buvau divų burtininkė už Kafo kalno, tavo tėvas buvo toks galingas — atėmė mane iš divų ir atsigabeno čionai. Štai jau trisdešimt metų, kaip aš burtais padedu tavo tėvui valdyti kraštą. Aš galiu taip greitai sugriauti ir vėl atstatyti tavo tėvo valstybę, kad per tą laiką nė pialos arbatos nespėsi išgerti.

O Karakoza sako:

— Motule, kaip tu gali visą pasaulį apversti, o tavęs niekas negali nužudyti?

Senė sako:

— Mane nužudyti labai sunku.

Mergelė sako:

— O jeigu kas nors imtų tave smaugti, ar tu mirtumei?

Senė sako:

— Et mano vaikeli, tu dar esi kūdikis, aš juk ne žvirblis, kad mane kas pasmaugtų. Burtininkių pasmaugti neįmanoma.

— Kodėl, motule?

— Tu dabar mano viešnia, aš tau atskleisiu paslaptį, kur imasi mano jėga. Dar niekam iki šiol tos paslapties nesakiau. Mano siela tenai, ant didžiosios upės kranto: ant tos upės kranto auga gluosnis, po jo šaknimis guli skrynia, toje skrynioje balandis, o jo gūžyje — kirminas. Tas kirminas ir yra mano siela. Tik tas, kas turi Suleimano žiedą, gali paimti tą skrynią, jeigu palaikys žiedą virš vandens.

Karakoz-oima sako:

— Tikrai, motule, iš tikrųjų nėra už tave galingesnio pasaulyje.

Pasikalbėjusi su sene, padišacho duktė parėjo namo. Kai stojo naktis, ji vėl apsivilko vyriškus drabužius, sėdo ant žirgo, nujojo pas Achmadbeką ir Jusufbeką ir jiems tarė:

— Oi bekai, sunkus darbas nugalėti burtininkę. Sužinojau, kad jos siela — kirminas. O tasai kirminas — balandžio gūžyje, balandis — skrynioje, skrynia — vandenyje po svyruokliu gluosniu. Tik tasai, kas turi pranašo Suleimano žiedą, gali iškelti iš vandens tą skrynią.

— Nesirūpink, mes iškelsime skrynią.

Tą pačią naktį, kai nutilo žmonių žingsniai, Jusufbekas ir Karakoz-oima nuėjo prie svyruoklio gluosnio. Medis plačiomis šakomis buvo uždengęs net pusę upės.

Jusufbekas išsiėmė iš kišenės žiedą ir, laikydamas jį virš vandens, tarė:

— Pranašo Suleimano vardu paimk ir ištrauk burtininkės sielą.

Staiga vanduo subangavo, ir iškilo skrynia. Panėrė jis vąšą, užkabino skrynią ir iškėlė iš vandens. Jos raktas buvo pririštas šalia. Atrakino juodu skrynią, o joje rado tupintį balandį. Paukštis jau buvo bekyląs skristi, bet Jusufbekas čiupo jį ir sugniaužė rankoje. Tuo tarpu senei pasidarė bloga, ji pradėjo klykti ir puolė bėgti, net žemė drebėjo.

Kol jie smaugė balandį ir traukė iš jo gūžio kirminą, senė atbėgo pusę kelio iki gluosnio ir ėmė iš tolo šaukti:

— Ei, nežudykite kirmino, aš išpildysiu visus tavo prašymus!

Jusufbekas jos neklausė ir koja sutraiškė kirminą, o senė sukliko

ir negyva išsitiesė ant vidurio kelio. Jusufbekas nuėjo pas džigitus. Karakoz-oima sugrįžo į savo tvirtovę, tyliai įėjo vidun ir atsigulė.

Anksti rytą džigitai ėmė mušti kovos būgnus.

Padišachas stebisi:

— Iš kur toks stipruolis atsirado, kad ankstų rytą muša kovos būgnus?

Pas padišachą atbėgo ketvertas tarnų:

— Pasaulio padišache ir gailestingasis sultonai, ar žinai, kas dedasi pasaulyje?

Padišachas sako:

— Ne.

— Mes išėjome iš savo namų, žiūrime — burtininkė negyva guli išsitiesusi ant kelio.

Padišachas pabūgo:

— Ar teisybę sakote?

Tarnai sako:

— Teisybę. Jeigu netiki, pats pasižiūrėk.

Padišachas sako:

— Jeigu burtininkė mirė, kaip aš kovosiu? Ji akimirksniu išguldydavo tūkstantinę kariuomenę.

Sušaukė jis vizirius ir didikus:

— Na, ką jūs patarsite?

Viziriai ir didikai sako:

— Be mūšio miesto neatiduosime — gėda. Kausimės.

Sušaukė padišachas savo kariuomenę ir už miesto stojo mūšin. Achmadbeko ir Jusufbeko žmonės, šaukdami kovon, mušė būgnus.

Naktį ir dieną kovėsi padišachas, neteko galybės karių. Nukautųjų kalnai gulėjo, o kurie padišacho kariai gyvi liko, bėgo kaip lapės. Jusufbekas paėmė nelaisvėn gyvą padišachą.

Padišacho duktė ėmė maldauti:

— Jusufbekai, nežudyk mano tėvo, prašau jam atleisti.

Padišachas nusilenkė Achmadbekui ir Jusufbekui.

Achmadbekas ir Jusufbekas iškeliavo namo ir išsivedė Karakoz-oimą.

Išeidami jie pasakė:

— Ei padišache, nieko nėra kilniau už draugystę, mes prieš tave

nebūtume kilę, bet tu mus be jokios kaltės engei. Mes tau už blogą geru atsimokėjome, o ateity žiūrėk, kad nepakirstum draugystės šaknų.

Padišachas tarė:

— Nėra nieko kilniau už gerumą, jūs teisybę sakote, tesaugo jus dievas.

Kelias dienas jojo Achmadbekas ir Jusufbekas, pagaliau parjojo į Čambulą. Paskui Jusufbekas ir Karakoz-oima atšventė savo vestuves. Jų troškimai išsipildė, tegu išsipildo ir jūsų troškimai.

GULANDOMA

Senų senovėje viename mieste gyveno padišachas, vardu Azizchonas. Jis buvo teisingas valdovas, nuolat rūpinosi savo pavaldiniais. Tik padišachas neturėjo vaikų ir dėl to labai liūdėjo. Ir štai kartą, kai jam suėjo jau penkiasdešimt metų, jo žmona pagimdė dukterį. Iš to džiaugsmo Azizchonas keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų puotavo, savo pavaldinius vaišino. Į tą puotą jis susikvietė ir gretimų šalių padišachus su savo viziriais ir dvariškiais. O išrinkti dukteriai vardo sušaukė išminčius iš visų pasaulio kraštų ir paprašė jų patarimo. Ilgai tarėsi, jie dukterį pavadino Gulandoma.

Kai Gulandomai suėjo šešeri metai, mirė jos motina, ir dukters auklėjimu ėmė rūpintis tėvas. Azizchonas brangino mylimos žmonos atminimą ir antrą kartą nevedė, o dukters auklėjimą pasiskyrė savo gyvenimo tikslu. Gulandoma diena po dienos darėsi vis gražesnė, o jos protas ir gabumai buvo nemenkesni už jos grožį.

Iš visų pasaulio kraštų į Azizchono rūmus ėmė traukti piršliai, kasdien vis kas nors atvykdavo, bet padišachas visiems sakydavo:

— Tik penkiasdešimt metų sulaukęs, įgijau šį brangiausią perlą ir, išleisdamas už vyro, nenoriu jos prarasti. Juk neturiu daugiau vaikų. Gulandoma vienintelė mano karūnos ir sosto paveldėtoja, ir aš noriu, kol dar gyvas, atiduoti jai valdžios vairą.

Kai Azizchonui sukako septyniasdešimt, o Gulandomai — dvidešimt metų, jam paralyžius atėmė kojas. Ir štai vieną vakarą Azizchonas pasikvietė savo vizirį, įžymius žmones ir tarė jiems:

— Jūs visi žinote, kad aš jau senas ir besveikatis, o dabar dar liga mane paguldė: netekau kojų, ir nė vienas gydytojas negali man pa-

dėti. Jau nebetoli ta diena, kai man reikės atsisveikinti su šiuo pasauliu! Jūs taip pat žinote, kad aš neturiu vaikų, vienintelis mano kūdikis — tai Gulandoma. Taigi dabar noriu perduoti jai savo karūną ir sostą.

Padišacho noras visiems atrodė protingas, ir rytojaus dieną Gulandoma sėdo į sostą, o šauklys nešiojo po šalį žinią apie naują valdovę.

Netrukus padišachas pasikvietė dukterį.

— Brangus mano vaikeli,— tarė jis jai,— tu vienintelė mano viltis, amžinai žydintis mano sode, įsidėk širdin mano žodžius! Šešerių metų tu netekai motinos, ir tėvo meilė pakeitė tau motinos glamones. Keturiolika metų aš auklėjau tave, ir štai pagaliau tu karalienė. O brangus vaikeli, būk teisinga, nespausk, neskriausk žmonių, visada rūpinkis jais, tesuteikia tau dievas laimės, tebūnie likimas tau maloningas.

Kai Gulandoma išgirdo tuos žodžius, jai gailestis sugniaužė širdį, puolė tėvui į glėbį ir ėmė raudoti. Ji tarė pro ašaras:

O žvilgsni mano! Kas tau tikos?
Tu kaip pavasario migla!
Širdie tu, ilgesio šaltini,
Kodėl gi tokia tu liūdna?

Azizchonas glostė Gulandomą ir davė jai dar kitų priesakų. Giliai susimąstė mergelė, o paskui pakėlė galvą ir tarė:

— Valdyti tokią didžiulę šalį — nelengvas darbas, bet aš darysiu viską, kad būčiau verta tavo pasitikėjimo, tėve.

Po to padišachas sukvietė visus savo valdinius, ir Gulandoma išėjo pas juos karališkais rūbais. Žmonės pripažino ją karaliene, ir pradėjo Gulandoma valdyti šalį.

Po metų padišachas mirė. Gulandoma ilgai negalėjo atsitokėti, jo netekusi. Prisimindama tėvo patarimus, ji stengėsi kuo labiau rūpintis savo valdinių gerove.

Toje šalyje buvo mažai vandens, ir žemdirbių javai dėl to labai skurdo. Ir štai Gulandoma sukvietė visus žmones, kad iškastų kanalą ir sudrėkintų sausą žemę. Netrukus kanalas buvo iškastas, vanduo paplūdo į laukus, ir žmonės labai nudžiugo. Jie dar labiau pamilo naująją valdovę. Gandas apie gerovę toje šalyje pasiekė gretimas karalystes. Iš visų pasaulio kraštų į Gulandomos rūmus pradėjo rinktis keliauninkai,

norėdami savo akimis pamatyti šalį valdančią moteriškę. Keliauninkai, pamatę, kaip gerai toje šalyje klojasi žmonėms, gyrė ir aukštino Gulandomą.

Išgirdo apie ją ir Boturchanas — gretimos šalies valdovas. Jis taip pat nukeliavo į pagarsėjusią Gulandomos karalystę. Vos tik jis pažvelgė į gražiąją karalienę, tuojau jo širdyje suliepsnojo meilė.

Parkeliavęs į savo šalį, jis papasakojo savo bičiuliams, ką matęs, ką girdėjęs. Pasisakė taip pat, jog ketinąs siųsti piršlius pas Gulandomą, ir prašė jų patarimo. Bičiuliai pagyrė jo užmačią, ir tada jis liepė apkrauti keturiasdešimt kupranugarių brangenybėmis, auksu ir iškilmingai nusiuntė pas Gulandomą keturiasdešimt dvariškių su laišku karalienei. Tame laiške buvo rašoma:

„O teisingoji karaliene Gulandoma!

Kai tik peržengiau tavo slenkstį ir tave pamačiau, mano širdyje suliepsnojo meilė, ir aš nutariau žūt būt tave vesti. Sutik: juk nėra pasaulyje moters, kuri galėtų gyventi be vyro, ir nėra vyro, kuris galėtų likti vienišas. Jeigu mano pasiuntiniai parneš geidžiamą atsakymą, iškelsime vestuves, jeigu neparneš, tai ruošk savo ginklus ir rinkis mūšio lauką, kur mudu išbandysime savo jėgas."

Boturchano pasiuntiniai nuvyko į Gulandomos šalį ir įteikė karalienei laišką.

Gulandoma, perskaičiusi laišką, nutylėjo ir liepė savo tarnams priimti svečius, kaip pridera, o po trijų dienų grąžino piršliams keturiasdešimt apkrautų kupranugarių ir tarė:

— Brangūs sveteliai, Boturchanas prašo mano rankos, bet aš neturiu teisės tekėti. Tai pasakykite jam, kad aš pasiruošusi kautis, jeigu jis taip nori. Tik su viena sąlyga: tegu atvyksta su kariuomene ant kanalo kranto šalies šiaurėje. O aš su savo kariuomene prieisiu prie kito kranto. O kadangi karo nori jis, o ne aš, tegu pereina per kanalą į mano pusę. Mūšis įvyks mano krante. Jei Boturchanas laimės karą, man teks būti jo žmona!

Praėjo kelios dienos, pasiuntiniai sugrįžo į gimtinę ir pasakė Boturchanui, ką sakė Gulandoma. Jų išklausęs, Boturchanas susimąstė, bet paskui, pasitaręs su dvariškiais, priėmė Gulandomos sąlygas ir jai pranešė, kad pasiruošęs po trijų dienų stoti su ja į mūšį.

Gulandoma sušaukė patyrusius karvedžius ir liepė jiems ruoštis kautynėms.

— Žygiuokite prie kanalo,— įsakė ji,— ir į jį pripilkite stiklo šukių. Priešui mėnesienoje pasirodys, kad jis pilnas vandens, ir kai ims plaukti per jį, visi žus!

Šis planas karvedžiams patiko. Ir štai jie sušaukė kariuomenę. Kanalą jie pripylė stiklo šukių, ir šios blizgėjo, lyg kanalas būtų pilnas skaidraus vandens.

Trečios dienos vakare į Gulandomos šalį atžygiavo Boturchanas su savo kariuomene, ir karas prasidėjo. Boturchano kariai puolė į kanalą, ir tučtuojau pasigirdo širdį veriantis klyksmas. Nustebo padišachas ir, nieko nenumanydamas, taip pat norėjo pulti į kanalą, bet vienas karys spėjo jam sušukti:

— O pasaulio valdove, nesiartink, toji moteris apgavo mus! Kanale žvilga ne vanduo, o stiklo šukės. Drąsūs mūsų kariai rado čia sau pražūtį.

Boturchanas nežinojo nė ką daryti. Sutrikęs jis lakstė ant savo žirgo iš vieno galo į kitą. Paskui įsakė surinkti sužeistus karius ir atsitraukti. Atsisveikindamas jis pagrasino Gulandomai:

— Ką gi, dabar tu mane nugalėjai moterišku gudrumu, bet ateis laikas, gailėsies.

O Gulandoma jam atsakė:

— Argi aš tave variau su manim kariauti?! Čia tau pamoka, kad tau vėl kada nors nekvoštelėtų į galvą kviesti mane į kovą!

Valdovai išsiskyrė ir pasuko kiekvienas į savo namus: Gulandoma — nepraradusi nė vieno kario, o Boturchanas — suspausta širdimi ir trokšdamas keršto. Po šios pergalės Gulandomos vardas nuskambėjo per visą pasaulį.

Slinko laikas. Kartą rūmuose buvo mergelių šventė. Netikėtai suskambo liūdna lakštingalos giesmė. Lakštingalos balsas buvo toks mielas, kad visi nutilo ir ėmė klausytis. O Gulandoma pašoko iš savo vietos, nubėgo prie medžio, kur tupėjo lakštingala, ir sako:

— O saldžiabalse, iš kur tu atskridai ir ko taip graudžiai giedi? Gal nuskriaudė tave kas?

Bet lakštingala, nieko neatsakiusi, nuskrido.

Niekas nežinojo, kad lakštingala atlėkė iš Jemeno princo sodų, ir

atlėkė ji pasižiūrėti Gulandomos. Garsas apie jos grožį pasiekė Jemeną, ir tos šalies princas karštai pamilo karalienę, nors nė karto nebuvo jos matęs. Princo širdis liepsnojo meile. Kasdien jis ėjo blogyn ir blogyn. Jo skruostai, buvę kaip rožių žiedlapiai, pagelto lyg lapai rudenį. Princo tėvas, tai matydamas, nerimavo, bet negalėjo įminti savo sūnaus širdies paslapčių. Tik nujautė, kad jo sūnų kankina meilė, bet ką jis myli — nežinojo. Tiktai lakštingala atspėjo princo paslaptį.

— Gerasis prince, aš žinau, ko tu toks liūdnas,— kartą pasakė lakštingala.— Matyt, visi, kieno širdį degina meilė, yra tokie vargetos ir nieko daugiau nesugeba, tik dūsauti ir dejuoti. Aš žinau, ką tu myli. Tu tik leisk mane, ir aš nuskrisiu į šalį, kur gyvena tavo mylimoji. Aš pažvelgsiu į ją ir į jos šalį, o parskridusi atgal, viską tau apsakysiu. O jeigu nori, galiu ir laiškelį jai nunešti.

Nustebo princas, išgirdęs tokius žodžius, ir tarė:

— Na, skrisk ir parnešk gerą žinią vargšui įsimylėjėliui.

Nuskridusi į Jemeną, lakštingala pradėjo pasakoti princui apie puikią Gulandomos šalį, apie karalienės išmintį ir jos grožį. Nuo tų žodžių princo širdyje dar labiau suliepsnojo meilė. Nuėjo jis pas tėvą ir atskleidė savo paslaptį:

— O tėve! Iki šiol giliai širdyje laikiau savo slėpinį ir dabar sunku man jį atskleisti. Išklausyk manęs! Aš pamilau gretimos šalies karalienę Gulandomą. Ji geba karalystę valdyti geriau už viso pasaulio valdovus, o jos veido gražumas neapsakomas. Jau seniai mane sužavėjo pasakojimai apie jos išmintį, nuovoką ir gerumą. Siųsk piršlius pas Gulandomą. Noriu, kad ji eitų už manęs, nėra man gyvenimo be jos!

Išklausęs sūnaus prašymo, tėvas tarė:

— Brangus mano sūnau, tu dar jaunas, nieko nematei pasaulyje. Nepatyrei dar nei sielvarto, nei džiaugsmo. Atsisakyk savo užmačios! Argi maža žemėje padišachų, turtingesnių ir galingesnių už mus? Bet ir juos atstūmė Gulandoma. Tai ko gi tu viliesi?

Supyko princas, išgirdęs tuos žodžius, atsistojo ir sako:

— Kam tu kalbi, tėve, apie kitų pralaimėjimus? Argi tu nežinai, ko dėlei padišachai kariavo su ja? Jie norėjo užgrobti jos turtus. Ne Gulandomą jie mylėjo, o rūpėjo jos šalies lobiai!

Tuomet padišachas sukvietė vizirius ir dvariškius pasitarti. Ir štai rytojaus dieną išjojo keturiasdešimt raitelių ant žirgų ir išsivedė ke-

turiasdešimt kupranugarių, apkrautų brangenybėmis. Keliavo jie į Gulandomos šalį. Pasiuntinių tarpe buvo ir pats princas, apsitaisęs dervišo [1] drabužiais.

Gulandoma pasitiko svečius maloniai, bet, jų išklausiusi, nusijuokė ir tarė:

— Brangūs mano sveteliai, aš nieko nemyliu ir kol kas neketinu rinktis sau jaunikio.

Pasiuntiniai atsisveikino ir iškeliavo atgal. Bet įsimylėjęs princas nenorėjo išvykti iš tos šalies. Nuo to laiko kasdien į Gulandomos rūmus pradėjo lankytis dervišas ir dainuoti liepsningas gazeles, kupinas tyros meilės.

Taip prabėgo metai. Ir štai pagaliau Gulandoma pasikvietė dervišą į rūmus ir paklausė, ko jis čia lankosi ir ko nori.

— Kas tu toksai ir iš kur?— sako karalienė.— Jau visi metai, nepraleisdamas nė dienos, tu vaikštai į mano rūmus. Niekada nesu mačiusi tokio dervišo. Sakyk man, ko tau reikia? Gal galėčiau kuo padėti?

Princas sako:

— O pasaulio valdove, aš ne dervišas, kaip tu manai. Ir ne duonos kąsnio dėlei vaikščioju į tavo rūmus. Aš virtau dervišu iš meilės nematyto gražumo mergelei. Jeigu nori ištiesti vargšui pagalbos ranką ir prižadi tai padaryti, aš tau atskleisiu savo širdies paslaptį.

Gulandoma sako:

— Sakyk greičiau, nieko nepagailėsiu, padėsiu tau!

Princas, girdėdamas tokius jos žodžius, nusimetė dervišo drabužius, ir staiga Gulandomai aptemo protas nuo jo grožio.

— Aš esu Jemeno padišacho sūnus ir štai jau dveji metai myliu tave. Piršliai, kuriuos tu priėmei prieš metus, buvo mano siųsti, o lakštingala, suokusi tavo sode,— mano bičiulė. Aš atkeliavau į tavo šalį drauge su piršliais, bet negrįžau su jais pas tėvą. Dabar net tėvas nežino, kur aš. O aš vienturtis jo sūnus ir taip pat dabar nieko nežinau apie jį.

Staiga Gulandoma tarė:

— O prince, neįmanoma išpildyti tavo troškimo, ne man lemta būti tavo žmonai! Nė vienas vyras nesutiks su tuo, ko aš noriu iš jų.

---

[1] Dervišas — musulmonų keliautojas, asketas; kartais — paprastas keliaujantis elgeta.

— Sakyk greičiau,— ragina princas.— Aš iš anksto su viskuo sutinku, ir sutinku iš visos širdies.

Tuomet Gulandoma tarė:

— Štai pirmoji mano sąlyga: po to, kai aš tapsiu tavo žmona, tu būsi mano viziris. Antroji — tu neturi kištis į mano reikalus. O trečioji: kas vakarą aš išeisiu iš namų, ir tu neturi tam prieštarauti.

Princas su viskuo sutiko, ir po kelių dienų buvo paskirtos vestuvės.

Atkeliavo svečių iš kitų kraštų, ir keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų truko vestuvių puota. Išsipildė princo troškimai! O po metų Gulandoma susilaukė sūnaus. Praėjo trys dienos, Gulandoma paėmė kūdikį, nunešė prie tanuro ir įmetė į ugnį. Tai pamatė princas, ir jo širdį pervėrė nepakeliamas skausmas, bet jis nepasakė nė žodžio.

Po metų Gulandoma pagimdė dukterį. Ir vėl po trijų dienų karalienė ją išnešė iš rūmų. Tuo metu pro šalį bėgo juodas medžioklinis šuo, ir Gulandoma numetė jam kūdikį. Šuo pagriebė jį ir nusinešė. Tai sukėlė princui tokį skausmą, kad vos protas jam neaptemo, bet jis sukando dantis ir vėl nieko nesakė. Kas vakarą Gulandoma sėsdavo ant balto žirgo, išjodavo iš rūmų ir grįždavo tik paryčiu.

Taip prabėgo dešimt metų. Kartą Gulandoma klausia princo:

— O mano gyvenimo palydove, aš matau, kad nė valandėlės tavęs neapleidžia liūdesys. Gal tu ilgiesi gimtinės, tėvo, artimųjų? Jeigu nori, važiuok, aplankyk tėvą ir savo gimines.

— Žinoma,— sako princas,— aš galvoju apie gimtinę, apie tėvą ir artimus savo bičiulius, bet ne dėl išsiskyrimo su jais aš liūdžiu, ir tu tai žinai.

Gulandoma pagalvojo ir sako šypsodama:

— Taip, mano prince, aš žinau, ko tu liūdi. Tavo širdį nukamavo mintys dėl mūsų vaikų likimo. Bet tu neprivalai liūdėti. Mūsų vaikai gyvi. Visą tą laiką jie buvo pas savo žindyves, o dabar grįžo. Degantis tanuras, prarijęs tavo sūnų, ir juodas šuo, nusinešęs tavo dukterį,— tai perės, jų maitintojos. Ir kai aš kas vakarą išjodavau iš rūmų, jodavau pas juos. O tu, nieko nežinodamas, vis kentėjai, ir aš myliu tave už tai dar labiau, negu pirma.

Ir Gulandoma liepė atvesti vaikus.

Kai tėvas juos pamatė, vos nealpėjo iš džiaugsmo. Jie buvo tokie gražūs, kad negalėjo akių atitraukti.

Dabar princas jautėsi laimingiausias žmogus žemėje, ir niekas dabar negalėjo nuliūdinti jo širdies.

O Gulandomos šalis vis labiau klestėjo, žmonės gyveno linksmi ir laimingi. Ir daugel metų laimingai gyveno Gulandoma su savo vaikais ir vyru, ir išsipildė visų jų troškimai.

DRĄSIOJI MERGELĖ

Senų senovėje viename mieste gyveno senis. Jis svajojo turėti sūnų, bet dievas jam davė tris dukteris. Kartą ėmė skaudėti seniui akis. Kiek begydė jas, niekas nepadėjo, ir pagaliau vargšas apako. Iš sielvarto senis susirgo. Ir štai kartą vienas keliauninkas jam papasakojo, kad tolimame mieste gyvena gydytojas, o to gydytojo sode auga toks medis, iš kurio lapų daromi nepaprasti vaistai nuo visų ligų.

— Et, jei turėčiau sūnų,— atsiduso senis,— tai jis parneštų man tų lapų ir išgydytų nuo aklumo...

Tai išgirdusi, vyriausioji senio duktė ėmė prašyti:

— Mielas tėve, leisk man tenai nujoti, ir aš parnešiu tau vaistų.

— Ne tau, dukrele, toks žygis, verčiau nė nebandyk,— pasakė jai tėvas.

Bet duktė nepaliovė prašiusi: ir verkė, ir geruoju maldavo, kol pagaliau tėvas sutiko. Apsitaisiusi vyriškais drabužiais, ji pasibalnojo žirgą, įsidėjo paviržio ir iškeliavo. Ilgai ji jojo — daug dienų ir naktų, ir štai kryžkelėje, kur suėjo keturi keliai, pamatė trobelę. Mergelė pagalvojo: „Tikriausiai toje trobelėje kas nors gyvena, užeisiu ir paklausiu." Nušoko nuo žirgo, priėjo prie durų ir pasibeldė. Iš trobelės atsakė moters balsas:

— Kas tenai? Aš sergu, negaliu atsikelti! Durys atdaros...

Mergelė įėjo trobelėn, pasisveikino ir pamatė lovoje gulinčią senutę.

— Kas jums yra, močiute?— klausia mergelė.

— Ak berneli,— tarė senoji moteriškė,— nė neklausk, seniai liga mane prikaustė prie lovos. Ir nėra kam slaugyti.

Mergelė greitai atrišo churdžiną, paėmė savo paviržio ir pavalgydino ligonę. Pasistiprino senutė, atgavo jėgas ir pradėjo mergelę klausinėti:

— Mano sūnau, iš kur tu ir kur keliauji?

Mergelė sako:

— Aš atjojau iš tolimos šalies. Mano tėvas susirgo ir apako, šit aš ir ieškau jam vaistų.

— Et berneli, atsisakyk savo užmačios! Daug drąsuolių keliavo šių vaistų ieškoti, bet dar nė vienas negrįžo. Jok namo. Tai padaryti neįmanoma!

Išgirdusi tokius žodžius, mergelė nusiminė ir parjojo atgal pas tėvą. Sužinojęs, kad duktė sugrįžo, senis tarė:

— Aš labai džiaugiuosi, mano dukrele, kad tu pargrįžai gyva ir sveika.

Mergelė papasakojo tėvui ir seserims apie ligotą senutę.

— Niekas neišgali parnešti tų vaistų. Jau daug drąsuolių bandė jų gauti, bet nė vienas atgal negrįžo, visi žuvo,— baigė ji savo pasakojimą.

Tuomet vidurinioji duktė sumanė išbandyti savo likimą. Jos neįbaugino sesers pasakojimas ir, ėmė prašyti:

— Tėve, leisk dabar man joti! Aš tikrai parnešiu vaistų.

— Vyresnioji tavo sesuo jau jojo, o kas naudos iš to? Ką gero peši, kad tu josi? Sėdėk namie, nevark tuščiai!

Bet galop vidurinioji duktė, kaip ir vyriausioji, išsiprašė. Apsivilko vyriškus drabužius, pasibalnojo žirgą, plaukus susišukavo taip, kad jie atrodė panašūs į vyrišką kepurę, ir išjojo.

Jojo jojo ir pagaliau prijojo tą pačią trobelę, kuri stovėjo keturių kelių sankryžoje. Nušoko nuo žirgo, pririšo prie medžio ir pasibeldė į duris. Iš vidaus pasigirdo senutės balsas:

— Kas tenai? Aš sergu, negaliu atsikelti. Įeik...

Mergelė atidarė duris, įėjo trobelėn, atsisėdo kamputyje ir paklausė senutę, kas jai yra.

— Ak berneli, verčiau nė neklausk,— tarė senutė.— Jau seniai liga prikaustė mane prie lovos, ir nėra kam slaugyti.

Paėmė mergelė iš churdžino valgymų, kuriuos buvo įsidėjusi kelionėn, ir pamaitino ligonę. Pavalgė senutė, pasistiprino ir pradėjo svečią klausinėti, iš kur jis ir kur joja. Sužinojusi pradėjo atkalbinėti:

— O mano sūnau, atsisakyk savo užmačios: tai padaryti neįmanoma. Tik veltui žūsi! Nesuskaičiuojamos nelaimės ir kliūtys, kurios laukia drąsuolio kelionėje.

Mergelė išsigando ir sumanė grįžti. Namie ji viską apsakė tėvui ir seserims.

— Vargas tam, kas neturi sūnaus!— sunkiai atsiduso tėvas.

Krito tie žodžiai jauniausiajai dukteriai į širdį. Rytojaus dieną ji nuėjo pas tėvą ir sako:

— Tėve, leisk man joti! Aš pabandysiu gauti vaistų.

— Miela dukrele, tavo seserys veltui jojo, nieko gero ir iš tavo kelionės nebus. Tik privargsi ir grįši, nieko nepešusi,— sako tėvas.

Jauniausioji duktė irgi verkė, maldavo, kol tėvas ją išleido. Tučtuojau ji apsirengė vyriškais drabužiais, prisidėjo churdžiną valgymų ir išjojo.

Jojo ji, jojo ir prijojo ligonės senutės trobelę. Pririšo žirgą prie medžio ir pasibeldė į duris. Iš trobelės pasigirdo tas pats balsas:

— Kas tenai? Kad ir kas būtum, atsidaryk duris ir įeik! Aš sergu, negaliu atsikelti.

Mergelė atidarė duris, įėjo į trobelę, maloniai pasveikino ir tučtuojau padavė senutei vandens nusiprausti. Paskui paėmė iš churdžino valgymų ir pamitino ligonę. Senutei patiko toks mergelės apsiėjimas, ir ji tarė:

— Berneli, iš kur tu atkeliavai ir kur keliauji?

— Aš iš svečios šalies, motule, ir joju vaistų aklam savo tėvui.

Senutė atsiduso ir sako:

— Ak nerūpestingas jaunikaiti, argi tu nežinai, kad jau daug galiūnų jojo tuo keliu, bet nė vienas jų atgal negrįžo? Tu jaunas, ne pagal tavo jėgas tokie darbai. Paklausyk manęs: arba pasilik pas mane, arba grįžk atgalios.

Bet mergelė nenusigando senutės žodžių ir drąsiai pasakė:

— Motule, vyras neturi būti bailys! O ir nėra tokių kliūčių, kurių būtų negalima įveikti. Nesuksiu atgal iš savo kelio. Kas bus, tebūnie, josiu toliau!

Ir mergelė pradėjo ruoštis kelionėn.

— Palauk, berneli,— tuomet tarė senutė,— matau, kad tavęs neperkalbėsi. Tu drąsus ir nenori grįžti. Bet žiūrėk: tavo kelias sunkus ir pavojingas. O dabar klausyk: jeigu darysi taip, kaip aš liepsiu, savo pasieksi. Gydytojas neduos tau vaistų. Jis paprašys tavęs medžio sėklų, o tas medis auga trigalvio divo sode. To medžio vaisiai — vaistai, jie išgydo daug ligų. Keliauk pas tą divą, prisimeilink jo tarnams ir žvėrims, o paskui pasistenk gauti to medžio sėklų ir kuo greičiausiai sukis atgalios. Divas vysis tave. Štai imk šį veidrodį, šukas ir akmenį, ir kai divas jau baigs tave prisivyti, mesk vieną tų daiktų per galvą: jie užkirs jam kelią. Dabar jok sau, laimingos kelionės!

Paėmė mergelė veidrodį, šukas ir akmenį, nuoširdžiai padėkojo senutei ir iškeliavo.

Jojo ji dieną ir prijojo divo tvirtovę. Tvirtovės vartai buvo seni ir apirę. Mergelė pataisė juos, o paskui įėjo tvirtovėn. Apsidairė ji ir mato: viename kiemo kampe pririšti už grandinių tupi šunys, daug šunų, o kitame — pririštas visas tabūnas arklių. Arkliams buvo padėta kaulų, o šunims — šieno. Surinko mergelė šieną ir padavė jį arkliams, o kaulus — šunims. Eidama toliau, ji pamatė tarnus. Jie kepė duoną: kabino rieškučiomis tešlą ir plikomis rankomis kišo įkaitusion krosnin. Mergelė pasisveikino su tarnais, meiliai su jais pakalbėjo ir greitai pasiuvo kiekvienam po pirštines, kad nenudegtų rankų. Tarnus sujaudino jos rūpestingumas, ir jie paklausė:

— O jaunikaiti, sakyk, ko tu čia atjojai?

Mergelė jiems viską apsakė.

— Tai labai sunku,— tarė viena moteriškė.— Divas susirinko visas sėklas ir supylė į maišelį ir jį laiko pasikišęs po pagalve. Ištraukti to maišelio neįmanoma, o jeigu ir ištrauktum, tai patektum jam į nagus.

Mergelė sako:

— Kad tik aš gaučiau tų sėklų, o toliau žinosiu, ką daryti.

— Na, jeigu taip, tuomet eik, divas dabar miega. Pažiūrėk: jeigu atsimerkęs, vadinasi — miega. Ištrauk maišelį iš po pagalvės ir bėk. Jeigu tik vieną akį atmerkęs, vadinasi, nemiega. Tuomet skubiai grįžk atgalios.

Įėjo mergelė ir mato: guli divas atsimerkęs. Skubiai pribėgo ji, pastvėrė maišelį su sėklomis ir išskuodė.

Bet divas staiga nubudo ir suriko:

— Ei tarnai, laikykit vagį!

— Nė nemanome,— sako tarnai.— Jis geras, pasiuvo mums pirštines, kad rankų nenudegtume.

Tuomet divas sušuko arkliams:

— Ei žirgai, sustabdykit jį!

— Kad tu nesulauktum,— sako žirgai,— tu pametei mums kaulų, o jis pasigailėjo mūsų ir davė šieno.

— Ei šunys, griebkite jį!— įsakė divas šunims.

— Anaiptol,— sako šunys,— tu pametei mums šieno, o jis davė mums kaulų.

Visas viltis divas dėjo į vartus.

— Ei vartai, laikykite jį!— sušuko jis.

— Nė nelauk,— sako vartai,— tu niekada mumis nesirūpinai, o jis mus pataisė.

Kai divas pamatė, jog niekas nenori jam padėti, puolė pats vytis bėglio. Bėgo kiek įkerta, ir jau kone lipo mergelei ant kulnų. Jau tiesė divas ranką, norėdamas nutverti jos žirgui už uodegos, bet staiga mergelė metė per galvą veidrodį, kurį jai buvo davusi senutė. Veidrodis bemat pavirto į bekraštę jūrą, ir didžiulės bangos vos nepaskandino divo. Šiaip ne taip išsikapanojęs iš vandens, vėl pasileido vytis mergelę. Kai jis jau baigė ją prisivyti ir norėjo griebti žirgui už uodegos, mergelė metė per galvą akmenį. Nusirito akmuo, nudundėjo ir pavirto aukštu kalnu. O divas liko kitapus kalno. Kol jis perlipo per tą kalną, mergelė spėjo nujoti toli toli. Vėl lėkė paknopstom divas ir vėl prisivijo mergelę, bet ji tuoj metė per galvą šukas, ir pakilo, sušlamėjo tarp jos ir divo gūdus miškas. Ir šį kartą divas negalėjo per jį prasibrauti.

O mergelė pagaliau įjojo į miestą, kur gyveno gydytojas. Pasiklausinėjusi ji susirado jo namus ir pasibeldė į vartelius. Tarnai atidarė mergelei vartelius, ji pasisveikino ir paprašė nuvedama pas gydytoją. Išėjo jo sūnus ir nuvedė svečią pas tėvą. Mergelė pasveikino gydytoją, o paskui pasisakė, ko atjojusi. Gydytojas tarė jai:

— Šių vaistų galiu duoti tik tam, kas atneš man vaistingojo medžio sėklų iš trigalvio divo sodo.

— O aš jau jų turiu,— pasakė mergelė ir padavė gydytojui maišelį.

— Puiku,— sušuko gydytojas,— tu padarei naudingą darbą. Šios sėklos padės man išgydyti žmones nuo mirštamų ligų.

Paskui gydytojas klausia:

— O kaip tau pavyko gauti tų sėklų? Juk jas saugojo trigalvis divas, daug narsuolių norėjo jų gauti, bet nė vienas neišdrįso eiti pas jį.

Tuomet mergelė papasakojo, kas jai buvo nutikę.

— Tu drąsus žmogus,— pagyrė ją gydytojas.— Imk pusę tų sėklų ir pasėk. O kai iš jų užaugs medžiai, nuskink jų vaisius ir parsivežk į gimtinę. Išdalink juos visiems ligoniams, kad jie pasveiktų. O šit tais vaistais patepk tėvui akis, ir jis vėl praregės. Aš tau duosiu to medžio sėklų, iš kurio padaryti šie vaistai, ir tu galėsi grąžinti regėjimą visiems akliesiems.

Pasakė tai gydytojas ir pasiūlė svetimšaliui pasiviešėti kelias dienas. Mergelė sutiko. Šeimininkas sukvietė savo draugus ir svečio garbei iškėlė puotą. Per puotą vienas draugas priėjo prie gydytojo ir sako:

— O tavo svečio esama persirengusios mergelės!

— Negali būti,— sako gydytojas,— tai jaunikaitis, ir ne šiaip sau, o galiūnas. Jis atliko nepaprastą žygdarbį ir gavo tai, ko niekas negalėjo gauti.

— O vis dėlto tu klysti,— tikino gydytojo draugas,— tai mergelė. Kai svečiai išeis namo, paklok jai patalą šalia savo sūnaus ir galvūgalyje abiem padėk po baltą rožę. Jeigu ji mergelė, rožė nuvys, jeigu jaunikaitis, tai ne.

Gydytojas taip padarė, kaip liepė draugas. Bet mergelė nugirdo jų pokalbį. Iki pusiaunakčio ji nenusirengė ir kalbėjosi su gydytojo sūnumi. O kai jaunikaitis pavargo ir jo blakstienos pradėjo merktis, ji tyliai pakilo, ištraukė iš po pagalvės nuvytusią rožę, išmetė ją, o paskui tyliai išsėlino į sodą, nusiskynė šviežią žiedą ir pasidėjo po pagalve. O jaunikaitis dar nebuvo užmigęs ir matė viską, kas dėjosi.

Išaušo rytas, gydytojas pažadino sūnų ir svečią, o kai jie išėjo, paėmė rožes. Abu žiedai buvo nenuvytę. Priėjo laikas mergelei grįžti namo. Šeimininkai išleido ją su didžia pagarba. Mergelė atsisveikino su gydytoju, padėkojo jam, o gydytojo sūnus paprašė tėvo, kad leistų palydėti svečią iki namų. Ilgai jojo mergelė ir jaunikaitis ir pagaliau parjojo į mergelės gimtinę.

Daug vandens nutekėjo per tą laiką, kai išjojo jauniausioji duktė. Ir tėvas, ir seserys jau manė, kad jai bus atsitikusi nelaimė, ir prarado viltį ją išvysti. Tėvas graudžiai gailavo, kam išleido dukterį, ir kas dieną liūdėjo vis labiau ir labiau.

Kai mergelė įėjo į trobą sveika ir gyva, jų gailavimas ir sielvartas pavirto džiaugsmu ir linksmybėmis. Mergelė apsakė viską, kas jai buvo nutikę, ir patepė tėvui akis gydomuoju tepalu. Jo akys ėmė sveikti, ir senis vėl išvydo dienos šviesą. Jis taip puikiai matė, kaip naujagimis.

— Brangi mano dukrele,— sušuko jis,— dabar aš daugiau nesikrimsiu, kad neturiu sūnaus. Jeigu būčiau turėjęs ir dešimt sūnų, jie nebūtų padarę geriau už tave. Tu seno savo tėvo širdį pripildei išdidumo. Tepailgina alachas tavo gyvenimą, o likimas teneapvilia tavęs niekados!

O kas atsitiko gydytojo sūnui? Jaunikaitis pamilo mergelę, ir jo meilė kasdien vis stiprėjo. Pagaliau jis išdrįso paprašyti jos tėvo, kad leistų mergelę už jo. Senis matė, kad ir duktė myli šį jaunikaitį, kuris buvo toks puikus gydytojas, kaip ir jo tėvas. Davė tėvas sutikimą ir palaimino juos. Jaunikaitis vedė mergelę ir ilgai ir laimingai gyveno.

KENDŽABOJUS

Neatmenamais laikais gyveno padišachas. Jis turėjo tris sūnus. Kartą padišacho pati susirgo, atgulė į lovą ir netrukus apleido šį pasaulį. Padišachas liko su trimis sūnumis. Žmonės patarė jam vesti. Jis vedė. Po metų į pasaulį atėjo dukrelė.

Priešais rūmus augo obelis, kurią padišachas labai brangino. Ant jos prinoko raudonikiai obuoliai. Padišachas taip dažnai grožėdavosi obelim, jog žinojo, kiek ji veda obuolių. Kas rytą per pusryčius padišachas ilgai žiūrėdavo į juos. Kartą, kai praėjo keturiasdešimt dienų nuo mergytės gimimo, padišachas pastebėjo, kad trūksta vieno obuolio. Jis nustebo ir pagalvojo: „Kas išdrįso be mano leidimo kišti nagus prie obels?" Jis liepė tarnams ieškoti obuolio, bet sode jo nerado. Tuomet padišachas sako sūnums:

— Vaikeliai mano! Nežinia kas nuskynė obuolį! Pavedu jums kasnakt saugoti obelį!

Pirmąją naktį sodą saugojo vyriausiasis padišacho sūnus. Nakčia jį suėmė miegas, ir kai rytą nubudo, pamatė, jog dingo dar vienas obuolys. Padišachas supyko ir ėmė priekaištauti vyriausiajam sūnui, kad tas nenusaugojęs obels.

Kitą naktį į sodą nuėjo vidurinysis padišacho sūnus. Ir šis užmigo. Rytą pamatė, kad vėl dingo vienas obuolys. Trečią naktį priėjo eilė jauniausiajam padišacho sūnui Kendžabojui. Bijodamas užmigti, jis įsipiovė į pirštą ir žaizdą pabarstė pipirais. Pirštą kaip ugnim degino, ir miegas jo neėmė. Taip ir išsėdėjo visą naktį, nenuleisdamas akių nuo obels. Auštant jis pamatė, kad į obelį nutūpė kažkoks gyvas daiktas.

Kendžabojus įtempė lanką ir paleido strėlę. Sparnuočius sukliko, pakilo ir nuskrido į padišacho pačios menes.

Rytą, prieš pusryčius, padišachas sužinojo, kad ir tą naktį dingo vienas obuolys.

Kendžabojus sako padišachui:

— Tėve! Jeigu atleisi man, aš tau atskleisiu paslaptį, kur dingsta obuoliai.

— Atleidžiu,— sako padišachas.

— Nakčia, kai saugojau sodą, mačiau, kaip kažkas nutūpė į medį. Aš paleidau strėlę. O obuolių vagis nuskrido į mūsų motinos menes.

Padišachas su savo dvariškiais nuėjo į savo pačios menes. Įėję visi pamatė, kad prie kūdikio lopšio numesta obuolio žievė. Tuomet žmonės pasakė: „Šis kūdikis pavojingas kraštui, jis divų giminės." Padišacho pati ėmė plūsti Kendžabojų.

— Ką tu padarei? Girdi, kokios apkalbos sklinda apie tavo seserį! Kad tu apaktum kur ir nebematytum daugiau mano vaikelio!

Padišachas pritarė žmonai ir Kendžabojų išvijo iš rūmų.

Paliko Kendžabojus gimtąją šalį, ėjo per nykias, išdžiūvusias dykumas, per miestus ir kaimus, kėlėsi per plačias upes, kol pagaliau atsidūrė nuošaliame kišlake ir nusprendė jame pasilikti. Po kurio laiko Kendžabojus vedė vieną to kišlako mergelę.

Dabar palikime Kendžabojų su pačia ir papasakokime, kas nutiko padišachui.

Padišacho duktė užaugo ir, kaip pranašavo išminčiai, tapo šalies rykšte: ji suvalgė visus aliai vieną padišacho galvijus ir žirgus, paskui — visus žmonių galvijus ir visus žirgus. Paskui ji suvalgė ir savo tėvus, ir savo brolius, ir šalyje neliko nė vienos gyvos būtybės.

Kartą Kendžabojus iškeliavo medžioklėn. Lauke pamatė jis, kad skruzdėlės apniko du liūtukus. Jis nurinko nuo liūtukų skruzdėles. Tuo tarpu atėjo liūtė ir nusinešė savo vaikus.

Kitą dieną Kendžabojus vėl aptiko tuos liūtukus. Šį kartą jis pasiėmė juos ir parsinešė namo. Nakčia liūtė atėjo į jo namus ir įmetė per tvorą avies skerdeną. Kendžabojus pašėrė liūtukus mėsa. Taip paskui būdavo kasdien. Praėjo septyneri metai, liūtukai užaugo. Kartą Kendžabojus liūdnai atsiduso.

Jo pati sako:

— Ko mums trūksta, kad būtume laimingi? Mes turime visko, ko tu taip dūsauji?

— Tu nieko nežinai! Aš turiu tėvą ir brolius. Tik nežinau, ar begyvi, kaip jiems klojasi.

Ir Kendžabojus papasakojo pačiai viską, kas jam nutiko. Paskui paprašė, kad įdėtų maisto kelionėn, pripylė ąsotį pieno, padavė jai ir tarė:

— Aš iškeliauju, jeigu pienas tame ąsotyje surugs, paleisk nuo grandinių mano liūtus.

Atsisveikino Kendžabojus su pačia, sėdo ant sarto savo žirgo ir išjojo į gimtinę.

Pasiekęs miestą, jis pamatė tuščius namus. Kai prijojo tėvo rūmus, jo pasitikti išėjo sesuo ir tarė:

— O mielas broli, pagaliau tu parvykai! Aš taip ilgai tavęs laukiau.

Kendžabojus pririšo žirgą prie medžio ir įėjo į rūmus. Jis matė, kad arklidėje guli balnai ir kamanos, bet nėra nė vieno žirgo.

Kol jis buvo arklidėje, sesuo nugraužė jo žirgui koją. Paskui sako Kendžabojui:

— Broleli, argi tavo žirgas trikojis?

— Taip, trikojis,— sako Kendžabojus.

Sesuo nuėjo pataisyti broliui pietų. Kendžabojus paėmė tamburą ir ėmė groti. Sesuo tuo tarpu nugraužė dar vieną koją jo žirgui. Įėjusi į vidų, sako Kendžabojui:

— Broleli, argi tavo žirgas dvikojis?

— Taip, sese, dvikojis,— sako jis.

Paskui sesuo surijo paskutines kojas ir sako:

— Broleli, argi tavo žirgas bekojis?

— Taip, sese, bekojis,— sako Kendžabojus.

Kai sesuo vėl išėjo, iš olos išlindo pelytė ir sako:

— Kendžabojau! Ko tu čia atjojai? Tavo sesuo visus surijo. Visoje šalyje tik aš viena belikau. Tu lipk ant stogo, prisiberk savo batus žemių ir taip juos pakabink, kad tavo sesuo manytų, jog ten sėdi tu. O pats pasiimk tris adatas, žiupsnelį druskos, veidrodį, šukas ir eik sau. O aš uodega braukysiu per tamburo stygas.

— O ką man veikti su tais daiktais? — klausia Kendžabojus.

— Tavo sesuo ims tave vytis. Kai ji jau lips ant kulnų, mesk šukas, jos pavirs neįžengiama giria. Kaskart, kai ji prisiartins prie tavęs, mesk vieną kurį tų daiktų.

Kendžabojus viską taip padarė, kaip mokė pelytė. Pakabino batus ir leidosi bėgti. Kendžabojaus sesuo taisė valgį, vis žiūrėjo į brolio batus ir kalbėjo: „Tuojau, brangus broleli, aš pavalgydinsiu tave."

Pagaliau ji išvirė putrą ir sako: „Na, broleli, lipk žemyn, eik pietauti!" Taip pasakiusi, ji priėjo ir patraukė už batų. Batai nukrito, ir pribiro jai į akis žemių. Sesuo įniršo:

— Saugokis, nenurimsiu, kol surysiu tave!

Prasikrapštė ji akis ir pamatė, kad brolis spėjo toli nueiti.

— Palauk,— sušuko ji,— aš noriu tau šį tą pasakyti!

Ir pasileido Kendžabojui iš paskos. Kai jau buvo beprisivejanti, Kendžabojus numetė šukas. Tuoj jam už nugaros lyg siena stojosi gūdus miškas.

— Kaip tu perėjai tą mišką?— sušuko ji broliui.

— Pasikėliau drabužių skvernus ir perėjau,— sako Kendžabojus.

Sesuo pasikaišė savo drabužius ir ėmė brautis per tankumyną, o dygliai draskė jai kūną. Kendžabojus tuo tarpu nuėjo toli į priekį.

Pagaliau mergelė išsikapanojo iš miško, vėl leidosi vytis brolį. Kai tarpas tarp jos ir Kendžabojaus beliko tik per ištiestą ranką, Kendžabojus metė veidrodį, ir jis pavirto upe.

— Broleli, kaip tu perbridai per šią upę?

— Prisipyliau kišenes akmenų ir perbridau.

Mergelė prisidėjo kišenes akmenų ir puolė į upę. Vargais negalais ji priplaukė kitą krantą ir vėl puolė paskui brolį.

Šį kartą, kai sesuo prisiartino, Kendžabojus sviedė druską. Tuojau atsirado kalnas, viršūne remiantis dangų. Tas kalnas buvo druskinis.

— Broleli, kaip tu perlipai šį kalną?— sušuko mergelė.

— Pasikėliau savo drabužių skvernus ir perlipau.

Mergelė taip ir padarė: pasikėlė drabužius ir ėmė lipti į kalną. Druska graužė mergelei kūną, subraižytą dyglių. Bet ji nugalėjo ir šią kliūtį ir toliau atkakliai lipo broliui ant kulnų. Jau ji buvo benutverianti jį, tik staiga Kendžabojus įsmeigė į žemę adatas, ir tuoj atsirado trys aukšti bukmedžiai. Kendžabojus įlipo į vieną iš jų.

— Štai dabar tu pakliuvai, niekur iš manęs neištrūksi,— sako mergelė.

Ji išsitraukė dantį ir ėmė piauti medį. Kai medis pradėjo svirti žemyn, Kendžabojus nušoko į kitą medį. Ji išsitraukė kitą dantį ir vėl ėmė piauti antrą medį. Ir vėl, kai medis pradėjo svirti, Kendžabojus įšoko į trečią. Mergelė ėmė piauti paskutinį medį. Įpiovusi iki pusės, ji nusprendė: „Atsipūsiu mažumėlę, o paskui jį suvalgysiu", atsigulė po medžiu ir užmigo.

O tuo tarpu Kendžabojaus pati, pamačiusi, kad ąsotyje pienas pradeda rūgti, paleido nuo grandinės liūtus. Liūtai riaumodami nubėgo. Kendžabojus, pamatęs juos iš tolo, labai nudžiugo ir susijuokė. Nuo Kendžabojaus juoko mergelė pabudo.

— Artinasi tavo mirties valanda!— linksmai sušuko Kendžabojus.

Atbėgo liūtai ir sudraskė mergelę. Kendžabojus išlipo iš medžio ir drauge su liūtais parėjo namo.

Jis papasakojo žmonai viską, kas jam buvo nutikę. Vyras su žmona nutarė keliauti į nelaimingo padišacho šalį ir ją atstatyti. Jie surinko neturtingus žmones ir iškeliavo tenai. Praėjo kiek laiko, ir žmonės podraug su Kendžabojum pavertė kraštą žydinčiu sodu.

Kaip išsipildė visi jų troškimai, taip tegu išsipildo ir jūsų.

GALIŪNAS DŽULOJUS

Kartą gyveno trys broliai. Vieną dieną jie išjojo į dykumą medžioti gazelių, bet nė vienos nerado. Staiga jie žiūri — kažkas lekia padange. Broliai ištiesė tinklą ir sugavo gražią mergelę. Tai buvo perių valdovės duktė.

Pamačiusi tris brolius žmonių giminės, ji tarė:

— Jūs — žmonės, o aš — perė. Kam jūs mane sugavote?

Vyriausiasis brolis, Galiūnas Džulojus, sako:

— Nebūk tokia žiauri, o gražioji pere! Aš jau daugel metų einu meilės keliu pas tave ir svajoju susitikti su tavimi.

Išgirdusi tokius medžiotojo žodžius, perė sako:

— Matyt, tokia mano lemtis. Dabar aš esu tavo. Bet aš turiu motiną ir tris seseris. Man reikia nueiti pas jas ir pasiprašyti, kad leistų pasilikti su tavim.

Nuskrido perė pas motiną ir sako:

— Vienas medžiotojas žmonių giminės sugavo mane tinklu ir pamilo. Aš prižadėjau sugrįžti pas jį.

Motina sušuko:

— Juk tave myli Baltasis divas! Jis seniai tave globoja, ir, jeigu jo nepaklausysi, jis tave pražudys.

— Ką dabar man daryti?

Motina sako:

— Sakyk Galiūnui Džulojui, kad tu jo būsi tik tada, jeigu jis nugalės Baltąjį divą.

Perė sugrįžo pas Džulojų ir sako:

— Tu nori, kad aš būčiau tavo žmona, bet žinok, kad mane myli Baltasis divas.

Galiūnas Džulojus sako:

— Kuris tau geriau patinka, divas ar aš?

Perė sako:

— Žinoma, tu, bet pirma turi nudobti visus divus. Jų taip pat, kaip ir jūsų, yra trys broliai: Baltasis divas, Juodasis ir Žaliasis.

— Sakyk, kur rasti tuos divus?

— Už Kafo kalno. Nukeliauk tenai ir lauk.

— Gerai,— sako Galiūnas Džulojus.— Tiktai pasakyk, kaip tenai nukakti.

Perė papasakojo, kaip rasti divus, ir Džulojus iškeliavo prie Kafo kalno. Nuėjęs į divų buveinę, jis pamatė Baltąjį divą, pareinantį iš anapus kalno su girnapusėmis rankose. Pajutęs žmogaus kvapą, Baltasis divas suriaumojo:

— Aha, kažkur netoliese žmogus slepiasi!

Galiūnas Džulojus skubiai pabarstė kelią miežiais, išėjo iš slėptuvės ir tarė Baltajam divui:

— Nagi pasigrumkime, išmėginkime savo jėgas. Jeigu pargriausi mane, daryk, ką tik nori.

Pradėjo juodu grumtis. Pastatęs koją ant tos vietos, kur buvo paberta miežių, divas paslydo ir pargriuvo.

— Mane apstulbino tavo jėga ir vikrumas, aš pasiduodu!— sako jis.

Staiga pasigirdo smarkus griaustinio dundėjimas, sudrebėjo žemė, ir ant Džulojaus kaip viesulas užlėkė Juodasis divas. Vėl prasidėjo kova, Juodasis divas irgi paslydo ant miežių ir pargriuvo.

— Mane apstulbino tavo jėga ir narsumas, aš pasiduodu.

Tuomet atskrido perių valdovės duktė ir sako:

— Dabar beliko tik vienas Žaliasis divas. Bet jo siela paslėpta skrynioje. Kol neprieisi prie jo sielos, nepajėgsi jo nugalėti.

Džulojus sako:

— Kaip man surasti Žaliojo divo sielą?

— Yra toks urvas,— sako perė.— Jame kankinasi keturiasdešimt žmonių. Jei kas į urvą įeina, jie rodo pirštais vienas į kitą ir šaukia: „Aš liesas, jis riebus!"

Galiūnas Džulojus klausia:

— O ką reiškia šie jų žodžiai?

Perė sako:

— Kiekvieną dieną Žaliojo divo siela ateina į urvą, išsirenka riebiausiąjį ir suėda. Todėl tiems žmonėms brangi kiekviena gyvenimo akimirka. Šit todėl jie ir rodo į kits kitą. Išvaduok juos iš tenai ir sužinosi, kur yra Žaliojo divo siela.

Perių valdovės duktė papasakojo, kaip rasti urvą. Galiūnas Džulojus įėjo tenai ir išgirdo, kaip keturiasdešimt žmonių, rodydami į kits kitą, vienu balsu šaukė: „Aš liesas, o jis riebus!" Džulojus tarė: „Gerai, aš išvaduosiu jus visus, bet parodykite man, kur yra Žaliojo divo siela." Žmonės parodė duris urvo gilumoje. Galiūnas Džulojus atidarė tas duris ir įėjo. Tą pačią akimirką Žaliasis divas taip sukriokė, kad dangus ir žemė sudrebėjo, ir įvirto urvan. Bet Galiūnas Džulojus spėjo ištraukti Žaliojo divo sielą iš skrynios ir ją trenkė į žemę. Divas suaimanavo ir krito negyvas. Perių valdovės duktė nudžiugo:

— Dabar aš tavo.

Mergelė atsivedė motiną, ir toji juodu palaimino. Džulojus parsivedė jaunąją žmoną į savo namus. Bet ji perspėjo jį: „Naktimis aš būsiu tavo, o dieną išskrisiu į savo tėvo karalystę." Džulojus sutiko.

Taip bėgo dienos. Kartą vienas žmogus pasišaipė iš Džulojaus:

— Toji perių valdovės duktė nakčia būna su tavimi, o dieną praleidžia su kitais.

Šie žodžiai įkrito Džulojui širdin, ir jis tarė savo žmonai:

— Tu kadaise davei man pažadą, o dabar laužai jį.

Perių valdovės duktė tarė:

— Tu pamiršai, kaip mes sulygome. Jeigu aš norėčiau sulaužyti pažadą, negrįžčiau pas tave. Aš ir dabar galiu išskristi ir negrįžti.

Galiūnas Džulojus, išgirdęs tokius žodžius, paėmė ją ir užrakino troboje. Bet perė išskrido ir pasakė:

— Tu pats sulaužei mūsų susitarimą. Dabar, jeigu tu net ieškosi manęs taip ilgai, kad tavo batai pasidarys kaip rėtis, lazda — kaip adata, o plaukai pražils, vis tiek nerasi manęs.

Džulojus labai nuliūdo ir nusiminęs tarė sau: „Kas pasidarė, kodėl ši gražuolė paliko mane?"

Apsiavė jis odinius batus, pasiėmė lazdą ir iškeliavo ieškoti žmonos. Taip ilgai jis ieškojo, kad jo batai pasidarė kaip rėtis, lazda kaip adata, o plaukai užaugo iki juosmens. Vieną vakarą jis sutiko senį ir tarė jam:

— Seniai aš vaikštinėjau tomis vietomis, bet nė karto neaptikau žmogaus pėdsakų. Kas tu toksai?

Senis sako:

Kodėl, likime, kankini mane,
Primindamas man tai, ką pagodojau?
Sakyk man, kad aš galėčiau atsakyt,
Ar perių giminės žmona tavoji?

Džulojus papasakojo jam viską, kas atsitiko. Senis jį pamokė, kaip rasti perių valdovės dukterį. Džulojus nukeliavo į laukymę, kaip liepė jam senis, ir pavargęs tenai užmigo. Vidury laukymės buvo ežeras. Dieną atskrisdavo perė, nusirengdavo ir įbrisdavo į vandenį. Galiūnas Džulojus pašoko ir paslėpė jos drabužius.

Perė sako:

— O svetimas žmogau, ko tau reikia iš manęs?

— Mano batai sudilo kaip rėtis, o lazda pasidarė kaip adata. Širdis mano alpėjo iš ilgesio, kol radau tave. Aš atgailauju ir prižadu daryti viską, ką tik tu norėsi, tik kad tu būtum su manim.

Perė sako:

— Prisiekiu protėviais, grįšiu į tavo lūšnelę, aš irgi kentėjau, išsiskyrusi su tavimi.

Juodu vėl pradėjo drauge gyventi ir išgyveno laimingi iki gilios senatvės. Būkite ir jūs tokie laimingi.

SEPTYNI BROLIAI

Kartą gyveno vyras su pačia. Juodu turėjo septynis sūnus, o dukters nė vienos. Sūnūs visą laiką kalbėjo motinai:

— Motule, mes norime sesutės, ją glamonėtume, mylėtume, rūpintumėmės ja.

Vieną dieną motina pasakė sūnums, kad netrukus jie turėsią sesutę, kurios taip ilgai laukė. O broliai dažnai jodavo į kalnus medžioti gazelių ir putpelių. Šį kartą išjodami jie paprašė:

— Motule, mes jojame medžioti, jeigu gims sesutė, liepk pakabinti ant vartų tekinį, o jeigu broliukas, tegu pakabina lanką.

Tą pačią dieną moteriškė pagimdė dukterį. Ji labai apsidžiaugė ir tarė žindyvei:

— Eik ir pakabink ant vartų tekinį, kad sūnūs grįždami pasidžiaugtų.

Senutė paėmė tekinį ir pakabino ant vartų. O septyni broliai turėjo priešą, kuris jiems pavydėjo sėkmingos medžioklės. Jis nukabino nuo vartų tekinį ir užkabino lanką. Broliai, parjodami iš medžioklės, pamatė ant vartų lanką ir nuliūdo.

— Mama vėl susilaukė sūnaus,— tarė jie ir, neužsukę į trobą, iškeliavo. Nujojo jie į kitą šalį ir joje apsigyveno.

Praėjo dešimt metų, paskui dvylika. Kartą septynių brolių sesuo, vardu Gulmocha, žaidė su savo draugėmis ir susikivirčijo su viena mergaite, kurios tėvas ir buvo pakabinęs ant vartų lanką. Mergaitė papriekaištavo Gulmochai:

— Tu atneši nelaimę. Kai tik tu atėjai į šį pasaulį, dingo tavo broliai. Mes daugiau nežaisime su tavimi, kad ir mes neprarastume savo brolių.

Gulmocha nuliūdo ir pravirko. Tuo tarpu į kiemą įėjo senutė ir paklausė:

— Ko tu verki?

Gulmocha sako:

— Draugės priekaištauja, jos man sako: „Tu atsiradai — tavo broliai dingo." Ar tiesa?

Senutė sako:

— Eik pas motiną ir sakyk, kad nori kviečių. Ji pakabins tau šaukštu, o tu nevalgyk, prašyk, kad kviečius paduotų su sauja. Kai ji ims kviečius, prispausk jos ranką prie katilo dugno ir klausk: „Kur mano broliai?"

Gulmocha parbėgo namo ir sako motinai:

— Motule, aš noriu valgyti, duok man šutintų kviečių.

Motina iššutino kviečių ir pakabino šaukštu. Bet mergelė neėmė ir tarė:

— Duok rankomis!

Motina ėmė kabinti kviečius sauja, o duktė prispaudė jos rankas prie karšto katilo ir sako:

— Pasakyk man teisybę, ar turiu aš brolių, ar ne?

Motina sako:

— Paleisk, mān rankos dega!

O Gulmocha nepaleidžia:

— Ar turiu aš brolių, ar ne?

— Taip, tu turi septynis brolius.

Gulmocha sako:

— O kur jie?

Motina sako:

— Nežinau. Tą dieną, kai tu gimei, jie išjojo medžioti ir nebegrįžo. Mano širdis ilgisi jų.

Tai išgirdusi, Gulmocha užsimaišė tešlą, išsikepė dvylika papločių, susirišo juos į skarelę ir sako:

— Motule, aš einu ieškoti brolių.

Motina nenorėjo jos leisti:

— Neik! Kur tu juos rasi? Ir tavęs dar neteksime!

Bet Gulmocha neklausė. Ji ėjo per kalnus ir slėnius, per stepes ir per upes, perėjo daug miestų ir kaimų. Kai išalkdavo, suvalgydavo pa-

plotį ir eidavo toliau. Galop jai beliko tik vienas paplotis. Parideno jį keliu ir nusekė iš paskos. Ilgai ėjo ir vėl išalko. Atsikando papločio kąsnelį ir vėl norėjo paridenti jį, bet paplotis nesirito. Tuomet Gulmocha paėmė jį ir pradėjo verkti. Taip ilgai ji verkė, kad žemė aplinkui sudrėko. Paėmė mergytė gabaliuką drėgno molio, prilipino prie papločio ir padėjo jį prieš saulutę. Kai paplotis išdžiūvo, mergelė vėl parideno jį keliu ir nusekė iš paskos. Netrukus Gulmocha priėjo kalną ir mato — stovi namelis. Paplotis nusirito iki vartų ir sustojo. Gulmocha įėjo į kiemą. Ten nieko nerado, o ant namo sienų kabojo sumedžioti paukščiai ir žvėrys: gazelės, kalnų ožiai, kurapkos, čia pat stovėjo ąsočiai taukų, maišai miltų. Paėmė ji miltų, užmaišė tešlą, iškepė papločių, kurapkų, išvirė riebų plovą. Paskui Gulmocha apgerbė trobą ir pasislėpė skrynioje.

O toje trobelėje gyveno jos broliai. Parėjo jie iš medžioklės ir puolė valgymo taisytis, mato — viskas jau išvirta. Nustebo broliai: iki šiol niekas pas juos kojos nebuvo kėlęs, kas gi čia pataisė vakarienę? Nutarė jie žūt būt sužinoti, kas jais pasirūpino. Pavakarieniavę sugulė miego.

Rytojaus dieną šeši broliai išėjo medžioti, o septintasis liko namie, norėjo pažiūrėti, ar kas neateis. Pavaikštinėjo, pasėdėjo, o paskui vėl užmigo. Tada Gulmocha išlindo iš skrynios, vėl užmaišė tešlą, iškepė duonos, išvirė koldūnų ir vėl pasislėpė.

Pabunda brolis, žiūri — vėl kažkas valgio patiekė. Nustebo jis, apėjo visą trobelę, bet niekur nieko nebuvo. Vakare sugrįžo kiti broliai ir klausia jo:

— Na, ar ką nors matei?

— Aš užmigau, o kai pabudau, jau viskas buvo pataisyta.

Pasišaipė jie iš brolio, pavakarieniavo ir sugulė miego.

Kitą dieną liko namie antrasis brolis, bet irgi užmigo ir nematė, kaip Gulmocha šeimininkavo. Taip visi šeši broliai iš eilės sėdėjo namie, bet vis tiek nieko nesužinojo. Septintą dieną jauniausiasis brolis nėjo medžioklėn. Jį irgi ėmė lenkti miegas, jis pakilo, pasitiesė antklodę, po galva pasikišo pagalvę ir patogiai atsigulė. Kai akys ėmė merktis, jis įsipiovė į pirštą ir žaizdą pasibarstė druska. Skausmas neleido jam užmigti. Staiga mato — iš skrynios lenda graži mergelė. Jis norėjo ją nutverti, bet paskui pagalvojo: „Pažiūrėsiu, ką ji veiks."

Mergelė paėmė miltų, užmaišė tešlą, iškepė duonos. Paskui išvirė sriubos, užplikino arbatos ir jau norėjo lįsti atgal į skrynią, bet jauniausias brolis pašoko, pagriebė jai už rankos ir klausia:

— Sakyk, kas tu tokia: iš žmonių ar džinų giminės, perė ar perės duktė?

Gulmocha sako:

— Aš ne džinų giminės, ne perė ir ne perės duktė, o paprastas žmogus, jūsų sesuo.

— Mes neturime sesers.

Mergelė jam viską papasakojo. Apsikabino jie, pasibučiavo ir džiaugdamiesi ėmė kalbėtis. Kai atėjo laikas grįžti iš medžioklės kitiems broliams, jauniausiasis tarė:

— Tu pasislėpk, aš juos pradžiuginsiu.

Mergelė įlindo į skrynią. Netrukus parėjo ir kiti broliai. Vyriausiasis klausia:

— Ar nieko nematei, brolau?

— Nieko,— sako jauniausiasis brolis.

Susėdo jie vakarienės, o jauniausiasis ir sako:

— Aš turiu džiugią žinią: mūsų sesuo atėjo!

— Mes neturime sesers,— sutartinai atsakė šeši broliai.

Jauniausiasis papasakojo jiems viską, paskui priėjo prie skrynios ir garsiai tarė:

— Gulmocha, išlipk! Tavo broliai laukia tavęs!

Mergelė išlindo iš skrynios, vyresnieji broliai puolė ją bučiuoti ir glamonėti, o jaunėlis žiūrėjo į juos ir džiaugėsi.

Apsigyveno Gulmocha pas brolius, ir visiems jiems buvo gera. Broliai rytą išeidavo į medžioklę, Gulmocha namie šeimininkavo, skalbė, valgyti virė. Kad seseriai nebūtų nuobodu, broliai kartą parnešė jai katę. Katė prisirišo prie mergytės, ir Gulmocha nesiskyrė su ja ir visada ją šėrė, kai pati valgė. Kartą Gulmocha šlavė aslą, rado raziną, paėmė ją ir prarijo. O katė manė, kad Gulmocha duos jai pusę razinos. Supyko ji, išėjo iš trobos ir užgesino ugnį tanure. Gulmocha užmaišė tešlą ir norėjo kepti duoną, žiūri — ugnis užgesusi. Nuliūdo jinai, apsidairė į visas puses ir pamatė, kad ties šileliu kyla dūmai. Patraukė ji ton pusėn, prieina arčiau, o tenai džinė milžinė besėdinti, viena ranka ji laikė vaiką ir žindė, o kita — šutino ugnyje miežius.

— Sveika gyva, motule,— tarė Gulmocha.

— Sveika gyva, ką gero pasakysi?

— Gal duotum man ugnelės?

Milžinė davė mergelei ugnies, truputį miežių ir sako:

— Išbarstyk tuos miežius kelyje iki savo namų.

Gulmocha paėmė ugnies ir miežių ir nudrožė namo. Eidama ji barstė miežius. Parėjo Gulmocha namo, užsikūrė tanure ugnį ir iškepė papločių, o kai sugrįžo broliai, pamitino juos. Kitą rytą broliai, kaip visuomet, išvyko medžioklėn. Gulmocha pradėjo šluoti kiemą. Staiga mato, atjoja prie trobos vakarykštė milžinė, raita ant ožio.

— Ei dykaduone, eik ir pririšk mano ožį!— sušuko ji Gulmochai.

Mergelė pririšo ožį.

— Dabar eikš čionai,— sustūgo milžinė.

Mergelė mato, kad miežio grūdai ant kelio pavirto adatomis. Milžinė pagal jas ir atsekė septynių brolių trobelę. Pagriebė ji vieną adatą, įsmeigė ją į šoną Gulmochai ir pradėjo čiulpti jos kraują.

Milžinė pradėjo lankytis kasdien. Gulmocha blyško ir lyso. Broliai tai pastebėjo ir susirūpino.

— Kas tau pasidarė, Gulmocha? Ar tik neslegia tavęs koks sielvartas?

Gulmocha papasakojo broliams apie milžinę. Rytojaus dieną jaunėlis brolis nėjo į medžioklę. Jis iškasė prie vartų duobę, užritino ant jos didžiulį akmenį ir pasislėpė netoliese. Netrukus atkeliavo pati Kurbarzančė [1] ir suriko:

— Ei tu, nedorėle, eik ir pririšk mano ožį!

Gulmocha nuvedė ožį prie vartų, o Kurbarzančė nusekė iš paskos. Kai jos priėjo duobę, iššoko jauniausiasis brolis, įstūmė Kurbarzančę į duobę, tučtuojau užritino akmenį ir užpylė žemėmis.

Vakare parėjo broliai ir klausia:

— Kas atsitiko, broleli?

— Pas mus įjunko lankytis Kurbarzančė, gerai, kad mes laiku apie tai sužinojome, o ji būtų nužudžiusi vargšę mūsų sesutę.

Vyriausiasis brolis sako Gulmochai:

— Sesute, žiūrėk, nepilk vandens į tą duobę, kad Kurbarzančė neatgytų.

[1] Kurbarzančė — burtininkė, tadžikų pasakų herojė, atitinkanti mūsų raganą.

Kartą Gulmocha išplovė indus ir užsimiršusi supylė pamazgas į tą duobę. Netrukus toje vietoje išdygo labai kvapus krapas. Praėjo dar kuris laikas, ir kartą Gulmocha liūdnai atsiduso.

Broliai paklausė:

— Kodėl tu dūsauji taip liūdnai?

— Pasiilgau tėvo su motina,— sako Gulmocha.

— Teisybė, ir mes norime pamatyti tėvus. Keliausime pas juos rytoj.

Rytojaus dieną broliai pradėjo ruoštis kelionėn. O Gulmocha išvirė mastavą [1], nusiskynė krapą, sutaisė užkulą ir valgį supilstė į lėkštes. Broliai suvalgė po šaukštą mastavos, tučtuojau pavirto balandžiais ir nuskrido. Tuomet Gulmocha prisiminė, kad ji supylė vandenį į duobę, o toje vietoje išdygo krapas, kuriuo ji pagardino sriubą. „Tegu ir aš pavirsiu balande", tarė mergelė ir suvalgė šaukštą mastavos. Bemat jai išdygo sparnai, ir ji nuskrido paskui brolius. Balandžiai parskrido į gimtinę ir nutūpė savo sode. Broliai balandžiai pavirto septyniais platanais, o Gulmocha — obelim. Jų motina nuėjo į sodą ir labai nustebo, pamačiusi septynis aukštus platanus ir gražią obelį. Pradėjo ji kasdien lankytis sode ir grožėtis tais medžiais. Kai atėjo pavasaris, obelis aplipo puikiais žiedais, o paskui užsimezgė ant jos raudonpusių kvapių obuolių. Kartą padišacho sūnus medžiojo tose vietose ir užuodė malonų obuolių kvapą.

Jis paliepė tarnams:

— Sužinokite, iš kur sklinda tas švelnus kvapas.

Du tarnai nuėjo į sodą ir pamatė obelį, o aplink ją septynis aukštus platanus. Tarnai sumanė nunešti šachzadei du pačius gražiausius obuolius, kad jis pasigėrėtų jais. Bet vos jie prikišo rankas prie vaisių, medis prašneko:

— Palūkėkite!

Tarnai išsigando. Vienas jų tarė:

— Mus atsiuntė padišacho sūnus, mes norėjome nunešti jam du obuolius.

Vėl pasigirdo balsas:

— Broliai, šachzadės tarnai atėjo obuolių, duoti jiems ar neduoti?

[1] Mastava — ryžių sriuba, užbaltinta rūgusiu pienu.

Septyni broliai platanai paklausė:

— O ką gero padarė šachzadė? Ar verta jam duoti?

Tarnai dar labiau persigando, pavarė žirgus prie šachzadės ir mikčiodami pasakė:

— O didžiai gerbiamas mūsų pone, tą kvapą skleidžia obelis aname sode, o aplink obelį auga septyni platanai. Prisiekiame aukščiausiuoju, tie medžiai kalba!

Šachzadė sako:

— Niekus paistote, argi medžiai gali kalbėti?

Bet vis dėlto nujojo jis į tą sodą. Priėjo prie obels ir, tik prikišo ranką prie obuolio, staiga pasigirdo balsas:

— Žmogau, atitrauk ranką!

— Aš esu tos šalies padišacho sūnus. Nejaugi aš negaliu nusiskinti kelių obuolių?

Vėl pasigirdo balsas:

— Broliai, padišacho sūnus atėjo obuolių, duoti jam ar neduoti?

Platanai sako:

— O ką gero mums padarė padišacho sūnus? Tavo obuolių vertas tik tas, kas visą gyvenimą daro žmonėms gera.

Šachzadė išgirdo tai ir susimąstė: jis iš tikrųjų niekam nieko gero nėra padaręs. Nusiminęs jis nuėjo sau.

Kartą pro tą vietą ėjo senukas. Pamatė jis obelį, užsuko į sodą ir norėjo paragauti obuolio. Staiga jis girdi balsą:

— Broliai, tas senis nori nuskinti obuolį, leisti jam ar ne?

— Leisk,— sako jai platanai,— tasai žmogus visą gyvenimą žmonėms darė gera.

Senukas nudžiugo ir nusiskynė obuolį. Tą pačią akimirką medis perskilo, ir atsirado graži mergelė, o iš platanų išėjo septyni broliai. Visi jie suėjo į trobą pas motiną. Pamatė motina savo vaikus, apkabino juos ir pravirko iš džiaugsmo.

TRYS IŠMINTINGI BROLIAI

Kartą gyveno trys broliai, labai išmintingi ir sumanūs.

Ėjo jie vieną dieną keliu ir sutiko žmogelį.

— Ei brolyčiai, dingo mano kupranugaris, ar kartais nematėte jo?— klausia žmogelis.

— Matėme kupranugarį, tik nežinome, ar jis tavo, ar kieno nors kito,— sako broliai.

Tuomet kupranugario šeimininkas sako:

— Na tai papasakokite, koks jisai.

— Štai viena žymė: tavo kupranugaris aklas viena akim,— sako vienas brolis.

Antras priduria:

— O štai kita jo žymė: ant kupranugario nugaros krovinys: vienoje pusėje — chalva, kitoje — aliejus.

O trečias brolis sako:

— Ant tavo kupranugario sėdėjo nėščia moteriškė.

Tuomet kupranugario šeimininkas stvėrė dviem broliams už pakarpos ir suklykė:

— Tai ir yra mano kupranugaris! Atiduokite man jį!

Kad ir kiek gynėsi broliai, jog nepaėmę jo kupranugario, žmogus nė girdėti nenorėjo ir nuvedė juos pas padišachą.

— Štai vagys, jie pavogė mano kupranugarį!— ėmė jis skųstis padišachui.— Visas jo žymes žino, o kad pavogė — neprisipažįsta.

Padišachas supykęs sako broliams:

— Jeigu jūs nepavogėte kupranugario, tai iš kur žinote jo žymes.

Vienas brolis ėmė aiškinti padišachui:

— Nematėme jo kupranugario. Einame ir staiga matome ant kelio kupranugario pėdas. Žiūriu aš: vienoje kelio pusėje žolė nupešta, o kitoje — ne. Todėl ir pamaniau, kad kupranugaris viena akimi aklas.

— O padišache,— sako antrasis brolis,— einam mes toliau ir matom, kad vienoje vietoje kupranugaris buvo atsiklaupęs ant priekinių kojų. Ir tenai, kur jis stovėjo, vienoj pusėj kelio suropojusios skruzdėlės, o kitoj suskridusios širšės. Taigi aš ir pamaniau, kad kupranugaris buvo apkrautas iš vienos pusės aliejum, o iš kitos — chalva.

O trečias brolis sako:

— O aš pastebėjau, kad toje vietoje nuo kupranugario kažkas buvo nulipęs, sėdėjo pakelėje, o paskui, kai norėjo vėl užlipti, abiem rankomis atsirėmė į žemę. Žemėje liko delnų įspaudai, ir aš nusprendžiau, kad tai buvo moteriškė ir dar nėščia.

Padišachas labai nustebo, išgirdęs tokias kalbas. Jaunikaičiai krito jam į akį, ir jis pasikvietė juos vienai nakčiai pasisvečiuoti.

Tarnai iškepė ir atnešė ėriuką, pastatė butelį vyno. Padišachas per patį puotos pakilimą išėjo iš svetainės ir pasislėpė už durų: „Nagi pasiklausysiu, ką tie jaunikaičiai kalbėsis!"

Ir kai tik padišachas išėjo, vienas brolis tarė:

— Padišachas sakė, kad čia yra ėriukas, o pats vaišina mus avies mėsa, o toji avis žindyta kalės pienu: mėsa trenkia šunimi.

— Vynas taip pat negrynas,— pridūrė kitas brolis,— jis kvepia žmogaus krauju.

O tretysis sušuko:

— O pats padišachas irgi ne karališkos kilmės.

Išgirdęs šitaip juos kalbantis, padišachas dar labiau nustebo, bet nieko nepasakė. Tik smarkiai susimąstė: „Ką tai galėtų reikšti?" Rytą jis nuėjo pas savo motiną ir sako jai:

— Sakyk teisybę: kieno aš sūnus? Jeigu nepasakysi teisybės, nežiūrėsiu, kad tu mane išpenėjai, nužudysiu tave!

Pamačiusi, kad sūnus įtūžęs, motina prisipažino:

— Mano vaikeli, aš neturėjau vaikų, todėl nupirkau tave iš vieno mėsininko ir įsūnijau. Tu ne padišacho sūnus, tu mėsininko sūnus.

„Vadinasi, tas jaunikaitis sakė teisybę",— pagalvojo padišachas.

Paskui jis liepė atvesti piemenį ir piktai paklausė:

— Sakyk teisybę: iš kur tu paėmei vakarykštį ėriuką? Kodėl jo mėsa trenkia šunim?

— Tai buvo mano paties ėriukas. Jo motina padvėsė, ir aš primečiau jį kalei, ši ir iššzindė jį savo pienu.

Paskui padišachas pasišaukė sodininką ir paklausė:

— Iš kur tu gavai tokio vyno? Kodėl jis kvepia žmogaus krauju?

— Po mano sodu kažkada būta kapų, todėl vynas ir kvepia žmogaus krauju.

Padišachas buvo apstulbintas brolių proto ir nuovokos. Jis ėmė prašyti, kad šie liktų pas jį. Broliai sutiko.

Kartą padišachas išsivedė jauniausiąjį brolį pasivaikščioti į sodą. Pavaikštinėjo kiek padišachas, atsigulė prie baseino ir užmigo. O jaunikaitis sėdėjo jo galvūgalyje. Staiga mato, kad prie padišacho šliaužia gyvatė. Išsitraukė kardą ir sukapojo gyvatę į gabalus. Tuo tarpu padišachas nubudo ir pamatė, kad jaunikaitis stovi prie jo galvos su pliku kardu.

— Tu norėjai nužudyti mane!— sušuko padišachas ir liepė įmesti vargšą į kalėjimą.

Paskui padišachas pasišaukė jo brolius ir sako:

— Jūsų brolis atsimokėjo man nedėkingumu — kėsinosi nukirsti mane. Šiandien jis bus pakartas!

Staiga vienas brolis prabilo:

— O garsusis padišache! Jeigu mano brolis kaltas, tegu jo kaltė krinta ant jo galvos. Bet pirma išklausyk mano pasakojimo, o paskui, jau tavo valia, nužudyk jį!

— O ką tu man papasakosi?— klausia padišachas.

— Seniai, labai seniai, — pradėjo jaunikaitis, — gyveno padišachas. Ir turėjo jis Simurgo paukštį, kuris pranašaudavo padišachui ateitį. Kartą tas paukštis sumanė išbandyti padišachą ir apsimetė negyvu. Pamatė padišachas, kad paukštis negyvas, ir liepė jį užkasti į krūvą mėšlo. Tarnai jau buvo benešą užkasti paukštį, bet staiga Simurgas pasipurtė ir purptelėjo aukštyn. „Aš buvau toks išmintingas paukštis, o tu liepei užkasti mane į krūvą arklių mėšlo! Daugiau tau netarnausiu“,— sušuko Simurgas padišachui ir nuskrido pas kitą valdovą. Po kelių dienų naujasis jo šeimininkas išėjo į karą prieš pirmąjį valdovą ir apsupo jo miestą. Apsuptasis padišachas nežinojo, ką bedaryti, ir vis sielvartavo:

„Kaip gaila, kad aš nebranginau savo išmintingojo Simurgo!" Bet gailėtis buvo vėlu: galų gale priešai nugalėjo jį.

Kai pirmasis brolis baigė savo pasakojimą, prabilo antrasis:

— Paklausyk dabar mano pasakojimo,— tarė jis.

— Na, pasakok,— sako padišachas.

— Gyveno padišachas. Jis turėjo sakalą, išmokytą medžioti. Tas sakalas buvo puikus medžioklis. Kartą iškeliavo šachas su savo sakalu į medžioklę: pirma jo skrido paukštis, o jam iš paskos jojo šachas. Padišachas užsinorėjo gerti ir sustojo prie šaltinio. Bet staiga atskrido jo paukštis ir sudrumstė vandenį. Supyko padišachas. Jojo toliau ir vėl sustojo atsigerti, o paukštis vėl sudrumstė šaltinį. Šį kartą padišachas įtūžo, pagriebė sakalą ir nutrenkė žemėn — tasai ir nusibaigė. Jojo padišachas toliau upės krantu prieš srovę, ir kai vėl užsigeidė gerti, tai pamatė, kad upeliūkštis išteka iš drakono nasrų. Kad ims padišachas sielvartauti ir atgailauti: „Juk tas paukštis buvo mano draugas, o aš jį ėmiau ir užmušiau!"

Kai baigė šį pasakojimą, abu broliai ėmė maldauti valdovo:

— O teisingasis šache, pirma išklausyk, o tik paskui bausk. Pirma patikrink prideramai, kad nežūtų mūsų brolis be kaltės.

Paklausė jų padišachas, liepė atvesti jaunikaitį iš kalėjimo ir sako jam:

— O jaunikaiti! Kam tu laikei pliką kardą prie mano galvūgalio?

— Aš ne prieš tave pakėliau kardą, aš gelbėjau tave nuo nuodingos gyvatės įkandimo,— sako jaunikaitis.

Tuomet padišachas sako:

— Jeigu nueisime į sodą, ar tikrai rasime negyvą gyvatę?

Nuėjo abu į sodą. Jaunikaitis rado ant baseino krašto negyvą gyvatę ir parodė padišachui. Šis susigėdo dėl savo neprotingo skubumo ir prisiekė:

— Nuo šios dienos aš visuomet jūsų klausysiu! Su tokia išmintimi jūs galite daug ko mane išmokyti. Ir kol aš gyvas, jūsų vieta mano rūmuose!

ŽIRNELIS

Vieni žmonės susilaukė kūdikio. Jis buvo mažytis, mažytis, todėl jį praminė Žirneliu. Tėvas su motina žiūrėjo į jį ir kalbėjo:

— Mūsų sūnelis toks mažutis, toks mažutis! Juk jis visai negalės dirbti!

Netrukus Žirnelis kiek paūgėjo ir tapo sumanus ir vikrus berniūkštis. Kartą jo motina taisėsi eiti vandens, Žirnelis pribėgo prie jos ir sako:

— Motule, duok, aš parnešiu!— paėmė kibirą ir parnešė vandens.

Taisosi motina šluoti kiemą, pribėga Žirnelis ir sako:

— Motule, duok, aš iššluosiu!— paėmė šluotą ir švarių švariausiai iššlavė.

Pradėjo motina perrinkinėti ryžius, atbėgo Žirnelis ir sako:

— Duok, motule, aš perrinksiu!— atsisėdo ir visus ryžius perrinko.

Kartą motina išvirė valgyti ir taisosi nešti į lauką tėvui.

— Motule, aš nunešiu! — sako Žirnelis, paėmė dubenį su valgiu, užsidėjo ant galvos ir eina, linksmai dainuodamas.

Žmonės stebisi ir atsistebėti negali: eina kažkas ir linksmai dainuoja, o nieko nematyti. Žirnelis nuėjo į lauką, kur jo tėvas piovė kviečius. Priėjo prie jo ir sako:

— Tėte, sėskis, pavalgyk, o aš už tave papiausiu.

— Juk tu nevaliosi, sūneli!— sako tėvas.

— Valiosiu,— sako Žirnelis, paėmė piautuvą ir pradėjo greitai piauti kviečius. Piovė jis, piovė, visą didelį kviečių lauką nupiovė. Tėvas buvo labai patenkintas. Paskui Žirnelis susisuko namo. Eina jis ir sutinka vilką. Vilkas buvo labai alkanas. Pamatė jis mažą berniuką, tik

makt ir jį prarijo. Prarijo, bet alkio nenumalšino. Eina vilkas toliau ir pamato kaimenę avių. Pasileido jis prie kaimenės, norėjo griebti avį, o Žirnelis jo pilve kad suriks:

— Ei piemeny, vilkas tavo avį pagriebti nori!

Atbėgo piemuo ir nuvijo vilką. Vilkas nubėgo. Eina jis, eina, iš bado vos kojas bepavelka. Dar ir Žirnelis jam atsipyko. Gailėjosi jį prarijęs. Nuėjo vilkas prie duobės ir pradėjo šokinėti nuo vieno krašto ant kito. Šokinėjo šokinėjo, ir Žirnelis iš jo išsirito ir duobėn įkrito. Vilkas pagalvojo: „Ačiū dievui, atsikračiau jo!"— ir linksmas nubėgo. Ir šiaip ropščiasi Žirnelis, ir taip, bet negali išsikapanoti iš duobės, ir gana. Pažvelgė jis į viršų, mato — pasiramsčiuodamas lazda, eina garbus senis. Žirnelis jam riktelėjo:

— Seneli! Įkišk lazdą, aš į ją įsikibsiu ir išlipsiu iš duobės!

Senis dairosi aplinkui, nieko nemato. Ir sako nustebęs:

— Kas tu toksai? Kodėl aš tavo balsą girdžiu, o tavęs nematau?

— Įkišk lazdą, seneli, paskui pamatysi!— šaukia Žirnelis.

Įkišo senis į duobę lazdą, Žirnelis tvirtai įsikibo į ją, ir senis jį ištraukė.

— Ačiū, seneli, linkiu tau geros sveikatos!— tarė Žirnelis ir nudrožė namo.

Tėvas su motina pamatė sūnų ir taip nudžiugo, tiesiog džiaugsmu nesitvėrė.

— Sūnelis mūsų parėjo, mūsų užvadėlis parėjo!— kalbėjo juodu. Paskui iškėlė visam kišlakui puotą ir laimingai gyveno.

BROLIS IR SESUO

Gyveno kartą brolis ir sesuo. Juodu buvo našlaičiai. Sesuo gyveno pas dėdę, o brolis išėjo tarnauti į kitą miestą. Tame mieste jis ėmė dirbti plytas ir pelnė daug pinigų. To miesto padišachas buvo mergelė.

Toji mergelė turėjo mokytą katę. Ji visiems paskelbė: girdi, kas nori eiti su manim lažybų, tegu žino, kad aš statau katei ant galvos žvakidę, ir jeigu iki ryto ji nuo galvos nukris, aš tekėsiu už to žmogaus, su kuriuo būsiu susilažinusi, o jeigu nenukris, tą žmogų priversiu visą amžių pirtį kūrenti.

Jaunikaitis, išgirdęs tokią žinią, nuėjo pas mergelę. Po vakarinės maldos juodu susilažino. Mergelė pastatė katei ant galvos žvakidę, ir iki ryto ji nenukrito. Mergelė laimėjo lažybas ir pasiuntė jaunikaitį pirties kūrenti.

Praėjo gana daug laiko. Sesuo vis negauna nuo brolio jokios žinios. Ji tarė sau: tikriausiai brolis bus susilažinęs su to miesto valdove, ir jį uždarė pirtyje. Ji pasigavo pelytę, prisijaukino ją ir iškeliavo į tą miestą, kur padišachas buvo mergelė. Sesuo apsirengė vyriškais drabužiais, užsidėjo kepurę. Niekas nenutuokė, kad ji — ne vyras. Nuėjo sesuo į rūmus ir sako:

— Aš irgi noriu eiti lažybų.

Nuvedė mergelė tariamą bernaitį pas dvariškius, ir po valandos juodu susilažino. Praėjo pusė nakties, padišachė užmigo, jos akys užsimerkė. Tada sesuo parodė katei pelytę. Katė pašoko, ir žvakidė nukrito jai nuo galvos. O to jaunikaičio sesuo tuojau paslėpė pelytę. Padišachė liepė vidurnaktį trimituoti. Visi žmonės sužinojo, kad ji pralaimėjo lažybas.

Dvariškiai, viziris, įžymūs žmonės pagarsino visam miestui:

— Nuo rytojaus prasideda vestuvių puota — mūsų valdovė išteka.

Rytojaus dieną susirinko žmonės į puotą, išleido valdovę už tariamojo vaikino. Jaunavedžiams tiek sukrovė antklodžių ir pagalvių, kad jiems prie gulto reikėjo kopėčias statytis. Jie užlipo į viršų ir sugulė. Jaunikis sako:

— Aš daviau žodį: tol nemiegosiu su tavim, kol rasiu brolį.

Pati klausia:

— O ar pažintum savo brolį?

Jaunikis sako:

— Žinoma, pažinčiau.

Visi vyrai nuo septynerių iki septyniasdešimt metų buvo atvaryti prie rūmų, bet brolio jų tarpe nebuvo.

Jaunikis sako:

— Įsakyk atvesti visus pirtininkus.

Atvedė visus pirtininkus. Sesuo pažvelgė ir mato — stovi jų tarpe brolis, kojos žaizdotos, apžėlęs plaukais. Ji sako:

— Štai anas, kurio kojos žaizdotos, pats apaugęs plaukais ir apdriskęs — tai mano brolis.

Nuvedė jį į pirtį, išprausė, apvilko karališkais drabužiais ir atgal parvedė, tada jis ir pamatė savo seserį.

Jaunikis sako pačiai:

— Dabar aš noriu nukeliauti į gimtąjį savo miestą.

Pati sutiko. Dvariškiai sėdo ant žirgų, prikrovė daug brangenybių, kelis maišus aukso ir papuošalų ir išjojo į valdovės vyro gimtinę. Nujojo jie. Miestelėnai taip pat jiems puotą iškėlė. Paskui nuėjo jaunieji į jiems skirtą trobą. Staiga sesuo nusiėmė nuo galvos kepurę ir sako:

— Aš irgi mergelė, to vargšo sesuo. Tu jį laikei nelaisvėje, dabar aš tave išsigabenau, tekėk už mano brolio.

Ji išpiršo broliui padišachę, ir visi buvo laimingi.

ŽIAURUS BAJUS IR SUMANUS PLIKIS

Kartą gyveno moteriškė. Jos vyras mirė anksti, ir liko ji su trimis mažais vaikeliais. Moteriškei buvo sunku juos auginti, ji verpė ir siuvinėjo — šitaip pelnė duonos kąsnį. Kai vaikai užaugo, pražilo paskutinis jos plaukas.

Kartą sena motina tarė sūnums:

— Jūs jau dideli, o aš sena, mano pirštai nusilpo, negaliu daugiau verpti, o akys jau nemato įverti adatos. Laikas jums patiems užsidirbti duoną.

Vyriausias sūnus sako:

— Motule, aš esu sveikas, mano rankos tvirtos, einu tarnauti ir parnešiu tau viską, ką uždirbsiu.

Senutė iškepė duonos, suvyniojo į skarelę, padavė sūnui ir jį išlydėjo. Jaunikaitis nuėjo į miestą, susirado bajaus namus ir pasibeldė. Išėjo bajus ir klausia:

— Ko tau reikia?

— Aš noriu tarnauti,— sako jaunikaitis.

— Arti ar moki?— klausia bajus.

— Moku,— atsako jisai.

Įsivedė bajus jaunikaitį į vidų ir sako:

— Aš samdau tave su tokia sąlyga. Jeigu sutiksi — gerai tau užmokėsiu, o jeigu ne — keliauk, iš kur atėjęs.

— Kokia ta sąlyga?

— Kad ir ką liepčiau tau daryti,— sako bajus,— viską padaryk ir

nepyk. O jeigu supyksi, nupiausiu tau nosį ir ausis. O jeigu aš supyksiu ant tavęs, tu man nupiausi nosį ir ausis.

Pagalvojo jaunikaitis ir sutiko. Atsigulė, išmiegojo, rytą bajus pažadino anksti ir sako:

— Eik prie darbo!

Jaunikaitis užvertė ant asilo kviečių maišus, uždėjo jungą jaučiams, pakinkė juos į arklą ir iškeliavo į lauką. Bajus palydėjo iki vartų ir sako:

— Pasėsi šiandien visus šituos kviečius, o atgal grįždamas, prikirsi malkų ir pargabensi ant asilo.

— Gerai,— sako bernas ir drožia į lauką. Jis buvo stiprus ir darbštus jaunikaitis, todėl suarė per dieną didelį sklypą žemės, pasėjo bajaus kviečius, paskui įlipo į kalną, nukirto didelį medį, prikapojo malkų, sukrovė ant asilo.

Kai jis sugrįžo, bajus išėjo pasitikti ir klausia:

— Na, ar nepavargai? Ar nepyksti?

Bernas pavargo per dieną, bet prisiminė susitarimą ir sako:

— Ne, nepavargau, neturiu ko pykti.

Kitą dieną bajus vėl prikėlė anksti ir liepė daryti tą patį. Bernas vėl atliko tokį pat sunkų uždavinį ir sugrįžo namo vėlai vakare. Taip truko keletą dienų, ir bernas pavargo nuo sunkaus darbo. Ir štai kartą jis nespėjo suarti viso lauko ir prikapoti malkų. Sugrįžo jis nusiminęs. Bajus pamatė, kad bernas grįžta be malkų, ir įširdo:

— Kodėl neparnešei malkų?

— Sutemo, nespėjau prikirsti.

Bajus apibarė jį ir klausia:

— Supykai?

Jaunikaitis neiškentęs suriko:

— Žinoma! Kiek galima šitaip kamuotis? Tu esi žiaurus žmogus.

Bajus tučtuojau nupiovė jam ausis ir nosį ir išvarė.

Jaunikaitis parėjo namo. Senoji motina ėmė verkti:

— Mano sūnau, kas tau nutiko?

Sūnus jai viską apsakė. Vidurinysis brolis supyko:

— Tu tikras tinginys! Todėl ir nukentėjai. Aš einu pas tą bajų, atliksiu visus darbus ir gausiu gerą atlyginimą.

Jis tuojau iškeliavo pas bajų ir pasibeldė į vartus.

— Ko tau reikia?— klausia bajus.

— Aš atėjau,— sako jaunikaitis,— dirbti vietoj brolio.

Bajus pakartojo jam savo sąlygas, ir jaunikaitis sutiko. Jis taip pat kasdien krovė ant asilo kviečius, dėjo jaučiams jungus, kinkė juos į arklą, važiavo į lauką, arė, sėjo ir vakare pargabendavo ant asilo ryšulį malkų. Ir štai kartą jis taip pavargo nuo nepakeliamo darbo, kad negalėjo prikirsti malkų. Bajus išėjo jo pasitikti, pamatė, kad tas be malkų ir supyko:

— Kodėl be malkų?

— Aš pavargau,— sako bernas,— ir nespėjau prikapoti.

Bajus įpyko, išplūdo jį ir klausia:

— Supykai?

— Žinoma! Ar gali žmogus šitaip dirbti?

Bajus ir jam nupiovė ausis ir nosį ir išvarė.

Parėjo raudodamas jaunikaitis namo. Senoji motina ėmė aimanuoti:

— Varge tu mano! Kad tavo namai sudegtų, bajau! Kad tu laimės neturėtum!

Jauniausiasis sūnus, plikis, klausėsi klausėsi ir sako:

— Broliai, judu abu tikri nevėkšlos ir nesumatūs. O šit aš atliksiu visus bajaus darbus.

Motina atkalbinėja: „Neik, sūneli, ir tau bus tas pat. Ką aš beveiksiu su jumis tokiais?" Bet jis nepaklausė ir išėjo į miestą. Priėjo prie bajaus namų ir pasibeldė į vartus. Išėjo bajus ir klausia:

— Ko atėjai, pliki?

— Mano broliai nesugebėjo taip dirbti, kaip tu norėjai. Aš noriu stoti vietoj jų tarnauti.

Bajus sutiko ir įsivedė į trobą. Anksti rytą bajus pažadino plikį ir pasiuntė arti. Nuėjo plikis į lauką, išpylė kviečius į duobę ir atsigulė į paunksmę miegoti. Vakare sukapojo į skiedreles jungą, sukrovė ant asilo ir sugrįžo pas šeimininką.

— Štai ir malkos!— sako jis bajui.

— Brangus pliki,— sako bajus,— kur tu prikirtai tiek sausų malkų?

— Sukapojau jungą ir arklą.

Bajus įtūžo, bet apsimetė, kad nepyksta.

— Kodėl tu taip padarei?

— Gal šeimininkas pyksti?— klausia bernas.

Bajus šiaip taip nuslopino pyktį ir sako:

— Ne, nepykstu.

— Tuomet,— sako bernas,— parūpink rytojui naują jungą ir arklą.

Rytojaus dieną plikis vėl išėjo anksti į lauką, išpylė kviečius, saldžiai pamiegojo, o vakare sukapojo jungą ir arklą. Bajus ir šį kartą apsimetė nesupykęs. Ir taip buvo visą mėnesį. Bajus bijojo laužyti susitarimą ir nieko nesakė. Tuomet plikis papiovė vieną jautį, mėsą sukišo į maišą nuo kviečių, užkrovė ant asilo, sukapojo, kaip paprastai, jungą su arklu ir pargrįžo pas šeimininką.

Tasai klausia:

— Ei pliki! Kur vienas jautis?

— Aš jį papioviau, o mėsa maiše. Gal tu pyksti?

Ką bedarys bajus, ir vėl sako nepykstąs. Plikis kasdien išpildavo jo grūdus, sukapodavo jungą ir arklą, papiaudavo vieną jautį. Pagaliau bajus sako pačiai:

— Tasai plikis mus elgetomis padarys. Bijau, kad neištversiu, ir jis nupiaus man nosį ir ausis. Reikia bėgti, kitaip nuo jo neišsigelbėsi.

Pati pritarė vyrui. Vakare jie susirinko mantą, sukrovė brangiausius daiktus į skrynią ir atsigulė miegoti. Bet sumanusis plikis atspėjo jų kėslus. Kai juodu užmigo, jis išėmė iš skrynios brangenybes ir pats ten įlipo. Vidurnaktį bajus su pačia nubudo, pasiėmė ryšulius, skrynią ir iškeliavo. Išaušo rytas, paskui atėjo vidudienis, jie pavargo ir nutarė prie upelio pailsėti. Bajus sako pačiai:

— Išvirk arbatos.

— Jei būtų čia plikis, malkų atneštų,— sako pati.

Plikis visa tai girdėjo ir atsiliepė iš skrynios:

— Aš čia, galiu patarnauti.

Bajus supyko:

— Prakeiktasis! Tu paleidai vėjais visus mano grūdus, išpiovei visus jaučius, sukapojai visus arklus. Dabar tu dar pavogei visas brangenybes ir sekioji paskui mus!

— Šeimininke, matau, tu pyksti,— sako plikis.

Bet jau bajus negalėjo susilaikyti ir sušuko:

— Kas gi dabar nepyktų?

— Šit tu ir netesėjai susitarimo,— sako plikis, išsitraukė peilį ir nupiovė jam nosį ir ausis. Paskui nuėjo į bajaus namus, paėmė paslėptas brangenybes ir kitą turtą ir namo parkeliavo. Taip jis atkeršijo už brolius.

PROTINGAS BEBARZDIS IR MULOS APGAVIKAI

Neatmenamais laikais gyveno bebarzdis. Jis turėjo pačią ir sūnų. Kartą bebarzdis susirgo. Pasišaukė jis sūnų ir sako:

— Sūneli, nuvesk mūsų karvę į turgų, parduok, o pinigus paslėpk. Jeigu, neduok dieve, aš mirčiau, padoriai palaidok mane.

— Gerai,— sako sūnus ir išvedė karvę į turgų. Kelyje jis sutiko tris mulas. Mato mulos — berniukas vos paveda karvę.

— Kur tu tą karvę vedi?— klausia jie.

— Į turgų,— sako berniukas,— noriu parduoti.

Mulos susišnibždėjo, o paskui atsisuko į berniuką ir sako:

— Turgus toli, tu pavargsi, parduok ją mums.

Berniukas sutiko. Kiekvienas mula davė jam už karvę džiovintų šilkmedžio uogų. Pusę berniukas suvalgė, o kas liko, parnešė tėvui. Tėvas pakėlė galvą nuo priegalvio ir klausia:

— Mano sūnau, ar pardavei karvę?

— Taip, pardaviau, štai užmokestis,— ir padavė tėvui ryšulėlį. Bebarzdis atrišo ryšulėlį ir pamatė šilkmedžio uogas. Klausia nustebęs:

— O kurgi pinigai?

— Mulos man davė tik tas uogas,— sako sūnus.

Tėvas supyko ir sako:

— Oi tu, kvailuti. Gudrūs mulos apgavo tave. Šit aš išgysiu ir skaudžiai juos nubausiu.

Po kelių dienų bebarzdis pasveiko ir pradėjo galvoti, kaip atkeršijus gudriems muloms. Jis išsivedė iš tvarto asilą, nuplovė jį, iššukavo, įkišo į nasrus tris auksines monetas ir nuvedė į turgų. Tenai bebarzdį ap-

spito žmonės, klausia, kiek tas prašo už asilą. Jis sako: „Šimtą tengų." Pirkėjai nustebę traukėsi šalin. Netrukus į turgų atėjo anie trys mulos. Pamatė jie, kad bebarzdis pardavinėja riebų, žvilgantį asilą, priėjo artyn ir klausia:

— Ei bebarzdi, kiek prašai už asilą?

— Šimtą auksinių,— sako bebarzdis.

Nustebę mulos sako:

— Kodėl taip brangiai?

O bebarzdis jiems:

— Šis asilas spiaudo auksinėmis monetomis. Jos iškrinta kaskart jam iš snukio, kai subliauna.

— Patikrinkime, ar teisybė,— sako mulos. Ir pradėjo jie laukti. Netrukus asilas subliovė ir iškrito auksinė moneta. Po kurio laiko asilas vėl subliovė, ir vėl iškrito auksinė moneta. Mulos patikėjo, kad čia nepaprastas asilas, ir nupirko jį už šimtą auksinių.

Bebarzdis įspėjo juos:

— Atsiminkite, šis asilas reikalauja geros priežiūros, reikia jį maudyti ir šukuoti, o jei ne, jis nustos spiaudęs auksinėmis monetomis.

— Gerai,— sako mulos ir nusivedė asilą.

Eina jie, eina, staiga asilas blinkt ant kelio ir voliojasi po dulkes. Mulos tuojau jį nuvedė prie upelio, gerai išmaudė ir nušluostė šilkinėmis savo skaromis. Pagaliau vedėsi toliau ir parsivedė namo. Išvalė tvartą, pakreikė šviežių šiaudų ir pririšo asilą. Vidunaktį asilas subliovė. Mulos pašoko iš guolio ir pasileido tekini į tvartą su degančiais žibintais. Ilgai ieškoję, jie rado šiauduose auksinę monetą. Tuomet jie galutinai įsitikino, kad nusipirko brangų asilą, ir ėmė džiūgauti:

— Tegu visos tavo nelaimės ir ligos krinta ant mūsų, o asile, lobi mūsų!

Jie išbučiavo jam snukį, sušukavo uodegą ir karčius, pripylė į ėdžias cukraus ir razinų. Išaušo rytas. Asilas vėl subliovė. Mulos tuojau nubudo ir nubėgo į tvartą. Bet, kad ir kiek ieškojo, aukso nerado. Jie iščiupinėjo kiekvieną šiaudelį, o monetos kaip nėra, taip nėra. Asilas vėl subliovė, jie vėl puolė ieškoti, bet vėl nieko nerado. Tuomet mulos suprato, kad bebarzdis juos apgavo. Jie baisiai supyko, paėmė lazdas ir, keikdami bebarzdį, išdrožė jo ieškoti. O bebarzdis žinojo, kad jei ne šiandien, tai rytoj mulos supras apgavystę ir ateis pas jį į namus. Todėl

jis sumanė atsikratyti jų. Nuėjo į mišką, sugavo du kiškius, vieną įsikišo užantin, o kitą padavė pačiai ir sako:

— Aš einu árti. Kai ateis mulos, pasakyk, kad aš lauke. O tu išvirk skanų plovą. Kai jie išeis, paimk tą kiškį, plovą ir taip pat ateik į lauką.

Vos spėjo bebarzdis išeiti, atėjo mulos ir ėmė belsti lazdomis į vartus. Bebarzdžio pati išėjo ir klausia, ko jiems reikia. Mulos sušuko:

— Mums reikia bebarzdžio! Apgaviko bebarzdžio!

— Jis arti išėjo,— sako ji,— ieškokite jo lauke.

Nudrožė mulos į lauką. O bebarzdis, juos pamatęs, metė darbą ir nuėjo jų pasitikti. Susidėjo pagarbiai rankas ant krūtinės ir sako:

— O garbingieji mulos, koks bedievis nuliūdino šventas ir tyras jūsų širdis? Koks begėdis sudrumstė gryną jūsų sąžinę?

Mulos sušuko vienu balsu:

— Tu, tu nuliūdinai šventas mūsų širdis, tu sudrumstei gryną mūsų sąžinę!

— Kas, ar aš? — nustebęs sako bebarzdis. — Jeigu taip, nubauskite mane, bet pirma leiskite atlikti švenčiausią pareigą — riebiu plovu pavaišinti brangius svečius.

Staiga jis išsitraukė iš užančio kiškį ir sako jam:

— Bėk ir pasakyk savo šeimininkei, kad atneštų čionai didelį dubenį riebaus plovo. Ir atsivesk ją su savim.

Bebarzdis paleido kiškį, tasai tik pasispardė ir dingo iš akių. Nepraėjo nė valandos, pasirodė bebarzdžio pati, dubeniu plovo nešina ir su kiškiu po pažastim. Vyresnysis mula sako:

— Tegu tas šimtas tengų lieka doriems tikslams, o mums reikia gauti tą kiškį. Jis mums padės atlikti įvairius darbus, o žmonės ims dar labiau mus gerbti.

Taip visi ir nutarė.

— Parduok mums tą kiškį!— sako jie bebarzdžiui.

— Ne,— sako šis,— neparduosiu, tokio kiškio niekur negausi.

Mulos ėmė maldauti:

— Parduok, mes tau dovanosime tą šimtą tengų, kuriuos sumokėjome už asilą, ir dar pridėsime kitą šimtą.

— Na gerai, — sako bebarzdis, — jeigu jau taip prašote, perleisiu jums jį.

Mulos sumokėjo šimtą tengų ir džiaugdamiesi nuėjo. Eidami kalbasi:

— Mūsų kaimynas ketino kelti aukojimo puotą. Einam pas jį ir sakykim, kad pradėtų ruoštis, mes turime žygūną, kuris sukvies visus svečius.

Taip jie ir padarė. Kaimynas pasikvietė porą trejetą bičiulių, papiovė aviną, užkaitė ant ugnies didelius katilus plovo. O mulos paleido kiškį ir tarė jam:

— Bėk ir sušauk visus kišlako žmones į aukojimo puotą.

Puota buvo paruošta, bet svečiai nesirinko. Karšti papločiai ataušo, plovas susmego, ir ką darys šeimininkas — užsilipo ant stogo ir šaukia:

— Žmonės! Kas čia dabar? Jus kvietėme į svečius, o jūs neateinate!

— Niekas mūsų nekvietė,— sako žmonės, eidami į vidų vienas paskui kitą.

— Kaipgi nekvietė?!— sušuko mulos visi vienu balsu.— Juk mūsų žygūnas davė jums žinią!

— Koks žygūnas?— klausia žmonės.

— O kiškis,— sako mulos.

— Mes matėme kiškį,— sakė vieni,— jis nubėgo į mišką.

— Kaipgi kiškis gali būti žygūnas?— juokėsi kiti.

Mulos suprato, kad vėl juos apmulkino, ir šaukdami, keikdami nubėgo į bebarzdžio namus. O šis, pardavęs muloms kiškį, parėjo namo, papiovė gaidį, išėmė gūžį, pripylė jį gaidžio kraujo ir padavė pačiai.

— Kai mulos ateis,— sako jis,— prisirišk šitą gūžį prie kaklo. Aš trenksiu tau lazda per sprandą, tu griūk ir apsimesk negyva. Kai trenksiu antrą kartą, tu nusičiaudėk ir atsikelk.

Staiga jie išgirdo mulų riksmą. Pati tuoj prisirišo prie kaklo gaidžio gūžį su krauju, o bebarzdis pastvėrė lazdą. Mulos išlaužė vartus ir įgriuvo trobon. Puolė jie bebarzdį, iškėlę kumščius:

— Tu apgavike, bedievi, mes nužudysime tave, užmušime!

— Ko jūs mane puolate?— sušuko bebarzdis garsiau už mulas.— Matyt, gausiu pats nusižudyti arba pačią nužudyti, kitaip jūsų neatsikratysi.

Staiga jis trenkė lazda pačiai per sprandą. Pasruvo kraujas, ir pati nuvirto kaip pupų pėdas. Išsigandę mulos išsižiojo, o paskui puolė bėgti.

— Nebijokite, gerbiamieji,— tarė bebarzdis, pastodamas jiems kelią,— toji lazda prikelia mirusius.

Ir jis vėl trenkė pačiai lazda. Toji sukrutėjo ir atsistojo.

Mulos pasišnibždėjo ir nutarė pirkti lazdą.

— Šia lazda,— sako vyresnysis mula,— prikelsime mirusius ir imsime iš jų artimųjų pinigus. Mes taip praturtėsime, kad mūsų namuose stovės aukso kolonos.

Šitaip nutarę, jie nupirko lazdą ir išėjo. Eina jie ir staiga išgirsta verksmą ir raudas. Nudrožė tenai, iš kur sklido verksmas. Tenai gatvėje jie pamatė būrį vyrų, o kieme verkiančias moteris.

— Liepkite moterims nutilti,— tarė mulos,— mes prikelsime mirusįjį.

— Kaip jūs prikelsite?— klausia žmonės.

— Su šita lazda,— sako mulos.

O žmonės sako muloms:

— Šita lazda tikriausiai bus kaip tas kiškis žygūnas. Eikite šalin, mes jumis netikime.

— Jeigu netikite, tuoj aš jums parodysiu, kaip tai daroma,— sako vyresnysis mula ir ėmė visus iš eilės mušti lazda. Bet nė vienas nemirė ir net nepargriuvo. Žmonės atėmė iš jo lazdą ir pradėjo mušti mulas. Tie iš skausmo leidosi bėgti, nusimetę kepures ir nusiavę batus.

Nuo to laiko žmonės paliovė tikėję mulomis, o jiems tai buvo skaudžiausia bausmė. Taip protingas bebarzdis pamokė mulas apgavikus ir toliau laimingai gyveno.

MIRZOKARAMAS

Kadai kadės gyveno žmogelis, vardu Mirzokaramas. Jo pati, virdama pietus, kartais persūdydavo valgį, kartais per mažai druskos įdėdavo. Kartą jis sako pačiai:

— Klausyk, kodėl tu vieną dieną valgį persūdai, o kitą — visai mažai tesūdytą išverdi?

Pati sako:

— Ogi todėl, kad mes neturime savo katilo. Aš skolinu katilą iš kaimynų. Jeigu nupirksi katilą, aš skaniai virsiu, ir druskos bus tiek, kiek reikia.

Vieną dieną vyras išėjo į turgų pirkti katilo. Nupirko jis katilą ir parnešė namo. Pati jame išvirė pietus, bet ir vėl persūdė. Ir taip kasdien: čia per daug druskos įdeda, čia per mažai. Vyras sako:

— Štai nupirkau katilą, o tu vis tiek arba persūdai, arba per mažai tepasūdai.

O pati jam:

— O ar tu paklausei to žmogaus, iš kurio pirkai katilą, kiek reikia į jį dėti druskos?

— Ne, nepaklausiau.

— Tai eik ir paklausk.

Vyras nuėjo į turgų, pradėjo ieškoti katilų pardavėjo, bet nerado. Tuomet jis ėmė klausinėti žmonių, kur jį galima rasti, ir sužinojo, kad tas žmogus išsikėlęs į kitą kišlaką. Mirzokaramas nuėjo tenai, rado jį ir sako:

— Tu pardavei man katilą. Kiek reikia dėti į jį druskos?

— Lygiai saują ir rieškučias,— sako šis.

— Kad tik neužmiršèiau, kol namo pareisiu,— sako Mirzokaramas.

Katilų pardavėjas sako:

— O tu eik ir kalbėk: „Rieškučios ir viena sauja", šit ir neužmirši.

Mirzokaramas ėjo namo ir visą kelią kalbėjo: „Rieškučios ir viena sauja." Beeidamas jis rado žemdirbius, vėtančius grūdus. Jau jie buvo bepilą grūdus į maišus, tik staiga girdi: „Rieškučios ir viena sauja." Užpuolė jie žmogelį ir apkūlė.

— Mes kaip tik svarstėme, kiek bus kviečių, o tu užgiedojai: „Rieškučios ir viena sauja."

— O ką aš turėjau sakyti?— klausia jis.

— „Tepadeda jums šventasis Chyzras", šitaip sakyk.

— „Tepadeda jums šventasis Chyzras",— sumurmėjo žmogelis ir eina toliau. Prieina jis vieną kišlaką, mato — tiesiai ant kelio guli numirėlis, o aplink sustoję žmonės rauda.

— Tepadeda jums šventasis Chyzras,— sako jis, eidamas pro šalį. Bet numirėlio giminaičiai jį pasivijo ir nutvėrė už pakarpos.

— Kodėl taip sakei?

— O dieve, tai kaipgi reikėjo sakyti?

— Sakyk: „Teatleidžia Alachas nuodėmes jūsų mirusiajam."

Jis pasakė, kaip buvo liepta, ir eina toliau. Prieina kitą kišlaką. O tenai vestuvės. Jis sako: „Teatleidžia Alachas nuodėmes jūsų mirusiems", ir žengia į vidų. Jį bemat iš tenai išstūmė ir klausia:

— Kodėl tu taip sakai? Juk čia vestuvės, žmonės linksminasi, geria, muzika groja, o tu mirusius mini.

— O ką aš turėjau sakyti?

— Tu turėjai sakyti: „Ačiū dievui, jaunikaitis sau žmoną susirado."

Jis taip pasakė ir nudrožė toliau. Prieina mišką. Tenai medžiotojas, ištiesęs tinklą, belaukiąs, kada į jį įklius kurapkos. Mirzokaramas sušuko: „Ačiū alachui, jaunikaitis sau žmoną susirado", o kurapkos purptelėjo ir nuskrido. Medžiotojas supyko, pargriovė jį ant žemės ir apkūlė.

— Kad tave griausmas, tu, dykaduoni!— šaukė jis.— Tu nubaidei mano kurapkas.

— Ką gi man pagaliau reikia sakyti?— sušuko žmogelis.— Kodėl visi mane muša?

— Užsikišk burną tiubeteika ir ropok repėčkomis.

Vargšas įsikišo į burną tiubeteiką ir nurepečkojo. Ėjo jis taip iki pat vakaro maldos. Sutiko kelyje kaimenę avių. Avys palaikė jį vilku ir išlakstė. Atbėgo aviganiai ir užpuolė Mirzokaramą. Staiga atskubėjo piemenys ir sako:

— Ko tylėjai ir pabaidei avis?

— Man taip liepė eiti medžiotojas, aš ir ėjau.

Piemenys nieko jam nedarė ir paleido.

Pagaliau jis parėjo namo ir pasibeldė.

— Kas ten?— klausia pati.

O šis užmiršo savo vardą ir sako:

— Mano vardas lyg būtų ropė.

— Mano vyras ne rope vadinosi, eik, iš kur atėjęs!

Mirzokaramas susimąstė: „Kur man dėtis? Į namus neįeisiu, vartai užšauti." Taip ir neprisiminė savo vardo. Nuėjo į mečetę ir tenai atsigulė.

Auštant į mečetę atėjo mula šaukti azano[1] ir užlipo ant Mirzokaramo.

— Oi, man koją numynei!— sušuko Mirzokaramas.

— O kas tu toks?— klausia mula.

— O kas tu? Kam numynei man koją? Aš užmiršau savo vardą. Parėjau namo, o pati neįsileidžia.

— Ar tu kartais ne Mirzokaramas?— klausia jo mula.

— Žinoma, tegu būsiu aš tavo auka.

Jis tučtuojau nubėgo namo ir pasibeldė.

— Kas ten?— klausia pati.

— Čia aš, Mirzokaramas.

Jam pati atidarė duris, jis įėjo, atsisėdo, pailsėjo ir papasakojo, kas jam buvo nutikę.

— Pačiute,— pagaliau sako jis,— nemaža prisikentėjau, vos gyvas likau. Reikia iškelti aukojimo puotą, juk aš tartum antrą kartą gimiau.

— Gerai, daryk, kaip tu nori.

— Tai kelkis, užmaišyk tešlą, iškepk papločių. Papiausime veršiuką, išvirsime šurbos, pavaišinsime kaimynus.

---

[1] Azanas — šaukimas melstis, paprastai muedzinai iš mečetės minareto šaukia musulmonus maldai.

Pati iškepė papločių, papiovė veršiuką, išvirė šurbos, patiesė kilimus. Mirzokaramas sako pačiai:

— Tu vaišink svečius, kai ateis, o aš einu kviesti dar kelis žmones.

Kai vyras išėjo, pati suslėpė visus valgymus, atsinešė didelį plokščią akmenį, užkūrė ant jo ugnį, net akmuo raudonai įkaito. Tuo tarpu pradėjo rinktis svečiai.

— Ko jūs atėjote?— klausia jų Mirzokaramo pati.

— Mirzokaramas kvietė mus į aukojimo puotą.

— Juk Mirzokaramas neturi nė kąsnelio duonos, iš kur jis kels aukojimo puotą?

Ji atnešė ir padėjo priešais juos įkaitintą akmenį, svečiai pasityčiojo iš šeimininko ir išsiskirstė į namus. Ateina mula.

— Gerbiamasis, ko tau reikia?— klausia jo Mirzokaramo pati.

— Tavo vyras pakvietė mane į aukojimo puotą.

— Tu numynei jam mečetėje koją, jo koja sutino. Jis įkaitino šį akmenį ir pasakė:

— Aš pasvilinsiu tuo akmeniu mulai užpakalį.

Vargšas mula išsigandęs pabėgo. Pareina Mirzokaramas.

— Na, pačiute, ar svečiai jau išėjo?— klausia jis.

— Taip, suvalgė viską ir išėjo.

— Ar neliko ko nors? Aš baisiai išalkau.

— Duonos nėra,— sako pati,— tavo dalį išsinešė mula.

— Paieškok!— liepia jis.

Ji atnešė riekelę duonos.

— Ar nėra nors skystos šurbos duonai pasivilgyti?

— Nė lašelio neliko,— sako pati,— paskutinę mula susipylė į savo katiliuką ir išsinešė.

Mirzokaramas nutarė vytis mulą: „Pavysiu jį ir pasivilgysiu paplotį",— galvoja jis. Pamatė jis mulą iš tolo ir šaukia:

— Palūkėk, aš tik paplotį pasivilgysiu, o kitkas tegu lieka tau.

Bet jis nepavijo mulos. Nuėjo prie šaltinio, susivilgė vandeny paplotį, pavalgė ir sugrįžo namo.

PLIKIO KERŠTAS

Senų senovėje gyveno nukaršusi, neturtinga senutė. Ji turėjo tris sūnus. Du buvo kaip visi žmonės, o vienas — plikis. Kartą ji sako vyriausiajam sūnui:

— Mano sūnau Chomonai, aš jau daugel metų dirbau, jus maitinau. Bet toliau dirbti nebegaliu. Eik ir parsisamdyk kokiam bajui, pats duoną pelnykis.

Chomonas išėjo. Nuėjo pas vieną bajų ir beldžiasi į vartus. Bajus klausia:

— Ko tau reikia?

— Noriu stoti pas tave už darbininką,— sako Chomonas.

Bajus įsileido jį į vidų. Susitarė juodu šitaip: Chomonas dirbs dvylika mėnesių, o bajus jam duos po ožką už kiekvieną mėnesį.

Dirbo Chomonas labai sąžiningai. Praėjo vienuolika mėnesių, ir bajus susimąstė: „Jeigu šis bernas paims iš manęs dvylika ožkų, man bus didelis nuostolis. Reikia ką nors sumanyti, kad ožkos man liktų." Ir pradėjo jis maitinti Chomoną čia žalia duona, čia sudegusia. Chomonas susirgo ir po kelių dienų mirė.

Po to atėjo pas bajų vidurinysis sūnus, Botmonas, ir pareikalavo užmokesčio už brolio darbą. Nusijuokė bajus ir sako:

— Tavo vyresnysis brolis Chomonas buvo vikrus ir darbštus vyrukas. Todėl aš pažadėjau jam metų gale duoti dvylika ožkų. Bet jis išdirbo ne visus metus, ir likimo jam buvo lemta mirti. Patariu tau parsisamdyti pas mane ir atidirbti už brolį penkiolika dienų. O gale metų aš tau duosiu dvidešimt keturias ožkas.

Botmonas sutiko. Jis, kaip ir brolis, dirbo uoliai. Praėjo vienuolika mėnesių, prasidėjo dvyliktas. Staiga pradėjo bajus jį maitinti čia žalia duona, čia sudegusia. Botmonas sunkiai susirgo. Neslaugė jo bajus, nedavė vaistų, ir gale mėnesio Botmonas mirė.

Atėjo pas bajų atsiimti brolių uždarbio jauniausias senutės sūnus, plikis.

Bajus sako juokdamasis:

— Gryna teisybė, aš likau skolingas mirusiems tavo broliams. Bet jie neišdirbo dvidešimt penkių dienų iki apvalių metų. Patariu tau padirbėti pas mane dvylika mėnesių, paskui dvidešimt penkias dienas už brolius, tada išsivarysi iš manęs visą kaimenę — trisdešimt šešias ožkas.

Plikis stojo tarnauti ir ėmė atkakliai dirbti. Praėjo metai. Pradėjo plikis atidirbti už brolius. O bajus nutarė ir šiuo atsikratyti, ėmė maitinti žalia ir sudegusia duona. Plikis krovė tą duoną į ąsotį, o pats elgetavo, kad nemirtų badu.

Praėjo dvidešimt penkios dienos, ir plikis pareikalavo užmokesčio už savo ir savo brolių darbą. Bajus sako jam:

— Pakentėk, bičiuli, kelias dienas. Mane pakvietė į vestuves mano draugas bajus. Pargrįšiu ir tau viską atiduosiu. Žiūrėk, kol manęs nebus, kad karvių, arklių ir kupranugarių kojos būtų vandeny, o galvos — ėdžiose. Tegu mano namų durys neatšlyja nuo tavo nugaros, užlaikyk mano troboje tokią švarą, jog, nukritus ant aslos kruopelei taukų, galėtum sulaižyti.

Bajus norėjo pasakyti, kad bernas laiku girdytų ir šertų gyvulius, gerai saugotų namus ir švariai juos užlaikytų. Bet tas darbas buvo ne pagal vieno žmogaus sveikatą. Plikis suprato, jog bajus nori pasakyti, girdi, jis badu ir troškuliu išdvasino gyvulius. Tuomet jis nukapojo karvėms, arkliams ir kupranugariams kojas ir jas sumetė į vandenį, nukirto galvas ir sumetė į ėdžias, išplovė trobos grindis ir išpylė iš ąsočių visus taukus, nukabino nuo vyrių duris, prisirišo prie nugaros ir išėjo į gatvę žaisti kauliukais.

Parkeliauja bajus iš vestuvių. Pamato jis gatvėje plikį ir klausia:

— O tu, pliki, ar padarei, ką tau liepiau?

Plikis sako:

— Tu liepei, kad durys neatšlytų nuo mano nugaros, štai jos ir neatšlyja.

Bajus apstulbo:

— O kaip mano gyvuliai?

— Tu liepei, kad tavo arklių ir kupranugarių kojos būtų vandeny, o galvos — ėdžiose. Aš tuo pasirūpinau.

Nuvedė jis bajų prie upokšnio, išgriebė iš vandens nukirstas gyvulių kojas ir padėjo priešais. Paskui jį nuvedė į tvartą, išėmė iš ėdžių galvas, paklojo skerdenas ir suskaitė bajaus akyse. Po to juodu įėjo į trobą, ir plikis tarė:

— Asla švari, taukus galima laižyti. Jeigu netiki, pamėgink.

Ir išėjo. Bajus suprato, kad jo turtas vėjais nuėjo.

— Tasai plikis sumanė keršyti už savo brolius ir nori mus pražudyti,— sako jis pačiai.— Ką dabar daryti?

— Reikia kur nors bėgti,— sako pati.

— Teisybę sakai. Pridėk du churdžinus duonos ir virtos mėsos. Kai sutems, išeisime iš namų. Jis pamatys, kad mūsų nėra, ir išeis sau namo, taip ir išsigelbėsime.

O tuo tarpu plikis stovėjo už durų ir girdėjo, ką tuodu kalbėjosi. Kai sutemo naktis, plikis išmetė iš vieno churdžino mėsą ir pats į jį įlindo. Jis tvirtai užrišo churdžiną ir užmigo.

O bajus su pačia sukrovė ant vieno asilo churdžinus, o ant kito savo mantą ir iškeliavo. Visą naktį jojo jie, o dieną sustojo poilsio. Pati sako:

— Jei čia būtų plikis, nukeltų nešulius nuo asilų, pašertų juos, atneštų malkų, užvirintų arbatos, ir mudu pavalgytume.

Staiga plikis atsiliepė iš churdžino:

— Nenusiminkite, aš čia. Tuojau pašersiu asilus, atnešiu malkų ir užvirinsiu arbatos.

Ir išlindo iš churdžino. Nebuvo kas bedarą, bajus su pačia toliau vedėsi plikį. Keliauja jie toliau. Sustojo prie didelės upės nakvoti. Sugulė jie, o bajus pašnibždėjo pačiai į ausį:

— Kai plikis užmigs, įmesime jį į upę, ir daugiau nereikės mums jo bijoti.

O plikis išgirdo, ką šie šnibždasi. Palaukė, kol jie patys užmigo, paskui priėjo prie bajaus pačios, pažadino ją ir sako:

— Kelkis, mesime jį vandenin.

Suvyniojo plikis bajų į antklodę. Užsimiegojusi pati palaikė plikį savo vyru, nutvėrė miegantįjį už kojų, o plikis — už galvos, ir įmetė bajų į upę. Bajaus pati tarė:

— Pagaliau jo atsikratėme. Pamiegokim iki ryto ir jokim namo.

Taip plikis atkeršijo už savo brolius, jam atiteko bajaus pati ir turtas. Jis parsigabeno į bajaus namus savo motiną, ir nuo to laiko turto per akis turėjo.

ŠEICHAS PER PRIEVARTĄ

Kartą gyveno neturtingas žmogelis su pačia. Kasdien jis rinkdavo miške žagarus, parduodavo juos turguje ir už gautus pinigus pirkdavosi maisto. Bet jo drabužiai suplyšo į skutelius, ir jis jau nebegalėjo išeiti iš namų. Sėdi jis prie pačios, o ši ir sako jam:

— Na, vyreli, ką dabar valgysime? Eik į mišką, prirink žagarų, parduok juos ir nupirk kokio nors mitalo.

Bet vyras nė krust. Kad pašoks pati, kad suriks:

— Sakau tau, greičiau kelkis ir eik!

Vyras atsistojo, išėjo iš trobos ir kėblina gatve. Girdi — kažkur netoliese šurmulys. Prieina arčiau, žiūri — berniukai bėga iš maktabo. Jis įėjo į maktabą, paėmė knygą ir parėjo namo.

— Na, kas girdėti?— klausia pati.

— Išėjau į gatvę, girdžiu — žmonių šurmulys. Pamaniau, kad ten būsią vestuvės ar šermenys; nagi, manau, eisiu pavalgysiu ir tau ką nors parnešiu. O ten besanti mokykla. Pažvelgiau į knygą ir pasijutau esąs mula. Taigi ir parsinešiau tą knygą.

Tuomet pati sako jam:

— Jeigu jau tu esi mula, eik ir atsisėsk kur kryžkelėje ir skaityk knygą. Vienas paprašys tavęs talismano, kitas maldą sukalbėti, ir kiekvienas ką nors duos. Kaip nors ir versimės.

Taip jis ir padarė: atsisėdo kryžkelėje, atsivertė knygą, o kad skaityti nemokėjo, tai tik lapus sklaidė. Mato — vienas žmogus vogtą jautį įsi-

ręžęs tempia. Nuvedė jį į urvą ir paslėpė jame. O vidudienį užduseęs atbėgo kitas žmogus ir ėmė aplinkui dairytis. Mūsų mula klausia:

— Ko ieškai, mielasis?

— Dingo mano jautis, tai ir ieškau.

— Tuojau pažiūrėsiu į knygą ir pasakysiu, kur tavo jautis. O ką man už tai duosi?

— Jeigu rasi mano jautį, duosiu tau dvi atraižas karboso [1].

Mula sako:

— Tavo jautį nusivedė vagis ir paslėpė štai šitame urve. Veskis greičiau jautį, kol jis dar tebėra.

Šeimininkas rado pavogtą jautį ir parsivedė namo, o mula gavo dvi žadėtas atraižas karboso.

Parsinešė jis tą audeklą namo, pati nudžiugo ir sako:

— Matai, kaip gerai, kad tu nuėjai ant kryžkelės, štai jau įsigijai karboso.

Ji pardavė vieną atraižą ir nusipirko maisto, o kitą padavė vyrui ir sako:

— Iš šitos atraižos pasidaryk čalmą ir vėl atsisėsk kryžkelėje.

Apsirišo mula čalmą, pasiėmė knygą ir nuėjo į kryžkelę. Atsivertė knygą ir pradėjo ją sklaidyti. Mato, eina pro šalį kupranugariai su nešuliais. Vidudienį priėjo karavano varovas.

— Ko ieškai?— klausia mula.

— Kol miegojau, man dingo keli kupranugariai.

— Jeigu aš pažiūrėsiu į knygą,— sako mula,— ir pasakysiu, kur tavo kupranugariai, ką man už tai duosi?

— Aš tau duosiu vieną kupranugarį su visu nešuliu.

— Kupranugariai,— sako mula,— antai aname miške. Ir tavo prekės visos aliai viena.

Karavano varovas nuėjo, kur jam sakė mula, rado kupranugarius ir vieną atidavė mulai. Parėjo tasai namo ir vėl pradžiugino pačią.

— O kokia nauda iš to, kad tu sėdi namie?— klausia ji.

Moteriškė nupirko sau ir vyrui brangius drabužius ir vėl jį nusiuntė į kryžkelę. Tasai nuėjo tenai neprieštaraudamas. O nakčia vagys apiplėšė šacho iždą. Padišachas įsakė:

[1] Karbosas — šiurkštus medvilninis audeklas.

— Tegu atveda pas mane visus astrologus ir būrėjus, ir tegu jie pasako, kas išvogė iždą.

Šauklys ėmė šaukti visus astrologus ir būrėjus. Daug jų atėjo pas padišachą, bet nė vienas negalėjo pasakyti, kur dingo vagys. Tuomet pas padišachą atėjo jaučio savininkas ir karavano varovas. Jaučio savininkas sako padišachui:

— Mūsų mieste gyvena vienas žmogus. Jis sužinojo iš savo knygos, kur buvo pavogtas mano jautis.

O karavano varovas sako:

— Man buvo dingę keli kupranugariai. Taigi tas šeichas pažvelgė į savo knygą ir parodė, kur jie. Jeigu surastum tą šeichą, jis pasakytų, kur tavo iždas.

Nusiuntė padišachas tarną pas šeichą. Tasai išsigandęs galvoja: „Tada pats mačiau, kur paslėpė vogtą jautį, o iš kur aš galiu žinoti, kas išplėšė iždą?"

Ir neina jis pas padišachą. Tarnai grįžo pas padišachą ir pasakė, kad šeichas atsisakė ateiti. Tuomet padišachas nusiuntė keturis karius ir paliepė jiems:

— Jeigu nesutiks ateiti geruoju, atveskite jį surištą, liepsiu jam galvą nukirsti.

Kariai pranešė šeichui padišacho įsakymą. Šeichas pravirko, o pati ėmė jį raminti: „Neverk, šeichai, eik pas padišachą." Jis sako jai:

— Aš vienas neisiu, einam abu.

Ji sutiko. Nuėjo juodu į sostinę. Šeichas sako, kad jis nenorįs matytis su padišachu, ir paprašė įkurdinti jį su pačia celėje už miesto. Ten jiems atnešė maisto. Pati valgė gardžiuodamasi, o šeichas net nepalietė valgio. Pati klausia:

— Ko tu nevalgai?

— Man skauda širdį. Ką pasakysiu rytoj padišachui?

Atnešė jiems granatų. Šeichas sako:

— Pačiute, padėk prie manęs tris granatus. Kai man ims spausti širdį, duosi vieną granatą.

Pati padėjo tris granatus.

O dabar apie vagis. Jų buvo trys. Vienas buvo išnešęs šacho iždą. Jie sužinojo, kad padišachas susirado šeichą, kuris viską žino, ir labai išsigando. Vienas jų sako:

— Nagi, apsiriškime čalmomis ir einam šiąnakt pas šeichą, paprašysime, kad mūsų neišduotų. Jeigu nepaprašysime, padišachas atims iždą, o mus pakars.

Jie dar kiek pasitarė, apsirišo čalmas ir išdrožė. Paskui vienas jų sako:

— Reikia palaukti čia, o vienas tegu eina ir paklauso, ką šeichas kalba.

Priėjo vienas vagis prie šeicho trobos ir klausosi. O šeichas tuo tarpu sako pačiai:

— Kažkodėl man spaudžia širdį, duok man vieną granatą.

Pati padavė jam granatą, šeichas suvalgė ir sako:

— Pačiute, liko dar du.

O vagis pagalvojo, kad jis apie juos kalba: vienas atėjo, dar du vagys liko. Jis sugrįžo pas savo sėbrus ir papasakojo viską, ką girdėjęs. Kitas nusprendė pats paklausyti. Nuėjo, girdi, kad šeichas sako pačiai:

— Pačiute, atnešk granatą, man širdį spaudžia.

Pati atnešė, jis suvalgė ir sako:

— Liko dar vienas.

Vagis sugrįžo pas savo sėbrus ir papasakojo, ką girdėjęs. Tuomet nuėjo trečiasis vagis. Girdi jis, kaip šeichas sako pačiai:

— Klausyk, pačiute, man kažko krūtinėje negera, atnešk granatą.

Suvalgė jis granatą ir sako:

— Na, pačiute, buvo jų trys, daugiau nėra.

Sugrįžo vagis pas sėbrus ir sako:

— Jis sako, kad buvo trys vagys. Jis iš tikrųjų viską žino. Jeigu mes lipsime į dangų, jis nutvers mums už kojų. Jeigu lįsime į žemę, jis ištrauks mus už ausų.

Ir nudrožė jie pas šeichą. Atidarė duris ir įėjo į celę. Šeichas, juos pamatęs, tuojau suprato, kas jie per paukščiai, ir sako:

— Jeigu lipsite į dangų, nutversiu jus už kojų. Jeigu lįsite į žemę, ištrauksiu už ausų.

Puolė vagys jam į kojas ir ėmė maldauti:

— Atleisk mums, neišduok padišachui. Mes grąžinsime iždą dar šiąnakt.

Šeichas pagrasino:

— Jeigu nenunešite iždo, bus jums blogai.

Sukrovė vagys iždą ant asilo ir nugabeno auksą tenai, iš kur buvo paėmę. Rytą padišachas nusiuntė pas šeichą žmogų, reikalaudamas surasti iždą. O šeichas jam sako:

— Šacho iždas tenai, kur buvęs. Padišachas be reikalo šaukė mane.

Sugrįžo tarnai ir persakė padišachui šeicho žodžius. Padišachas supyko: „Jeigu man nebūtų išvogę iždo, nebūčiau liepęs paskelbti visoje šalyje! Matyt, šeichas negali rasti vagių." Bet netrukus atėjo pats šeichas ir sako:

— O padišache, tu tyčiojiesi iš manęs. Kam pasikvietei mane, jeigu tavo iždas sveikut sveikutėlis? Gal tu manai, kad aš meluoju. Duok ranką, aš pats nuvesiu tave ir parodysiu iždą.

Ir jis nuvedė padišachą į lobyną. O iždas iš tikrųjų buvo, kur buvęs. Padišachas paplojo šeichui per petį ir sušuko:

— Ačiū alachui, tu radai iždą!

Sugrįžo jie į rūmus. Padišachas išvarė visus astrologus ir būrėjus, pasiliko tik vyresnįjį šeichą ir naująjį. Sumanė padišachas juos išbandyti, nusivedė į dvaro sodą, slapčia sugavo žiogą ir klausia:

— Ką aš turiu rankoje?

Vyresnysis šeichas sako:

— Tavo kumštyje vargšas.

— O tu ką pasakysi?— klausia padišachas naująjį šeichą.

Šis susimąstė ir sako:

— Šokai kartą, šokai kitą, o trečią kartą tu, žiogeli, pakliuvai.

Padišachas nusikvatojo, atgniaužė delną, ir žiogelis nušoko ant žolės. Padišachas sako:

— Dabar tu būsi mano rūmų šeichas. Kalbėkime namazą paskui šį šeichą,— pasakė jis dvariškiams.— Tai šventasis šeichas.

Nuvedė šeichą į mečetę, o šis tuo tarpu suko galvą: „Ką man daryti? Juk aš nė vieno maldos žodžio nežinau. Įeisiu į mečetę, užsidengsiu delnais ausis ir garsiai šauksiu: „Alachas didis!", o kai jie ims melstis, iš tenai išeisiu."

Jis taip ir padarė. Žmonės pamanė, kad šeichas ne šiaip sau paliko mečetę, ir nusekė iš paskos. O tuo tarpu įlūžo mečetės stogas. Tada padišachas ištaisė šeichui didžiules iškilmes, liepė užvilkti jam ir jo pačiai po septynis brangius chalatus. Šeichas su pačia sugrįžo į savo namus ir laimingai gyveno.

TRYS PATARIMAI

Neatmenamais laikais gyveno pasaulyje senas pirklys. Jis turėjo sūnų. Sūnus nuo mažystės nemėgo prekybos, lankė mokyklą ir kiauras naktis skaitė knygas. Ir štai kartą pirklys sako pačiai:

— Imam ir apvesdinam jį. Teks jam rūpintis namais, gal tada ir panorės pasimokyti iš manęs prekiauti.

Po kelių dienų pasišaukė pirklys sūnų, pasisodino šalia ir sako:

— Sūnau mano, reikia tau vesti. Kol aš gyvas, noriu paūžti tavo vestuvėse.

O sūnus sako:

— Tėve, juk aš dar mokausi, kol kas vesti negaliu. Štai baigsiu mokyklą, tada bus galima ir apie vedybas pagalvoti.

Bet tėvas nenusileidžia:

— Jeigu tu nevesi, aš prakeiksiu tave.

Ką darys sūnus, gavo sutikti.

— Tavo valia, tėve,— sako jis.

Tučtuojau pirklys sušaukė giminaičius ir pasakė:

— Kad ir šiandien galiu kelti vestuves, eikite ir pirškite mano sūnui mergelę, rytoj pradėsime vestuvių puotą.

Giminaičiai išėjo ir surado nuotaką. Kitą rytą prasidėjo vestuvės, ir atvedė jie nuotaką pas jaunikį. Bet pirklio sūnus nemetė mokyklos ir po vestuvių, o knygas skaitė dar uoliau. Mato bajus, kad sūnus nepasikeitė, pasišaukė jį ir sako:

— Imk šimtą auksinių, eik į turgų ir pasimokyk prekiauti. O jei tik skaitysi knygas — nieko neišmoksi.

Ką beveiksi, gavo sūnus paklausyti tėvo. Eina jis gatve, girdi — vienas senis šaukia:

— Galiu duoti gerą patarimą už šimtą auksinių!

Pirklio sūnus pribėgo prie jo ir sako:

— Išmintingasis seneli, imk šimtą auksinių monetų ir duok patarimą.

Senis paėmė pinigus ir sako:

— Mano sūnau, jeigu tu valgysi kieno duoną, tai to neužmiršk.

— Gerai,— tarė jaunikaitis ir nudrožė namo.

— Na, sūneli,— klausia tėvas,— ką šiandien išmokai?

Sūnus sako:

— Tėve, einu gatve, o vienas senis sako man: „Jeigu tu valgysi kieno duoną, tai neužmiršk savo geradario." Aš jam sumokėjau už patarimą šimtą auksinių.

Supyko pirklys ir apkūlė sūnų. Kitą dieną vėl jis davė sūnui šimtą monetų ir įspėjo:

— Eik į turgų, tik, žiūrėk, nesileisk apgaunamas, kaip vakar.

— Gerai,— tarė sūnus ir išėjo.

Eina jis gatve, girdi, kitas išmintingas senis rėkauja:

— Galiu duoti gerą patarimą už šimtą auksinių!

Pribėgo prie jo pirklio sūnus ir sako:

— Seneli, še tau šimtą auksinių ir duok man patarimą.

Senis sako:

— Mano sūnau, niekuomet neatmesk pasiūlymo, kuris tau duodamas rytą.

Parėjo jaunikaitis namo, drebėdamas iš baimės. O tėvas klausia:

— Na, išmokai ko nors?

Sūnus norėjo pameluoti, bet jam liežuvis neapsivertė. Ir jis tarė:

— Tėve, einu gatve, matau stovi išmintingas senis ir sako: „Neatmesk pasiūlymo, kuris tau duodamas rytą." Aš nupirkau šį patarimą už šimtą monetų.

Šį kartą pirklys dar labiau supyko ir sušuko:

— Paskutinį kartą duodu tau šimtą auksinių. Eik rytoj į turgų ir išmok prekiauti. O jei ne, išvysiu iš namų.

Sūnus kitą dieną išėjo į gatvę, o čia trečias senis bešaukiąs:

— Galiu parduoti gerą patarimą už šimtą auksinių!

Pirklio sūnus ir šį kartą pribėgo prie senio, davė jam šimtą auksinių ir paprašė:

— Tėvuk, parduok man gerą patarimą.

Senis sako:

— Mano sūnau, jeigu nepagalvojęs tu pakelsi prieš ką nors dešiniąją ranką, tai ją sulaikyk kairiąja.

Jaunikaitis išklausė patarimo ir sugrįžo namo, virpėdamas iš baimės. Jo tėvas suprato, kad ir šį kartą sūnus taip pat padarė, apkūlė jį ir išvarė. Sūnus paliko tėvų namus dejuodamas. Daug upių, stepių ir dykumų jis perėjo ir pagaliau priėjo miestą. Naktį jis praleido prie miesto sienos, o rytą, vos pakirdęs, nuėjo į turgų, kur buvo samdomi darbininkai. Netrukus atėjo į turgų duonkepys ir jį nusisamdė. Jaunikaitis dirbo pas jį kiaurą dieną, nenuleisdamas rankų, o vakare duonkepys tarė jam:

— Vyruti, matau, kad esi darbštus, eik pas mane už padėjėją, nenuskriausiu tavęs.

— Gerai, šeimininke,— sako jaunikaitis.

Ir tapo jis duonkepio padėjėju. Taip prabėgo keleri metai. Jo šeimininkas turėjo gražią pačią. Jai labai patiko padėjėjas, ir ji visaip stengėsi jį suvilioti, bet jai vis nesisekė. Jaunikaitis prisimindavo senio patarimą: „Jeigu valgysi kieno duoną, tai neužmiršk savo geradario", ir pagalvodavo:

— Juk šį patarimą man davė išmintingas senis, reikia prisiminti duonkepio geradarystę.

Pagaliau jis tarė šeimininko žmonai:

— Štai jau keleri metai aš valgau tavo vyro duoną, negaliu jam atsilyginti piktu, palik mane ramybėje.

O ji pasakė:

— Jeigu tu manęs nepaklausysi, aš pasiskųsiu šeimininkui, ir jis nužudys tave.

— Tegu žudo, aš mirti nebijau, bet mirsiu su gryna sąžine.

Vakare, kai parėjo šeimininkas, žmona sako jam:

— Šis tavo padėjėjas valgo tavo duoną, bet neprisimena, ką tu jam gero esi padaręs. Šiandien jis norėjo nuplėšti man šlovę. Aš surikau, tik tada paliko mane ramybėje.

Šeimininkui aptemo dangus ir atsivėrė žemė, šviesų pasaulį aptraukė ūkana. Nuėjo jis į kepyklą ir įsakė kepėjams:

— Kas rytą įeis pirmas į kepyklą, tą meskite į krosnį.

— Gerai, šeimininke,— atsakė šie.

O kepėjas parėjo namo ir sako žmonai:

— Rytoj jo nebus gyvo.

Paskui jis išėjo iš trobos ir sako:

— Ei padėjėjau, anksti rytą pasikinkyk arklius į arbą, paimk iš Somono miltų ir nuvežk į kepyklą.

— Gerai, šeimininke,— sako pirklio sūnus.

Anksti rytą jis atsikėlė, pasikinkė arklius ir nuvažiavo prie Somono trobos. Pasibeldė į duris. Išėjo Somonas.

— Šeimininkas liepė paimti iš tavęs arbą miltų,— sako pirklio sūnus.

— Gerai,— sako Somonas.

Prikrovė juodu arbą maišų su miltais, jau padėjėjas norėjo varyti arklius, bet Somonas tarė:

— Mano sūnau, išgerkim arbatos, o paskui važiuok.

— Ne, važiuosiu, neturiu laiko.

O Somonas jam sako:

— Mano sūnau, niekuomet neatmesk pasiūlymo, kuris tau duodamas rytą.

Staiga pirklio sūnus prisiminė, jog kažkada pirko šį patarimą už šimtą auksinių monetų, išlipo iš arbos ir nuėjo paskui Somoną į trobą. Susėdo juodu, išgėrė arbatos. Padėjėjas pakilo eiti, o Somonas sako:

— Pusryčiai gatavi. Pavalgysime, tada važiuok.

Liko pirklio sūnus pusryčiauti. Pavalgė juodu, paskui vėl pagėrė arbatos, ir tik tada padėjėjas išvažiavo.

Palikime juos ir pakalbėkime apie šeimininko žmoną. Ji nubudo prieš saulėtekį drebėdama. Tuo tarpu padėjėjas vedė arklius iš kiemo. Ji pagalvojo: „Dieve, tasai nekaltas jaunikaitis žūsta. Kol jis dar nenuvežė miltų į kepyklą, einu tenai, neleisiu jo žudyti."

Ji pakilo iš patalo, apsirengė, užsimetė ant galvos parandžą ir išėjo į kepyklą. Kepėjai, prisiminę šeimininko įsakymą, sugriebė ją ir įmetė į krosnį.

O pirklio sūnus atvežė miltus, padavė juos kepėjams ir parvažiavo namo. Mato šeimininkas, kad grįžo jaunikaitis sveikas ir gyvas, nustebo ir, nieko nesakęs, nubėgo į kepyklą.

— Aš liepiau įmesti į krosnį, kas pirmas įeis į kepyklą. Kodėl jūs neišpildėte mano įsakymo?— klausia jis.

Kepėjai sako:

— Šeimininke, mes taip ir padarėme. Atėjo čia anksti rytą moteriškė su parandža. Mes ją ir įmetėme į krosnį.

Šeimininkas, nieko nesakęs, nuėjo namo. O ten padėjėjas besąs. Atsisėdo kepėjas šalia jo ir sako:

— Mano sūnau, sakyk man, kas tu per žmogus, iš kur kilęs, ko atvykai į mūsų šalį, ar nepasiilgai savo gimtinės?

Jaunikaitis sako:

— Aš esu turtingo pirklio sūnus. Tėvas norėjo mane išmokyti prekiju ir tris kartus davė po šimtą auksinių. O aš neprekiavau, už tuos pinigus nusipirkau nuo išmintingų senių tris patarimus. Tėvas supyko ir mane išvijo iš namų. Ilgai aš klajojau, galop apsigyvenau šiame mieste ir pradėjau pas tave dirbti.

— Kokius tu patarimus nusipirkai už tris šimtus auksinių?— klausia šeimininkas.

Padėjėjas sako:

— Pirmas patarimas toks: „Jeigu valgysi kieno duoną, tai nepamiršk savo geradario." Antras: „Neatmesk pasiūlymo, kuris tau duodamas rytą." Trečias: „Jeigu tu neapgalvojęs pakelsi prieš ką nors dešiniąją ranką, tai ją sulaikyk kairiąja."

Šeimininkas jį pagyrė ir sako:

— Tasai, kas kitam duobę kasa, pats į ją įkrinta.

Ir papasakojo, kaip kepėjai sudegino jo žmoną. Paskui šeimininkas apvilko jaunikaitį brangiais drabužiais, davė jam kardą, eiklų žirgą, sumokėjo už kelerių metų darbą ir išleido namo.

Kelias dienas ir naktis jojo pirklio sūnus ir pagaliau parjojo į gimtinę. Nulipo jis nuo žirgo, pailsėjo, o vidurnaktį įjojo į miestą, prisiartino prie tėvo namo ir pažvelgė pro langą. Mato, šalia jo žmonos kažkoks vyriškis begulįs. Bemat jis įtūžo ir jau norėjo pulti į vidų ir abu nudobti, bet staiga prisiminė pirktą patarimą: „Jeigu tu nepagalvojęs pakelsi prieš ką nors dešiniąją ranką, tai ją sulaikyk kairiąja." Jis už-

dėjo kairiąją ranką ant dešiniosios ir tarė sau: „Pažadinsiu tėvus ir paklausiu jų."

Pasibeldė pirklio sūnus, ir motina atidarė jam duris. Pamačiusi sūnų, ji pravirko ir sako:

— Tavo tėvas seniai mirė, o mes taip ir gyvenome vienos.

Sūnui pagailo tėvo, jis apsiverkė, o paskui paklausė:

— O kas miega šalia tavo marčios?

Pro ašaras motina sako:

— Sūnau mano, juk tavęs nebuvo šešiolika metų, o tavo žmona tada laukėsi kūdikio. Tai tavo sūnus, jam jau šešiolika metų.

Pirklio sūnus pažadino žmoną ir apkabino sūnų. Taip išsipildė visi jų troškimai.

IŠMINTINGA MERGELĖ

Senų senovėje gyveno padišachas ir viziris. Padišachas buvo septyniasdešimties metų senis. O viziris turėjo aštuoniolikos metų dukterį. Padišachas pasakė viziriui, jog norįs pirštis jo dukteriai. Viziris labai nusiminė, parėjo namo labai nuliūdęs. Duktė klausia:

— Ko tu toks susikrimtęs?

— Et dukrele, geriau neklausinėk.

— Kas atsitiko, tėve?

Ir viziris prabilo:

— Tau dabar aštuoniolika metų, — o padišachui — septyniasdešimt, bet jis peršasi tau.

— O tu, tėve, nenusimink, pasikliauk manimi, tegu ateina piršliai.

Nuėjo viziris į rūmus ir tarė padišachui:

— Kaip panorės mergelė, taip ir bus, siųsk piršlius pas ją pačią.

Nueina piršliai pas mergelę ir pasako, kad padišachas prašo jos rankos.

— Gerai,— sako ji,— tik aš pati paskirsiu kalymą: dvidešimt vilkų, trisdešimt jaučių, šešiasdešimt išdarių ožių ir septyniasdešimt medvilnės galvučių.

Sugrįžo piršliai pas padišachą su linksma žinia.

— Vizirio duktė sutiko tekėti!— sušuko jie ir išskaičiavo, ko ji reikalauja.

— Oi jūs, kvailiai,— sako padišachas.— Nesupratote, ką ji pasakė. Mergelė sako, kad dvidešimtmetis jaunikaitis vikrus ir narsus kaip vilkas. Trisdešimtmetis — myli įnirtingai kaip jautis, o vyras šešiasdešimties metų silpnas ir abejingas kaip išdaris ožys. O kai jam sukanka sep-

tyniasdešimt, tai tampa sudžiūvęs it medvilnės galvutė. Ji pasakė: „Tau septyniasdešimt metų, kam tu man reikalingas?"

Atleido padišachas piršlius, pasišaukė sūnų ir prisakė jam:

— Mano sūnau, vizirio duktė išjuokė mane. Kai numirsiu, nupirk ją ir sukapok kardu.

Netrukus padišachas mirė, o sostą užėmė jo sūnus. Jis išsiuntė piršlius pas vizirio dukterį. Viziriui tai nepatiko, jis pagalvojo: „Sūnus nori keršyti už tėvą ir susidoroti su mano dukterim." Pamatė mergelė, kad tėvas vėl liūdnas, ir suprato kodėl. Ji sako:

— Nenusimink, tėve, pasakyk jam, tegu ruošiasi vestuvėms.

Padarė ji iš medžio mergelę, panašią į save. Toji mergelė ir vaikščioti galėjo.

Buvo nuskirta vestuvių diena. Vizirio duktė aprengė medinę mergelę jaunikio atsiųstais drabužiais ir nuėjo su ja į padišacho namus. Ji pastatė medinę mergelę už sutuoktinių užuolaidos ir tyliai išėjo iš kambario. O padišachas atskleidė užuolaidą, išsitraukė kardą ir trenkė tariamajai nuotakai, kaip jam tėvas buvo liepęs. Medinė mergelė subyrėjo į šipulius. Susigėdo padišachas ir išjojo į tėvo vasaros rūmus. Iškeliaudamas parašė laišką savo žmonai: „Aš iškeliauju trejiems metams į vasaros rūmus. Kol manęs nebus, tu turi pagimdyti sūnų, visai panašų į mane. Palieku užantspauduotą skrynelę su pinigais. Tu imsi iš jos pinigus, bet taip, kad antspaudas liktų sveikas. Palieku kumelę ir kalę. Tegu kumelė atveda kumeliuką, panašų į mano žirgą, o kalė — šuniuką, tokį pat, kaip mano skalikas. Jeigu neišpildysi, ko reikalauju, nukirsiu tau galvą."

Vizirio duktė, gavusi padišacho laišką, pirma jo nukeliavo į vasaros rūmus. Atjoja padišachas, mato — kažkas jau pasistatęs palapinę. Padišachas liepė pasiuntiniams nueiti ir sužinoti, kas rūmuose apsigyveno be jo leidimo. Pasiuntiniai išgirdo:

— Aš perės karaliaus duktė, atėjau čionai nuo Kafo kalno. Mes nepadarysime jums nieko pikta, pabūsime čia kelias dienas, o paskui paliksime šiuos kraštus.

Pasiuntiniai parnešė atsakymą ir apsakė padišachui, kokia nepaprasto gražumo mergelė tenai esanti. Padišachas įsigeidė jos pasižiūrėti.

O tariamoji perė pasikvietė padišachą svečiuosna, ir juodu labai susibičiuliavo. Padišachui labai patiko perė, ir jis pradėjo dažnai ją lankyti. Kartą perė sako jam:

— Suloškime, padišache, šachmatais.

— Aš lošiu iš savo žirgo.

Juodu pradėjo lošti, ir vizirio duktė išlošė žirgą. Ji tučtuojau įsakė savo tarnams:

— Nuveskite šacho žirgą pas mano kumelę.

Kitą dieną juodu vėl sėdo lošti šachmatais. Šį kartą mergelė išlošė skaliką ir įsakė savo tarnams:

— Veskite skaliką pas mano kalę.

Trečią dieną vėl juodu sėdo lošti. Padišachas taip įsismagino, kad net šacho antspaudą pralošė. Paėmė mergelė antspaudą ir paliepė tarnams:

— Eikite į miestą, atvožkite skrynelę mano kambaryje, sulaužykite antspaudą, paimkite visą auksą ir vėl užantspauduokite.

Pradėjo jie lošti ir ketvirtą dieną. Perė sako padišachui:

— Jeigu aš pralaimėsiu, aš — tavo, o jeigu tu pralaimėsi, tu — mano.

Šį kartą laimėjo padišachas.

— Tu man likimo skirtas,— tarė mergelė, ir juodu susituokė. Po to ji sako:

— Atsiimk savo žirgą, savo skaliką ir savo antspaudą.

Dar praėjo kiek laiko, ir kartą mergelė, nutaikiusi progą, liepė išardyti palapinę ir dingo, kad nei padišachas, nei jo tarnai nematė. Atsikelia padišachas kitą rytą, žiūri — nei perės, nei palapinės. Jis nusidraskė nuo savęs drabužius, griuvo ant žemės ir ilgai raudojo.

O vizirio duktė sugrįžo į miestą. Po devynių mėnesių ir devynių dienų ji susilaukė berniuko, kuris buvo visai panašus į padišachą. Kumelė atsivedė kumeliuką — jis niekuo nesiskyrė nuo padišacho žirgo, o kalė atsivedė šuniuką, labai panašų į padišacho skaliką.

Tai jau ir baigėm pasaką. Prabėgo treji metai, atėjo laikas padišachui grįžti namo. Vos jis spėjo įjoti į miestą, tuoj atėjo žinia:

— Žmona tau pagimdė sūnų, jis visai į tave nusidavęs. Kumelė atsivedė kumeliuką — jis visai kaip tavo žirgas. Kalė turi šuniuką, panašų į tavo skaliką.

Padišachas apstulbo ir sako:

— Ei jūs, kvailiai, argi gali gimti sūnus, panašus į mane, jei manęs čia nebuvo? Mano žirgas buvo su manim, argi gali atvesti kumelė nuo jo kumeliuką? Mano skalikas taip pat prie manęs buvo, tai iš kur galėjo atsirasti toks šunytis?

Parėjo jis namo, mato, kad iš tikrųjų taip yra. Tuomet padišachas nustebo dar labiau ir nuėjo pas vizirio dukterį, o jos būta tos pačios perės.

— Tegu aplenkia tave nelaimė!— sušuko jis.— Juk aš vos nepraliejau tavo kraujo per savo tėvą. Imk už tai mano gyvybę ir viską, ką turiu!

Ir jis apkabino žmoną.

Taip išsipildė visi jų troškimai.

KILNUMAS

Seniai, labai seniai vienas beduinas turėjo guvų ir gražų žirgą. Beduinas nieko daugiau neveikė, tik savo žirgo žiūrėjo. Bet pagaliau jis nusigyveno, liko plikas kaip tilvikas. Sumanė beduinas parduoti žirgą. Jis norėjo gauti už jį tūkstantį auksinių, dvidešimt avių ir dvidešimt kupranugarių, apkrautų brangiais drabužiais. Beduinas prisiekė už pigiau žirgo neatiduoti.

Praėjo daug laiko, bet niekas nepirko žirgo už tokią kainą. Žinia apie jį pasiekė Todžulmaonį, arabų emyrą. Jis pagalvojo: „Ne su saule žmogus gyvensi, reikia paragauti visų džiaugsmų. Pirksiu aš tą žirgą."

Surinko jis viską, ką reikėjo, pasišaukė patikimą žmogų ir sako:

— Aš jau turiu viską, ko reikia už žirgą. Keliauk pas tą beduiną ir nupirk iš jo tą žirgą.

Emyro žmogus paėmė pinigus, sutaisė karavaną ir iškeliavo į dykumą, kur gyveno beduinas. Ilgai jis žygiavo ir pagaliau rado jo stovyklą. Žirgas buvo pririštas prie statramsčio. Visa gentis buvo kažkur išsidanginusi, likęs tik tas beduinas su savo žirgu. Emyro pasiuntinys su palyda priėjo prie palapinės, pasveikino beduiną ir tapo jo svečiu.

Beduinas neturėjo kuo jų pavaišinti, tad jis papiovė savo vienintelį žirgą. Išvirė mėsą ir padavė svečiams.

Rytojaus dieną emyro pasiuntinys sako šeimininkui:

— Brolyti, mes girdėjome, kad šiuose kraštuose parduodamas žirgas už negirdėtą kainą. Aš atkeliavau jo pirkti.

Šeimininkas kiek patylėjo, o paskui tarė:

— Tai mano buvo tas žirgas. Bet šiąnakt jį papioviau, kad turėčiau kuo jus pavaišinti. Jūs valgėte jo mėsą.

Emyro pasiuntinys taip apstulbo, net pirštą įsikando. Paskui jis padėkojo šeimininkui, atidavė jam viską, ką buvo atgabenęs už arklį, ir iškeliavo atgal.

Skirtą dieną emyras su palyda išjojo pasitikti pasiuntinio. Mato emyras — nėra nei žirgo, nei karavano. Pasitiko jie pasiuntinį ir nujojo į sostinę. Kitą dieną emyras pasišaukė jį ir sako:

— Brolau, kas atsitiko? Tu neparvedei nei žirgo, nei karavano.

Pasiuntinys papasakojo:

— O pasaulio valdove, mes nukeliavome į dykumą ir aptikome palapinę, o prie jos radome pririštą žirgą. Šeimininkas priėmė mus svetingai. Jis buvo iš klajoklių genties. Toji gentis buvo iškeliavusi į kitas vietas, ir šis vargšas beduinas neturėjo kuo mūsų pavaišinti. Jis papiovė vienintelį savo žirgą, ir mes valgėme jo mėsą. Kitą dieną aš sakau jam, kad noriu pirkti emyrui kilmingąjį žirgą. O beduinas sako man: „Tai mano buvo tas žirgas. Vakar aš jį papioviau, kad turėčiau kuo pavaišinti." Aš buvau pritrenktas, neturėjau nė ko sakyti. Ir aš atidaviau jam viską, kas priklausė už žirgą. Tai mat kaip buvo.

Emyras nuleido galvą, patylėjo truputį ir pagaliau tarė:

— O brolau, jeigu tu nebūtum visko sumokėjęs beduinui, aš tau galvą būčiau nukirtęs ir gėręs iš tavo kiaušo. Bet tu protingai padarei, aš giriu tave už tokį elgesį ir keliu į aukštesnes pareigas.

Tai štai kokių kilnių žmonių būta.

DU ŠYKŠTUOLIAI

Samarkande gyveno vienas bajus, o kalnuose gyveno kitas bajus. Tasai kalnietis buvo nepaprastai šykštus. Jis turėjo kaimenę avių ir tabūną arklių, samdinių ir tris žmonas. Samarkandiškis bajus nenusileido jam šykštumu, o turtų irgi turėjo ne mažiau: puošnų namą, tabūną žirgų, kaimenę avių. Bet iš jo elgeta nė kąsnelio duonos neišprašydavo, niekam jis išmaldos neduodavo, nesamdė darbininkų, viską stengėsi pats daryti.

Samarkandiškis bajus turėjo visai jaunutę žmoną, kuri nepakentė jo šykštumo. Ji prisiekė: jeigu vyras mirtų, ji ištekėtų už vėjavaikio.

Netrukus bajus mirė. Įpėdinių jis neturėjo, ir visas turtas atiteko žmonai. Ji ištekėjo už kortuotojo, aprengė jį šilkiniais drabužiais ir davė jam daug pinigų. Jis pradėjo švaistyti pinigus: lėbavo, gėrė su bičiuliais. Žmona nukirto mirusiajam bajui galvą, ir kiekvieną kartą pavalgius ji su vyru daužė lazda per tą galvą, pritardama:

— Tu nesimėgavai savo turtais, o štai mes mėgaujamės.

Taip ir gyveno jie linksmai.

Kartą kalnietis bajus atkeliavo su reikalais į miestą. Pardavė turguje avis, nusipirko jau pašvinkusią avies galvą, apipuvusių daržovių, sukirmijusių ryžių, sužiedėjusių papločių, pageltusių agurkų ir susiruošė važiuoti namo. Bet staiga sutemo, ir jis nusprendė apsinakvoti mieste. Bajus pasibeldė į artimiausius vartus. Tai buvo mirusiojo bajaus namai. Svečio drabužiai buvo nešvarūs, batai suplyšę, net šuo biaurėtųsi ėsti šalia jo. Bet vyras su žmona priėmė svečią garbingai, įsivedė į menę, paguldė į minkštus patalus, ant šilko antklodžių, atnešė gardžiau-

sių valgymų. Atsinešė jie ir mirusiojo bajaus galvą. Žmona klausia vyro:

— Ar pavalgę daužysime galvą, ar dabar?

— Pavalgę,— sako vyras.

Jie pavalgė ir pradėjo lazda daužyti galvą, kalbėdami:

— Tokia visų dalia, kurie, gyvi būdami, nesinaudoja savo turtais.

Svečias nusistebėjo. Kai rytą šeimininkė atnešė bajui arbatos, jis paklausė:

— Kam jūs daužėte galvą?

— Aš buvau to bajaus žmona,— sako moteriškė.— Jis buvo turtingiausias žmogus Samarkande, bet laikė sugniaužęs kiekvieną skatiką. Ir aš prisiekiau po jo mirties eiti už vėjavaikio. Kai jis mirė, aš ištekėjau už šio girtuoklio. Jis kas dieną atsiveda bičiulių ir puotauja.

Bajus klausėsi klausėsi, o kai išėjo iš jų, numetė stepėje, ką buvo pirkęs turguje, parėjo namo ir liepė papiauti aviną. Jo žmonos labai stebėjosi tokiu vyro pasikeitimu ir ėmė klausinėti, kas atsitiko. Jis atsakė:

— Tegu būna prakeikti jūsų tėvai! Mačiau aš vieną iš jūsų padermės. Jūs taip pat po mano mirties ištekėsite už girtuoklių ir iššvaistysite visą mano turtą. Geriau pats jį iššvaistysiu.

Nuo to laiko bajus pradėjo aukoti pinigus maktabai, kišlako tvarkymui, pastatydino žmonėms malūną, aliejinę ir visokiems geriems darbams išleido pusę savo turto.

IŠMINČIUS LUKMONAS

Neatmenamais laikais gyveno labai mokytas žmogus, išminčium Lukmonu vadinamas.

Kartą tos šalies padišachas pasikvietė Lukmoną ir sako jam:

— Žmonės kalba, kad tu esi labai sumanus žmogus ir auksarankis meistras. Padaryk ką nors, ko dar niekas nėra matęs.

Ilgai suko galvą išminčius Lukmonas. Ir kartą rado jis šilkverpį. Užaugino jį, ir gavo iš jo kokonų. Išaudė jis iš tų kokonų šilką, pasiuvo šilkines drapanas ir nunešė padišachui.

Nudžiugo padišachas, pamatęs tokias gražias drapanas, ir sako:

— Tu pasiuvai nuostabias drapanas, jos vertos tokio visagalio padišacho, kaip aš. Keliauk ir žinok, kad ateityje jas siūsi tik man. Bet niekam neatskleisk paslapties. Jeigu kas nors sužinos, iš ko padarytos tokios drapanos, ir apsivilks jas, nukirsiu tau galvą!

Bet kai išminčius Lukmonas siuvo padišachui tas drapanas, jam liko nedidelė atraižėlė šilko, ir išminčiaus pati pasiuvo iš jos suknelę mažai dukrytei. Tą suknelę pamatė vienas Lukmono priešas ir pranešė padišachui.

Padišachas liepė tarnams patikrinti, ar teisybė. O sužinojęs, kad tai ne melas, pasišaukė Lukmoną ir sako:

— Ką aš tau buvau liepęs? Bet tu nepaklausei manęs, pasiuvai savo dukteriai suknelę, ir visi sužinojo šią paslaptį! Bet aš tavęs nežudysiu, o įmesiu su dukteria į kalėjimą ir duris užliesiu derva, kad tu kančiose supūtumei.

O išminčius Lukmonas tarė:

— Jeigu jau nusprendei mesti mane į kalėjimą, įsakyk padaryti dvi plieninės lovas. Ir tegu tas lovas pastato kalėjime ir prie kiekvienos jų padeda po maišą migdolų.

— Gerai, tegu bus taip,— tarė padišachas ir pasodino išminčių Lukmoną su maža dukryte į kalėjimą, o kalėjimo duris užliejo derva.

Išgirdo tai Aflotunas — jis buvo išminčiaus Lukmono mokinys. Išsigando Aflotunas: „Kad tik padišachas ir manęs neįmestų į kalėjimą, sužinojęs, kad aš Lukmono mokinys", ir pasislėpė tarpeklyje, o tą tarpeklį užbūrė.

Praėjo keturiasdešimt metų. Padišachas mirė, ir šalį ėmė valdyti kitas padišachas.

Kartą naujasis padišachas valgė mėsą, ir jam gerklėje įstrigo kaulas. Pašaukė gydytojus, bet jie nieko negalėjo jam padėti ir visi sutartinai pasakė:

— Tiktai Aflotunas gali išgydyti padišachą.

Padišachas paklausė:

— O kur jis?

Tada padišacho žmonės papasakojo jam apie išminčių Lukmoną ir tarė:

— Aflotunas buvo išminčiaus Lukmono mokinys. Kai išminčių Lukmoną pasodino į kalėjimą, jis išsigando ir nežinia kur pasislėpė.

— Suraskite Aflotuną, vis tiek kur jis būtų, ir atveskite čionai!— įsakė padišachas.

Atvedė Aflotuną. Jis pažvelgė į padišacho gerklę ir pagalvojo: „Gal man pavyktų išvaduoti savo mokytoją iš kalėjimo? Tik ar begyvas jis?" Ir tarė padišachui:

— Tau gali padėti tik mano mokytojas, išminčius Lukmonas.

Išgirdęs tuos žodžius, padišachas įsakė atidaryti išminčiaus Lukmono kalėjimą. Atidarė kalėjimą ir pamatė, kad išminčiaus duktė jau sudūlėjusi, o pats išminčius merdėja. Aflotunas pasiėmė jį į savo namus ir gydė kelias dienas, o kai išminčius Lukmonas pasveiko, atėjo rūmininkai ir nuvedė jį pas padišachą.

Apžiūrėjo išminčius Lukmonas padišachą ir klausia:

— Ar tu turi vaikų?

Padišachas sako:

— Turiu sūnų.

— Nukirsk sūnui galvą ir išgerk jo kraują. Tik tada gali pagyti.

Padišachas galvoja: „Vienas mano vaikelis, ir tą turiu nužudyti. Jau geriau pats mirsiu. Tegu mano sūnus lieka gyvas."

Praėjo trys ar keturios dienos. Padišachui pasidarė dar blogiau. Ir tada jis tarė:

— Ką padarysi, atveskite sūnų, nukirskite jam galvą!

Atvedė sūnų. Išminčius Lukmonas liepė prie padišacho akių surišti jam rankas ir kojas, o paskui pakabinti tarp tėvo ir sūnaus užuolaidą.

— Dabar atneškite čionai aviną!— sušnibždėjo išminčius Lukmonas padišacho žmonėms. Atnešė aviną ir įsmeigė jam į gerklę peilį. Avinas krioktelėjo. „Oi, mano sūnau!"— sušuko padišachas, ir bemat kaulas iškrito jam iš gerklės.

— Atitraukite užuolaidą, noriu pažvelgti į savo sūnaus lavoną! — tarė padišachas.

Atitraukė užuolaidą, ir jis pamatė gyvą sūnų ir nudurtą aviną. Ir išminčius Lukmonas papasakojo jam viską, ką padaręs.

Išgyrė jį padišachas ir tarė:

— Tebūna prakeiktas tasai, kuris įmetė į kalėjimą tokį išmintingą žmogų.

SUMANUS PLIKIS

Kartą gyveno plikis, jis buvo labai sumanus ir apsukrus. Užsigeidė pakeliauti po pasaulį. Nuėjo į vieną miestą, o jame badas besiaučiąs. Pririnko jis už miesto glėbį nukritusių šakų, nunešė į turgų ir pardavė. Pridėjo dar šiek tiek pinigų ir nusipirko kadoką [1] ryžių, kadoką mėsos, kadoką aliejaus, kadoką svogūnų, kadoką morkų, nuėjo į vieno namo griuvėsius ir ėmė virti plovą.

O to miesto padišachas vakare apsirengė dervišo drabužiais ir išėjo pažiūrėti, kaip gyvena žmonės. Apvaikščiojo jis kelis kiemus: visur žmonės peralkę dejuoja. Pasiekė miesto pakraštį, žiūri — tarp griuvėsių sėdi plikis ir plovą verda.

Padišachas sako jam:

— Brangus pliki, aš esu keliauninkas, o padėti keliauninkui — labdaros darbas. Leisk man pailsėti savo troboje, o paskui varysiuos toliau.

Plikis priėmė jį. Atsisėdo šalia jo padišachas, ir ėmė abu valgyti plovą. Padišachas sako:

— Brangus pliki, čia visi aimanuoja ir verkia iš bado, kaip tau pavyko gauti tokio valgio?

— Keliauninke, kokia tau bėda? Kai žmogus valgo vynuoges, ar kas klausia, iš kieno jos sodo,— sako plikis.

Bet padišachas vėl to paties klausia. Tada plikis sako:

— Aš renku ir parduodu nukritusias šakas, visa tai pats užsidirbau.

O padišachas sako:

[1] Kadokas — svorio matas, lygus 400 gramų.

— O jeigu rytoj padišachas uždraus pardavinėti šakas, ką tu tada darysi?

— O keliauninke, neliūdėk dėl to,— sako jam plikis,— jeigu padišachas ir neteks proto, aš ne kvailys, ką nors sumanysiu. O iš anksto nėra ko sielotis.

Pargrįžo padišachas į rūmus ir rytojaus dieną uždraudė pardavinėti šakas. Plikis atnešė šakų, o jo į turgų neįleidžia. Tada jis nuėjo į pievą, prirovė kokius tris glėbius žolių, pardavė jas turguje ir už gautus pinigus nusipirko kadoką ryžių, kadoką aliejaus, kadoką mėsos, kadoką morkų ir kadoką svogūnų. Parsinešė viską į griuvėsius ir ėmė virti plovą. O per vakarinį namazą vėl atėjo pas jį padišachas dervišo drabužiais ir sėdo drauge valgyti plovo, o paskui sako:

— Brangus pliki, o šiandien iš kur tu gavai pinigų plovui?

Plikis sako:

— Atsitiko taip, kaip tu sakei: šiandien išėjo draudimas prekiauti šakomis. Bet aš pardaviau žolę.

Padišachas sako:

— Gerai, o jeigu rytoj bus uždrausta pardavinėti žolę, ką tada darysi?

— Nesirūpink, ką nors sugalvosiu,— sako plikis.

Padišachas išėjo, o rytojaus dieną uždraudė pardavinėti ir žolę. „Ką dabar daryti?"— susimąstė plikis. Eina jis taip ir galvoja, staiga mato — bėga šuo ir velka jaučio odą. Metė į jį plikis akmenį, šuo paleido iš nasrų odą. Išmirkė plikis tą odą ir pasiuvo batų porą. Nunešė juos į turgų, pardavė ir vėl nusipirko kadoką šio, kadoką to, žodžiu, visko, ko reikėjo plovui. Paskui parėjo į griuvėsius ir vėl ėmė virti plovą. Vos spėjo plikis jį užkaisti, žiūri — beateinąs tas pats keliauninkas. Kai plovą juodu suvalgė, keliauninkas paklausė, kaip visada, ir plikis papasakojo, kaip šį kartą įsigijo pinigų plovui. Ir tada padišachas tarė:

— Gerai, šiandien tau pavyko gauti pinigų. Na, o jeigu rytoj tau padišachas lieps būti esaulu ir visą dieną eiti sargybą prie jo durų, ar galėsi įsigyti pinigų pirktis kadoką šio, kadoką to?

— Prakeiktas keliauninke,— sako plikis,— piktas tavo liežuvis. Kaip tu pasakai, taip padišachas ir daro. Eik sau, kad daugiau aš tavęs čia nematyčiau.

Išėjo padišachas, o rytą pasiuntė savo žmones atvesti plikio. Atvedė plikį, ir padišachas paskyrė jį esaulu ir tik vakare paleido iš tarnybos

namo. Kai padišachas, persirengęs dervišu, nuėjo į griuvėsius, pamatė, kad tas vėl verda plovą. Pavalgė juodu plovo, ir padišachas sako:

— Na, iš kur tu šiandien gavai pinigų valgiui?

Plikis sako:

— Padišachas padarė mane esaulu, aš pardaviau kardą ir visko prisipirkau plovui.

— O jeigu rytoj padišachas lieps tau nukirsti galvą kokiam vagiui, ką tu tada darysi?— klausia padišachas.

— Nesirūpink, piktasis pranaše! Juk sakoma, kol nėra kirvio, kaladė ilsisi.

Keliauninkas pasišalino. O rytojaus dieną, kai plikis atėjo į savo tarnybą prie padišacho durų, jį pašaukė padišachas ir įsakė nukirsti vagiui galvą. Nutvėrė plikis vagį, išsitraukė iš makščių kardą, ir visi pamatė, kad jo kardas medinis. Ir tuomet plikis nusilenkė padišachui ir tarė:

— O galingasis padišache, žmonės sako, jeigu nusmerktasis yra nekaltas, budelio kardas virsta pagaliu. Šis žmogus yra nekaltas, nes mano kardas pavirto pagaliu.

Pamatė padišachas, kad sunku su plikiu galynėtis gudrumu, nusijuokė ir daugiau prie jo nekibo.

GERA ŽMONA

Kadai kadės viename mieste gyveno bajus. Rytais, sočiai pavalgęs, jis eidavo į sodą, guldavo ant sufos, pasitieseęs septynis kurpačus, pasišaukdavo žmoną ir pradėdavo jai girtis:

— Ei žmon! Tik per guvų mano protą ir neišmatuojamą galybę tu pertekusi prabangos, turtų ir laimės! O kad aš visų gerbiamas, tai ir tu iš visų miesto moterų esi gerbiamiausia. Mano turto dėka tu soti ir apsirengusi. Tūkstantį kartų dėkok dievui, kad mane gavai sau už vyrą — neapsakomai protingą ir didžiai turtingą...

O žmona kas rytas, dar neišaušus, melždavo karves, šerdavo jas, šluodavo trobą, vakare vyrui ir didžpilviams jo svečiams taisydavo skanių valgymų, o jeigu būdavo laisva nuo ruošos, siuvinėjo tiubeteikas. Siuvinėjo ji labai gražiai, tarnai jas pardavinėjo turguje už gerą kainą, o pinigus atiduodavo bajui. Bet ji nuolankiai klausydavosi vyro kalbų.

Vieną dieną, kai bajus, kaip visuomet, pradėjo girtis ir priekaištauti žmonai, ji staiga tarė:

— Aš dar neseniai iš tikrųjų maniau, kad soti ir apsirengusi esu tik todėl, kad tu turtingas. Bet dabar matau, kad nemažai ir aš prisidedu prie tavo turtų gausinimo, ir todėl visos tos tavo kalbos — vieni niekai.

Bajus žado neteko, išgirdęs jos tokius žodžius. Jis įtūžo, pašoko ir suriko:

— Tu, tu, kvaiša, tavo plaukas ilgas, o protas — trumpas, kaip tu drįsti taip kalbėti? Tu be manęs elgeta tapsi, purve voliosiesi, badu padvėsi! Nešdinkis ir daugiau man akyse nesirodyk!

Bet šį kartą žmona nepabūgo bajaus šauksmų ir grasinimų. Ji su pasidygėjimu pažvelgė į riebų, paraudusį kaip granatas jo veidą ir tarė:

— Gerai, aš išeinu ir nesirodysiu tau akyse, bet pamatysi — nebūsiu elgeta ir purve nemirsiu! Ištekėsiu už visų neturtingiausio žmogaus ir suteiksiu jam laimę ir ramybę!

Susirišo žmona į mazgelį savo mantą ir išėjo iš kiemo. Eidama sutiko kelis vaikinus ir paklausė:

— Kas šiame mieste visų neturtingiausias?

Vaikinai atsakė jai:

— Šioje gatvėje gyvena toks Saidas — malkius. Visą savo amželį jis nėra nieko daugiau valgęs, tik putrą srėbęs, ir nešioja nešvarius skarmalus vienų lopų.

Bajaus pati, kiek paieškojusi, susirado Saido trobą. Prieina artyn ir mato: suklypę apipuvę vartai atkelti: kas nori, tas į kiemą gali eiti, o kiemas prišiukšlintas, seniai bešluotas. Įėjo ji į sukrypusią malkiaus trobą ir rado seną sudriskusią antklodę, nuo purvo sustyrusią vatinę pagalvę, katilą nudaužtu kraštu, pajuodusį arbatinį ir dubenėlį, sukabintą metaliniais kabliais. Katilo dugne buvo šiek tiek putros. Moteriškė nuėjo į šaltinį, parnešė vandens, palaistė kiemą ir aslą troboje, visur iššlavė. Paskui nuardė nuo vatinės anktlodės ir pagalvės viršų, išskalbė, išsiėmė iš mazgelio siuvinį ir ėmė siuvinėti tiubeteiką.

Vakare Saidas priėjo prie savo trobos. Jis ant kupros buvo užsivertęs du kūlelius malkų ir ėjo koja už kojos, nunarinęs galvą. Įėjęs į kiemą, numetė malkas į kampą. Žiūri — kiemas iššluotas, viskas išskalbta ir patiesta ant žemės džiūti. Saidas nustebo, pažvelgė į vidų, o tenai graži moteriškė besėdinti ir tiubeteiką besiuvinėjanti. Jis dar labiau nustebo ir sako:

— Aš, matyt, būsiu apsirikęs, ne į savo trobą pataikęs,— ir jau norėjo eiti laukan, bet moteriškė pakilo ir tarė jam:

— Tu neapsirikai, čia tavo troba.

Saidas netikėjo savo akimis, netikėjo savo ausimis. Jis tiesiog apstulbo. Moteriškė prabilo:

— Nesistebėk, dabar aš būsiu tavo žmona, ir nuo šiol drauge gyvensime. Dabar papasakok, ką tu veiki per dienas.

Saidas sako:

— Aš kasdien einu už miesto, prirenku tenai du kūlelius malkų, nunešu į turgų ir parduodu. Už gautus pinigus perkuosi miltų, verdu tirštą, gardžią putrą ir ramiai miegu iki kito ryto. Taip ir prabėga kiekviena diena.

— Na, jeigu taip,— sako moteriškė,— nešk dabar tas malkas į turgų ir parduok, už pusę gautų pinigų nupirk miltų, o kitą pusę parnešk man.

Saidas norėjo sakyti: „Argi tų miltų, kur nupirksiu už pusę pinigų, užteks dviem?" Bet paskui pagalvojo: „Toji moteriškė tikriausiai žino, ką sako, paklausysiu jos, o paskui pamatysime." Paėmė jis žagarus ir išėjo, o moteriškė vėl ėmė siuvinėti tiubeteiką.

Netrukus Saidas parėjo ir atidavė moteriškei pusę pinigų ir nupirktus miltus. Ji pakilo, išvirė putros, o kai abu pavalgė, tarė Saidui:

— Dabar užsimaišyk molio ir užkrėsk stogą ir sienas, kur nubirę.

Saidas, kuris buvo įpratęs tuo laiku ramiai miegoti, be ūpo ėmė maišyti molį. O moteriškė, nepakeldama akių, siuvinėjo tiubeteiką.

Kitą dieną moteriškė liepė Saidui pririnkti ne du, o keturis kūlelius žagarų ir tuoj nešti į turgų.

— Kai nueisi į turgų,— tarė ji, paduodama jam išsiuvinėtą tiubeteiką,— parduok ir šią tiubeteiką, pusę pinigų parneši namo, o už pusę nupirksi miltų, svogūnų, ropių, katilą ir du ar tris dubenius.

Kaip ji sakė, taip Saidas ir padarė. Moteriškė padėjo į šalį kitą tiubeteiką, kurią siuvinėjo, užmaišė naujame katile papločių, išvirė svogūnų putros. Išpilstė putrą į naujus dubenėlius ir padėjo ant dastarchano. Saidas srėbė putrą su karštais minkštais papločiais ir aikčiojo: „Ai, ai! Oi, oi!" Paskui jis tarė žmonai:

— Čia tai bent! Putra buvo labai gardi, o papločiai tokie saldūs! Klausyk, žmonele, gerai būtų kasdien šitaip valgyti.

Ji tarė:

— Kaip sakoma, pagal darbą ir atlyginimas. Jeigu tu daugiau dirbsi, valgysi ne svogūnų putrą, o šurbą, ne sausus papločius, o taukuose keptus.

Patiko Saidui šie jos žodžiai:

— Jeigu taip, sakyk, ką dar turiu daryti.

— Dar anksti,— sako moteriškė,— eik ir prirink iki vakaro dar keturis kūlelius žagarų.

Saidas tuojau pasiėmė virvę ir kirvuką ir nuėjo rinkti malkų. Dirbo jis vis daugiau, ir kas dieną jie ėmė gyventi vis geriau. Kartą žmona padavė vyrui visus pinigus, kuriuos buvo sutaupiusi, ir sako:

— Už tuos pinigus nupirk gerą asilą, tau bus daug lengviau dirbti.

Dabar Saidas kasdien vežė į turgų malkas ir pardavinėjo ne po du ir ne po keturis kūlelius, o penkiolika — aštuoniolika. Atspėjamu laiku jis tvarkė namą ir kiemą. Juodu abu su žmona užglaistė apšiupėjusias namo sienas ir molinį duvalą [1] aplink kiemą. Saidas sukalė ir įdėjo naujas duris ir vartus, visur pasodino vynuogių ir medžių.

Atėjo laikas, kai jie visko turėjo su kaupu. Tuomet žmona pasakė, jog norinti į svečius pasikviesti kelis miesto turčius ir įžymius žmones. Jų tarpe ji paminėjo ir pirmąjį savo vyrą.

Saidas nuėjo kviesti svečių, o žmona susišaukė kaimynes, kad jos talkintų pataisyti skanių vaišių: papločių, virtų aliejuje, įvairių saldumynų. Ant sufos, aplink kurią augo kvapnios gėlės, vynuogienojai ir medžiai, ji suklojo vieną ant kito kelias kurpačas, užplikino arbatos...

Netrukus pradėjo rinktis svečiai. Kai jie įsismaginę vaišinosi, vienas turčius paklausė Saidą:

— Klausyk, Saidai, mes girdėjome, kad tu buvai tikras vargeta, kone elgeta, o paskui žmonės sušneko, jog tu gyveni gerai, o dabar ir patys matome: tu net turtingas esi! Toks namas, toks sodas! Tokios vaišės! Mes stebimės ir labai norime sužinoti, kaip tau pavyko prasikurti?

— Man prasikurti padėjo žmona.

Visi kraipė galvas, tik pirmasis tos moteriškės vyras nenustebo. Jis, kai tik išvarė darbščią ir gerą žmoną, tuoj suprato, ko ji verta. Kai ji išėjo, kiek jis besamdė tarnų, kiek beliepė jiems padaryti šį ir tą, jo gyvenimas nepagerėjo, jam nebuvo taip gera ir ramu, kaip pirma. Liūdnai susimąstė bajus ir gailėjosi taip padaręs.

— Kur tu radai tokią gerą žmoną?— klausia Saidą kitas turčius.

[1] Duvalas — molinė tvora Vidurinėje Azijoje.

— Ji pati atėjo,— sako Saidas.— Ji labai darbšti ir naginga, brangias tiubeteikas siuvinėja, viską dirbti moka.

Tuomet bajus suprato, kad čia ir bus pirmoji jo žmona. Prisiminė jos žodžius: „Suteiksiu laimę ir ramybę visų neturtingiausiam žmogui." „Kaip sakė, taip ir padarė",— pagalvojo bajus, ir jį nusmelkė skausmas, ir tas skausmas neatlyžo iki pat mirties.

GERADARYS

Kartą gyveno vienas toks žmogelis. Per visą savo amžių jis nebuvo padaręs nė vieno gero darbo. Štai sėdi jis kartą savo kieme ant sufos krašto ir galvoja: „Kaip gyvas dar nepadariau nė vieno gero darbo, reikia eiti ir padaryti kokią nors geradarystę."

Taip pagalvojo jis ir išėjo iš kiemo. Ėjo ėjo ir nuėjo į stepę. Mato, garbus senis nulipo nuo arklio, paėjėjo į šalį ir daro apsiplovimą prieš maldą. Žmogelis galvoja sau:

— Šis senis paliko arklį be priežiūros, jis gali pabėgti į stepę. Einu ir palaikysiu jo arklį, tai ir bus geras darbas.

Pribėgo jis prie arklio, jau griebs už kamanų, o arklys tik šast į šalį ir ėmė bėgti zovada. Žmogelis puolė vytis, bet juo greičiau jis bėgo, tuo arklys greičiau šuoliavo. Suprato jis, kad šitaip arklio nepagaus, ir užuolanka nulėkė jam už akių. Norėjo pavaryti jį atgalios, pastvėrė akmenį ir metė į jį. Akmuo pataikė arkliui į akį, ir jis viena akimi apako.

Tuo tarpu atskubėjo senis, pagriebė arkliui už kamanų ir mato: tas kvailys išmušė jam akį. Supyko jis, čiupo geradarį už pakarpos ir reikalauja atlyginti nuostolius. Žmogelis sako:

— Aš juk skurdžius, nieko neturiu, kaip aš tau atsilyginsiu?

— Jeigu taip, einam pas teisėją,— tarė senis ir veda jį į teismą.

Eina juodu ir mato: vienas žmogus vedė asilą, tas asilas paslydo ant patižusio molio, pargriuvo ir įklimpo, o žmogus niekaip negali jo ištraukti.

Geradarys pamatė, viską užmiršo ir puolė į pagalbą. Pribėgo prie asilo, pastvėrė už uodegos, patraukė — uodega tik pukšt ir liko jo ran-

kose. Asilo šeimininkas įsiuto, griebė tam žmogui už pakarpos ir pareikalavo atlyginti nuostolius.

— Aš juk nuskurdėlis, nieko neturiu, kaip aš tau atsilyginsiu? — sako tasai.

— Jeigu taip, einam pas teisėją,— sako asilo šeimininkas.

Dabar buvo jau du ieškovai, ir vedė jie vargšą į teismą. Kol jie nuėjo, sutemo vakaras, ir teisėjo teisme nerado. Teisėjo padėjėjai uždarė nusikaltėlį ir liepė ieškovams ateiti rytoj. Geradarys sėdi uždarytas ir galvoja:

— Vienas reikalaus pinigų už arklį, kitas — už asilą! Ką daryti? Bus užvis geriausia pabėgus iš čia!

Taip pagalvojęs, jis palypėjo prie kalėjimo langelio, įsikibo į grotas, išlaužė jas ir išlindo ant stogo. Ėjo jis nuo stogo ant stogo ir nusirito į vieno namo kiemą tiesiai ant septyniasdešimtmečio senio. Senis ir mirė nuo išgąsčio. Jo sūnus, išgirdęs triukšmą, išbėgo, nutvėrė žmogelį, apkūlė ir išlaikė iki ryto, o rytą nuvedė į teismą. Vargšas žmogelis eidamas pasigriebė akmenį ir įsikišo užantin. Nuėjo jie pas teisėją. O prie teismo durų jau belaukią du pirmieji ieškovai.

Netrukus atėjo teisėjas. Geradarys slapta parodė teisėjui į užantį ir pakrutino tenai akmenį. Teisėjas pamanė, kad jis turi kokį brangų daiktą ir nori duoti jam kyšio. Ir nusprendė pakreipti bylą kaltinamojo labui. Pirmiausia paklausė arklio savininko:

— Ko tu iš jo nori?

Tasai sako:

— Jis išmušė akį mano arkliui, liepk jam atlyginti nuostolius.

Tuomet teisėjas apklausinėjo geradarį. Tasai papasakojo viską, kaip buvo.

— Jeigu taip,— sako teisėjas,— reikia arklį papiauti, padalinti į dvi dalis ir kiekvienam jūsų atiduoti po lygiai.

Arklio šeimininkas nesutiko; teisėjas paėmė iš jo dešimt tengų baudos už nevykdymą teismo sprendimo ir išvarė. Paskui teisėjas paklausė nakčia mirusio senio sūnų:

— Na, o ko tu nori?

— Tasai žmogus užkrito ant mano tėvo ir jį nuspaudė,— sako senio sūnus.

Vėl teisėjas apklausinėjo geradarį. Tasai papasakojo viską, kaip buvo. Teisėjas sako ieškovui:

— Jeigu taip, tegu tas žmogus gulasi ant žemės, o tu šok ant jo nuo kalėjimo stogo.

Senio sūnus nesutiko su tokiu sprendimu. Teisėjas ir iš jo paėmė dešimt tengų ir paleido. Priėjo eilė asilo šeimininkui. Teisėjas klausia:

— Na, o tau ko reikia?

Asilo šeimininkas pagalvojo ir sako:

— Aš nieko nenoriu, mano asilas toks visada buvo, jis į šį pasaulį atėjo be uodegos.

Teisėjas paleido asilo šeimininką nenubaudęs ir patenkintas tarė geradariui:

— Aš visas bylas išsprendžiau tau palankiai, išvadavau tave nuo skaudžios bausmės. Duokš dabar, ką ten turi.

Žmogelis išėmė iš užančio akmenį ir sako:

— Jeigu bylas nebūtum išsprendęs man palankiai, aš štai šituo akmeniu būčiau tau išbarškinęs visus dantis.

Teisėjas pamanė, kad jis kuoktelėjęs, ir liepė eiti namo.

TRYS VAGYS

Timūras turėjo tokį įprotį: kas naktį jis apeidavo savo miestą. Kartą išėjęs jis sutiko du vagis. Timūras jiems sako:

— Aš irgi vagis. Einam vogti drauge.

Vagys sako:

— Gerai, buvome du, dabar būsime trys.

— Ką judu galite? — klausia Timūras.

Vienas sako:

— Ką nakčia pamatau, tą pažįstu dieną.

Kitas sako:

— Aš galiu iš šuns lojimo pasakyti, kas jo šeimininkas.

Paskui vagys klausia Timūro:

— O ką tu gali?

Timūras sako:

— Vos tik krusteliu ūsą, ir žmogus, nusmerktas mirti, susilaukia pasigailėjimo.

Vagys sušuko:

— O bičiuli, tu būsi mums naudingas!

Nukeliavo jie į padišacho rūmus, norėjo išplėšti iždą. Juos pajutęs, sulojo šuo. Vienas vagis, išgirdęs šuns balsą, sako:

— Tai loja Timūro šuo. Mes atėjome į jo rūmus.

Timūras sako:

— Palaukite, aš pažiūrėsiu, ar ten nieko nėra, ir atgal pas jus sugrįšiu.

Priėjo Timūras prie iždo durų, pareikalavo, kad sargai atiduotų raktus — o jeigu neatiduosią, nudobsiąs juos. Išsigandę sargai atidavė

jiems raktus ir nuėjo. Timūras pašaukė savo sėbrus, jie atidarė lobyno duris, prisipylė tris maišus aukso, užsimetė ant pečių ir parsinešė į savo būstą. Sugulė jie miego ir tuojau užknarkė, o Timūras tyliai atsikėlė, išėjo iš trobos ir sugrįžo į rūmus. Tuo tarpu parsirado sargai, pamatė, jog pavogti trys maišai aukso, ir išnešė dar penkiolika maišų, o rytą pranešė padišachui, kad kažkas išplėšė iždą. Timūras pastebėjo, kad trūksta aštuoniolikos maišų aukso, ir suprato, kad penkiolika bus pavogę sargai. Jis niekam nieko apie tai nesakė ir paliepė:

— Darykite, ką norite, tik suraskite vagis.

Ir pats nuvedė sargybinius prie tų vagių irštvos ir įsakė lyg niekur nieko.

— Apieškokite tą vietą.

Padišachas sugrįžo į rūmus, o kariai įėjo į trobą ir pamatė du miegančius vagis ir tris maišus aukso. Surišo jie vagis ir drauge su maišais atgabeno į rūmus. Timūras klausia:

— Kiek maišų aukso jūs pavogėte?

— Mes pavogėme tris maišus,— sako vagys.

Padišachas paliepė pakarti nusikaltėlius. Nuvedė juos prie kartuvių. Einant vienas vagis, kuris pažindavo dieną, ką būdavo matęs nakčia, sako savo sėbrui:

— Tasai vagis, kuris nakčia sykiu su mumis vogė, buvo pats padišachas.

— Nutilk, ar tau galvoj pasimaišė,— sako jam sėbras.

Budeliai jau nėrė jiems kilpas ant kaklų ir žiūrėjo į padišachą, laukdami ženklo. Staiga vagis, pažinęs padišachą, sako:

— O padišache, jei gali, pakrutink ūsą.

Padišachas nusijuokė ir liepė abu paleisti. Paskui liepė atvesti sargus, saugančius valdovo iždą, ir atgabenti jų pavogtą auksą. Jis liepė juos pakarti, kadangi jie pasirodė blogesni už nusikaltėlius, o tuos vagis pastatė saugoti iždo.

BRANGAKMENIS

Kartą padišachas tarė Iskandarui:

— Tavo tėvas paseno, eik ir numesk jį.

Senų senovėje toje šalyje buvo toks paprotys: kai žmogus pasendavo, padišachas įsakydavo jo sūnums numesti jį nuo aukšto kalno viršūnės. Iskandaras užsivertė tėvą ant kupros ir iškeliavo prie to kalno. Pusiaukelėje jis sustojo ir atsisėdo ant akmens pailsėti. Jo tėvas giliai atsiduso. Iskandaras paklausė:

— Tėve, ko tu dūsauji?

Tėvas sako:

— Aš dūsauju todėl, kad prisiminiau, kaip ir aš nešiau savo tėvą ir sustojau pailsėti prie to pačio akmens. Ir aš numečiau nuo kalno savo tėvą. Ne taip jau daug laiko praėjo, ir štai aš pats atsidūriau jo vietoje.

Iskandaras buvo geras ir protingas žmogus, jis suprato, kad tas pats bus ir jam. Palaukė jis, kol sutems, ir pargrįžo namo, o tėvą paslėpė didelėje skrynioje.

Netrukus padišachas, išgirdęs apie Iskandaro drąsą ir gabumus, paskyrė jį karo vadu. Kartą padišachas žygiavo su kariuomene palei upę. Staiga jis pamatė, kad upės dugne blizga briliantas, ir įsakė savo kariams:

— Šitas brangakmenis turi būti mano lobyne. Išgriebkite jį.

Kariai puolė į upę, bet išgriebti brangakmenio negalėjo ir ėmė skęsti vienas po kito. Taip paskendo tūkstančiai vyrų. Padišachas supyko ir įsakė Iskandarui:

— Jeigu tavo kariai nepajėgė jo išgriebti, eik ir pats atnešk brangakmenį.

Iskandaras sako:

— O pasaulio valdove ir gailestingasis globėjau! Išpildyk mano prašymą: duok man dvi valandas laiko, aš pareisiu namo ir vėl sugrįšiu.

Padišachas sutiko. Iskandaras parėjo namo ir sako savo tėvui:

— O brangus tėve, štai jau keleri metai aš slapta nuo padišacho kaip galėdamas globoju tave. Dabar palieku tave dievo valiai. Aš iškeliauju tenai, iš kur nėra kelio atgal.

Tėvas sako:

— Papasakok, kas yra.

Iskandaras sako:

— Padišachas pamatė upės dugne žvilgantį brangakmenį ir įsakė kariams jį paimti. Tūkstančiai jaunų, stiprių karių ir plaukikų žuvo — dabar mano eilė, aš atėjau atsisveikinti su tavim.

Tėvas sako:

— Paklausyk, brangus mano sūnau, jeigu tas akmuo gulėtų upės dugne, jį būtų paėmęs vienas kuris tavo karių. Vadinasi, akmuo kitoje vietoje, o vandenyje atsispindi jo atšvaitai. Ant upės kranto tikriausiai yra kalnas arba medis, ir to medžio arba kalno viršūnėje susisuko lizdą koks nors paukštis. Akmuo tikriausiai ir bus tame lizde. Eik ir susiieškok tą lizdą.

Iskandaras nuėjo ant upės kranto ir mato — iš tikrųjų didžiulio medžio viršūnėje susuktas lizdas, ir jame švyti brangakmenis. Įlipo Iskandaras į medį, išėmė brangakmenį ir atidavė padišachui. Padišachas paėmė brangakmenį ir sako įširdęs:

— Kodėl tu iškart nesakei, kad žinai, kur tas brangakmenis,— tūkstančiai narsių mano karių žuvo be reikalo? Dabar aš tave pakarsiu!

Tuomet Iskandaras papasakojo, kad jis nepaklausė padišacho ir nenumetė nuo kalno viršūnės savo tėvo — štai tėvas ir atspėjo, kur paslėptas brangakmenis.

— Aš tik taip padariau, kaip patarė man tėvas,— sako Iskandaras.

Padišachas giliai susimąstė, o paskui liepė visoje šalyje paskelbti naują įstatymą: niekas daugiau neprivalo mesti senų savo tėvų nuo kalno viršūnės. Iskandaro teisingumas patiko padišachui, ir jis paskyrė jį vieno savo karalystės miesto valdovu. Iskandaras buvo geras ir teisingas valdovas, ir jo valdiniai gyveno turtingai ir laimingai.

VARGUOLIS

Kartą gyveno varguolis. Nors ir jis buvo neturtingas, bet visada padėdavo našlėms ir visiems vargstantiems. Atsitvėrė jis sau nedidelį sklypelį žemės ir jame pasodino aguročių. Dirbo be miego, be poilsio, užtat derlius buvo gausus. Surinko varguolis aguročius ir ėmė dalinti visiems vargšams ir pakeleiviams. Bet štai kartą jis pagalvojo:

— Visi valgė mano aguročių, tik vienas padišachas nevalgė.

Apkrovė jis asilą aguročiais ir juos gabena į padišacho rūmus. Kelyje jis sutiko medžiotoją.

— Tėvuk, kur keliauji?— klausia medžiotojas.

Varguolis sako:

— Visi paragavo mano užaugintų aguročių, tik vienas padišachas ne. Taigi ir gabenu jam.

— O jeigu padišachas tau neatsilygins?

— Aš juk tik pavaišinti padišachą noriu, man jokio atlyginimo nereikia.

O tas medžiotojas ir buvo pats padišachas. Jis nieko nepasakė varguoliui, ir juodu nukeliavo į skirtingas puses. Parjojo padišachas namo ir sako savo artimiesiems:

— Netrukus čia atkeliaus žmogus su aguročiais. Paimkite juos iš jo, o jį patį pas mane atveskite.

Apsirengė padišachas karališkais drabužiais ir atsisėdo į sostą. Netrukus prijojo prie rūmų varguolis. Sargybiniai paėmė iš jo aguročius, o jį patį nuvedė pas padišachą.

Padišachas sako:

— Tėvuk, ko tu nori?

— Man nieko nereikia. Aš tik noriu, kad tu paragautum mano užaugintų aguročių.

— Tu gerai padarei, kad atgabenai man aguročių. Ar tave apdovanojo mano viziriai?

— Juk aš norėjau pavaišinti tave ir nereikalauju jokių dovanų.

Padišachas pamatė, kad šis varguolis labai sumanus ir išmintingas. Patiko padišachui išmintingojo varguolio atsakymas, ir jis liepė jam duoti tiek aukso, kiek gali pakelti jo asilas. Bet vienam viziriui aukso pagailo, jis nuėjo pas padišachą ir sako:

— Kam tu jam davei tiek aukso? Aš jį pasivysiu ir atimsiu auksą atgal.

Padišachas sako:

— Atimk, jei gali.

Užšoko viziris ant žirgo ir netrukus pavijo varguolį.

— Grįžk,— sako jis jam.

— Ko aš turėčiau grįžti?

— Gabenk auksą atgalios.

— Ne, negrįšiu, auksą man malonėjo duoti pats padišachas.

— Jeigu tu toks protingas, seni, ir viską žinai, tai pasakyk, kiek žvaigždžių danguje? Jeigu atsakysi, auksas tavo, o jei ne, grįši atgalios.

Varguolis sako:

— Kiek plaukų ant mano galvos, tiek ir žvaigždžių danguje.

Ir pridūrė:

— Lipk nuo žirgo.

Viziris nulipo ant žemės.

— Atiduok man rimbą!

Viziris atidavė.

— Nusivilk savo čekmenį! [1]

Viziris nusivilko ir atidavė varguoliui. Varguolis apsivilko jį ir sako:

— Imk mano lazdą, kur variau asilą!

[1] Čekmenis — gelumbinis chalatas, nešiojamas ant plonų drabužių.

Paskui varguolis užšoko ant žirgo ir sako viziriui:

— Varyk asilą!

Ir ėmė pliekti viziriui rimbu per galvą.

Viziris norėjo suduoti varguoliui, bet tas paspaudė pentinais žirgą, paskui vėl prijojo prie vizirio ir vėl sušuko:

— Varyk asilą!

Ką bedarys viziris, turėjo klausyti. Taip ir nukeliavo jie pas padišachą. Pamatė padišachas, kad viziris varo asilą, o varguolis joja ant žirgo, ir pradėjo klausinėti. Varguolis papasakojo, kaip buvo, o paskui sako viziriui:

— Pirma tu raitas jojai ir vertei mane grįžti, o dabar aš raitas joju, o tu pėsčias kėblini iš paskos.

Padišachas tarė varguoliui:

— Šaunus esi, tėvuk.

Išvijo padišachas nemokšą vizirį ir viziriu paskyrė varguolį. Nuo to laiko jis kiekvienu reikalu tarėsi su naujuoju viziriu, ir visiems šalies vargšams kasdien vis lengviau darėsi gyventi.

SVAJOTOJAS

Kartą vienas žmogelis vaikštinėjo po turgų. Staiga mato jis: bajus nusipirko ąsotį rūgusio pieno ir ieško žmogaus, kuris parneštų tą pieną namo. Žmogelis priėjo prie bajaus ir klausia:

— Jeigu aš nunešiu tau rūgusį pieną į namus, kiek tengų man duosi?

— Vieną tengą,— sako bajus.

Žmogelis pasistatė ąsotį su pienu ant galvos ir eina. Eina ir svajoja: „Dabar turiu vieną tengą. Ką aš pirksiu už tą tengą? Už tą tengą aš pirksiu vištą. Jeigu ji dės kasdien po kiaušinį, tai per savaitę turėsiu septynis kiaušinius, o per dvi savaites — keturiolika. Ant tų keturiolika kiaušinių aš užtupdysiu vištą, ir iš jų išsiris keturiolika viščiukų. Du bus gaidukai, o dvylika vištyčių. Gerai juos lesinsiu, prižiūrėsiu, ir po mėnesio jos taip pat pradės dėti kiaušinius. Turėsiu trylika vištų. Trylika vištų pradės dėti kiaušinius, ir per dešimt — penkiolika dienų surinksiu šimtą ar du šimtus kiaušinių. Ant to šimto ar dviejų šimtų kiaušinių patupdysiu vištas, ir turėsiu galų gale dešimt tūkstančių vištų. Iš tų dešimt tūkstančių vištų devynis tūkstančius parduosiu po vieną tengą, ir turėsiu devynis tūkstančius tengų. Už tuos devynis tūkstančius tengų nusipirksiu ožkų ir avių, tikriausiai kokius penkis tūkstančius ožkų ir avių. O tie penki tūkstančiai avių ir ožkų atsives jauniklių, ir bus jų dešimt tūkstančių, antrą kartą atsives, bus penkiolika tūkstančių. Šie penkiolika tūkstančių ims vesti jauniklius, bus jų šimtas tūkstančių, ir neturėsiu kur jų dėti. Kur tada aš juos ginsiu? Dvidešimt tūkstančių parduosiu, nusipirksiu tūkstantį karvių po dvidešimt tengų už

kiekvieną. Tūkstantis karvių apsiveršiuos, bus jų du tūkstančiai. Tada tūkstantį karvių parduosiu, nusipirksiu tris šimtus kupranugarių ir šimtą porų jaučių. Ožkos, avys, karvės ir kupranugariai ims vesti vaikus, pasidarys jų du—tris kartus daugiau. Ką aš tada darysiu su visais tais gyvuliais? Reikia man vesti pačią. Kieno dukterį imti už pačią? Kas tekės už manęs? Žinoma, teisėjo Churdako duktė! Vesiu teisėjo Churdako dukterį. Tūkstantį avių duosiu už ją. Penkis šimtus kupranugarių ir šimtą žirgų parduosiu ir iškelsiu vestuves. Vestuvių puotą iškelsiu, žmonės susirinks, žiūrės..."

Taigi jau žmogelis ir vestuvių puotą iškėlė. Iškėlė puotą, vedė už pačią teisėjo Churdako dukterį. Po vestuvių prašo teisėjo leisti išeiti, norįs parsivesti jaunąją pačią namo. O teisėjas jo neleidžia, reikalauja: duok man, girdi, už dukterį dar tiek, kiek davei, ir dar tokią puotą iškelk. Staiga žmogelis įširdo ir paleido iš rankų ąsotį pieno: norėjo išsitraukti kardą ir nukirsti teisėjui Churdakui galvą. Ąsotis iškrito ir sudužo, visas rūgštus pienas išsiliejo. Nuliūdo žmogelis, baigėsi jo svajonės, o po kojomis tik šukės ir palietas pienas. Jis ant šukių suklupo ir išsitiesė.

TURINYS

Uodas 5
Žmogus ir liūtas 7
Lapė 9
Kikilis ir dramblys 12
Lapė, vėžlys ir skruzdėlė 14
Sumanus asilas 16
Gudri lapė ir kvailas vilkas 20
Katė ir šuo 22
Purplelis ir lapė 23
Septyngalvis divas 25
Farchadas ir Širina 35
Žmogus ir drakonas 54
Padišachas ir viziris 56
Kalvio duktė 62
Vodaregė 68
Lokys galiūnas 76
Trys broliai 85
Plikis 88
Aukso paukštė 95
Nuostabaus gražumo gėlė 106
Plikis, šuo ir katė 110
Sprindis 116
Piemens duktė 120
Plikis ir divai 127
Kvailas bajus 130
Numirėlis 133
Jaunasis žvejys 137
Luošys Abdurachmanas 145
Parduotas sapnas 151
Bachramas ir Bachmanas 154
Žmogaus galva 161
Kinų karalaitis 163

Plikis gudruolis 165
Kalbančios papūgos 168
Abrikoso kauliukas 177
Galiūnas Eradžas 179
Galiūnas Salimas 186
Achmadbekas ir Jusufbekas 197
Gulandoma 215
Drąsioji mergelė 223
Kendžabojus 230
Galiūnas Džulojus 235
Septyni broliai 239
Trys išmintingi broliai 246
Žirnelis 250
Brolis ir sesuo 252
Žiaurus bajus ir sumanus plikis 254
Protingas bebarzdis ir mulos apgavikai 259
Mirzokaramas 264
Plikio kerštas 268
Šeichas per prievartą 272
Trys patarimai 278
Išmintinga mergelė 284
Kilnumas 288
Du šykštuoliai 290
Išminčius Lukmonas 292
Sumanus plikis 295
Gera žmona 298
Geradarys 303
Trys vagys 306
Brangakmenis 308
Varguolis 311
Svajotojas 314

Vidutiniam mokykliniam amžiui

МОГУЧИЙ САЛИМ. Таджикские сказки
На литовском языке

Перевела с русского Стефа Булькене
Издательство «Вага», Вильнюс, пр. Ленина 50

GALIŪNAS SALIMAS. Tadžikų pasakos

Redaktorius P. Velička □ Dailininkė V. Leonavičienė □ Techn. redaktorė L. Briedienė □ Korektorė L. Abramavičienė □ Duota rinkti 1974.XI.28. Pasirašyta spaudai 1975.II.7. Leidinio Nr. 7873. Popierius spaudos kreidinis, formatas $70\times90^{1}/_{16}$ — 10 pop. l.=23,4 sp. l.; 17,5 leid. l. 28 000 egz. Užsak. Nr. 4341. Kaina 73 kp.

„Vagos" leidykla, Vilnius, Lenino pr. 50
Spaudė „Vaizdo" spaustuvė, Vilnius, Strazdelio 1

$$G\ \frac{0763—062}{M\ 852(10)—75}\ 232—75$$

V.T(Tadž)
Ta 238